శ్రీకృష్ణాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

అఖిలకలికల్మషాపహంబగు

శ్రీమద్భాగవతము

ఆంధ్రవచనము.

మూఁడవభాగము. (627-1011)

బ్రహ్మశ్రీ కేతవరపు - వేంకటశాస్త్రిగారిచేఁ

ప్రణీతము

శ్రీదేవరాజసుధీమణిపరిశోధితము.

ఆనందముద్రణాలయమున ముద్రితము.

ఆర్. వేంకటేశ్వర్ అన్డ్ కంపెనివారిచేఁ

ప్రకటితము.

1934

—

III

విషయసూచిక.

పంచమస్కంధము.

పటముల పట్టిక.

నీశ్వరుండను. దేవుండు,మనుష్యులు ననెడి నామభేదములుగాని రూపభేదములుగాని లేకపోవుటచేం గేవలము ద్రష్టనై యుందును. నేనొకప్పుడును సంకోచమునొందని జ్ఞానముగలవాండను. నేను బ్రకృతిపురుషసంబంధము గలవాండనైనను దద్గతమగు జడత్వమునుగాని పరిణామము నొందుటనుగాని యజ్ఞత్వమును గాని దుఃఖిత్వముగాని పొందక వర్తించుచుందును. ఓయీ! సూక్ష్మములగు ప్రకృతిపురుషులే స్వరూపముగాం గలిగినసమస్త హేయగుణముల విసర్జించి కల్యాణగుణములు గలిగిన నేను త్రిగుణాత్మికయగు నా ప్రకృతియందు సంకల్పరూపమగుజ్ఞానముచే జీవునిమూలమునం బ్రవేశించి చతుర్ముఖునిమూలమున విశ్వమును సృజించుచు, నేను స్వయముగానే పరిపాలించుచు, రుద్రరూపమున సంహరించుచు, నాయాకృత్యములకుందగిన సంజ్ఞలను (బ్రహ్మవిష్ణుశివనామములను)ధరించుచున్నాను. కావునం జిదచిదాత్మకమగు ప్రపంచమనెడి కార్యరూపముగాను,సూక్ష్మదశనున్న ప్రకృతిపురుషులే శరీరముగాంగల కారణరూపముగాను, నున్నవాండను నేనొక్కండనే కాని నాకంటె నితరవస్తువు లేదని యెఱుంగుము. విశ్వమంతయు నాస్వరూపమే యగుటచేతను,నాకంటె వ్యతిరిక్తమగువస్తువు లేకపోవుట చేతను,మద్వ్యతిరిక్తమగు స్వతంత్రవస్తువున్నదనుట దేహాత్మభ్రాంతిమూలకమే. మఱియుం గార్యావస్థను, గారణావస్థను బొందియున్న ప్రకృతిపురుషులు శరీరముగాం గలిగి ప్రకృతిపురుషులలోం బ్రవేశించియుం దద్గతదోషములను బొరయక * స్వసమానమగు

* ఇందులకు మూలము. "అద్వితీయే" అనియున్నది. "అద్వితీయ" యను పదమున కర్థము రెండవస్తువు లేనివాండని చెప్పరాదు. తనతోసమమగు

ద్వితీయవస్తువు లేనివాఁడనై స్వాధికమగు మఱియొకవస్తువుతో శూన్యుండనై హేయగుణము లేమియును లేక స్వరూపము చేతను గుణములచేతను సర్వాధికుండనై యున్న నాయందు నాకు శరీరభూతములగుటచే నన్నువిడిచి వేఱుగానుండని బ్రహ్మరుద్రాది భూతములను, స్వతంత్రించి వేఱుగా నుండెడివానినిగా బ్రహ్మజ్ఞానము లేని మూఢులు చూచుచుందురుగాని జ్ఞానులట్లు చూడరు * ఇంతియకాక దేహాత్మభ్రాంతి గలవాఁడయినను

ద్వితీయవస్తువు లేనివాఁడని యర్థము చెప్పవలెను. "యథాచోళనృపస్సమ్రాడద్వితీయోఽస్తి భూతలే అనుచోట చోళనృపతితో సముఁడగువాఁడు లేఁడని యర్థము కానివానికంటె నితరుఁడు లేఁడని కాదు. అట్లే యిట యూహింపవలెను.

*ఇందులకు మూలము: "త్రయాణామేకభావానాం యోనపశ్యతి వైభిదాం। సర్వభూతాత్మనాం బ్రహ్మన్ సశాంతి మధిగచ్ఛతి" అనియున్నది. ఇట "ఏకభావానాం = ఒకనియందు సత్తగల, త్రయాణాం = బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులకని యర్థముచెప్పి, ఈముగ్గురికంటె నతిరిక్తమగు మఱియొకపదార్థము గలదని యూహించుచున్నారు. కాని యది యయుక్తము. గొప్పతనమెప్పుడును జగత్కారణమందుండవలయును గావునను, అట్టిజగత్కారణత్వము "ఆత్మేశ్వర ఉపద్రష్టా" అను శ్లోకముచే విష్ణువునకే కలదని చెప్పఁబడినది. కావునను, నావిష్ణువుకంటె నుత్కృష్టమగు వస్తువు మఱియొకటి లేదని చెప్పవలసియున్నది. మఱియు "తస్మిన్బ్రహ్మణ్యద్వితీయే కేవలే పరమాత్మని" అనుశ్లోకముచే విష్ణువు సర్వోత్కృష్టుఁడని యక్కడనే చెప్పియున్నాఁడు. కావున విష్ణువుకంటె మఱియొకయుత్కృష్టవస్తు వున్నదని యోజింపరాదు. మఱియు కొందఱు "ఏకభావానాం" అను పదమునకు "ఏకస్వరూపులని చెప్పి ముగ్గురికిని తాదాత్మ్యమును వర్ణించుచున్నారు. కాని యదియును యుక్తముకాదు. బ్రహ్మరుద్రులు జీవులనియుఁ గర్మవశ్యులనియు, విష్ణువునకు నియమింపఁదగినవారనియు, నారాయణునివలన బ్రహ్మరుద్రులు జన్మించిరనియు,

బురుషుఁడు శిరస్సు మొదలగు నవయవములలో నొకదానినైన నపరకీయముగాదనియుఁ దనకంటె వేఱుగానుండఁ దగదనియుఁ

"నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే" "నారాయణాద్రుద్రోజాయతే" ఇత్యాది శ్రుతులందుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. కాన జీవస్వరూపులగు బ్రహ్మరుద్రులకుఁ బరబ్రహ్మమయిన విష్ణువుతోఁ దాదాత్మ్యమున ంగీకరింపరాదు. ఆలోచింపగా "బ్రహ్మానారాయణః శివశ్చనారాయణః॥ శ్లో॥ బ్రహ్మానారాయణాఖ్యోసౌ కల్పాదౌభగవాన్యథా। ప్రజాస్సృష్ట్వభగవాన్బ్రహ్మా నారాయణాత్మకః। తతస్సభగవాన్విష్ణూరుద్రరూపధరోవ్యయః। తతఃకాలాగ్నిరుద్రోసౌభూత్వాసర్వహరోహరిః। సర్గస్థిత్యంతకరణీం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాం। సస~జ్ఞాంయాతి భగవానేకఏవజనార్దనః॥" ఈమొదలగు ప్రమాణములవలన బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులకైక్యమున్నట్లుగానవచ్చుచున్నను,నంతమాత్రమున నైక్యమంగీకరింపరాదు. శ్రు॥ "నారాయణాద్బ్రహ్మాజాయతే। నారాయణాద్రుద్రోజాయతే। నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యారుద్రావసవ స్సర్వాణిచ్ఛందాంసి। నారాయణాదేవసముత్పద్యంతే। ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్। న బ్రహ్మా। నేశానః। ఏకోహవై నారాయణఆసీత్। న బ్రహ్మా చశంకరః। సమునిర్భూత్వాసమచింతయత్తత ఏతేవ్యజాయంత విశ్వేహిరణ్యగర్భోగ్నిర్యమవరుణరుద్రేంద్రాః॥ శ్లో॥ యన్నాభిపద్మాదభవన్మహాత్మా ప్రజాపతిః। తత్ర బ్రహ్మాచతుర్ముఖోఽజాయతసోఽగ్రేభూతానాం మృత్యుమత్యసృజత్త్ర్యక్షం శ్రీశ~స్కంశ్రీపాదం। ఖండపరశుం। బ్రహ్మణఃపుత్రాయజ్యేష్ఠాయ॥ శ్లో॥ బ్రహ్మాదక్షాదయఃకాలస్తథైవాఖిలజంతవః। విభూతయోహరేరేతా జగతస్సృష్టిహేతవః। రుద్రఃకాలాంతకాద్యాశ్చసమస్తాశ్చైవజంతవః।" ఇత్యాదులందుభగవంతుఁడగు విష్ణువునకును, బ్రహ్మరుద్రులకును బరస్పరము భేదమున్నట్లు గానవచ్చుచున్నది. కావునఁ ద్రిమూర్తులకైక్య మంగీకరింపరాదు. మఱియు మూలమున "త్రయాణామేకభావానా"మని విష్ణువుతో బ్రహ్మరుద్రులను గలిపి యుచ్చరించినంతమాత్రమున బ్రహ్మరుద్రులు విష్ణువు సమానులనియుఁ జెప్పరాదు. శ్లో॥ "సృష్టింతతఃకరిష్యామిత్వామావిశ్యప్రజాపతే"।"హరోహరతిప్రద్వేశః"ఇత్యా

దప్పక చూచుచుండును. అట్టి నాయందాసక్తమగు చిత్తము
గల పురుషుఁడు భూతముల నాకంటె వేఱుగా నుండఁ దగనివని

దిస్థలములందు నారాయణుఁడే బ్రహ్మరుద్రులం దావేశించి సృష్టిప్రళయంబులఁ
జేయుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది కాన నారాయణుఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడనియు
నతనితో సమానులు లేరనియు నెఱుంగునది. ఇంతియకాక మూలమున "సర్వ
భూతాత్మనా" మని "త్రయాణాం" అనుదానికి విశేషణము చేయఁబడినది.
ఆలోచింపఁగా త్రిమూర్తులుగూడ సర్వభూతములకు నంతరాత్ములని యర్థము
వచ్చుచున్నదని బ్రహ్మరుద్రులుగూడ సర్వభూతస్వరూపులని చెప్పరాదు. "ఏ
ష సర్వభూతాంతరాత్మా ఽపహతపాప్మా దివ్యోదేవ ఏకో నారాయణః। అంతః
ప్రవిష్టశ్శాస్తా జనానాం సర్వాత్మా॥ మమాంతరాత్మా తవ చ యే చాన్యే దేహి
సంజ్ఞితాః" అను నీ శ్రుతిస్మృతుల ప్రమాణముచే నారాయణుఁడే సర్వభూత
ములకు నంతరాత్మయైయున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. బ్రహ్మరుద్రులు జీవులు.
కావున వారణుస్వరూపులు. అణుస్వరూపులగువారు సమస్తభూతములకు నం
తరాత్ములైయుండుట యసంభవము. మఱియు "తద్ధైతత్పశ్యన్నృషిర్వామదేవః
ప్రతిపేదే అహంమనురభవం సూర్యశ్చ కక్షీవానృషిర్విప్రః। త్వం వా అహమ
స్మి భగవో దేవతే। అహం వై త్వమసి భగవో దేవతే। తద్యోఽహం సోఽసౌ యోఽసౌ సోఽహం
అహం హరిస్సర్వ మిదం జనార్దనః। ఆత్మేతి తూపశ్యంతి గ్రాహయంతి చ" ఈ
మొదలగువానియందు విష్ణువే సర్వభూతములకు నంతరాత్మయనియు నతఁడే
పరమాత్మయనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. కాన బ్రహ్మరుద్రులు సర్వభూతముల
కంతరాత్ములని గ్రహింపరాదు. కావున "ప్రియో హి జ్ఞానినోఽత్యర్థమహం స చ
మమ ప్రియః" "జ్ఞానీత్వాత్మైవ మే మతః" ఈ మొదలగు ప్రమాణములచే
జ్ఞానులయిన బ్రహ్మరుద్రులు నాకు మిక్కిలి ప్రియులగుటచేతను, నాకు శరీరభూ
తులగుటచేతను, వారలకుఁ జేసిన యపరాధము నాకుఁ జెందును. కావున నోద
క్షా! ఇట్లు నాకు శరీరభూతులగు బ్రహ్మరుద్రులనుగూడ నీశ్వరులఁగా భావింపక
యొక్క నారాయణుఁడే బ్రహ్మరుద్రరూపముగాను స్వయముగాను నున్నా

తలంచుచుండును. కావున నేపురుషుఁడు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు ముగ్గురుగలరని మనంబున భావింపక విష్ణువొక్కఁడే యీశ్వరుఁడనియు నతఁడే బ్రహ్మరుద్రులయి యవతరించుచున్నాఁడనియుఁ దలంచునో వాఁడు క్రమముగా మనశ్శాంతిని బొంది ముక్తుండగును'' అనియిట్లు భగవంతునివలన నుపదేశమును బొంది దక్షుఁడు తా నొనరించెడుక్రతువుచే హరి నారాధించి స్వర్గమందును భూమియందును గల దేవతలకందఱికిని వారివారికిఁ దగునట్లు భాగముల నర్పించి పూజించెను. అట్లె సమాహితచిత్తుఁడై దక్షుఁడు యాగభాగము నర్పించి రుద్రునిఁగూడఁ బూజించెను. పిమ్మట సోమపానము చేయువారును జేయనివారునగు దేవతలను బూజించెను. ఇట్లుచేసి దక్షుఁడు ఋత్విజులతోఁగూడ నవభృథస్నానము గావించెను. అంత దేవతలు తనప్రభావముచేతనే సమస్తసిద్ధులను బొందిన దక్షునకు ధర్మాసక్తమగు బుద్ధినొసంగి దివంబున కేఁగిరి. ఓవిదురా! సతీదేవి యిట్లు పూర్వదేహమును విడిచి హిమవంతుని భార్యయగు మేనకాదేవి గర్భంబునంబుట్టి పార్వతియను నామము కలదయి సర్వదా శంకరునే భజించుచుఁ, బ్రళయకాలమునం దనన్యగతిక యగు మాయ పరమపురుషుని వరించునట్లు శివుని వరించినదని వినియున్నాము. దక్షాధ్వరధ్వంసియయిన శంకరుని యత్యద్భుతచరిత్రమును నేను బృహస్పతికి శిష్యభూతుండను, భగవద్భక్తుఁడునగు నుద్ధవునివలన వినియున్నాను. ఓవిదురా! నరుండు

డని యెవఁడు తెలిసికొనునో సమస్తమును బ్రహ్మముగా భావించుచున్నయాపురుషుఁడు మనశ్శాంతిని బొంది ముక్తుండగును. అని నారాయణుండు దక్షున కుపదేశించెను.

భక్తిశ్రద్ధాసమన్వితుండై శంకరుని యద్భుతచర్యలతోఁ గూడిన యీచరిత్రమును జక్కఁగఁ బఠించినవాఁడు సమస్త పాపములవలన విముక్తుండగును. పరిపూర్ణంబగు నాయువు నొందును. మఱియు నెవ్వఁ డీచరిత్రమును వినునో వాఁడు నట్టి ఫలంబులఁ జెంది వర్తించును. ఇందుల కెంతమాత్రము సందియము లేదు. ఇది యేడవయధ్యాయము.

ఓ కౌరవశ్రేష్ఠా! నీకు మనుపుత్త్రికల వంశములను వర్ణించి చెప్పితిని. ఇంక స్వాయంభువమనువు పుత్త్రులవంశంబుల వర్ణించెద. అంతకుముందుగా నొకకథ చెప్పవలసియున్నది. వినుము. బ్రహ్మకు సనకాదులయిన కుమారులు పుట్టిరని చెప్పియున్నాను. వారిలో మరీచ్యాదులు గృహస్థులైరి. కాని సనకాదిమునులును నారదుండును, హంసుండును, నరుణియు, యతియు ననువారలుమాత్రము గృహస్థాశ్రమంబు చేకొనక బ్రహ్మనిష్ఠులయి యూర్ధ్వరేతస్కులై వర్తించిరి. అందువలన వారి వంశంబులు వర్ధిలలేదు. బ్రహ్మపుత్త్రుఁ డధర్ముండనువాఁడు కలండు. ఆయధర్మునికి మృషయనెడి భార్యయందు దంభుఁడను కుమారుండును, మాయయను కుమారికయుఁ గలిగిరి. ఆ మాయాదంభులు సోదరులై యనునధర్మంబువలన భార్యాభర్తలయిరి. ఆమిథునము సంతానరహితుఁడయిన నిరృతి చేరఁదీసి దంభునిఁ గుమారునిఁగాను మాయను గోడలిగాను నెంచికొని వర్ధించె. ఆదంపతులకు లోభుండను కుమారుండును, నికృతియను బుత్త్రియుంబుట్టిరి. సోదరులయిన నికృతిలోభులు దంపతులై క్రోధుండను పుత్త్రుని హింసయనెడి కన్యకను బుట్టించిరి. అంతవారలిరు

వురు దంపతులై కలియనుపుత్త్రుని దురుక్తియను కుమారికం
బడసిరి. అంతఁ గలియు దురుక్తియు దంపతులై భీతియనుకూఁ
తును మృత్యువను కుమారునింబడసిరి. పిమ్మట నా భీతి మృత్యు
వులు దంపతులై యాతనయను కుమారిని నిరయమను
కుమారుని బడసిరి. ఇది యధర్ముని వంశము. వెనుక వర్ణిం
పఁబడిన మాయాదంభాదులు సంసారహేతువగు నధర్మవృక్ష
మునకు శాఖలచందంబున వఱలుచుందురు. శ్రేయస్కాముఁ
డయిన మానవుఁడెన్నఁడు వాని దరికేఁగుట యుక్తముకాదు.
ఈ యధర్మాదుల సృష్టినే ప్రతిసర్గమని చెప్పుదురు ఓవిదురా !
ఇఁక స్వాయంభువునివంశమును వర్ణింతును వినుము. స్వాయం
భువునకు శతరూప యనుభార్యయందుఁ బ్రియవ్రతోత్తానపాదు
లను కుమారులిరువురు కలిగిరని చెప్పియున్నాను. వారిరువురు
విష్ణువుకళలను ధరించి లోకమును రక్షించుటకయి యుదయించి
రని తెలిసికొనుము. ఆయిరువురు రాజకుమారులలో నుత్తాన
పాదుఁ డనువానికి సురుచి సునీతి యను నిరువురు భార్యలు
కలరు. ఆభార్యలలో సురుచి పతికి మిక్కిలి ప్రియురాలయినది.
రెండవభార్య సునీతి సత్ప్రవర్తన కలదయినను నతనికిఁబ్రియు
రాలు కాకపోయెను. ఉత్తానపాదున కప్రియురాలయిన సునీ
తికి ధ్రువుఁడను నొకకొమరుండు కలఁడు. ఆసురుచికి నుత్తముఁ
డను నొకకొమరుండు కలఁడు. ఒకనాఁ డుత్తానపాదుఁ డొక్క
చోఁ గూర్చుండియుండఁగా సురుచిపుత్త్రుఁడయిన యుత్తముఁ
డును సునీతిపుత్త్రుఁడయిన ధ్రువుఁడును దండ్రియొద్ద కేతెంచిరి.
ఆసమయమున సురుచిపుత్త్రుఁడు వడివడి నరుదెంచి తండ్రి
తొడపయిఁ గూర్చుంట కభిలషింప నతఁ డాకుమారునిఁ దొడ

పయి నధివసింపఁజేసి యతని యభిలాషమును నెఱవేర్చెను. ఆసమయంబున ధ్రువుండుకూడ నరుదెంచి తండ్రితొడమీఁదఁ గూర్చుండుటకుఁ బ్రయత్నించెను. కాని యతఁ డందుల కంగీక రింపఁడయ్యె. అంత ధ్రువుఁడు చేయునదిలేక క్రిందనే నిలిచి యుండెను. అది చూచి సురుచి రాజునకుఁ దనయందును దనపు త్రునియందును మెండుగ దయగలదని గ్రహించి మిగుల సంత సించి గర్వించి, విన్ననిమోముతోనున్నధ్రువునిఁజూచి పరిహాస ముగా నిట్లనియె. "కుమారా! ఏలచిన్నఁబోయెదు? తండ్రితొ డపై గూర్చుండుటకు నీ వర్హుండవుకావు. తండ్రియంకము నధి వసింపఁదగినంత భాగ్యము గలవాఁడవయినచో నాగర్భమందే జనింతువు నీకట్టియోగ్యత లేదు.కనుక నే దురదృష్టవంతురాలైన యానునీతిగర్భమందుఁ బుట్టితివి ఇప్పు డొకపనిచేయుము. నీవుపోయి హరినిగూర్చి తపంబాచరించి నాగర్భమందుఁ బుట్టు నట్లు వరంబు వేఁడుము. అట్లయిన నీకోర్కె నెఱవేఱఁగలదు."అని యిట్లుపలికిన సవతితల్లి వాక్యములు చెవులకు ములుకులవడు వున నాటినఁ గ్రోధావిష్టమానసుండయి దండతాడితంబయిన సర్పంబుచందంబున నిట్టూర్పుపుచ్చుచుఁ, గన్నీరు కాల్వలుగట్ట దుఃఖించుచు నాస్థలమునుబాసి తన తల్లియయిన సునీతిమంది రంబునక రుదెంచెను. అట్లు శోకాకులితస్వాంతుండయి వచ్చిన తనకుమారుంజూచి సునీతి మిగుల విచారించుచు నెదురుసని కొనివచ్చి తొడలపయి నిడుకొని పురజనులవలన సురుచిపల్కిన వాక్యంబులు విని మిక్కిలి దుఃఖించి ధైర్యంబు విడనాడి దావా గ్నిచేఁ దహింపఁబడిన లతచందంబున శోకాగ్నిచే దహింపఁబడి మాటిమాటికి సవతివాక్యంబులఁ దలంచుకొనుచు నిట్టూర్పు పు

చ్చుచుఁ, గన్నులనుండి బాష్పధారలను బ్రవహింపఁజేసెను.ఇట్లు కొంతవడి దుఃఖించి ధైర్యంబు తెచ్చికొని యేడ్చుచున్న కుమా

—●●◆సునీతి ధ్రువునినోదార్చి తపంబునకుఁ బంపుట.◆●●—

రుంజూచి యోదార్చి యిట్లనియె. "ఓ ముద్దుకుమారా! దుఃఖముతో నేమిప్రయోజనము? పూర్వజన్మమందు మనమెవరినో దుఃఖింపఁజేసితిమి. కావున మన కిట్టిదుఃఖము సంప్రాప్తమయినది. ఎవరికయినఁ దా నొనర్చిన కర్మమును దా ననుభవింపక తీఱదు. నాయనా! ఆసురుచివాక్యము సత్యమే! నేను మిగుల దురదృష్టవంతురాలను. అట్లు కానిచోఁ బెండ్లాడినభర్త నన్ను భార్యనుగాఁ జెప్పుకొనుటకును సిగ్గుపడునా? లోకములో భర్తలు భార్యల నెంతో గౌరవముతోఁ జూచుచుందురు. అట్టి గౌరవము నాకులేదు సరియేకదా! యతనిభార్య ననిపించుకొనుటకయిన యదృష్టములేదు. అకటా! భర్తలగౌరవము పడయు నంతటియదృష్ట ముత్తమురాండ్రకుఁ దక్క నావంటి పాపాత్మురాలికి సంభవించునా? దురదృష్టవంతురాలనగు నా గర్భమందుఁ బుట్టినవాఁడవు కావున నీవును దురదృష్టవంతుండవే. నావంటి పాపాత్మురాలిగర్భమందు జనించితివి. కనుక నీసవతితల్లి పల్కిన కారుమాటలు పడవలసివచ్చినది. లేనిచో నట్టిమాటచే నొప్పింపఁబడి దుఃఖమునకుఁ బాత్రుండవు కావుగదా? నీసవతితల్లి చెప్పినట్లుగానే తండ్రితొడపైఁ గూర్చుండఁ గోర్కి పుట్టినచో హరిని గూర్చి తపంబాచరింపుము. నీవు మాత్సర్యమును విడిచి యామె వాక్యమునే సత్యముగాఁ జేయుము. నారాయణుని నారాధించుటవలన సమస్తమనోరథంబులును సమకూరును. పూర్వము బ్రహ్మ విష్ణువు నారాధించియె చతుర్దశభువనములలో నుత్తమ

మయిన పదవిని జెందియున్నాఁడు. మఱియు నీతాతయగు స్వాయంభువమనువు నిశ్చలమయినభక్తితో నారాయణునుద్దేశించి గొప్పదక్షిణలతో యాగంబుల నొనరించి యతని సంతసింపఁజేసి భూలోకమందును స్వర్గలోకమందును బ్రశస్తములయిన సుఖను లనుభవించి మోక్షమునందెను. నీవు నట్టి భక్తవత్సలుఁడయిన విష్ణువు నె స్మరించుచు నుత్కృష్టమయిన తపము నాచరింపుము. అందులకు నారాయణుండు సంతసించి నీమనోరథము నెఱవేర్చునుగాని నెఱవేర్పకపోఁడు. ఆశ్రయించిన నట్టి భక్తవత్సలునే యాశ్రయింపవలెను. కాని సామాన్యుల నాశ్రయించిన లాభమేమి? మఱియు నావిష్ణువు యోగీశ్వరులచేత సైతము వెదుకఁబడుచుండును. అఘటనఘటనాసామర్థ్య మాతనికిఁదక్క నింకొకరునకు లేదు. అతఁడే ముక్తిప్రదుఁడు. అతఁడే సర్వలోకాధిపతి. అట్టి మహానుభావునియందు నీమానసంబును జేర్చి నిజధర్మంబుల విడనాడక యతనినే శరీరమధ్యమున నున్న దహరాకాశమందు వెలయుచున్న పరమాత్మనుగా భావించి సేవింపుము. నీదుఃఖముల నశింపఁ జేయఁజాలువాఁడు నారాయణునికంటె మఱియొకఁడు లేఁడు. బ్రహ్మాదులును, దనయభిలషితమును నెఱవేర్చుకొన లక్ష్మియు,సంతత మతనిస్మరించుచు వెదకుచుందురు. కాన నతనినే యాశ్రయింపుము.' అనిపలికిన పరమహితదాయకంబులయిన తల్లివాక్యంబులను విని తనకుఁదానే సమాధానముచేసికొని ధైర్య మవలంబించి నారాయణుండే ది

నారదుండు ధ్రువునికడకు వచ్చుట.

క్కనితలంచి ధ్రువుండు తనతండ్రిపురంబును విడిచి చనియె. ఆసమయంబున సకలలోకచరిష్ణువగు నారదుఁ డచ్చటి కేతెంచియ

తనిచే యథావిధిగ సత్కృతుండయి యాతనియుద్యమంబు దెలిసికొని పాపవినాశనకరంబయిన తన కరతలంబును ధ్రువునిశిరంబుననిడి యాతని దీవించి తనలో నిట్లనుకొనియె. "అయారే! ఈ పిల్లవానిధైర్యం బేమని కొనియాడుదు! మానంబీతనికిఁ బ్రాణంబుకంటె నుత్కృష్టమయినట్లు గానవచ్చుచున్నది. తన పినతల్లి యాడిన దురుక్తులను మానసంబున నిడికొని చిన్న వాఁడయ్యును ధైర్యం బవలంబించి తపంబాచరింప వనంబునకుఁబోఁ సిద్ధపడుచున్నాఁడు. ఈక్షత్త్రియబాలుని ప్రభావ మేమని వర్ణింతును? ఈతనిచర్య నాకు మిగుల నబ్బురంబుగొలుపుచున్నయది" అని యిట్లనుకొని బాలుండైన ధ్రువునకిట్లనియె. "ఓరాజకుమారా! సకల సంపదలతో నిండియున్న యీమందిరంబును విడిచి యెటకేఁగుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నావు? నీప్రవర్తన మరసిచూడ నీవు స్వబంధుజనకృతమయిన యవమాన మనెడునగ్నిచే సంతప్తుండవయినట్లు తోఁచుచున్నది. నీవృత్తాంతమును దెలియఁజేయు"మని తెలిసియుఁ దెలియనివిధంబున నడుగుచున్న నారదునింగాంచి ధ్రువుం డిట్లనియె. "ఓమునిసత్తమా! మీరు యోగదృష్టిచే నావృత్తాంతమును దెలిసికొంటిరా యేమి? మీరు తలంచినతలంపు నిక్కువంబు. మా పినతల్లి దురుక్తులనెడి బాణంబులు నామనంబునకు గాయంబు కావించినది. అట్టిమనంబును సమాధానము చేసికొలేను. ఆ దురుక్తిబాణక్షతంబును భగవత్పాదారవింద ధ్యానంబనెడి రసాయనంబుచే మాన్చుకొందు" ననుడు

నారదుండు ధ్రువునకు హితోపదేశము చేయుట.

విని నారదుం డిట్లనియె. "ఓరాజకుమారా! నీవు పిల్లవాఁడవు. నీవు సంతతము క్రీడలచేఁ గాలక్షేపము చేయువాఁడవు. కాని

పెద్దవాఁడవుకావు. ఆటపాటలలోఁ గాలము పుచ్చఁ దగినంత చిన్నప్రాయముగల నీకు మానావమాన వివేచనము తగదు. నీకట్టి మానావమానవివేకము కలిగినచో నందువలన మోహముదక్క నితరమయిన యసంతోషహేతువులేదు మఱియునది దేహము నాత్మగాఁదలంచుటవలనఁ గలిగినదికాని యాత్మసంబంధమయినది కాదు. ఇంతమాత్రంబునకై నీవిట్లు పంతగించి తపంబునకై ప్రయత్నంబుకట్టుట యుక్తముకాదు. మఱియు బుద్ధిమంతుం డోరులవలనఁ దనకుఁ బ్రాప్తమగుచున్న సుఖదుఃఖంబులను దైవవశంబులకాఁ దలంచి నిత్యసంతుష్టుఁడయి యుండుఁగాని దుఃఖములు వచ్చినప్పుడు రిత్తవిచారంబు మనంబునఁ బెట్టుకొనండు. మఱియు సుఖంబు లరుదెంచునప్పుడు పరమానందంబును జెందండు. అట్లుకాక నీవు తల్లినియోగంబును దలయందిడుకొని భగవదనుగ్రహంబు సంపాదింపఁ దలంచితివేని యా భగవంతుని గూర్చి నీకుఁ గొంచెము తెలియపఱిచెదను. పిమ్మట నాభగవదారాధనము కష్టమో సులభమో నీకే తెలియును. నాయనా! లోకేశ్వరుండయిన యీశ్వరుని యనుగ్రహము పడయుట మిగులఁ గష్టము. పెక్కుజన్మంబులనుండి భగవదారాధనమొనర్చుచు, సంతత మతనినే మనఃపద్మంబుల సంస్మరించుచుఁ, దదేకనిష్ఠులై, నిస్సంగులై వర్తించు మునీశ్వరులయిన నాతనిమార్గమును సరిగఁ దెలిసికొనలేక మోహమును బొందుచున్నారు. అతనియనుగ్రహంబు వడయుట కెన్నియోజన్మములు దారవోయవలసి యుండును. కాని యది యొక్కజన్మముతోనే లభించునదికాదు. ఈవాక్యము లనుభవముంబట్టి చెప్పుచున్నాను. కాని నోటికి వచ్చినట్టులెల్లఁ బలికినవికావు. మహానుభావులయిన

మునులే భగవన్మార్గమునుగనుఁగొనలేరని చెప్పవలసియుండఁగాఁ
బసిబాలుఁడవయిన నీవెట్లు కనుగొనఁగలవో యోజింపుము.
కావున భగవదనుగ్రహము పడయుట దుస్సాధ్యంబు. నీవాప్ర
యత్నము వదలుము. నీవు ప్రయత్నించుట వృథాప్రయాసమ
గును కాని సఫలముకానేరదు. యత్నముచేయనిచో భగవం
తునివలన శ్రేయస్సుపొందుట యెట్లని శంకితువేని చెప్పెద
నాలింపుము. శ్రేయస్కాలము సంప్రాప్తమయినప్పుడు నీవు
ప్రయత్నింపవచ్చును. కాని యిప్పటికీ ప్రయత్నమువిడువుము.
మఱియు భగవంతునిచే విహితములయిన సుఖదుఃఖంబు లను
భవించుచు, నిట్లనుభవించుటవలనఁ బుణ్యాపాపరూపములయిన
కర్మములు క్షయమును బొందుటచే మోక్షము సంప్రాప్తమగునని
యాత్మను సంతసింపఁజేయుచుఁ బరఁగువాఁడు మాయామండల
ము నతిక్రమించియున్న వైకుంఠమును బొందుచున్నాఁడు. ఇదియు
నుంగాక పురుషుండు తనకంటెను గుణాధికుఁడయిన వానినిఁజూచి
యసూయచెందక సంతసింపవలయును. తనకంటె గుణహీనుల
యిన మానవులను బరిహసింపక కరుణింపవలయును. తనతో స
ముఁడయి యుండు వానితో స్పర్ధచేయక స్నేహముచేయవలెను.
ఇట్లు ప్రవర్తించినవాఁ డాధ్యాత్మికాది తాపత్రయముచేత నె
న్నఁడును సంతప్తుండు కాఁడు." అని యిట్లుపదేశించుచున్న నార
దునిఁగాంచి ధ్రువుండిట్లనియె. "ఓమునీంద్రసత్తమా! నీవుకృపా
ళుండవు. కావున నేను సుఖదుఃఖంబులచేఁ బరిభూతులయి వర్తించు
మావంటివారికి మనశ్శాంతి కలుగున ట్లుపదేశించితివి. అట్టిశాం
తి మాయంతట మేము గ్రహింపలేము. సరియే కదా? మీవంటి
మహాత్ములు దెలియఁబఱచుచున్నను దెలిసికొనునంత బుద్ధిలేని

వారము. నీవు మహాత్ముండవును, సర్వసముఁడవును కనుక వచ్చి మావంటివారిని జూపులచేఁ బవిత్రులగాఁజేసి యుపదేశింపఁబూనుకొంటివి. కానినుతియొక్కరుండట్లు చేయునా? చేయఁడు. మఱియు వాఁడు పరులు దుఃఖించుచుండ మనకేమని యుపేక్షించుచుండును. మహానుభావుండవగు నీయుపదేశించిన యుపదేశమునకు మిగుల సంతసించితిని. కాని నీయుపదేశము మాపినతల్లియగు సురుచి దుర్వాక్యంబులనెడి శరపరంపరచే వినిర్భిన్నంబై గాయపడియున్న నామానసంబును బ్రవేశింపఁజాలకున్నది. నీవు చెప్పినప్రకారము కొందఱుమహాత్ములు పరులు తమ్ముఁదూలనాడినను "దైవవశంబువలన నిట్లు సమకూడినది" యని తలంచి యూరకుండఁగలరు. వారలను నేను జూచియున్నాను. కాని నేను భయంకరమయిన క్షాత్రధర్మము నవలంబించియున్నాఁడను. అందువలననే యవినీతుండనయి వర్తించుచుండును. ఇట్టి నాయందుఁ బ్రవేశించిన భవదుపదేశంబు సఫలంబు కాకున్నది. మఱియుభవదుక్తప్రకారము తక్కినవారలు పరుల నిందావాక్యములను సహించిన సహింతురు గాని క్షత్రియులుమాత్రము సహింపనొల్లరు. నేనును క్షత్రియవంశసంభవుండ నగుటంబట్టి మాపినతల్లి వాక్యంబులకు సహింపలేకున్నాను. ఇప్పుడు నేను ముల్లోకములయందు నుత్తమమైయుండు పదంబును గోరుచున్నాను. అట్టి మనోరథప్రాప్తికై ప్రయత్నించియున్న నాకు సాధుమార్గం బేదియయిన నుపదేశింపుము. నీవు మునీంద్రులలోనెల్ల నగ్రగణ్యుండవు. పరోపకారశీలుండవు. పరోపకారంబు చేయుటయే వ్రతముగా నేర్పఱిచికొని వర్తించుచున్నావు. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయూరు

వులనుండి యుద్భవించితివి. ఓసత్తమా? వీణాశ్రుతివేసి సంతత ము నారాయణుని పరమపావనచరిత్రంబునఁ బాడుచుఁ బరోప కారపారీణుండ వయి వర్తించు నీకు నావంటివానికోర్కెఁ దీ ర్చుటయవశ్యకర్తవ్యంబు" అని యిట్లు ధ్రువుండు పలుకుచున్న గంభీరవాక్యములకు నారదుండు మిగుల సంతసించి యతనిని గరుణారసపూరితము లయినచూపులచే సంతసింపఁజేయుచు నిట్లనియె. "కుమారా! నీనిశ్చయంబునకు మిగులసంతసించితిని. మీతల్లి యగుసునీతి యుపదేశించినమార్గము మిగుల యుక్త మయినది. ఆమార్గము నీ వవలంబించినచోఁ దప్పక కార్యసిద్ధి పొందఁగలవు. మఱియు లోకములోఁ బురుషుండెవ్వఁడేనిధర్మా ర్థకామమోక్షములలో నొకదాని నపేక్షించినచో నట్టివానికి భగవదారాధనరూపమయిన యుపాయముదక్క మఱియొకటి లేదు. కావున నీవును ధర్మాదిసాధనభూతమయిన భగవదారా ధనను సలుపుము. అట్టి భగవదారాధన సలుపుటకుఁ దగిన ప్రదేశము యమునాతీరమునందున్న మధువనముదక్క మఱి యొకటిలేదు. అది సిద్ధాశ్రమభూమి. మిగులఁ బవిత్రమైనది. అట్టిస్థలంబునఁ దపంబాచరించువాఁడు తప్పక భగవంతుని సా క్షాత్కారముఁ జేసికొనఁగలఁడు. అందులకు సందియము లేదు. ఆస్థలమునకుబొమ్ము నీకు శుభంబగుఁగాక. నీవచ్చటికేఁగి నిర్మ లములయిన యమునానదీపుణ్యజలంబుల స్నానము గావించి నిత్యకృత్యంబులనిర్వర్తించికొని కుశసమూహముచే నాసనంబు కల్పించుకొని యందుపవేశించి రేచక పూరక కుంభకము లనెడి ప్రాణాయామత్రయముచేత మనశ్చాంచల్యమును దొలం గించుకొని, భగవంతుని ధ్యానము సేయుము.

నారదుఁడు ధ్రువునకు నారాయణు నాకారము జెప్పుట

ఓ నృపకుమారా! ధ్యానింపఁదగిన భగవంతుం డెట్టివాఁడో చెప్పెదను వినుము. ఆభగవంతుఁడు సర్వదా యనుగ్రహాభిముఖుఁడై ప్రసన్నమయిన వదనము కలవాఁడై సుందరమయిన కనుబొమలు కలవాఁడయి యుండు. అతఁడు చక్కని చెక్కిళ్లు కలవాఁడై, సమస్తబృందారకులలోను మహనీయమయిన సౌందర్యముచే నొప్పుచు భక్తుల కాశ్రయభూతుడయి యుండు. అతనికి రమణీయము లయిన యవయవములు గలవు. అతనికి నెఱ్ఱనియధరోష్ఠంబును, బద్మపత్రవిశాలములయిన నేత్రములునుగలవు. అతఁడు చూచువారిచూపులకు సుఖరూపుఁడయి వర్తించు. అతఁడు సమస్తలోకములకు శరణ్యుండై దయారసంబునకు సముద్రము వంటివాఁడై శ్రీవత్సలాంఛనముచే వెలయుచునుండు. అతఁడు నల్లని మేఘమువలె వెలయుతనుద్యుతులచేతను వనమాలచేతను నలరుచుండు. అతఁడు కౌస్తుభము మొదలగు నాభరణంబులచే నలంకృతమగు మెడగలిగి శంఖచక్రగదాదులచే భూషితమయిన బాహుచతుష్కముకలవాఁడై యుండు. అతనికిఁ జంద్రసంకాశమయిన కిరీటముకలదు. అతఁడు పీతకౌశేయముచేఁ బరివేష్టింపఁబడి యుదంచితములయిన కాంచననూపురములుకలిగి నేత్రముల కానందదాయకమయిన యంగసౌష్ఠవము కలిగియుండు. అతనికివజ్రమణులవలె నలరుచున్న నఖపంక్తిచే సుందరమయిన పాదారవిందములుకలవు. మఱియునతఁడు భక్తులహృదయకమలములయందు నివసించుచుఁ బ్రేమాతిశయమును వెలువరించు చూపులు కలిగివర్తించు. అట్టిభగవంతునిరూపము నేకాగ్రమయిన మనంబుతో ధ్యానము సేయవలయును. అట్లు కొంతకాల

ము ధ్యానించినచో సతతనిరతిశయసౌందర్యమును జూచుచుఁ బరమసుఖమునందుచున్న మనం బాతనిరూపమునుండి మగిడి రాలేదు. ఇట్లు సీవ్వురించుచు నారాయణమంత్రమును జపింప

——◆నారదుఁడు ధ్రువునకు నారాయణమంత్రము జెప్పుట◆——

వలయును. ఆమంత్రమునిరతిశయమైనది. రహస్యముగానుంపఁ దగినది. అది "ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ" యని ద్వాదశాక్షరసంయుత మయినది. ఈమంత్రమును జపించుచు, దేశకాలవిభాగమును దెలిసి ద్రవ్యప్రచురమగునపూజను భగవంతునికిఁ జేయుచుండునది. ఈమంత్రమును నేడురాత్రులు భక్తిసంయుతుఁడై జపించినచో దేవతాసందర్శనమునుఁ జేయఁగలఁడు. ఆభగవంతునిపూజకై పవిత్రమయిన జలమును, బుష్పమాలికలను, కందమూలఫలాదులను, భుజపత్రవృక్షముల చర్మములను, దూర్వాంకురంబులను, భగవంతునికిఁ బ్రీతిదాయకములయిన తులసీదళములను, సంపాదింపవలయును. ఇట్లుద్రవ్యములను సంపాదించి శంఖచక్రాదిమండలములచే నలంకృతమయిన భూమియందు వాసుదేవునిఁ బూజింపవలయును. ఇట్లుచేసి పురుషుఁడు జితేంద్రియుఁడై, మితభాషియై, ధ్యానోపయుక్తమయిన మనస్సుగలవాఁడై స్వేచ్ఛాయుతములైన యవతారములను ధరించుటచే దేవమనుష్యాదులతో సజాతీయునిఁగాఁ జింతింపవలనుపడని భగవంతునిహృదయపద్మమందు జేర్చి, ధ్యానంబు చేయుచు వాసుదేవమంత్రంబుచేత నేభగవత్పరిచర్యలను జేయవలయును. ఓరాజకుమారా! ఇట్లుమనోవాక్కాయముల నేకముగాఁ జేసి నిరతిశయభక్తిసంపన్నుండై భగవంతునియారాధనంబుసల్పినచో భగవంతుండుతప్పక భక్తుని యభిలషితంబును నెఱవేర్పక మానఁ

డు. మఱియు విరక్తుండయిన మానవుఁడీచెప్పిన ప్రకారము భ
క్తియోగముచే నారాయణుని నారాధించినచోఁదప్పక మో
క్షమునందఁగలఁడు" అనియిట్లు నారదుఁడుపదేశింప ధ్రువుండు
మిగుల సంతసించి తనకార్యమును సాధించుకొనుటకుఁబుణ్యమ
గు మధువనమున కభిముఖుండయి పోయెను. అనంతరము నార

నారదుఁ డుత్తానపాదునిఁజూడఁబోవుట.

దుం డుత్తానపాదుని యంతఃపురంబునకుఁ బోయి యతనిచేనర్చి
తుండై సుఖాసీనుండై రాజున కిట్లనియె. "ఓమహీపాలకా !
నీవు సవిచారస్వాంతుఁడవయినట్టుతోఁచుచున్నది. కారణ మేమి?
ధర్మాదులయిన పురుషార్థములలో నేదయిననశించినదా ఏమి?"
యని యడుగుచున్న నారదునకు నరనాయకుం డిట్లనియె "ఓ
మునీంద్రా! స్త్రీజితుండనై దుష్టవృత్తినై, కఠినచిత్తుండనై
వర్తించు నేను బంచవర్షప్రాయుండయిన నాకుమారునిజననితోఁ
గూడ నింటినుండి వెడలఁగొట్టితి. అక్కటా! స్త్రీజితుఁడనయిన
నాజన్మంబుకాల్పనా? అయ్యో? ఎట్టిదుష్కార్యంబుచేసియుం
టిని. ఎంతకఠినహృదయుండనైతిని! ప్రేమాతిశయమును వెల్లడి
చేయుచుఁ దండ్రినగునాయంకపీఠి నారోహింపఁ దలంపుతో
వచ్చుచున్నపిల్లవానిఁ జేరఁదీయక వద్దనివారించితిని. అక్కటా!
నావంటిదుర్మార్గుఁడు లోకమందు మఱియొకఁడుండునా? ఆపిల్ల
వాఁడు మందిరము విడిచి యడవికిఁబోయినాఁడఁట ! వనమందు
శ్రమనొంది యాఁకలిఁగొని యసహాయుండై వాఁడిన ముఖార
విందము గల్గియున్న యాబాలునేమృగములుచంపి భక్షించునో
కదా"! అనియిట్లువిచారించుచున్న రాజుంజూచి నారదుండిట్లని
యె. మానవనాథా! నీవు విచారింపఁబని లేదు. నీకుమారున కెంత

మాత్రము భయములేదు. అతఁడు దైవముచే రక్షింపఁబడు
చున్నాఁడు. మఱియు నీకమీఁద నబ్బాలుండు లోకంబులోఁ
గీర్తిమంతుండై ప్రకాశింపఁగలఁడు. అతఁడు మిగుల దుష్కర
మయినను భగవదారాధనముసలిపి యతనిసంతసింపఁ జేసి యత
నివలన వరములనుబడసి నీకీర్తిని బ్రపంచకమందుఁ బ్రకాశింపఁ
జేయుచుశీఘ్రకాలములో నేరాఁగలఁడు. విచారమునొందకుము?
అనియిట్లు నారదుఁడు పల్కి యతని వీడ్కొని సురలోకంబున
కేఁగె. అంతనుత్తానపాదుండు దాఁజేసినకార్యంబునకుమనంబున
మిగుల వగచుచు రాజ్యలక్ష్మిని నిరాకరించి ధ్రువునిపయిఁ దన
చిత్తంబిడి సంతత మతనినే ధ్యానించుచుండెను. అట్లుధ్రువుండు

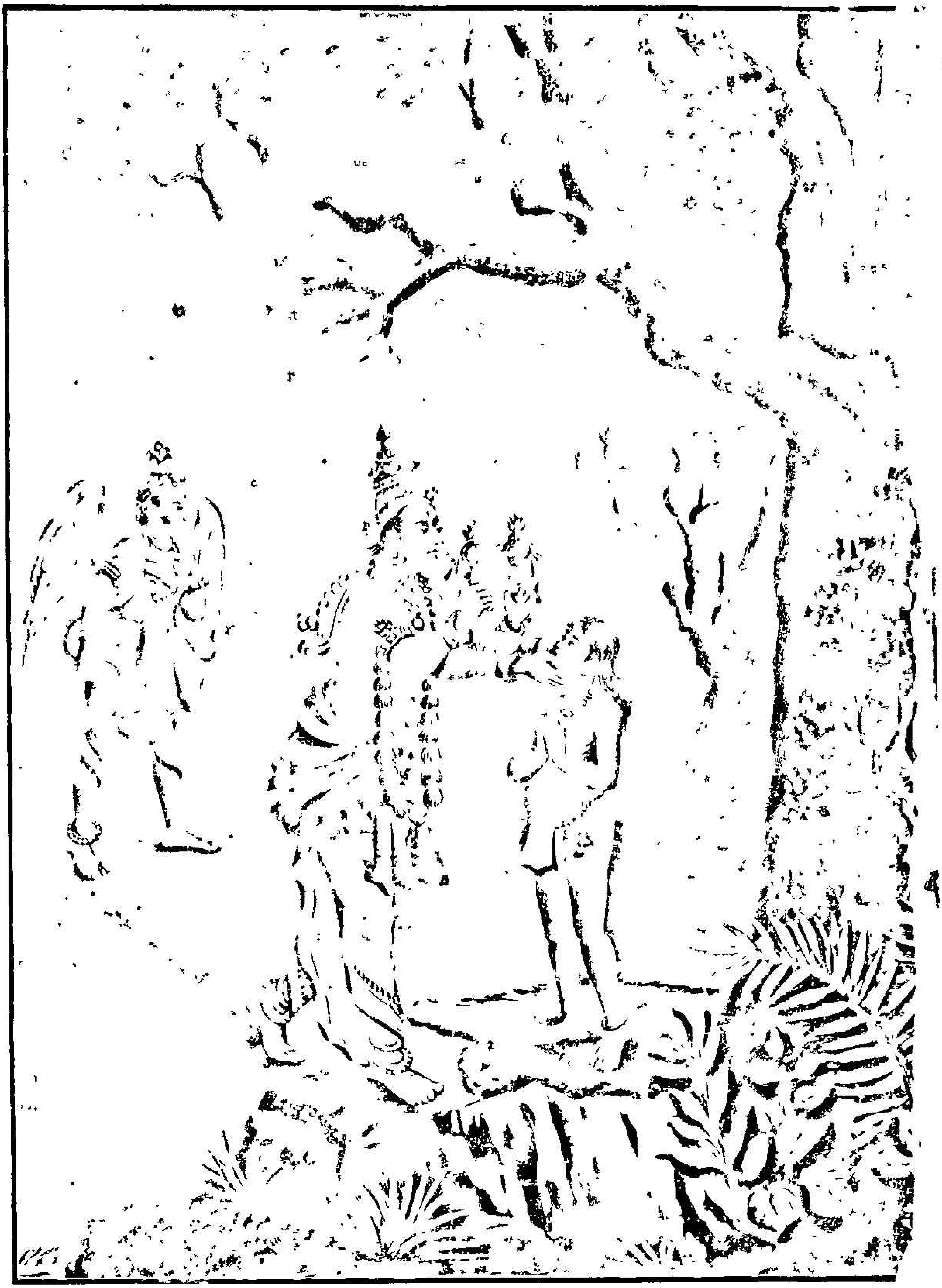
ధ్రువుండు మధువనంబునఁ దపం బొనరించుట

మధువనంబునకుఁబోయి యమునయందుఁ దానములాచరించి
యారాత్రియుపవసించి సమాహితచిత్తుండై నారదోపదిష్టమా
ర్గంబునఁబరమపురుషునారాధింపనారంభించెను. మూఁడేసిదినం
బులకొకపర్యాయము వెలఁగపండ్లను, రేఁగుపండ్లను, నాహారము
గాఁ గావించుకొని, శరీరస్థితి ననుసరించి వర్తించుచునొక్కమా
సంబుహరిపూజనంబుగావించెను. అంతనుండియాఱేసిదినంబుల
కొకపర్యాయము జీర్ణపర్ణంబుల నాహారంబుగాఁగొనుచు, హరి
పూజఁగావించుచు రెండవమాసంబునుగడపె. అనంతరముధ్రు
వుండునిశ్చలుండై నవరాత్రంబుల కొకపర్యాయ ముదకభక్షణ
ముగావించుచు, మూఁడవమాసమున హరి నారాధించె. అప్పటి
నుండిద్వాదశదినంబులకొకపర్యాయము వాయువునుమాత్రమే
భక్షించుచు జితశ్వాసుండై నాలవమాసంబున నరవిందాక్షుని
పాదపద్మముల నర్చించి భజించెను. అంతనుండి యాలయక నిరు

చ్ఛ్వాసుండై యేకపదంబున నిలువఁబడి స్తంభాకృతినివహించి, నైదవ మాసంబున హరినారాధించి సేవించుచు విషయముల నుండియింద్రియములను మఱలించిమనంబునుహృదయపద్మంబున నిర్బంధించి భగవంతుని దివ్యమంగళవిగ్రహము నారాధించుచు, గోచరప్రపంచమును మఱచియుండె. ఇట్లునిశ్చలమానసుండై మహత్తత్త్వము మొదలుపృథివి వఱకుఁగల భూతములకును నవి సృజించిన చేతనములకును ధారకుఁడును, బ్రహ్మాదికీటజీవుల కీశ్వరుండు నగు భగవంతుని ధ్యానము సేయుచున్న ధ్రువుని తేజఃపుంజమును సహింపలేక యూర్ధ్వలోకము లన్నియుఁ జలింపదొడంగెను. అతని పాదాంగుష్ఠము నేలమోపియున్న కారణంబున భూమి సహింపలేక క్రిందికిఁ గ్రుంగిపోయి గజేంద్రముచే నధిష్ఠింపఁబడిన నౌకవలెఁ గుడియెడమపార్శ్వంబుల క్రొక్కొక్క పర్యాయము వంగఁ జొచ్చెను. మఱియునాధ్రువుండు చరాచర విశ్వమందున్న నారాయణుని ధ్యానించుచున్న సమయంబుల నూర్ధ్వలోకములవారాతపోగ్ని సంతాపమును సహింపలేక యుచ్ఛ్వాస వాయువును విడువఁజాలక పీడితులై నారాయణుని సన్నిధికిఁ బోయి నమస్కరించి "ఓనారాయణా ! అనాథులమైన మమ్మును రక్షింపుము. నీకంటె మాకుదిక్కులేదు. మాప్రాణ వాయువులు నిరోధింపఁబడుచున్నవి. ఇందులకుఁ గారణమేమో తెలియఁజాలము. మాయందు దయయుంచి యీబాధనుండి మమ్మునుదొలఁగించి రక్షింపుము. శరణ్యుఁడవని యెంచి నీసన్నిధికి నరుదెంచినారము. మారక్షణభారము నీదే" యని వేఁడుచున్న దేవతలయందుఁ గరుణించి నారాయణుండిట్లనియె. "ఓ

6U6A

646B

647. శ్రీ మహావిష్ణువు ధ్రువునకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట.

సురలారా! మీ రెంతమాత్రము భయపడకుఁడు. ధ్రువుండను నొక బాలకుండు నన్నుం గూర్చి ఘోరంబుగఁ దపం బాచరించుచు న్నాఁడు. నేను బోయి యాతని కిష్టవరంబు లిచ్చి తపంబు మాన్పిం చెదను. కావున మీరు మీ నిలయముల కేఁగుఁడు. అతఁడు ప్రాణనిరోధము చేయుటవలన మీ కందఱికిఁ బ్రాణనిరోధము కలిగి నది సమస్తమునకును నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసము లిచ్చు నే నతని హృదయమున బంధింపంబడియుండ మీ కెట్లు ప్రాణనిరోధము కలుగక మానును" అని పలికిన దేవత లందఱు నారాయణునికి నమస్కరించి తమ తమ నెలవుల కేఁగిరి. ఇది యెనిమిదవ యధ్యాయము.

నారాయణుఁడు ధ్రువునకు సాక్షాత్కరించుట.

అంత నారాయణుండు తనభక్తునిం జూడవలయు నని నిశ్చయించి గరుడు నధివసించి మధువనంబునకుఁ బోయెను. అట ధ్రువుండు నిశ్చలభక్తియుతుం డగుచు యోగవిపాకముచేఁ దీవ్రము యిన బుద్ధి కలవాఁడై, తన హృదయమునఁ దన్మయుండై యున్నవాఁడు, మెఱుపుఁదీవ చందంబున మెఱసి తత్క్షణమే యంతర్ధానము చెంది బహిర్భాగంబున నిలిచియున్న నారాయణునిం జూచి భయభక్తులు చెలంగ సరభసంబున లేచి నేత్రములఁ జూచుచున్నవాఁడుం బోలెను, నాస్యము చే ముద్దుగొనుచున్నవాఁడుం బోలెను, బాహువులచేఁ గౌఁగిలించుకొనువాఁడుం బోలెను, నతనికి సాష్టాంగదండప్రణామంబులు గావించి, భగవంతుని నుతించుటకుఁ దలంచుచుండెను; కాని నుతించుట యెట్లో తెలియక పోవుటచే వెలవెలఁ బోవుచుండెను. అప్పుడు సర్వాంతర్యామి యయిన భగవంతుండు ధ్రువుని ప్రవర్తన మరసి దయాళువై వేదమయంబైన తనశంఖంబును

నతనికపోలంబునఁ దాఁకించెను. అంత ధ్రువునకు జీవేశ్వరనిర్ణయ
విభాగము వేదార్థప్రచురములయిన వాక్యంబులునుద్భూతంబుల
య్యె. అందువలన నబ్బాలకుండు సంతసించి భక్తిసంయుతుండై సర

ధ్రువుఁడు నారాయణుని వినుతించుట.

భసత్త్వంబును విడిచి హద్దులేని కీర్తిగల భగవంతు నిట్లు నుతింప
నారంభించె "దేవా! నీవఖండశక్తిమంతుండవు నీదివ్యమంగళ
విగ్రహమును నుతింపఁబూనియు నుతింపలేకయున్న నావాగిం
ద్రియమును నీసంకల్పరూపజ్ఞానముచేఁ బ్రవేశించి నిన్ను నుతిం
పఁదగిన శక్తిగలుగునట్లు చేసినావు అఘటితములగువానిని
ఘటింప సామర్థ్యముగల నీకిది యెంతయుఁ దగియున్నది. మఱి
యు స్వశరీరభూతములయిన హస్తచరణాదులగు కర్మేంద్రియము
లను, శ్రవణాదులగు జ్ఞానేంద్రియములను, నంతఃకరణచతుష్టయ
మును, తదధిష్ఠానదేవతలను బ్రవేశించి జీవముకలదానినిగాఁ
జేయుచున్నావు. ఇట్లు జీవాంతరాత్మవై జ్ఞానాదిషడ్గుణములు గలి
గివర్తించు నీకు నమస్కారము. కానవచ్చుచున్న సమస్తజగం
బును వివిధరూపకములుగా మార్చుటకు సమర్థమయి, సత్త్వాది
గుణరూపమై సమస్తకార్యముల నొనరింప నుపయోగపడునదై
నిన్ను విడిచి యుండలేని ప్రకృతిచేత సృజించి, కార్యకారణభూత
ములై సత్త్వాదిగుణమయములై యున్న పదార్థములందు జీవశ
రీరకుఁడవయి ప్రవేశించి వాస్తవముగా నీవొకఁడవైనను, పొట్టివి
యును బొడుగయినవియుఁ, దిన్ననివియు, వంకరయయినవియు
నగు కట్టెలందు *వహ్ని యుపాధినిబట్టి నానారూపములఁ గా.

---

* ఇటవహ్నిదృష్టాంతమువలన, వహ్ని పొట్టివియును, దీర్ఘములుదిన్న
నివియు, వంకరయయినవియునగు దారువులందు వెలుఁగుచున్నప్పుడా యగ్నికి,

నవచ్చునట్లు నానావిధములుగాఁ బ్రకాశించుచున్నావు. ఓదేవా! చతుర్ముఖుండు మొదట విశ్వమును సృజింపఁదగిన జ్ఞానములేనివాఁడయి నిన్ను శరణుచెంది నీవలనఁ దాదృశజ్ఞానమును సంపాదించుకొని నిద్రించినవాఁడు మేల్కాన్న చందంబునఁ బ్రబుద్ధుండయి సమస్తప్రపంచమును సృజించెను, బ్రహ్మకునట్టి జ్ఞానమిచ్చిన మహానుభావుండవు నీవే? అట్టి నీపాదమూలము, తాపత్రయముచే బాధితులగువారికి మోక్షప్రదమయినది. ఓపరమేశ్వరా! నీవు సమస్తమును బ్రాణవంతముగాఁ జేసిజ్ఞానమొసంగు మహోపకారివి. ఆయుపకారమును దెలిసికొన్నవాఁడెవఁడు నిన్ను సేవింపఁడు? ఆనీయుపకారము నెవఁడు మఱవఁగలండు? ఓ దేవా! నీవు కల్పవృక్షంబువలె నాశ్రితుల యిష్టములనెఱవేర్చువాఁడవు. ఇంతియగాక నీవు జననమరణాదుల లేకుండఁజేసి నిరతిశయమగు మోక్షము నీయ సమర్థుండవు. అట్లు మోక్షము నీయ సమర్థుండగు నిన్ను సేవించి నీయనుగ్రహము సంపాదించుకొనియు మేము మోక్షసుఖమునుగోర నపేక్షింపక నరకప్రాయమయినను సంసారమందుండఁదలంచుచు, శవప్రాయమగు శరీరమనుభవింపఁతగిన సుఖములను గోరుకొనుచున్నాము. ఆలోచింప మేముదాఁటఁదరముకాని నీమాయవలన మోహితులమై జ్ఞానహీనులమయి యున్నామనుట నిక్కము కదా; ఓయీ! స్వర్గముగూడ సుఖము లొనఁగూర్చుచుండ దానిని, దాని నపేక్షించువారిని, నిందించి మోక్షమునుదానిఁ గో

దారుగతములగు పొట్టితనముగాని పొడవరితనముగాని తిన్నఁదనముగాని వంకరతనముగాని లేనివిధమునఁ జిదచిత్తులయందుఁ బ్రకాశించుచున్న పరమాత్మకుఁ దదీయములయిన దోషములుపొరయవని తెలియవచ్చుచున్నది.

రుచున్న నిష్కాములను నేలకొని యూడెదవనియడుగుట యుక్తము కాదు. నీపాదకమలములను ధ్యానించుటవలనఁగాని నీభక్తుల కథలను వినుటవలనగాని మానవులకు సంప్రాప్తమగు సుఖము స్వభావసిద్ధమయియిష్టగుణరూపమయియున్న మోక్షసుఖమను భవించినను గలుగఁజాలదు. నీపాదముల స్మరించువారికిఁగలుగు సుఖము మోక్షసుఖమనుభవించువారికే కలుగునప్పుడు కర్మాను భవానంతరమున, యమునిచే భగ్నములగు విమానములనుండి జాఱిపడుచున్న దేవతలకు లభించునా? లభింపనేరదు, నీపాద భజనసుఖమునకుఁగైవల్యమే సమానముగానప్పుడుతక్కినసుఖ ములెట్లు సరిపడును? కావున నిరతిశయమగునానందసుఖంబుల నిచ్చునిన్ను నశ్వరసుఖముల నపేక్షించిన మేము మందభాగ్యుల మనుటకు సందియము లేదు. అయినను మహాత్ములసంగమువలన నీగుణ కథామృతమును ద్రావి మదించి తాపత్రయములు దొలంగించుకొని దుఃఖబహుళమయి దుస్సహమయియున్న సంసారసాగరమును దరింపఁగలను. కావున దుష్టగుణరహితుడవయి యుదారగుణములు గలిగిన నీయందు నిరంతరమును భక్తిని జూపుచున్న మహాత్ముల స్నేహము నాకుఁ గలుగునట్లులనుగ్రహింపుము. ఓపద్మనాభా! నీపాదారవిందములందున్న సుగంధము నాఘ్రాణించిన భక్తులలో నొకఁడయినను మరణశీలమయినను మిగులఁబ్రియముగాఁగానవచ్చుశరీరమును దన్ను ననువర్తించు పుత్త్రాదులను స్మరింపఁదలంచునా? ఓదేవా! నీవు స్థూలరూపముం కంటెను సూక్ష్మరూపముకంటెను విలక్షణుండవు. కావుననే స్థూలరూపమును బురస్కరించుకొనివచ్చు జననమరణములు లేనివాఁడవు. స్థావరములచేతను, పశువులు, పక్షులు, అండజము

లు, దేవతలు, మనుష్యులు మొదలగుచరములచేతను, నంతటను వ్యాప్తమయి, చిదచిదాత్మకమయి మహత్తత్వముమొదలు పృథివివఱకు ననేకవిధములయివిచిత్రములయినయాకారములు కలదై బ్రహ్మాండరూపమగు నీస్థూలరూపము నెఱుంగుదును. స్థూలరూపముకంటెఁబరమయి దివ్యమంగళవిగ్రహరూపమయి, దేనివిషయమై దేవమనుష్యాదులతో సమమయిన దను వాద ముకాని, నిర్విశేష మనువాదముగాని చెల్లదో యా నీసూక్ష్మ రూపమునుగూడ నెఱుంగుదును. మఱియుఁ గల్పాంతమందుఁ జిదచిదాత్మకమగు ప్రపంచమును నీజఠరమందుంచికొని స్వాను భవైకశీలుండవయి శేషసహాయుఁడవయి యాశేషతల్పమందు యోగనిద్రనవలంబించియుండి సముద్రమువంటినీనాభికుహరము నుండి వెలువడి కాంచనమయమై,లోకాత్మకమైయున్నపద్మము నందు లోకములసృజింపఁదగిన బ్రహ్మను బుట్టించితివి. ఇట్టి యనంతశక్తివగునీకువందనంబులర్పించుచున్నాను.ఓయీ!జీవునికి వలెస్థూలసూక్ష్మశరీరములు గలవాఁడనైనచో నాకునువానికినిఁ గల భేదమేమియని యందువేని చెప్పెద. నవధరింపుము.

జీవేశ్వర భేద నిరూపణము.

దేవా! నీవు కర్మాధీనుండవుకాక స్వేచ్ఛచేతనే దివ్యమంగళ గుణములుగల రూపములుజగత్పాలనమునిమిత్తముధరింతువు. జీవుఁడట్లుకాక కర్మవశ్యుఁడయికర్మాయత్తము లగుశరీరములను దాల్చుచుండును. యజ్ఞారాధ్యుఁడవగు నీవు ప్రకృతిపురుషుల కంటె వ్యతిరిక్తుఁడవు. జీవుఁడు ప్రకృతివిలక్షణుఁడయినను దానికి లోఁబడియుండును. నీవు సంకోచమునొందని సంకల్పరూప జ్ఞానముచే సర్వదేశములందును సర్వకాలములందును సర్వా

వత్సలయందును లోకంబుల కనిష్టనిరసనంబును, నిష్టప్రాప్తిని గలిగించుచుందువు. నీవు నిత్యముక్తుఁడవు. జీవుఁడు నిత్యముక్తుండు కాఁడు. నీ వసంకుచితజ్ఞానవంతుండవు. జీవుఁడు కర్మాయత్తుం డగుటంబట్టి సంకోచవికాసరూపమయియున్న జ్ఞానముకలవాఁడు. నీవుస్వభావంబువలననే నిర్వికారుండవు. జీవుఁడు స్వభావగుణంబువలననే వికారియై వర్తించును. ఇందువలన నీకును జీవునకును భేదము గలిగియున్నది. వెనుకవర్ణించిన ముక్తత్వాది గుణములు ముక్తునికిఁ గలిగియున్నను నీకునుముక్తునికిని భేదము కలదు. నిత్యముక్తుండవయిన నీవు ముక్తులందంతరాత్మవై ప్రకాశించి ధారకుఁడవయియున్నావు. జగత్కారణమవు. ముక్తులట్టివారలు కారు. మఱియు నీవు సత్త్వరజస్తమోగుణ పరిణామములయిన లోకంబుల కధిపతివి. షడ్గుణపరిపూరితుండవు. దేవా! వివిధశక్తియుక్తంబులయిన జ్ఞానాదులొక్క యాధారమం దుండియును పౌర్వాపర్యంబునం జేసి నీయందే లీనము లగుచుండును, మఱియు నీవు దేశముచేతను, గాలముచేతను, వస్తువులచేతను. పరిచ్ఛేద్యుండవుకావు. నీవు విశ్వోత్పత్తి కారణుండవు. ఆనందస్వరూపుఁడవు. అట్టి పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడ వయిన నీపాదపద్మముల కభివందనంబులు గావింతు. నీపాదంబుల నే శరణునొందుచున్నాను. ఓదేవా! సర్వపురుషార్థప్రదుండవయిన నీవు నిష్కాములముకాక సకాములమై తుచ్ఛఫలంబులనాసించి నిన్నుఁగొల్చునట్టి మావంటిదీనులను ప్రేమించి నవప్రసూతయగు గోవు తనవత్సను స్తన్యపానంబునొసంగి కాపాడుచు వృకాదిభయంబులను దొలఁగించి రక్షించుచున్నవిధంబున మాయపేక్షించిన కోర్కెలదీర్చి సంసారభయమువలన రక్షించు

చుందువు" అని సత్యసంకల్పుఁడయిన ధ్రువుం డిట్లు భగవం తుని నుతించి యతనిపదకమలంబుల స్మరించుచు మిన్నకుండఁ జూచి దాసులం దనుగ్రహముగల నారాయణుండు ధ్రువునిఁ గరుణావలోకనంబులచేఁ జూచుచు నాతనిస్తోత్రంబునకు మిగుల నానందించి యిట్లు పలికెను. ఓబాలకా! నీభక్తికి మిగుల సంత సించితిని.నీవెందులకైతపంబాచరించితివో యానీయభిమతంబు నాకవగతమయినది. ఆనీ మనోరథము దుష్ప్రాపమయినను నీయందున్న ప్రేమాతిశయముంబట్టి నీకొసంగుచున్నాను. నీకు శుభమగుఁగాక. కట్టుస్తంభంబుచుట్టును గోమహిష్యాదులు పరిభ్రమించుచున్నట్లు ధర్ముఁడు నగ్ని మొదలగువారును, సప్త ర్షులును నక్షత్రరూపులయి నాపదమునకుఁ జుట్టును దిరుగుచుం దురు. అట్టి దీప్తిమంతమయిన మఱియొక పదంబు లోకంబుల లేదు. అది యితరులకు దుష్ప్రాపంబు. అది లోకత్రయము నశించినను నశింపదు. దానిని నీకు నిరువదియాఱువేలవత్సరంబు లతిక్రాంతము లయినతరువాత సంప్రాప్తంబగు, అంత దనుక భూమియందుండి పిత్రర్పితమయిన రాజ్యంబును పరిపాలించు చుండుము.నీతండ్రియగు నుత్తానపాదుం డిప్పుడురాజ్యభారంబు సహింపనోపక నీకొసంగి వానప్రస్థుండై చను. నీసోదరుఁడగు నుత్తముండు మృగయావిహారార్థం బడవికేఁగి సర్పదష్టుండై కాలధర్మంబు నొందు. నీపినతల్లియగు సురుచియుఁ గుమారుని వెనుక నరణ్యంబునకుఁబోయి యచ్చట దావాగ్నిచేఁ జుట్టఁబడి ప్రాణముల గోలుపోవును. అందువలన నీవు నిష్కంటకంబుగా రాజ్యంబు పరిపాలించుచు ధర్మమార్గంబులఁ బ్రజల నడిపిం చుచుఁ బుష్కల దక్షిణలనొసంగి పౌండరీకాది యాగంబులచే

నన్నుఁ దృప్తిపొందించి యాలోకమందు సమస్తసౌఖ్యముల ననుభవించి పిమ్మట నాపాదపద్మంబులను సంస్మరించుచు సప్తమహర్షి మండలమునకంటె నూర్ధ్వభాగమం దున్నదియు సమస్తలోకములచేనమస్కరింపఁబడుచున్నదియు,మదనుగ్రహమువలనఁ బొందఁబడినదియునగు నుత్తమస్థానమును బొందుము. దానినుండి వగుడఁ బుట్టుకకురావు" అని యిట్లుపలికి నారాయణుండుధ్రువునకువలసినకోర్కెనొసంగి యతఁడు చూచుచుండఁగనే, గరుడవాహనారూఢుండై వైకుంఠమున కేఁగెను. అంత ధ్రువుండునుభగవదనుగ్రహమువలనఁబరులకు దుష్ప్రాపంబయియున్నయుత్తమపదంబు నొందియు స్వాభావికానందము కలిగింపనిదనెడి కారణమునమిగుల సంతుష్టిజెందకతనపురంబునకుఁ బోయెను" అనియిట్లుచెప్పినమైత్రేయుంజూచి విదురుండిట్లనియె. "ఓమునీంద్రా! ధ్రువుండుసకలయోగీశ్వరులకుదర్శనీయుండయిన నారాయణునారాధించి సాక్షాత్కరింపఁజేసికొనిపరులకెవ్వరికిఁ బొంద నలవికానిపదంబును బొందియు సంతసింపక తన్నునకృతకృత్యునిగాఁ దలంచుటకుఁ గారణమేమి?" అనియడిగిన విదురునకు మైత్రేయుం డిట్లనియె. "కౌరవ్యా! ఆధ్రువుఁడు తనమనంబును విచారంబునకు లోనగునట్లుగాఁ జేయుటకుఁ గారణంబుఁ దెలిపెద వినుము. ధ్రువుండు తనపినతల్లిపల్కిన ప్రల్లదంబుల కుల్లంబునసైపలేక ముక్తిప్రదుఁడయినభగవంతుని ప్రత్యక్షము కావించుకొనినను ముక్తినపేక్షింపక సాధారణపదమునభిలషించెను.అందువలన నాతఁడిట్లు తనమనంబునవిచారింపఁదొడంగెను. అయ్యో! నే నెంత తెల్వి లేనిపనిచేసితిని.జితేంద్రియులైన సునందాదులయినననేకజన్మంబులచే నభ్యసించినసమాధియోగముచే

భగవంతుని సాక్షాత్కరింపఁజేసికొనిరి. కాని నేను సమాధి యోగముచే నాఱుమాసముల కాలములోనేభగవంతునిసాక్షాత్కరింపఁజేసికొని యతని దివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచి స్తోత్రాదులచే నాతనిసంతసింపఁజేసియతనిపాదమూలంబు చెంత కొంతవడివసించియు దేహాభిమానంబు గలవాఁడనై భగవంతుని పాదమూలంబులకుదూరీకృతుండనైతిని. అకట! నాచేసికొన్న దుష్కార్యంబునకు నేనెంతయువిలపింపవలసియున్నది.దురదృష్ట వంతుఁడు చేతికిదొరకిన పెన్నిధినైనఁ బాఱవైచుకొనునుగాని తత్ఫలము ననుభవింపలేఁడు. ఆచందంబుననే నేనుం బెన్నిధి వంటివాఁడును ముక్తిప్రదుఁడునగు నారాయణునిని బ్రసన్నునిఁ గావించుకొనియు నతనివలనఁ బరమానంద దాయకములయిన నిత్యసుఖముల నపేక్షింపక యనిత్యసుఖములను గోరుకొని యున్నాను.అమృతమునువిడిచి హాలాహలమును గోరుకొన్ననా వంటి తెల్వితక్కువవాఁ డుండునా? అకటా! మహాత్ముండైన నారదుండు"మానావమానవివేకము మోహమునఁబడఁదోఁచి దేహాత్మభ్రమ మూలకంబయి యసంతోషహేతువగు" నని చెప్పియున్నాఁడు.ఆతనివాక్యంబు తథ్యంబాయె. నాకట్టిమానావమానవివేకము లేనిచో నా కింతదేహాభిమానంబు గలుగునా? గలుగదు. దేహాభిమానంబు లేనిచో నేను బరమపదంబునకే ప్రయత్నింతునుగాని యిట్టి తుచ్ఛపదంబును గోరికొందునా? ఇంతకుఁ దాఁజేసినకర్మంబుల ననుభవింపకతీఱునా? నేను దుర్జ నుండనై నారదునివాక్యంబుల సరకుగొనక దురత్యయమయిన భగవన్మాయను సమాశ్రయించి దేహాభిమానము కలవాఁడనై యబ్రహ్మాత్మకమయిన మఱియొకవస్తువు లేకపోయినను మాపిన

తల్లియు నామెకుమారుఁడును శత్రువులనెడి భేదబుద్ధిగలవాఁడ
నయి యాభేదమనెడి మహారోగంబుపాలయి దురంతమయిన
తాపంబుననుభవించుచున్నాను. నాతపంబువ్యర్థమయినది. నా
పడసినయభిమతంబునీచమయినది. మఱియుముక్తీశ్వరుఁడయిన
భగవంతుని యనుగ్రహంబును సంపాదించి యతనివలన దేహా
భిమానమును యాచించుకొంటిని. నావృత్తాంతంబంతయుఁ
జక్కఁగ యోజింపఁ జక్రవర్తి యనుగ్రహంబును సంపాదించి
యతండడిగినవరంబులిచ్చెదనని పలికినప్పుడు చేరెడునూకలనిప్పిం
పుఁడని కోరికొను బుద్ధిహీనుని వర్తనమును బోలుచున్నది. లోక
ములో మహానుభావులు భగవంతుని పాదారవిందములందలి
పరాగమునువహించిసంతతమతనినే సేవింపఁదలంపుగలవారయి
యతనిదాస్యముదక్క మఱియొకవస్తువును గోరికొనరు. అట్లు
కోరుచున్నవారలు బుద్ధిహీనులా ? వారలవృత్తాంతములను
జక్కఁగనరసి భగవత్పాదారవిందసేవను గోరికొనిన నెంత
బాగుగ నుండునని విచారించె" నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.
అట్లు ధ్రువుండు తనపురంబునకభిముఖుండై వచ్చుచుండఁగొం
దఱుపురజనులు పర్విడిపోయి రాజును సమీపించి 'దేవా! మీ
కుమారుండగు ధ్రువుం డరుదెంచుచున్నాఁడని చెప్పిరి.' కాని
యాయుత్తానపాదుఁడు "ఆ ! ఏమీ ! యిది ! నాకుమారుఁడు
వచ్చుచున్నాఁడా ? ఇది యసత్యము. నాకుమారుఁడెక్కడ ?
వచ్చుటయెక్కడ! నాకుమారుఁడెక్కడనో వనమందు మృగంబు
లచేఁ జంపఁబడియుండును. జచ్చినవాఁడు బ్రదికివచ్చుటయెట్టిదో
నాకుమారుం డరుదెంచుటయట్టిది. అయిన మంగళగుణుండైన
నాకుమారునిఁ జూచునంతటి యదృష్టముకలదా ?" అని యిట్లు

పలుకుచు ధ్రువునిరాక యసత్యమని తలంచుచుండెను. అంతటఁ

— ఉత్తానపాదుఁడు పురంబునకు వచ్చుధ్రువు నెదుర్కొనుట. —

జారులువచ్చి ధ్రువునిరాక సత్యమని నమ్మఁబలికినవిని పూర్వము నారదుం డాడినపల్కులు స్మరించుకొని సత్యంబని నిశ్చయించి యమితానందభరితుం డయి యట్టివార్తలనుఁ గొనివచ్చినవారి కమితమగు ధనంబును గానుకగానొసంగి యుత్తుంగహయము లతోనలరుచున్నదియుఁగాంచనమయమయినదియునగు రథంబు నారోహించి బ్రాహ్మణులతోను, గులవృద్ధులతోను, మిత్ర బాంధవామాత్యులతోను, గూడికొని మంగళవాద్యఘోషలు చెలంగఁ పురంబునుండి బయలువెడలి కుమారునిఁజూడ వేడుకచే నతివేగముగా నెదుర్కొనఁ జనియెను. ఆసమయమున సురు చియు, సునీతియుఁ గాంచన మయములయిన పల్లకీలలోఁ గూర్చుండి రాజు ననుసరించిరి. ఇట్లు కొంతదూర మెదురుగఁజని వచ్చుచున్నముద్దుకుమారుం జూచి రథము నిలుపుమని సారథి కాజ్ఞాపించి యతఁడట్లుచేయ సరభసంబునదిగి ప్రేమవివశుండై పోయి నారాయణ పాదసంస్పర్శనంబుచే సమస్తపాపంబులం దొలంగించుకొని వచ్చినకుమారుని సమీపించి యాలింగనము చేసికొనెను. ఇట్లు రాజాకుమారునిఁ గౌఁగిలించుకొని యాతని మూర్ధమును మాటిమాటికి మూర్కొనుచుఁ గనులనుండి వెలు వడుచున్న యానందబాష్ప బిందుసందోహముచే నాతనిస్నాన ముచేయించెను. అంత ధ్రువుండును దండ్రిపాదముల కభి వందనములు గావించి దీవనలను బడసి తరువాతఁ దల్లుల యొద్ద కేఁగి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించెను. అంత సురుచి తనపాదములకు నమస్కరించిన యా రాజకుమారుని

లేవఁదీసి యాలింగనముఁ గావించుకొని "చిరాయుర్భవ" యని దీవించెను. ఓవిదురా ! చూచితివా ? సవతితల్లియయిన సురుచికి సైతమెట్టిప్రేమ జనించినదో, పల్లమునకు నీరు ప్రవహించునట్లు తనసద్గుణములచే హరిని సంతసింపఁజేసిన వాని నందఱు జనులును ననుసరించుచుందురు. అనంతరము ధ్రువుండు నుత్తముండు నన్యోన్యమాలింగనంబు గావించుకొని పులకితాంగులయి యానందబాష్పముల విడిచిరి. అనంతరము సునీతి ప్రాణంబులకంటెఁ బ్రియతముండయి తనకు నమస్కరించినకుమారు నాలింగనంబు చేసికొని తదంగసంస్పర్శంబువలన సుఖం బనుభవించుచు మనోవ్యథలను దొలగించుకొనెను. మఱియు వీరమాతయయిన సునీతి కుమారునిఁ జూచినసంతోషాతిశయముచేత నయనంబులనుండి బాష్పజలంబును,నాబాష్పములచేఁ దడిసిన స్తనంబులనుండి క్షీరంబులను స్రవింపఁజేయుచుఁ బుత్త్రప్రేమను వెలిపుచ్చెను. అంతట నమాత్యాదిజనులందఱు రాజుంజూచి, " ఓమహీపాలా ! నీయదృష్టంబు మిగులమంచిది. లేనిచో సుగుణవంతుఁడయిన కుమారుఁ డష్టప్రాయుండయ్యుఁ దిరిగి లభించునా ? నీపూర్వపుణ్యావశమువలన మఱల నీకుమారుం బడసితివి. ఈసుగుణవంతుం డీభూమండలంబునెల్లఁ జక్కఁగఁ బరిపాలింపగలండు. ఎవాని పాదభక్తులు దుర్జయమయిన సంసారమును జయించుచున్నారో యాభగవంతుఁడు పూర్వజన్మంబున మీచే సర్చితుండై యుండును. లేనిచో నీకింత యదృష్టము సంభవించునా ?" అని ఇట్లు జనంబుచే నుతింపఁ బడుచు నుత్తానపాదుండు తనయిరువురుకుమారుల నొకగజంబు పైనధిరోహింపఁజేసి సమస్తపరివారంబు కొలుచుచుండ మహా

నందంబుతోఁ బురంబుఁ బ్రవేశించెను. ఇట్లు రాజు పురంబును బ్రవేశించి మనోహరములయిన మకరతోరణంబుల చేతను, గదలీస్తంభంబుల చేతను చూతాశోకాదిపల్లవంబుల చేతను, ముత్యాలసరములచేతను, సదీపములయిన యుదక కుంభంబులచేతను, గడుఁ జక్కఁగ నలంకృతంబులయిన ద్వారంబులుగలవై కాంచనమయమయిన పరిచ్ఛదంబులచే నొప్పు గోపురంబులచేతను, బ్రాకారంబులచేతను, మందిరములచేతను, గనుల పండువు లొనరించుచున్నవై పన్నీటిచేఁ గలయంపి చల్లఁబడి యున్నవైన వీథులం బడి పోవునప్పు డుభయపార్శ్వంబుల నుండు మేడల పయినుండి యంతఃపురస్త్రీలు లాజలను బుష్పంబులను గురియింపఁజొచ్చిరి. మఱికొందఱు పురస్త్రీలు రాజునకును రాజకుమారులకును పుష్పఫలాదులను గానుకలగా సమర్పించి యాశీర్వాదంబుల నొసంగుచుండ ధ్రువుం డందఱిచే సత్కృతుం డగుచు నెడనెడ వారు చేయుచున్న మధురగానంబుల విని సంతసించుచుఁ, జనిచని తనతండ్రిగారి మందిరంబును బ్రవేశించెను. ఇట్లు ధ్రువుండు కనకరత్నమయమయి కన్నులకు విందు గొలుపుచున్న జనకభవనంబును బ్రవేశించి జనకుఁ డయిన యుత్తానపాదునిచే మిగులగౌరవింపఁబడుచు స్వర్గమందున్న దేవపతివలె మిగుల సౌఖ్యముల ననుభవించుచుండెను. మఱియు ధ్రువుండు పాలనురుఁగువలె, మృదువులును, దెల్లనివియు, సువర్ణమయములును, నగు శయ్యలయందు శయనించుచు, మహార్హములై రజతమయములయి యలరుచున్న యాసనంబులఁ గూర్చుండుచు, స్ఫటిక రత్నఖచితములును, మరకత మాణిక్యమయములునగు కుడ్యములచేతను, దేవకాంతలఁ బోలుయువతీ

రత్నముల చేతనుఁ బ్రకాశించుచున్న మందిరములయందు సంచరించుచు, వివిధములయిన తరుబృందములచేత సుందరమయి విహంగముల కలకలంబులచే వీనుల విందు గొలుపునట్టి యుద్యానవనములయందును, హంసలు, కన్నెలేడిపిట్టలు మొదలగు జలవిహంగముల నినాదములచేఁ బొలుపారుచు, బద్మకువలయాదులచే నిండినవయి రత్నమయములయిన సోపానములచేఁ బ్రకాశితములై యలరారుచున్న దిగుడుబావులయందును విహరించుచుఁ గాలము పుచ్చుచుండెను. అంత నుత్తానపాదుఁడు యుక్తవయసువాఁడైన తనకుమారునిఁ జూచి మిగులసంతసించి మంత్రుల యనుమతినిఁ బొంది ప్రజానురంజకుఁడయిన ధ్రువునికి మహావైభవముతోఁ బట్టాభిషేకము కావించెను. అనంతర ముత్తానపాదుండు తన్ను ముదుసలివానిఁగా నెఱింగి ముక్తికిఁ దగిన యుపాయము నాలోచించుచు విరక్తుండై రాజ్యమును బురమును బంధువులను విడిచి తపం బొనరింప వనమునకుఁ బోయెను. ఇది నవమాధ్యాయము.

అనంతరము ధ్రువుండు ప్రజానురంజకముగా రాజ్యమును బరిపాలించుచు శింశుమారుఁడను పేరుగల ప్రజాపతితనూజను భ్రమియనుదానిని బెండ్లియాడి కల్పుఁడు వత్సరుఁడు నను నిరువురఁ బుత్త్రులం బడసె. మఱియు వాయుపుత్త్రికయగు నిడాదేవిని వివాహమాడి యువతీజనంబులకు మన్మథునివలెనున్న యుత్కలుఁడనుకుమారునిఁ గనియెను. ఆధ్రువునిసోదరుండయినయుత్తముండు మృగయాకుతూహలుండయి యడవికిఁబోయి హిమవన్నగంబున సంచరించుచు నొకయక్షునిచే వధింపఁబడియె. ఆతండు పెండ్లి చేసికొనకయే చచ్చుటచే సంతతి లేదయ్యె. తన

కుమారుని మరణవార్తనువినిసురుచిదుఃఖసంతప్తయై వనంబుఁ బ్రవేశించి కార్చిచ్చుచే నావరింపఁబడి మృతినొందె. అంత ధ్రువుండు భ్రాతృమరణంబునకుమిగుల దుఃఖించి తన్మరణంబు యక్షకృతం బగుట తెలిసికొని కోపాగ్నిచే సంతప్తహృదయుం డయి జయశీలమయిన యరదంబెక్కి యక్షులకు నివాసభూతం బయిన యలకాపురంబునకుఁ బోయెను. ఇట్లు ధ్రువుండు పోయి పోయి యక్షబృందంబులచే సంకులంబయి హిమాలయపర్వత ముల కనుమలలో నున్న యలకాపురంబును బొడగాంచి సమీపించి దశదిశలును బ్రతినినాదంబు లిచ్చునట్లు తన శంఖ మును బూరించెను. ఆశంఖ ధ్వని నాలకించి యక్షస్త్రీలందఱు మిగులభయపడిరి. అప్పు డలకాపురీ రక్షకభటు లాశంఖధ్వాన మునకు సహింపక కోపావిష్టమానసులై శస్త్రాస్త్రధారులయి పర్విడివచ్చి ధ్రువునిఁ జుట్టుముట్టిరి.

—••◆ ధ్రువుండు యక్షులతో యుద్ధము సేయుట. ◆••—

అంత ధ్రువుఁడు తన్నుఁ జుట్టుముట్టి వచ్చుచున్న యక్షులం బొడఁగాంచి శత్రుభయంకరంబయిన తన కార్ముకంబెక్కిడి యొక్కొక్కనిపయి మూడేసి బాణంబులం బ్రయోగించి యొక్క మాఱునొప్పించెను. వార లాదెబ్బలకుఁ దాళఁజాలక యాతని పరాక్రమంబునకును గరలాఘవంబునకును నచ్చెరువడి నుతిం చుచు నతికోపంబూనిపాదతాడితంబు లయినసర్పంబులవడువున లేచి చాపంబు లెక్కువెట్టియొక్కొక్కరొక్కొక్క బాణషట్కం బునుబ్రయోగించి ధ్రువునినొప్పించిరి. మఱియు నాయక్షులలో బలశాలురైనవారు ధ్రువుండొనర్చినయపకారంబునకుఁ బ్రతీ కారము సేయఁదలఁచియాధ్రువుని,నతనిసారథిని పరిఘములు,పట్టి

సములు, ఖడ్గములు, గండ్రగొడ్డండ్లు, శక్తులు, చిత్రపక్షములుగల బాణములును, వర్షముగఁగురియించి ముంచిరి. ఇట్లుపదుమూగ్గురు యోధులొక్కట బెట్టునఁ దాఁకి బాణవర్షములు గురియింపనావర్షంబులచేనావృతులయిధ్రువుండును బరిచారకులును మేఘబృందంబులచే నావృతము లయినపర్వతములచందంబున నదృశ్యులయిరి. అదిచూచి యాకసంబునఁదిరుగుచున్న సిద్ధబృందంబులు ధ్రువునకపాయంబు వాటిల్లెననితలంచి హాహాకారంబులుసేయుచు "అక్కటా ధ్రువుం డనుసూర్యుండు యక్షులను సముద్రంబునం గ్రుంకె" ననిపలుకుచు మిగుల విచారింపఁజొచ్చిరి. ఆసమయంబున యక్షులందఱు మిగుల సంతసించుచు "మేమేజయము పొందితి"మని భావింపఁదొడంగిరి. అంత ధ్రువుండు దన్నావరించియున్న నీహారంబును భేదించుకొని వచ్చు సూర్యునిచందంబున శరవర్షములు భేదించుకొని బయలువెడలి వచ్చి ధనుష్టంకారమును గావించుచుఁ దద్ధ్వనిచే శత్రుసమూహంబులకు భయంబు గలిగించుచుఁ, బుంఖానుపుంఖంబుగా బాణములఁబ్రయోగించుచుండ నాబాణపరంపర, మహామారుతంబు మేఘబృందంబులఁ జెల్లాచెదరుగఁ జేసినట్టులాశత్రుసమూహమును జెదరఁగొట్టెను. ఆసమయంబున ధ్రువునిచేఁ బ్రయుక్తములయిన బాణంబులు మహారభసంబునఁబోయి పర్వతముల భేదించు పిడుగులవడువున శత్రువులకవచములను భేదించి దేహములం బ్రవేశించెను. ఇట్లు ధ్రువునిబాణపరంపరచే ఖండింపఁబడిన కుండలమండితములయిన శిరంబులచేతను, స్వర్ణతాళములఁ బోలినయూరువులచేతను, సుందరములయిన బాహువులచేతను, నమూల్యములయినయలంకారములచేతను, దలపాగలచేతను, సంకులమయి యున్న

యుద్ధభూములు వీరులకు మిగుల మనోహరముగాఁ బ్రకాశించు చుండెను. ఇట్లు చంపఁబడఁగా మిగిలిన యక్షులు ధ్రువుని సాయకములచే ఖండితములయిన యవయవములు గలవార లయి యాతనిధాటకు సైఁపలేక సింహమునుజూచి భయపడి పర్విడు గజంబులవలె నలుదిక్కులకుఁ బర్విడఁజొచ్చిరి. అంత ధ్రువుఁడుయుద్ధభూమియందు శస్త్రపాణియయియున్న శత్రువును గానకయలకాపురమును జూడనిచ్చ కలవాఁడయినను "శత్రువులు పెక్కుమాయలుకలవారుకావుననట్లుచేయుటయుక్తముగా" దని తలంచిపురంబునుజొరక సారథితోఁ బ్రసంగించుచుండె. ఆయవస రంబున మేఘగర్జితమువలె భయంకరమయినశబ్దమువినవచ్చె. దానివలన మగుడశత్రువులు తనకుఁ బ్రతీకారముచేయఁదలంచి వచ్చుచున్నట్లుభావించిజాగరూకుఁడయియుండె అంత మహామా రుతంబుధూళులచేదిక్కులఁగప్పుచు ప్రబలముగావీవఁజొచ్చెను. కనురెప్పపాటు కాలములోనే మేఘబృందంబులు గగనభాగం బునుగప్పిగర్జితములచేతను భయమునుగలిగింపఁజొచ్చెను. ఇట్టు లా మేఘములుకొంతవడిభయంకరముగసంచరించుచురక్తమును విణ్మూత్రములను,పూయమును,మాంసమునువర్షింపఁదొడంగెను. మఱియునాకసముననుండికబంధములుపడఁజొచ్చెను.సకలదిక్కు లయందు నాయుధములను ధరించి ప్రయోగించుచున్న వీరులు కనఁబడఁజొచ్చిరి. విషాగ్నులను వెడలఁగ్రక్కుచున్న సర్పములు గజములు శార్దూలాదిక్రూరమృగములు నల్గడలఁ బర్విడఁ జొచ్చె. ఆసమయంబున సముద్రము ప్రళయకాలమందువలె ఘోరము గా ధ్వనిసేయుచు భూమిని ముంచుచు మహాతరంగములచే మిగుల భయంకరముగావిజృంభించెను. ఇట్లుపలువిధము లయిన

మాయలుగల్పించి యారక్షస్సులు ధైర్యవంతులు కానివారికి భయము పుట్టునట్లు చేసిరి. అంత ధ్రువుం డసురమాయనుజూచి దానిని దప్పించుకొనుట మిగుల దుస్సాధ్యంబని తలంచి యేమియుఁ జేయ నిష్టపడకయున్న సమయంబున మునీంద్రులందఱు ధ్రువుని సమీపించి, "ఓరాజా! నీ వెంతమాత్రము భయపడకుము. నీకు శుభంబులు కలుగుఁగాక. భగవంతుండగు నారాయణుని నామస్మరణమె మానవులను భయంకరమయిన మృత్యువునుండి తప్పించుచున్నది. అతఁ డీమాయను నశింపఁ జేయలేఁడా? శీఘ్రముగా నాతఁడు నీశత్రువులను నీమాయను నశింపఁ జేయుఁగాక" యని పలికిరి. ఇది పదవయధ్యాయము.

అంత ధ్రువుండు మునీంద్రులవాక్యంబులవిని యాచమనము గావించి నారాయణాస్త్రమును వింటఁదొడిగెను. ఓవిదురా! ఇట్లు ధ్రువుండునారాయణాస్త్రమును సంధింప గుహ్యాకులచే నిర్మింపఁబడిన మాయలన్నియు, జ్ఞానోదయముకలిగినపిమ్మట నశించెడి రాగద్వేషాదులవలె నశించెను. పిమ్మట ధ్రువుండు నారాయణాస్త్రమును బ్రయోగించి మఱియుఁ గలహంసపక్షములచే నలంకృతములై నిశితములై స్వర్ణమయములయిన పుంఖములు కలవై యొప్పుచున్న మఱికొన్ని శరంబులను బ్రయోగింప నవి భయంకరరవంబులై వనమును బ్రవేశించు మయూరములచందంబున శత్రుబలంబులను బ్రవేశించెను. అట్లు ధ్రువుఁడు ప్రయోగించిన బాణములచేఁ దాడితు లయిన యక్షులు కోపావిష్టమానసులై యాయుధములను ధరించి సర్పంబులు పడగలెత్తికొని గరుత్మంతుని పయిగవిసినట్లు గవియ నారంభించిరి. అదిచూచిధ్రువుండు నిశితశరంబులను

వింటసంధించి యాశత్రువుల శిరస్సులను బాహువులను గంఠములను ఛేదించి యర్కమండలంబును భేదించివారిని యోగీశ్వరులు ప్రవేశించుచున్న యూర్ధ్వలోకమునకుఁ బుచ్చెను. ఇట్లు ధ్రువుండు ప్రళయకాలరుద్రునివలె యక్షానీకంబులఁ జెండాడుచు వర్తించుచుండ నదిచూచి యతని పితామహుండయిన స్వాయంభువమనువు మునీంద్రులతోఁగూడ నచ్చటికరుదెంచి యాతని కిట్లనియె

— స్వాయంభువుండు ధ్రువునితో యుద్ధము మాను మనిచెప్పుట. —

ఓవత్సా! సమ్మోహాత్మకమయిన యజ్ఞానముచేఁ గలిగినదియుఁ బాపహేతువయినదియునగు కోపంబును బెంచి నిరపరాధులగు నిందఱపుణ్యజనుల నేల చంపితివి? చాలు. ఇంకనైన యుద్ధముడుగుము. ఓయీ! ఈకృత్యము సత్పురుషులాచరింపవలసినది కాదు. సత్పురుషనిందితమయినయీకృత్యము నావంశమందుఁ బుట్టినవారాచరింపఁదగినది కాదు. ఈయక్షులు నాసోదరుండయినయుత్తమునిఁ జంపియుండఁగా నిరపరాధులెట్టులగుదురు? సాపరాధులనుజంపినఁ బాపముండునా?' అనియందువేని చెప్పెద వినుము. ఓభ్రాతృవత్సలా! నీవుభ్రాతృస్నేహముచే నీవాపని చేయుట యుక్తమే, కాని యొక్కయక్షుఁడపరాధము చేసినంతమాత్రమునఁదక్కినయక్షులనందఱిని సంహరించుట తప్పు. మఱియుఁ దన కొకఁడపరాధము చేసెనని మగుడ వానికిఁ బ్రత్యపకారము చేయుచూనుట దేహాత్మాభిమానముగల పశువుల కుచితముకాని భగవద్భక్తులయి వర్తించుసాధువుల కెంతమాత్రము తగినది కాదు. దేహాత్మాభిమానముగలమూఢులచే దురారాధ్యుండును సర్వాంతర్యామియునగు నారాయణుఁడే సర్వభూతాత్ముఁడై యున్నట్లు

భావించి యతనికంటె నన్యమగువస్తువేదియు లోకమున లేదని నిశ్చయించి యింతకుఁబూర్వము హరినిసమారాధించి యతని యనుగ్రహబలంబుచే నుత్తమపదమును జెందితివి. అట్టిభగవద్భక్తుఁడవయిన నీవు పాపకృత్యముల నాచరించుటతగునా? మఱియు నీవు భగవద్భక్తుండవుకావున భక్తులకుఁదగిన సన్మార్గము నవలంబించి లోకమునకట్టి సన్మార్గమును గఱపుట యుక్తము,కాని యిట్టిక్రూరకృత్యములాచరించుటతగదు. నీవు భగవంతునికిని భగవద్భక్తులకును సమ్మతుండ వయియుండవలయును. నీవిట్టిదుష్టకార్యంబు లాచరించినచో నీవు పరమాత్మకు విరోధివై యుందువు 'ఓయీ! భూతద్రోహముచేసిన భగవద్భక్తి తొలంగునా' యని యడుగనవసరంబు లేదు. భగవద్భక్తుండయినవాఁడు సాపరాధులను సహించుచుండవలయును. దుఃఖితులనుజూచి సహింపక కరుణారసమును వెలిపుచ్చుచుండవలెను. సమస్తజంతువులను భేదబుద్ధిచేఁ జూడక వానితో మైత్రిచేసి మెలంగవలయును. సర్వభూతములయందు సమభావము కలిగియుండవలయును. అట్లయినచో భగవంతుండు ప్రసన్నుండు కాఁగలఁడు. అట్లుకాక కొన్నిభూతముల యెడ విరోధ మవలంబించినచో నతఁడు ప్రసన్నుండుకాఁడు. ఆహరి సర్వభూతములయందు నంతరాత్మయయి యుండుట చేతను, దేవమనుష్యాదులందఱు నతనికి శరీరభూతులగుటచేతను, నతనికి శరీరభూతులయిన దేవ మనుష్యాదులలో నొకని కపకారముచేసినచో నాయపకార మతనియందే పర్యవసన్నమగుచుండఁగానతం డెట్లు ప్రసన్నుండు కాఁగలఁడు? కావున భూతద్రోహము చేసిన భగవంతునికిఁ దనయందనుగ్ర

హము తప్పును. 'ఓయీ! భగవదనుగ్రహము లేక పోయినఁ బోనిమ్ము. అందువలన నష్టమేమి?' యన వలనుపడదు. ప్రతి మనుష్యుఁడును భగవదనుగ్రహమును సంపాదింపఁగలయును. పురుషుఁడు సర్వాత్మస్వరూపుఁ డయినభగవంతుని నుపాసించుచుఁ దితిక్షాదిగుణములచే భగవంతునిఁ బ్రసన్నునిఁగా గావించుకొనినచోఁ దాదృశభగవత్ప్రసాదముండుటచేఁ గామ క్రోధాదులవలన విముక్తుండై నిరతిశయానందాయక మయిన వైకుంఠమున కేగుచున్నాఁడు. అందువలన భగవంతునికి వ్యతిరిక్తులమయి వర్తించుట తగదు. మఱియుఁ బంచభూతంబుల బ్రారంభింపఁబడి దేవమనుష్యాదిశరీరరూపముగాఁ బరిణతమయి రెండువిధము లయియున్న స్త్రీపురుషులు సంగమించుటవలనఁ బ్రాణికోటి యుద్భవించుచున్నది. పంచభూత పరిణామముకల స్త్రీ పురుషస్వరూపములగు రెండుశరీరములవలన స్త్రీ పురుష రూపములు సంభవించుచున్నవి. అవి పంచభూతాత్మకములే కదా? ఈ స్త్రీపురుషశరీర సృష్టియుఁ దజ్జనితమగు నన సృష్టియుఁ బరమాత్మకు శరీరమైన మాయకు సంబంధించిన సత్త్వాదుల తారతమ్యసంబంధమువలననే కలుగుచున్నది. కలిసియున్న యాత్రిగుణములందు రజోగుణసంబంధ మధికముగా నుండి తక్కినగుణములు తక్కువగా నున్నయెడల సృష్టి జరుగుచుండును. సత్త్వగుణ మధికముగానుండి తక్కిన వల్పముగా నున్న యెడల స్థితియు, దమోగుణ మధికముగానుండి తక్కినగుణములు తక్కువగా నున్నయెడల నాశనము ప్రవర్తిల్లుచుండును. సృష్టిస్థితిలయములకు సత్త్వాదులే కారణములు. ఇందు విషయమయి యీశ్వరుఁడు నిమిత్తమాత్రుఁడయియుండును.

అట్లుసమస్తమునకు నిమిత్తమాత్రుఁడయిన భగవంతునిసన్నిధి యందుఁ గార్యకారణరూపమయిన ప్రపంచమంతయు నయ స్కాంతము సన్నిధిని లోహమువలెఁ జలించుచుండును. ఆ యీశ్వరుఁడు కర్త కాకపోయినను సృష్టిస్థితిలయములకు హేతు భూతమయిన సత్వాదిగుణములు మిశ్రితములగుటకుఁ గారణ మయిన కాలరూపశక్తిచేత, సత్వాదిగుణ ప్రవాహముచేఁ గర్మాధీనులయిన దేవమనుష్యాది రూపముగాను, సుఖదుఃఖ తారతమ్యము గలుగునట్లుగాను వ్యవస్థచేయఁబడిన ప్రపంచ మును సృజించుచున్నాఁడు. స్వయముగా హంతగాక ప్రపంచ మునంతను లయమును బొందించుచున్నాఁడు అయ్యారే! ఆ భగవంతునిచేష్ట నూహింప శక్యముకాదు కదా! మఱియు నా కాలస్వరూపుఁడయిన పరమాత్మ పిత్రాదిమూలకముగా సృష్టికావించుచున్నాఁడు. మృత్యుమూలముగా సృష్టినాశన మును గావించుచున్నాఁడు. పరమాత్మకుఁ బ్రజలందఱు సమా నులే! అతనికి శత్రువులు లేరు. మిత్రులు లేరు. ప్రసరించు చున్న వాయువును రజఃకణము లనుసరించి ప్రవర్తించు చున్నట్లుసమస్తభూతములు సకలనియామకుఁడయిన భగవంతు ననుసరించి ప్రవర్తించుచుండును. ఆభగవంతుఁడాయాభూత ముల కర్మముల ననుసరించి యాయుర్వృద్ధినిగాని, యల్పాయు వునుగాని ప్రాణులకు నొసంగుచుండును. అందువలన భూత ముల నాశనమునకుఁ దత్కృత పూర్వకర్మమే కారణముగాని మఱియొకటి కాదు. కొందఱు సుఖమునకుఁ బుణ్యము కారణ మనియు దుఃఖమునకుఁ బాపము కారణమనియు, భావింతురు. మఱికొందఱు ప్రకృతిపురుషపరిణామస్వభావమే సుఖదుఃఖ

కారణమందురు. కొందఱు కాలస్వరూపము కారణ మని తలంతురు. ఒకకొందఱు పరమపురుష సంకల్పమే సుఖదుఃఖకారణంబుకాని మఱియొకటికా దందురు. ప్రకృతిపురుషవిలక్షణుండయినభగవంతుని సంకల్పమే ప్రపంచకమునకు సృష్టిస్థితిలయములను గలిగించుచున్నది. అట్టిభగవత్సంకల్పము నెవండెఱుంగునుని ఓకుమారా! నీభ్రాత యగునుత్తముని మరణమునకు భగవత్సంకల్పమే కారణము కాని యీ కుబేరానుచరు లెంతమాత్రమునుగారు. ఇట్లు భగవంతుండు లోకముల సృజించుచుం బెంచుచు, లయించుచు నున్నను నాతండెప్పుడును గుణకర్మములకు వశుండయి యుండండు. మఱియుం జిదచిదాత్మకమయిన భూతసంఘములయం దంతరాత్మరూపుండయి యుండి యాయాభూతముల కర్మములను బురస్కరించుకొని తదనుగుణమయిన ఫలము నొసంగుచు నియామకుండయి వర్తించుచున్నాఁడు. ఆతండే సమస్తభూతముల యుత్పత్తివినాశాదులకుం గారణభూతుండు. ఆతండే శక్త్యాత్మకమయిన మాయచే లోకముల సృజించుచుం బెంచుచు, లయమును బొందించుచు నున్నాఁడు. ఓ కుమారా! తన్నుభజింపని వారికి సంసారబంధముల నొసంగుచుం, దన్నుగొలుచు వారికి మోక్షము నొసంగుచున్న భగవంతుని స్వప్రకాశకునిఁగాను, జగదాధారకునిఁగాను, సర్వభూతాత్మకునిఁగా నిశ్చయించి భజింపుము. ఆనారాయణునికంటె నధికుండింక లేడు. బ్రహ్మాదిదేవతలు సైతమతనియాజ్ఞచొప్పునం బ్రవర్తింపవలసినవారే. మఱియు వృషభాదులు నాసికారజ్జువులచే బంధింపఁబడి మానవులకు వశములయి సకలకార్యముల నెఱవేర్చుచున్నట్లు

బ్రహ్మాదిదేవతలందఱు పరమాత్మ మాయాపాశముచే బద్ధు
లయి యతనికి వశులై సతతము భక్తితోఁ బూజల నర్పించు
చుందురు. అట్టి బ్రహ్మాదులే యతనికి వశులయి కైంకర్యము
చేయుచున్నప్పుడు మనవంటి వారిసంగతి వేఱ చెప్పవలయునా?
మనమందఱ మాభగవంతునికి వశులమైయున్నాము. కనుక
నాతని కానందము కలుగునట్లు కర్మములనాచరించి యతని
యనుగ్రహము నొందుటయే యుక్తకార్యము. మఱియు నీవు,
పంచవర్షప్రాయుఁడ వయి యున్నప్పుడే. సవతితల్లియగు సురుచి
వాక్యములకు సహింపలేక ప్రాణాస్పదురాలయినను దల్లిని
విడిచివనమునకేఁగి యతినిష్ఠాగరిష్ఠుండవయి భగవంతు నారా
ధించి ప్రత్యక్షముఁ గావించుకొని ముల్లోకములకు శిరోభాగ
మందున్నదై యుత్కృష్టమై, యున్నపదమును బొందితివి.
ఇప్పుడు సయితము కడుభక్తితో నాపరమాత్మనే సేవించు
చుందుము. ఏ జీవాత్మయందు దేవమనుష్యాదిరూప మగు
ప్రపంచము లేక పోయినను బుణ్యపాపకర్మములచే నున్నట్లు
ప్రతీయమాన మగునో; ముక్తాత్ముఁడయిన యట్టి జీవాత్మ
యందు నంతరాత్మగా నున్నవాఁడును. హేయగుణములు లేక
వికారశూన్యుఁడయి నిరుపమానమహిమ గలిగి నిత్యముక్తుఁడై
యున్న పరమాత్మను మనంబునఁ గనుఁగొని సేవింపుము.
'ఓయీ ! నే నింతకుముందు భగవంతుని సేవించి యతనియను
గ్రహమును బడసితినే. మరల నిప్పుడతని నేల భజింపవలయు
నని యడుగు దేని చెప్పుచున్నాను వినుము. నీవు పూర్వము
భగవంతుని సేవించి యతనిదయను సంపాదించితివి. నిశ్చయమె!
కాని నీవప్పు డహంకార మమకారములతోఁ గూడికొని భగ

వంతుని నారాధించితివి. అందువలననే నీకుఁ బ్రాకృతస్థానము లభించినదికాని పరమపదము లభించినదికాదు. కావున నీ విప్పుడు ప్రత్యగాత్మశరీరుఁడై షాడ్గుణ్యసంయుతుఁడై దేశము చేతను కాలముచేతను వస్తువుచేతను బరిచ్ఛిన్నుండు కాక కేవలానందరసస్వరూపముగలిగి సమస్తశక్తిసంయుతుండై యున్న పరమపురుషునియందు నిర్హేతుకమయిన భక్తినిఁ జూపుచు, వర్తించితివేని యహంకార మమకారములచే దృఢపడియున్న యవిద్యాగ్రంథిని భేదించి ముక్తుఁడవు కాఁగలవు. ప్రస్తుతము నీవు కోపావిష్టమానసుండవయి యున్నావు. ఇట్టులు కోపమువహించుట యుక్తము కాదు. కోపము సమస్తపురుషార్థములకుఁ బ్రతికూలమయినది. కోపము కలవాఁ డొక్క పురుషార్థమునయిన సంపాదించు కోనలేఁడు. ఆకోపమనెడి రోగము తనకును బెఱవారికిని భయంబును ననర్థమును గలిగించును. బుద్ధిమంతుఁ డట్టికోప రోగమునకు వశుఁడై యుండఁడు. నీవు నట్లె నాచెప్పిన తత్వవాక్యము లనెడు నౌషధమును బానముచేసి దానిని దొలఁగించుకొని బాగుపడుము. నీవు కోపాతిశయముచే యక్షులను సంహరించి దిక్పాలకుఁడయి మహాగౌరవముతో వర్తించుచున్న కుబేరునకు నపకారముజేసితివి. అట్టిదేవతల కపకారము చేసినమర్త్యుఁడు శ్రేయస్సులను బొందుట కష్టము. అట్టిమహాత్ములకుఁ గోపము వచ్చినచో మనకులము నశించుట సిద్ధము. కావున మనకులమును నశింపఁజేయునంతకోపము కుబేరునికి రాక పూర్వమే నీవతనియొద్దకుఁబోయి వేఁడుకొని యనుగ్రహమును సంపాదింపుము. అట్లైనచోనే మనకులము నిలుచును

గాని లేనిచో నిలువదు. నీవు కుబేరునిపాలికి వేగముగాఁ బొమ్ము. అతనిఁ బ్రార్థింపుము" అని స్వాయంభువమనువు మనుమఁడయిన ధ్రువునికిట్లు తత్త్వముపదేశించి ధ్రువునిచే నభివందితుఁడయి, మునీంద్రులతోఁగూడఁ దనపురంబునకుఁ బోయెను.

చతుర్థస్కంధమున నేకాదశాధ్యాయము.

విరోధ ముడిగినధ్రువునిఁ గుబేరుఁడు చూచుట.

అంతధ్రువుండు పితామహునివచనంబులను దలధరించి కోపమునుడిగి యుద్ధంబు సాలించి కుబేరానుగ్రహంబు సంపాదింప సమకట్టుచున్న సమయంబునఁ గుబేరుం డాతనియభిప్రాయ మెఱింగి యక్షచారణాదులచేఁ బరివేష్టింపఁబడి ధ్రువుండున్నతావున కరుదెంచి బద్ధాంజలియైన యతని కిట్లనియె. "ఓ క్షత్రియబాలకా! నీవు పెద్దల వాక్యములందు గౌరవ ముంచి కోపమునుండి మరలితివి. కావున నేను మిగుల సంతసించితిని. నీవు పాపరహితుఁడవయి వర్తింపుము. 'ఓయీ నేను బుణ్యాజనవధ కావించి యుండఁగా పాపరహితుఁడ నెట్లగుదు'నని విచారమంద నవసరములేదు. నా యనుచరులయిన యక్షులు నీసోదరునిఁ జంప లేదు. నీవు యక్షులను జంపలేదు. భూతములయుత్పత్తివినాశములకుఁ గాలస్వరూపుఁడయిన యీశ్వరుఁడే కారణభూతుఁడు. 'ఓయీ! నా చేతులతో నేను బ్రయాసము చెందుచు సమస్తయక్షులను జంపియుండ నీశ్వరుఁడు చంపినాఁడనుట యెట్లు?' అని యందువేని చెప్పెదవినుము. పురుషుఁడు దేహముకంటె విలక్షణమగు నాత్మను గూర్చి చక్కఁగఁ దెలిసి యుండవలయును.

కాని యతనికి నట్టి తత్వజ్ఞానము లేక పోవుటవలన సంతతము దేహము నాత్మగా భావించుకొనుచుండును. అందువలన ‘నేను వానినిఁ జంపితిని’ ‘నీవు వానినిఁ జంపితివి’ యనెడి బుద్ధి స్వప్నబుద్ధివలెనే *యన్యథాజ్ఞాన స్వరూపమయినది.

*అన్యథాజ్ఞానమనఁగా నొక వస్తువునందు మఱియొక వస్తువు ధర్మమున్నదనెడి బుద్ధియే-శంఖము తెల్లగానుండుట ప్రసిద్ధము. పైత్యాదిదోషములు గలవానికి శంఖము పచ్చగాఁగానవచ్చును. అప్పుడు వాఁడు శంఖము పచ్చగానున్నదని భావించును. ఇప్పుడు వానికి ధరి యగు శంఖమనెడి బుద్ధిగలిగినను దానియందుండు తెలుపనెడి ధర్మము పసుపనెడి ధర్మముగాఁ దోఁచుచుండె. అట్లు శంఖమందున్న తెల్లఁదనమును బచ్చఁదనముగా భావించుట యన్యథాజ్ఞానము. విపరీతజ్ఞానమనఁగా, నొకవస్తువునుఁ జూచి మఱొకవస్తు వనుకొనుటయే. ముత్తెపుచిప్పనుజూచి రజత మనుకొనును. అట్లు రజతము కానిదానిని రజతమనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము. స్వప్నావస్థయందిట్టి జ్ఞానములు కలుగుచుండును. స్వప్నము పురుషునికి నొకవస్తువున నున్నధర్మమును మఱియొకధర్మముగాను, నొకవస్తువు మఱియొక వస్తువునుగాను దోఁపించును, కాని యది యెప్పటికిని వాస్తవముకాదు. ప్రస్తుతమున “నేను చంపితిని” “నీవు చంపితివి.” అనుబుద్ధి యన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానరూప మయినదియే. “నేను” అనెడిపదముచేతను, “నీవు” అనెడి పదముచేతను దేహమందున్న యాత్మ చెప్పఁబడుచున్నది. కాని దేహము చెప్పఁబడలేదు. కావున, “నేను” అనుపదమున కర్థముకాని దేహమును “నేను” అనుపదమునకర్థమగు నాత్మనుగా భావించుటయే విపరీతజ్ఞానము. మఱియు నొరులను జంపనివికారు నాత్మయందును, దేహమందును, హనన కర్తృత్వము లేదు. అట్లు హననకర్తృత్వములేని దేహాత్మలయందు హనన కర్తృత్వరూపధర్మము నారోపించుటయే యన్యథాజ్ఞానము. “ఆత్మచంపునదికాదు. చంపఁబడునదియుఁగాదు” అనునర్థము గీతలలోఁగూడఁ జెప్ప

బడినది. 'శ్లో. యఏనం వేత్తిహన్తారం యశ్చైనం మన్యతే హతం, ఉభౌతౌ నవిజానీతో నాయంహన్తి న హన్యతే, ఎవఁడాత్మ యొరులను జంపునని తలంచునో, యెవఁడాత్మ యొరులచేఁ జంపఁబడుచున్నదని భావించునో, వా రిరువురు యాథార్థ్యజ్ఞానములేనివారు. అంతియకాని యాత్మమఱియొక దానిని జంపలేదు. మఱియొకదానిచే నాత్మ చంపఁబడదు. ఈహేతువుచే నాత్మకు హననకర్తృత్వము లేదని యెఱుంగునది. ఒకవేళ నాత్మకు లేక పోయినను దేహమునకుఁ గలదనియు భావింపరాదు. దేహ మెల్లప్పుడును బుట్టుచున్నది. ఎల్లప్పుడును నశించుచున్నది. ఈవిషయము గీతలలోఁ జెప్పఁ బడినది. శ్లో. అథచైనం నిత్యజాతం నిత్యంవామన్యసేమృతం। తథాపిత్వం మహాబాహో నత్వంశోచితుమర్హసి" ఈదేహము నిత్యము పుట్టుచున్నట్టు గాను నిత్యము నశించుచున్నట్టుగాను తలంచుచున్నావు. కావున నిత్యము మృతమయిన దేహమందు హననకర్తృత్వముకాని హననకర్మత్వముకాని యారోపించి దుఃఖింపరాదని భావము. కావున దేహమందుఁ గూడనట్టిధర్మ ముల నారోపింపరాదు. ఈచెప్పుటవలన హననక్రియలోఁ గర్తకాని కర్మ కాని కాకయున్నను దేహమందును నాత్మయందును నటువంటి బుద్ధిగలు గుట యన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానములనుండియే యనియు, నట్టి యన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానము లనాదిగావచ్చుచున్న యవిద్యారూపమగు నజ్ఞానమువలనఁ గలుగుచున్నవనియుఁ జెప్పుటచే నది స్వప్నబుద్ధివలెనే యర్థశూన్యమయిన దనియెఱుంగునది. అన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానము లవిద్యవలనఁ గలుగుచున్న వను విషయము గీతలలోఁ జెప్పఁబడినది. "శ్లో. అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యా అస్వే స్వమితి యామతిః। అవిద్యాతరుసంభూతం బీజమేతద్ద్విధాస్థితం" అనఁగా, ఆత్మకానిదేహమం దాత్మబుద్ధియుఁ దనది కాని వస్తువునందుఁ దనదనెడి బుద్ధియు, నవిద్యావృక్షమువలనఁబుట్టి రెండువిధములుగా నున్న బీజమే యని యర్థము. కావునఁ బ్రస్తుతమునఁ గుబేరుఁడు ధ్రువునితో "ఓయీ! నీవు యక్షులఁ జంపుటలో వ్యాపారము చేయుటయు నందు వలన శ్రమఁజెందుటయు నీయాత్మకు గాని దేహమునకుఁ గాని లేదు.

* దేహాత్మబుద్ధి వాస్తవముగా సుఖమునకుఁగాని దుఃఖమునకుఁగాని హేతువు కాక జననమరణరూప సంసారమును, స్వభావసిద్ధముగ గుణాష్టకము గలయాత్మయందు నట్టిగుణములు లేవనెడి విపరీతజ్ఞానమును, గలిగించుచుండును. ఇట్లు మహా

అయిన నది యన్యథాజ్ఞాన విపరీతజ్ఞానములచే నట్లు తోఁచుచున్నది. కావున నీ విందులకయి విచారింపవల దని యుపదేశించెను.

* ఇటఁ గుబేరుఁడు ధ్రువునకిట్లు సెప్పెను. ఓధ్రువుఁడా! నీవు యక్షులను జంపినట్లును, యక్షులు నీతమ్మునిఁ జంపినట్లును భావించుచున్నావు. మఱియు జంపుటకు వ్యాపారము చేసినట్లును, నందువలనఁ గలిగిన యాయాసము చెమ్మట మొదలగువాని ననుభవించుచున్నట్లును. ప్రత్యక్షముగా మీరుఁ జూచుచున్నారు. కాని హననాది కర్తృత్వముకాని, యందువలనఁ గలుగు నాయాసము చెమ్మట మొదలగునవి కాని, మీరనుకొనునట్లు లాత్మకు లేవని "హన్తా చేన్మన్యతే హన్తుం" "యఏనం వేత్తిహన్తారం" మొదలగు ప్రమాణములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. అట్లె దేహమునకుఁ గూడ లేవని "అథచైనంనిత్యజాతం నిత్యంవామన్యసేమృతం । తథాపిత్వం మహాబాహోనత్వం శోచితు మర్హసి ॥ అనువాక్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది, కావున హననాదిక్రియలలో మీరు కర్తలనునది యజ్ఞానమువలనఁ గలుగుచున్నది కాని యది వాస్తవము కాదు. హననాదిక్రియలందుఁ జెమ్మట యాయాసము మొదలగువానిని మీరనుభవించుచున్నట్లు తలంచుచున్నారు. కాని యా స్వేదశ్రమాదులు గూడ సద్వారకముగా భగవంతునికే చెందుచుండును. అదెట్లు చెందునని సందియమొంద నవసరములేదు. "కాంతిస్యవాన్యో భిభర్తి తస్మై భూమ్యాత్మనేనమః" ఇత్యాదులందు భూమియందుండు కాంతిన్యాదులు భూమిశరీరకుఁడగు నీశ్వరునకు సద్వారకముగాఁ జెందునట్లు మీ రనుభవించుచున్నట్లులు తలంచుచున్న స్వేదశ్రమాదులు గూడ సద్వారకముగా మీయంతరాత్మయైయున్న భగవంతునికే చెందుచుండును. కావున నెంతమాత్రమును విచారింపఁదగదని భావము.

నర్థములు గలిగించుచున్న దేహాత్మబుద్ధిని విడువవలయును. మీ రనుభవించితి మనినస్వేదశ్రమాదులు కూడ సద్వారక ముగా భగవంతునికే చెందుచుండును. అందువలన నీ వెంత మాత్రమును విచారింపకుము. ఓధ్రువకుమారా! నీకు శుభ మగుఁగాక. నీ విఁక నీమందిరంబున కరుగుము. చిదచిద్రూప మగు ప్రపంచమే శరీరముగాఁ గలవాఁడగుటచే సర్వభూత ములును నాత్మయు నతఁడేయని గ్రహించి యింద్రియముల కగోచరుఁడయినను యోగీశ్వరుల మానసంబులచే ధ్యానింపఁ దగిన చరణకమలములతో నొప్పుభగవంతుని సర్వదా భజిం పుము. ఆ భగవంతుని సామాన్యునిగాఁ దలంపకుము. అతఁడు సంసారమును మొదటికి ఛేదించినవాఁడు. మఱియు నతఁడు భజించువారి సంసార బంధంబులనుగూడ ఛేదింపఁ జాలిన వాఁడు. అతఁడు సత్త్వాదగుణప్రచురమై, తనకుఁ గార్యసాధ నిమైయున్న తనమాయను లోఁబఱుచుకొని దానికి నియంతమై యున్నాఁడు. కావున నిట్టి భగవంతుని మోక్ష మపేక్షించి కొలువుము. ఓ నృపకుమారా! నీ వింక సంకోచమువిడిచి యేది నీకిష్టమో దానిఁ గోరుము. ధర్మార్థ కామములలో నీ కేదయిన నిష్టమైనచోఁ గోరుము, వరమిచ్చెదను. నీవు సంతస మున బ్రహ్మాదులకుఁ బూజనీయుఁ డగునారాయణుని పాద పద్మముల సంతతము భజించుచుఁ దదాసక్తచిత్తుఁడవై యుందువని విందుము. నీవు త్రివర్గము నపేక్షింతువా?" అని యిట్లు కుబేరుఁడు వర మడుగుమని నియమింపఁగా భగవ ద్భక్తుఁడును మహామతియు నగుధ్రువుండు తరింపఁ దరము కానిదయిన సంసారమును దరింపఁ జేయఁజాలిన ధృఢమగు

హరిస్మరణమును గోరుకొనెను. కుబేరుం డది విని సంతోష పూర్వకముగా ధ్రువునకు వరం బొసంగి అతఁడు చూచుచుండ గనే యంతర్ధానము చెందెను. ధ్రువుండును దన పురంబున కరి గెను. అనంతరము ధ్రువుండు పురోడాశాది ద్రవ్యములచేతను, ఋత్విజుల వ్యాపారములచేతను, నింద్రాది దేవతలచేతనుఁ బ్రకాశితమయి విస్తారమగు దక్షిణలుగల యాగములచేతను, గర్మములకుఁ దగినఫలం బిచ్చు నారాయణుని నారాధించెను. మఱియు సమస్తభూతములందు నంతరాత్మయై ధారకుఁడై కావుననే సర్వశబ్దవాచ్యుఁడై సత్త్వాది గుణరహితుఁడై, యాశ్రితరక్షకుఁడై యున్న భగవంతునియందు నవిచ్ఛిన్నమగు భక్తిఁగలవాఁ డయి ధ్రువుండు తనయందును సకలభూతము లందును నంతరాత్మయై యున్న యాభగవంతుని సాక్షాత్కా రము చేసికొనెను. ఓ విదురా! ప్రజలు నుస్వభావము కలిగి బ్రాహ్మణసేవాపరాయణుం డయి దీనులందు వాత్సల్యము గలిగి రక్షించుచు, ధర్మముల మర్యాదలు చెడకుండఁ గాపాడుచున్న ధ్రువునిఁ దండ్రిసిగా భావించి సేవించిరి. ధ్రువుండు సుఖ మనుభవించి పుణ్యకర్మమును, దుఃఖ మనుభవించి పాపకర్మ మునునశింపఁ జేసికొనుచు నిరువదియాఱువేల వత్సరంబులు భూమిని బరిపాలించెను. ఇట్లతఁడు సావకాశచిత్తుఁడయి బహు సంవత్సరములు గలిగి పెక్కుయాగము లొనరించుటచేఁ ద్రివర్గ సాధనమయియున్న కాలమును గడపి కుమారునకు రాజ్య

—••◆ ధ్రువుఁడు తపంబునకై బదరికావనంబున కేఁగుట. ◆••—

మొసంగెను. అనంతరము ధ్రువుండు దేవమనుష్యాత్మక మగు నీ ప్రపంచకమంతయు జీవునియందుఁ బ్రకృతిసంబంధమువలనఁ

గలిగిన దనియుఁ, బ్రకృతిపరిణామరూపమైనదనియు, స్వప్న మందుఁ గానవచ్చు గంధర్వపురమువలె నున్నదనియుఁ దలంచెను. ఆ రీతిగానే యతఁడు దేహము, భార్యలు, పుత్త్రాదులు, స్నేహితులు, చతురంగబలయుక్త మగుసైన్యము, ధనము, మనోహరము లగు విహారభూములు. జంబూద్వీపాత్మక మగు భూమండలము, స్థిరములు కావని నిశ్చయించి వానిని విడిచి విశాల మగుబదరికా వనంబున కేఁగెను. ధ్రువుం డచ్చట విశాల మగు బదరికావనమందు నిర్మలమును బవిత్రము నగుజల మందుఁ దానమాడి, యింద్రియంబుల నియమించి, స్వస్తికము మొదలగు యోగాసనములచే వాయువును బంధించి, శ్రోత్రాదులగు నింద్రియంబుల నన్నింటినిమనస్సునొక్కచోఁ జేర్చుకొని, భగవంతుని దివ్యమంగళ విగ్రహమునందు మనస్సునుఁ బ్రవేశింపఁజేసెను. ఇట్లు చేసి భగవంతునికంటె విజాతీయ మగువస్తువు లేదనువిశ్వాసము కలవాఁ డయి భగవత్స్వరూపమును ధ్యానముసేయుచు సమాధినవలంబించెను. ఇట్లు ధ్రువుండు ప్రతిదినమును భగవంతునియందు భక్తిని వర్ధిల్లఁ జేసికొనుచు, నానందబాష్పధారలచేఁ దడియుచుఁ, బులకాంకురములు శరీరమందు వ్యాపింప, హృదయముద్రవింప, దేహాత్మాభిమానమును విడిచి యాత్మమనుష్యత్వాది ధర్మములతోఁ గూడియున్నట్టుగాఁ దలంపలేదు. ఇట్లుండి కొంతకాలమునకు నుదయించిన పూర్ణచంద్రునివలె దనకాంతులచే దశదిక్కులను బ్రకాశింపఁజేయుచు నాకాశమునుండి భూమికిఁ దిగుచున్న యొకదివ్యవిమానమును బొడఁ గాంచెను. తను

—••◆ ధ్రువునిసమీపమున కాకసమునుండి విమానము వచ్చుట ◆••—

వాత నాలుగుభుజములు గలిగి శ్యామలవర్ణముతో నొప్పుచు, యౌవనారంభ దశయందుండి యరుణపద్మములవంటి నేత్రములు కలవారయి, గదలను ధరించి, ప్రశస్తములగు వస్త్రములం దాలిచి, కిరీటముచేతను, ముత్యాలహారములచేతను, భుజకీర్తులుచేతను, సుందరము లగుమకరకుండలములచేతను, మిగుల నొప్పారుచు విమానాగ్రమున వెలయునిరువుర దేవతాశ్రేష్ఠుల నతండు చూచెను. ఇట్లు చూచి ధ్రువుండు వారిని నారాయణమూర్తికింకరులనుగా నెఱింగి, భయసంభ్రమములు మనంబునం బెనంగొనుటచేం బూజాక్రమమును మఱచి, భగవంతుని నామములను మాత్రమే పఠించుచు దోసిలిబంధించి వారికినమస్కరించెను. అంత భగవంతునికిం బ్రియభటులగు నందసునందులిరువురును విష్ణుపాదపద్మములందుం దనచిత్తము నుంచి వినయసూచకముగా మెడను వంచి నమస్కరించినధ్రువునిం గాంచి మందహాసముసేయుచుం, బ్రీతి పూర్వకముగా నిట్లు పలికిరి. "ఓ రాజా! నీకు శుభమగుం గాక. నీకు భద్రమగుంగాక. సావధానుండవయి మావాక్యంబుల వినుము. నీవయిదేండ్లప్రాయము గలిగినప్పుడు తపంబున నేభగవంతుని మెప్పించితివో జగదాధారకుం డగునాభగవంతుని సేవకులము. నిన్ను భగవత్పదమునకుం గొనిపోవుట కయి వచ్చినారము ఓమహాత్మా! నీవన్యులచే సాధింపందరంబుకాని విష్ణుపదమును సాధించితివి. అందఱకంటె మీందుగా నున్నసప్తమహర్షులుగూడ నాపదమును బొందలేక చేయునది లేక చూచుచున్నారు. మఱియుం జంద్రాది గ్రహంబులు నక్షత్రంబులును నాపదమునకుం జుట్టును దిరుగు

చుండును. భగవద్భక్తులకు బాంధవులై శమదమాది గుణములతోఁ గూడికొని, దేహము ప్రకృతిపరిణామ మనియు, నాత్మ జ్ఞానస్వరూపమనియు, భగవంతుఁడు సర్వాంతర్యామి యనియుఁ దలంచుచుఁ గావుననే, తగువిధముగా దానమానాదులచే సకలభూతముల సంతోషింపఁజేయుచు, సిద్ధప్రాయులయియున్న వారాపదమును సులభముగాఁ బొందుదురు. ఓ విదురా! భగవంతునే ప్రాప్యునిఁగాను ప్రాపకునిఁగాను నాధారముగాను దలంచుచున్న ధ్రువుఁడు ముల్లోకములకును స్వచ్ఛమగు చూడామణివంటివాఁ డాయెను. బంధింపఁబడిన గోమహిషాదులు సస్యముల భక్షింపనెంచి మహావేగముతోఁ గట్టుస్తంభంబు చుట్టును దిరుగుచందంబున సూర్యచంద్రాదినక్షత్రముల సమూహము లాధ్రువమండలంబుచుట్టును నిత్యంబును బరిభ్రమించుచుండును. నారదుఁడు వీణ వాయించుచు బ్రహ్మసత్రయాగమందు భగవంతునిమాహాత్మ్యమునుగూర్చి ప్రసంగము వచ్చినప్పుడు ధ్రువుని మహిమను దెలుపు మూఁడు శ్లోకములను గానముచేసెను. ఆశ్లోకములయర్థమును వివరించెద వినుము. "ఓ మహాత్ములారా! పతివ్రతయగుసునీతికుమారుఁ డగు ధ్రువుఁడు చేసిన తపంబునకుఁ బ్రాప్తమగుపదవినిబొందుటకు వేదవాదులగు మునీశ్వరులయినను సమర్థులుకారు. అట్లుండ రాజులు సమర్థుల గుదురని చెప్పఁదగియుండునా? ఆధ్రువుఁడు సపతితల్లి యగు సురుచివాక్యములనెడి బాణములచేభేదింపఁబడి, కావుననే మిగుల బాధనొందుచు నైదవసంవత్సరముననే వనంబునకుఁబోయి నాయాజ్ఞానుసారంబుగాఁ దపంబుచేసి వశుండుగాని వాఁడయినను. భూతమైత్ర్యాదిగుణంబులచే భగవంతుని వశము గావించుకొని

యుత్తమపదంబును జెందెను, భూమియందే రాజయినను మనంబుచేతనైనను నాపదమును బొందవలెనని తలంపలేదు. అది యైదాఱుసంవత్సరంబుల కాలములోనె వైకుంఠమును బొందించును" అని చెప్ప విని యచ్చటివా రాశ్చర్యము నొందిరి. ఓ విదురా! సజ్జనులకు సమ్మతమయి, యధికకీర్తి గలవాఁడయిన ధ్రువునిచరిత్రంబును నీవడిగితివి. కావున దానినిఁ బూర్తిగాఁ జెప్పితిని. ఓరాజా! ఆపదమును నీజనకాదులు గాని యితరులు గాని యిదివఱకెప్పుడు నధిష్ఠించి యుండలేదు. కావుననే యది సర్వలోకములకును వందనీయమయినది. అది విష్ణుసంబంధియైనది. అది సర్వోత్కృష్టమయినది. అట్టియుత్తమస్థానమును నీ వధిష్ఠింపుము. ఓమహనీయా! ఈ విమానము భగవంతునిచే నీ నిమిత్త మంపఁబడినది. కావున నీ వీవిమానాగ్రమునందుఁ గూర్చుండ నర్హుండవు" అని పలికిన నంతసునందులమధుర వాక్యంబు లాలకించి భగవంతునికిఁ బ్రియుఁడయిన ధ్రువుండు స్నానముగావించి నిత్యకర్మముల నెఱవేర్చుకొని యలంకరించుకొని మునులకు నమస్కరించి యాశీర్వాదములఁ బొందెను. అనంతర మతండు విమానాగ్రమును బూజించి దానిఁ జుట్టును దిరిగి నమస్కరించి నందసునందులపాదములకుఁ గూడ వందనము లర్పించి హిరణ్మయరూపమును దాల్చి దాని నధిష్ఠింప నిచ్ఛగించెను. ఆసమయంబున దేవదుందుభులు మొరసెను. ఇంకను వాద్యవిశేషము లగుమృదంగాదులు వాయింపఁబడెను. గంధర్వాదులు గానముచేసిరి. పుష్పవర్షములుకురిసెను. అప్పుడు ధ్రువుఁడు స్వర్గలోకము నధిష్ఠింపఁ దలంపుగొని దీనురా లగు తల్లినివిడిచి, దుర్గమమగు స్వర్గమునుగుఱించి పోవుచున్నానని

తల్లినిస్మరించుకొనెను. అంత నందసునందు లాతనియభిప్రాయము నెఱింగి విమానముచేఁ బోవుచున్న సునీతి నతనికిఁ గానవచ్చు నట్లుచేసిరి. అతఁడందులకు సంతసించి విమానముచేఁ బోవుచు మార్గమందచ్చట విమానారూఢు లయిన దేవతలు తన్నునుతించుచుఁ దనపైఁ గుసుమవర్షములు గురియఁజేయుచుండఁగా నాదిత్యాది గ్రహముల స్థానములను గ్రమముగాఁ జూచెను. ఇట్లు ధ్రువుండు నందసునందాదులచే నడిపింపఁబడుచున్న విమానముచేఁ బోవుచు ముల్లోకములను, సప్తర్షులను సైత మతిక్రమించి యున్నదియు కల్పాంతపర్యంతముండెడిదియు నగు విష్ణుపదమునుఁ బొందెను. ఆపదము స్వీయకాంతులచేఁ బ్రకాశించుచున్నది. దాని కాంతిచేతనే ముల్లోకములును బ్రకాశించుచున్నవి. అది నిష్కరుణులచేఁ బొందఁ దరముకానిది. సర్వభూతములందును మైత్రిగలిగి వర్తించువారికిఁ బొందఁదగినది. ఆధ్రువచరిత్రము, వినువారికి ధనమును సంపాదించిపెట్టును; మహాయశంబు నార్జించును; ఆయుర్దాయము నిచ్చును. అది మంగళప్రదమైనది. అది స్వర్గమును సంపాదింప సమర్థమైనది. అది ధ్రువస్థానమును బొందింపఁగలిదు. అది మహాపీడను నిరాకరించును. అది ప్రఖ్యాతిని గలిగించును. అది సమస్తపాపములను దొలంగించును. ఈ ధ్రువచరిత్రము నెవరు మాటిమాటికిని శ్రద్ధతోవిందురో వారి కాధ్యాత్మికాదు లగుతాపములను నశింపఁజేయుభగవద్భక్తి జనించును. ఆచరిత్రమును వినువారికి నందఱకంటె గొప్పతనమును దాని సంపాదించునుపాయమును లభించును. మఱియు వారికి శీలాది గుణములును తేజంబును గౌరవంబును సంప్రాప్తమగును.

శ్రద్ధాళుఁడై పురుషుఁడీధ్రువచరిత్రమును ప్రాతఃకాలమందును, సాయంసమయంబును, బ్రాహ్మణసభలందుఁ బున్నమయందును, నమవసయందును, శ్రవణనక్షత్రయుక్తమగు దినమందును, సంక్రమణములందును, నాదివారమునందును, సప్తమియందును, జదువుచుండవలెను. నిష్కాముఁడయిన భగవద్భక్తుండు శ్రద్ధాయుతులగు వారి కీచరిత్రమును వినిపింపవలెను. అట్లు నిష్కామముచే వినుపించువాఁడు స్వయముగా సంతుష్టుఁడగును. వాఁడట్లు చేసినచో వానిఁజూచి భగవంతుండుకూడ సంతోషించును. తత్వజ్ఞాన మెఱుంగనివానిని భగవన్మార్గమందుఁ బ్రవేశింపఁజేసి జ్ఞానమొసంగిన మహాత్ముని దేవతలంగఱును ననుగ్రహింతురు. ఓవిదురా! ఎవఁడు చిన్నతనంబుననే తల్లిని, క్రీడాసాధనములను విడిచి, విష్ణువును శరణుపొంది లోకమందుఁ బ్రసిద్ధుఁడై పుణ్యకర్మపరుం డాయెనో యాధ్రువుని చరిత్రము నీకుఁ బూర్తిగాఁ జెప్పితిని. ఇది పండ్రెండవ యధ్యాయము.

ఓపరీక్షిన్మహారాజా! మైత్రేయునిచే వర్ణింపఁబడిన ధ్రువచరిత్రమును విని భగవంతునియందు భక్తిభావమును వృద్ధి చేసికొన్న విదురుండు మఱికొన్ని వృత్తాంతంబులఁదనకుఁ జెప్పవలసినదని యడుగ నారంభించెను. ఓమునీంద్రా! నారదుఁడు ప్రచేతసుల సత్రమునందు ధ్రువమహిమను వర్ణించెనని చెప్పితివి. ఆ ప్రచేతసు లెవ్వరు? ఎవని పుత్త్రులు? వా రెవరి కులమందుఁ బ్రఖ్యాతులైరి? వా రెక్కడ సత్రయాగమును

జేసినారు ? ఎవఁడు పంచరాత్రాదులగు నాగమముల నుపదే శించి శ్రీహరి పూజావిధానము నంతను దెలియఁజేసెనో యా నారదుండు భగవద్భక్తుఁడనియు, భగవంతుని బ్రత్యక్షముగాఁ గనఁదగినశక్తి గలవాఁడనియు నెఱుంగుదును. మఱియు నా నారదునిచేతనే తమతమ వర్ణాశ్రమములకుఁ దగినధర్మముల నాచరించి వానిచేతనే యజ్ఞభోక్తయగు భగవంతుఁ డారా ధింపఁదగినవాఁడని చెప్పఁబడియె. మహానుభావుఁడగునట్టి నార దునిచేఁ బ్రచేతసులసత్రమందు వర్ణింపఁబడిన కథల నన్నింటిని వినఁ గుతూహలపడుచున్న నాకుఁ బూర్తిగాఁజెప్పుము' నావుడు మైత్రేయుం డిట్లనియె. 'ఓవిదురా! ధ్రువునకు ఉత్కలుఁ డనుపుత్త్రుఁడు కలఁడని చెప్పితిని. ఆయుత్కలుఁడు తనతండ్రి యగు ధ్రువుండు వనంబున కరిగినపిమ్మటఁ దనకుఁ బ్రాప్త మయిన సార్వభౌమ సంపదలను సింహాసనమును జేకొన నిష్ట పడలేదు. అతఁడు పుట్టినదిమొదలు రాగద్వేషాదులకు మన మందెడ మీయక యున్నవాఁడు. కావుననే రాగులై వర్తించు వారితో స్నేహము చేయలేదు. మఱియు నతఁడు సమదర్శియై యాత్మకు శరీరభూతమైన లోకమును నట్టిశరీరములకు ధారకుం డయిన యాత్మను, విమర్శించి చూచెను. అతఁడు ప్రత్య గాత్మను బ్రహ్మశబ్ద వాచ్యునిగాను సుఖస్వరూపునిగాను, దేహాదులు లేనివానిఁగాను జ్ఞానరసమే స్వభావముగాఁ గల వానిఁగాను, ధర్మభూతమగు నానందగుణము గలవానిఁగానుఁ దలంచి స్వస్వరూపజ్ఞానమునను సంధించుకొనుచు, దత్త్వజ్ఞాన మెనెడి యగ్నిచే సమస్తకర్మబంధములను దహింపఁజేసికొని తాను దేహాదులకు విలక్షణుఁ డని యెఱిఁగి. యాత్మస్వరూ

పముకంటె నన్యమగుదాని నొల్లకుండెను. అతఁడు జడుని
వలెను, చెవిటివానివలెను, వెఱ్ఱివానివలెను, మూఁగవానివలెను,
గానవచ్చుచున్నను బుద్ధివిశేషముచే వారలను బోలక మంటలు
లేని యగ్నివలెఁ బ్రకాశించుచుఁ దనమాహాత్మ్యమును వెల్ల
డింపక ప్రవర్తించుచుండెను. మంత్రులును కులవృద్ధులును
నట్టియుత్కలునిఁజూచి జడునిగాను, వెఱ్ఱివానిఁగాను దలంచి
వానివిడిచి భ్రమికుమారుఁ డయి యుత్కలునికన్నఁ జిన్నవాఁ
డయియున్న వత్సరుని రాజుఁగా జేసిరి. ఆవత్సరునికి సర్వర్ధి
యగు స్త్రీలలామ ప్రియభార్య. అతఁ డామెయందు పుష్పా
ర్ణుఁడు, తిగ్మకేతుఁడు, ఇషుఁడు, ఊర్జుఁడు, వసువు, జయుఁడు,
నాఁబడు నార్వురఁ బుత్త్రులం బడసెను. ఆపుష్పార్ణునకుఁ
బ్రభ యనియు దోషయనియు నిరువురుభార్యలు కలరు.
అందుఁ బ్రభ యనుభార్యకుఁ బ్రాతర్మధ్యందినసాయము లను
నామములుగల ముగ్వురు కుమారులు కలిగిరి. రెండవభార్య
యగు దోషకుఁ బ్రదోషుఁ డనియు, నిశీథుఁడనియు, వ్యుష్టి
యనియు, ముగ్వురుపుత్త్రులు పుట్టిరి. వారిలో వ్యుష్టియను
వానికిఁ బుష్కరణియను భార్యయందు సర్వతేజసుఁడను
కుమారుఁ డుదయించెను. సర్వతేజసునకు నాకూతి యను
భార్యయందుఁ జక్షుస్సంజ్ఞ గల మనువనుకుమారుండు పుట్టెను.
ఆమనువునకు నడ్వల యనుభార్యగలదు. అతని కానడ్వల
యందు, బురుఁడు, కుత్సుఁడు, త్రితుఁడు, ద్యుమ్నుఁడు, సత్య
వంతుఁడు, ఋతుఁడు, వ్రతుఁడు, అగ్నిష్టోముఁడు, అతిరాత్రుఁడు,
ప్రద్యుమ్నుఁడు, శిబి, యుల్ముకుఁడు, నాఁబడు పవిత్రులగు
పన్నిద్దఱు పుత్త్రులుగలిగిరి. వారిలో నుల్ముకుఁడు పుష్కరణి

యనుభార్యయందు, అంగుఁడు, సుమనసుఁడు, స్వాతి, క్రతువు, అంగిరసుఁడు, గయుఁడు నాఁబడు నార్వుర నుత్తమకుమారులం గనియెను. వానిలో నంగుఁడు సునీథయను భార్యయందు వేనుఁడను పేరుగల దురాత్ముఁడగుపుత్త్రునిఁ బడసెను. కాని యా భూపాలుఁడు కుమారుఁడగు వేనుని దుష్టస్వభావమును జూచి మిక్కిలి దుఃఖించి, పురమునుండి వెడలిపోయెను. ఓవిదురా! వజ్రాయుధమువంటి వాక్కులు గలమును లతని దుష్టస్వభావమునుజూచి సైఁపఁజాలక శపించిరి. ఆశాపమువలన వేనుఁడు మృతినొందెను. ఆసమయమున రాజు లేకపోవుటచే దొంగలు చెలరేఁగి ప్రజలను బాధించి వారివస్తువులను నపహరింపఁ జొచ్చిరి. అప్పుడు మునులు వేనుని దక్షిణకరమును మథింపఁగాఁ బృథురాజు నారాయణాంశముచే జన్మించె ననెను. అది విని విదురుండు మైత్రేయున కిట్లనియె. 'ఓ మైత్రేయా! సుస్వభావుఁడును, సజ్జనుఁడును, బ్రాహ్మణభక్తిగలవాఁడును, మహాత్ముఁడునగు నంగభూపాలునకుఁ దండ్రికి రోఁత పుట్టించు నంతటి దుష్టత్వము గలకుమారుం డెట్లుగాఁ బుట్టెను? అసాధువుల శిక్షింప వ్రతముఁబూనిన వేనునియం దెట్టి యపరాధమును జూచి ధర్మకోవిదు లగుమునులు శపించిరి? రాజు దిక్పాలురయంశంబువలన జన్మించి ప్రజలఁ బాలించును. అట్టి రాజు పాపాత్ముఁ డయినను జంపఁదగినవాఁడు కాఁడే? నీవు ప్రకృతిపురుషేశ్వరులతత్త్వ మెఱిఁగినవారిలో నుత్తముఁడవు. కావున నీవు భక్తుడనై శ్రద్ధగలవాఁడనై యున్ననాకు సునీథపుత్త్రుఁ డగు వేనుని చరిత్రమును వివరించి చెప్పుము' అని పలుకుచున్న విదురునివాక్యంబులు విని మైత్రేయుం డిట్లనియె.

మైత్రేయుండు విదురునకు వేనునిచరిత్రమును చెప్పుట.

ఓవిదురా! అంగభూపాలుఁడు యాగములలో నుత్తమ మయిన యశ్వమేధమును నారంభించెను. ఆయాగమందు వేదాధ్యయన సంపన్నులగుఋత్విక్కులచేఁ బిలువఁబడియుఁ దేవతలు హవిర్భాగముల నిమిత్తము రాలేదు. అది చూచి యచ్చెరువంది ఋత్విజు లంగభూపాలునిఁ జూచి యిట్లనిరి. "ఓరాజా! నీవు దేవతలనిమిత్త మొసంగిన హవిర్భాగములను నాయా దేవతలువచ్చి గ్రహింపలేదు. ఆహవిర్ద్రవ్యములు నిర్దుష్టము లైనవే? అవి నీచేత శ్రద్ధచే సంపాదింపబడినవే? యాగాంగములగు మంత్రములుగూడ స్వరయుక్తముగా నక్షర లోపములు లేకుండ నుచ్చరింపఁబడినవే. ఋత్విజులుకూడ మంత్రోచ్చారణమందు మిగుల సామర్థ్యము కలవారే. ఇట్లు భక్తిశ్రద్ధలచేఁ జేయఁబడుచున్న క్రతువునందు దేవతల నిమిత్తము రవంతయేని యపరాధంబు చేసినట్లు తెలియఁగము. యాగాదికర్మములందు గుణదోషములఁ జూచునట్టి దేవత లేకారణమున స్వకీయభాగముల స్వీకరింపకున్నారో తెలియ కున్నది కాని మఱియెవ్వరిచేతనైనను దేవహేళనము చేయఁ బడియుండును. లేనిచో నిట్లు జరుగదు. ఆహేళన చేసినవారిఁ దెలిసికొనము" అని ఋత్విజులు పలుకుచున్న వాక్యంబు లాల కించి మిక్కిలి దుఃఖించి యంగభూపాలుఁడు యాగమందు మౌన మవలంబించినవాఁ డయ్యును సదస్యుల యాజ్ఞానుసార ముగా మౌనమును విడిచి యచ్చటసభాసదులంజూచి దేవతలు రాకుండుటకుఁ దగిన కారణము నడుగ నిట్లనియె. 'ఓ సభా సదులారా! ఈయాగమునందు దేవతలువచ్చి సోమపాత్ర

ములఁ గొనకుండుటకుఁ గతంబేమి? దేవతలకు నేనేమి యప రాధము చేసితిని? మీరు చెప్పవలయును' నావుడు సభాసదు లతని కిట్లనిరి. 'ఓరాజా! నీవీజన్మమునఁ బాపమును గొంచె మేనియుఁ జేయలేదు. కాని పూర్వజన్మంబున నీవు చేసిన పాప మొకటికలదు. అందుచేతనే గుణాధికుఁడవైనను నీకు సంతా నము లేదు. నీ వపుత్రుఁడ వగుటచే దేవతలువచ్చి యజ్ఞభాగం బులఁ గొనలేదు. కావున నిప్పుడు పుత్రకామేష్టిని జేయుము. యజ్ఞభోక్తయగు భగవంతుఁడు నీకుఁ బుత్రు నొసంగును. నీవు శ్రీహరినే పుత్రునిగాఁ గోరితివి కావున సకలదేవతలతో నతఁడు వచ్చి తన భాగంబును జేకొనును. దేవతలును దమతమ యాగ భాగంబులం దప్పక చేకొందురు. ఇట్టి తుచ్ఛవరంబుల నారా యణుం డిచ్చునా? యని సందియమంద నవసరంబు లేదు. ఏజనుఁ డేప్రకారముగాఁ దన్ను నారాధించునో వాని కాయా వరంబులను హరి తప్పక యొసంగును." అనువాక్యంబులను విని బుత్విజు లంగరాజునకుఁ బుత్త్రుఁడు సంభవించునిమిత్తము యజ్ఞరూపుఁ డగువిష్ణువునకుఁ బురోడాశము నొసంగిరి. అంతఁ గనకమయము లగుస్వచ్ఛవస్త్రముల ధరించినపురుషుఁ డొకఁడు సువర్ణపాత్రముచే లెస్సగాఁ బక్వ మయినపాయసాన్నమును స్వీకరించి యగ్నిగుండమునుండి బయలు వెడలివచ్చెను. అప్పుడు బుద్ధిమంతుఁ డగునంగరాజు బ్రాహ్మణులయనుజ్ఞనొంది దోసిలి బంధించి పాయసమును గ్రహించి తాను స్వయముగా నాఘ్రా ణించి సంతోషభరితుం డయి తనభార్య కొసంగెను. అంత సునీథ పురుషునిఁ గలిగించునట్టి యాపాయసమును భుజించి పతియనుగ్రహమువలన గర్భమును ధరించి నెలలు నిండిన

తోడనే కుమారునొక్కని గాంచెను. ఆ బాలుఁ డధర్మాంశము వలన నుద్భూతుఁడగుటచే బాల్యమునుండియు నధార్మికుఁ డాయెను. ఒకనాఁ డంగరాజకుమారుఁడగు వేనుఁడు విల్లెక్కు వెట్టి, వేఁటకాఁడై, వనమందు సంచరించుచుఁ గ్రూరుఁడయి దీనములయిన మృగములను జంపెను. అట్లు, చంపుచున్న వానిఁ జూచి జను లందఱును భీతులయి 'ఇదిగో వేనుఁడు వచ్చు చున్నాఁ'డని యఱవఁజొచ్చిరి. మఱియు వేనుఁడు క్రీడాస్థానము నందు విహరించు బాలురను స్నేహితులను బలత్కారముచేఁ బట్టుకొని క్రూరుఁ డయి దయారహితుఁడయి, పశువులను జంపినవిధమునఁ జంపెను. అంగరాజు దురాత్ముఁ డగుకుమా రునిఁ జూచి నానావిధములయిన యుపాయములచే వాని మంచిమార్గమును ద్రొక్కింపఁజూచెను; కాని ప్రయోజనము లేకపోయెను. అంత నంగుఁడు దురాత్ముఁ డగుకుమారుని దుష్ట వర్తనము మాన్పింప సమర్థుఁడు కాని యప్పుడు మిక్కిలి దుఃఖించుచు నిట్లనుకొనెను. 'ఏలోకములో నెవరుసంతానము లేనివారో, యెవరు దుష్టు లగుపుత్త్రులవలన దుర్భరమగు దుఃఖంబును బొందరో, వారు పూర్వజన్మమున భగవంతు నెక్కుడుగాఁ బూజించి పుణ్యవంతులయి యుందురు. ఎవని వలన నరులకు నపకీర్తియు నధర్మమును సంభవించుచున్నవో, యెవని వలన నందఱితోను విరోధమును నపార మయిన మనో వ్యథయు సంప్రాప్త మగుచున్నవియో, యేపని వలన ననే కులు క్లేశములను బొందుచున్నారో తనకు మోహముచే బంధ నము కల్పించు నాదుష్టపుత్త్రునిఁ బండితుఁడైనవఁడు లెస్సఁగా మన్నించునుగి ఆలోచింపఁగా గ్రమక్రమమున మోహముకలి

గించి సంసారదుఃఖంబు గలిగించు మంచిపుత్త్రునికంటె గృహ
ములను దుఃఖభాక్కులఁగాఁజేసి మర్త్యులకు సంసారము
మీఁదరోతపుట్టించు దుష్టపుత్త్రుతే శ్రేష్ఠులని తలంచెదను.
మోహముకలిగించు పుత్త్రులకంటె వైరాగ్యముగలిగించువారే
యుత్తములుకదా?" అని యిట్లంగరాజు మిగుల నిర్వేదము
నొంది యర్ధరాత్రమందు నిద్రనుండిలేచి, నిద్రించుచున్న సునీ
థనువిడిచి యెవ్వరికిని గానరాకుండఁబలువిధములగుసంపదలచేఁ
దులదూఁగుగృహంబునుండిబయలుదేఱి వనంబునకుఁబోయెను.
అనంతరము పురోహితులు మొదలగువారును, ప్రజలును,
దమప్రభువు వైరాగ్యమును బొందినవానిగాఁ దెలిసికొని
యందులకు మిగుల దుఃఖితులయి భయమునొందుచు భూమి
యందు వెదక నారంభించిరి; కాని కుత్సితయోగులు తమ
హృదయమందుండిన పరమపురుషునిఁ గనుఁగొనలేని చాదమున
నాసమీపభూములందే వర్తించుచున్నను రాజును దెలిసికొన
లేకపోయిరి. తరువాతఁ బురోహితాదులు ప్రభుపుజాడలను
దెలిసికోలేక విఫలప్రయత్నులయి విడుచుచు నొకచో సంఘ
ముగానున్నఋషులను బొడగాంచి నమస్కరించి ప్రభువుకాన
రాలేదని విన్నవించుకొనిరి. ఇది పదుమూఁడవ యధ్యాయము.

అంత లోకములకు క్షేమముగోరుచున్న భృగ్వాదులగు
మునులందఱును, బ్రజలను బరిపాలించురాజు లేక పోవుటచేఁ
బ్రజలందఱును బశుసామ్యమును బొంది విచ్చలవిడిఁ జరింతురని
తెలిసి వీరమాతయగు సునీథకు నావృత్తాంతమును దెలిపి

మంత్రి మొదలగువారి కసమ్మతుఁడయినను వేనుని భూమికి రాజుఁగా జేసిరి.

వేనునికి మునులు పట్టము గట్టుట.

ఇట్లు భయంకరముగ శిక్షించు వేనుఁడు సింహాసన మెక్కి రాజ్యముఁ బాలించుచున్నట్లు తెలిసికొని చోరులు మొదలగు వారు పాములకు భయపడుచున్న యెలుకలవలె దాఁగఁజొచ్చిరి. అంత సింహాసనాసీనుండగు వేనుండు లోకపాలుర యైశ్వర్యముల వంటి యైశ్వర్యములు గలవాఁడగుటచే మిగుల గర్వించి జ్ఞాన హీనుండయి తన్నుఁదాఁ బొగడికొనుచుఁ దన్ను మహాబుద్ధి మంతునిఁగాను మహాభాగ్యవంతునిఁగాను దలంచుకొనెను. ఇట్లు వేనుండైశ్వర్యమదముచే బుద్ధిహీనుఁడై నిరంకుశమగు మదగజమువలె నూర్ధ్వగమనముగలరథము నధిష్ఠించి భూమ్యాకాశములు చలించునట్లు తిరుగుచు, "ఓ బ్రాహ్మణులారా! యాగములఁ జేయరాదు. హోమాదులను జేయరాదు. దానములఁ జేయరాదు" అని యన్నిచోట్లను భేరీధ్వనులతోఁ జాటించి సమస్త ధర్మములను నివారింపఁ జేసెను. యాజ్ఞికులయిన భృగ్వాదిమును లొక్కచోఁ గూడికొని దుష్టుఁ డగు వేనునిచేష్టలనుజూచి యతనివలన లోకులకు సంప్రాప్తమగుచున్న దుఃఖంబునుగూడ విమర్శించి దయతో నిట్లుపలికిరి. "అకటా; రెండు కొనలందును మండుచున్న కాష్ఠంబునకు మధ్యంబున నున్న పిపీలకాదులకు రెండువైపులనుండియు భయంబు సంప్రాప్తమగు చున్నట్లు లోకుల కిప్పుడు చోరులవలనను బరిపాలించెడి ప్రభువు వలనను భయంబు సంభవించుచున్నది! దేశ మరాజకము

యుండినఁ బ్రజలకుఁ జోరాదులవలన బాధ గలుగునని యూహించి మేము రాజ్యంబునకుఁ దగనివాఁడయినను వేనుని రాజాసన మెక్కించితిమి! ఇట్లుండ నిప్పుడు రాజువలనఁగూడ లోకులకుఁ గష్టములు కలుగుచున్నవి. ప్రజలకింక నెట్టుగా సుఖంబు గలుగును? మఱియుఁ బామునకుఁ బాలువ్రోసి పెంచినను నది పోషకునకు హానినేచేయును. దుష్టజంతువగు దాని స్వభావ మదియ! అట్లు సునీథకడుపునఁ బుట్టినవేనుఁడు స్వభావముచేతనే దురాత్ముఁడయినను మన మతనిని రాజుగాఁ జేసితిమి. ఇప్పుడతఁడు తన క్రూరత్వమువదలక ప్రజలనుజంప నిష్టపడుచున్నాఁడు. అయిన మన మతనిని జక్కనిమాటలచేఁ బ్రార్థింతము. ఆమాటల నతఁడు విననిచో మన మెట్టుగా నతని శిక్షించినను నందువలన మనకుఁ బాతకంబు సంప్రాప్తముకాదు. మనము వానిదుష్టచేష్టలను జక్కఁగా నెఱిఁగియు దురాత్ముఁడగువానినిఁ బ్రభువునుగాఁ జేసితిమి! మనము రాజునుగా జేయుట చేతనే యతఁడు భూతములకు ద్రోహము చేయుచున్నాడు. మన మూలముగా భూతములకు బాధలు సంభవించినవి. మనము వీనిని క్రూరత్వమునుండి మఱలించితిమేని భూత ద్రోహమువలన జనించినపాపము మనకుఁగలుగదు. ఇట్లు మనము ప్రార్థించినను దురాత్ముఁడయినవేనుఁడు మన ప్రార్థనమును గైకొనకున్నచో లోకాపవాదమును నగ్నిచేతనే మిక్కిలి దగ్ధుఁడయియున్నవానిని మనతపోబలాగ్నిచే దహింతము" అని ఇట్లు నిశ్చయించుకొని మునులందఱును గోపము తెలియకుండునట్లు లతనిపాలికరిగి సామవచనములచేఁ బ్రార్థనా పూర్వకముగా

నిట్లు పలికిరి. 'ఓరాజా! నీయాయువును, సంపదలను, బలమును, గీర్తిని, వర్ధింపఁజేయనెంచి చేయుచున్న మా విజ్ఞాపనము సావధానచిత్తుండవయి వినుము. ఓభూపాలా! మనోవాక్కాయకర్మములచే నొనర్చిన యీశ్వరారాధనరూప ధర్మము లోకులను దుఃఖంబులేనివారిఁగాఁ జేయును. ఆధర్మమువిరక్తులకు నక్షయమగు మోక్షసుఖంబును గలిగించును. ఓవీరా! సరాగులకు లోకసుఖమును, విరాగులకు మోక్షసుఖంబును నొసంగు నీశ్వరారాధనరూపధర్మంబును నశింపఁ జేయరాదు. అట్లు చేసినచో నృపాలునిస్త్రైశ్వర్యము పూర్తిగాఁ దొలంగును. ఓరాజా ! దుష్టులయిన మంత్రిమొదలగువారివలననుఁ జోరాదులవలనను, భయంబు గలుగకుండఁ బ్రజలను బాలించువాఁ డీలోకంబుచేఁ బూజింపఁబడుచుఁ బరలోకంబునందుఁగూడ సుఖంబు లనుభవించును. ఓమహాత్మా! ఎవ్వని దేశమందును, బురమందును, నున్న నాలుగువర్ణములవారును, నాలుగాశ్రమములవారును, తమతమ వర్ణాశ్రమాచారధర్మములచేతను యజ్ఞభోక్తయును బ్రభువు నగుభగవంతు నారాధించుచుందురో, ప్రజలపాలనరూప కర్మమందు జాగరూకుఁ డయిన యారాజునుజూచి సర్వాత్ముఁడును జగత్కారణుఁడును నగుభగవంతుఁడు సంతోషించును. బ్రహ్మాదులకుఁగూడఁ బ్రభువయిన భగవంతుఁడు సంతుష్టినిజెందినచో లోకపాలురతోఁ గూడిన లోకములన్నియు నాదరము కలవయి భగవత్తోషకుఁ డయిన వానికొఱకుఁ బూజల నిచ్చుచుండును. వారికిఁ బొందరాని వస్తు వేది కలదు ? మఱియు సర్వలోకములను, లోకపాలురను దేవ

త్వముఁ బొందించు యజ్ఞములను నియమించుచు, ధర్మాధర్మ
ములఁ దెలుపువేదమే స్వరూపముగాఁ గలిగి యాగస్వరూపుఁ
డయి తపస్స్వరూపుఁడయి యున్నభగవంతుని నీసంపదలనిమి
త్తము పూజించుచున్న స్వదేశజనుల ననువర్తింపఁ దగుదువు.
మఱియు నీదేశమందుఁగల బ్రాహ్మణాదులు నిరంతరము చేయు
చున్న యాగములచేత భగవంతునికి శరీరభూతు లగు నింద్రాది
దేవతలు యథావిధిగా నర్చింపఁబడినవారై సంతసించి యిష్ట
వరంబుల నిచ్చుచుందురు. అట్టిదేవతలను నీవు హేళనచేయుట
తగదు" అని యిట్లు మునులు విజ్ఞాపనముచేయఁగా విని వేనుం
డిట్లనియె. "ఓ మునులారా! మీ రందఱు నిశ్చయముగా
బుద్ధిహీనులు. మీధర్మమును ధర్మముగాఁ దలంచుచున్నారు.
మీవంటివా రన్నాదుల నిచ్చి రక్షించు రాజును విడిచి యిత
రుని భజించుచున్నారు. కావున మీరు ధర్మమార్గమును
విడుచుచున్నారు. ఏమూఢులు రాజరూపమున నున్న యీశ్వ
రుని హేళనము చేయుదురో, వారీలోక మందును బర
లోక మందును సుఖములఁ బొందక దుఃఖంబునే పొందు
దురు. కుత్సితస్త్రీలు నిజభర్తయందుఁ జూపఁదగిన భక్తిని
జారభర్తయందుఁ జూపుచుందురు. అట్లే మీరుగూడ
ప్రభువగు నాయందు భక్తియుంపక యెవఁడో యజ్ఞ
పురుషుఁడని వానియందు భక్తిని చూపుచున్నారు. ఆయజ్ఞ
పురుషుఁ డనఁగా నెవఁడు? నిగ్రహానుగ్రహసమర్థులగు విష్ణు
వును, బ్రహ్మయు, (నీశ్వరుండును,) శంకరుఁడును, నింద్రుఁ
డును, వాయువును, యముఁడును, సూర్యుడును, మేఘుఁడును,
కుబేరుఁడును, జంద్రుఁడును, భూమియు, నగ్నియును, వరుణుఁ

డును, నింకను దక్కుంగల దేవతలును రాజుదేహమందు నివసించుచుందురు. కావున రాజే సర్వదేవమయుఁడని చెప్పవచ్చును. అందువలన నోవిప్రులారా! మీరు మచ్చరమును వెలిఁబుచ్చి నన్నే పూజింపుఁడు. నాకే బలుల నర్పింపుఁడు. నాకంటె నారాధ్యుఁ డగు పురుషుఁ డెవ్వఁడు గలండు?" అని యిట్లు విపరీతబుద్ధియునుఁ బాపాత్ముఁడును, దుష్టమార్గగామియు నగువేనుండు ప్రార్థితుండయ్యును, మునులప్రార్థనమును దిరస్కరించి మంగళభ్రష్టుఁడాయెను. ఓవిదురా! ఇట్లు తన్నుఁ బండితునిఁగాఁ దలంచుకొను వేనుఁడు తమ్ముఁ దిరస్కరింపఁగా మునులు లోకములకు మంగళప్రదంబగు తమప్రార్థనము వ్యర్థమైనంజూచి యతని మిగులఁ గోపించిరి. అప్పుడు మునులు "ఈ వేనుఁడు స్వభావముచేతనే క్రూరుఁడు. కావుననే పాపకార్యములకు వెఱవఁడు. వీఁడు జీవించుచు లోకమును నిశ్చయముగా బూడిదగాఁ జేయుచున్నాఁడు. వీఁడు చచ్చుఁగాక, చచ్చుగాక. ఈ దురాత్ముఁడు రాజుగా నుండఁదగఁడు. యజ్ఞపతి యగువిష్ణువునుగూడ సిగ్గులేక నిందించుచున్నాఁడు. ఎవనియనుగ్రహమువలన నిట్టి యైశ్వర్యమును బొందెనో, యావిష్ణువును దురాచారుఁ డగువేనుండు తక్కనన్యు లెవ్వరు నిందింప నెంతురు?" అని ఇట్లు మునీశ్వరులు నిశ్చయించుకొని యధికమగు కోపము గలవారయి భగవన్నిందచేఁ బూర్వమే హతుఁడయిన వేనుని హుంకారములచేఁ జంపిరి. ఇట్లు మునులు వేనునిఁ జంపి తమ యాశ్రమంబుల కరిగినపిమ్మట సునీథ దుఃఖించుచు వేనుని కళేబరమును మంత్రసహితమగు యుక్తిచేఁ బరిపాలించెను. అట్లు వెడలినమును లంజఱు నొకనాఁడు సరస్వతీనదికేఁగి తజ్జ

లంబుల మజ్జనంబాడి నిత్యాగ్నిహోత్రముల నెఱవేర్చుకొని తత్తీరంబునం గూర్చుండి భగవత్కథలను జెప్పుకొనుచుండిరి. అంతట మహోత్పాతములు లోకభయంకరములై కనిపించె. మును లామహోత్పాతములను జూచి మిక్కిలి విచారించి 'రాజు లేనిభూమియందు దున్నవారికిఁ జోరాదులనుండి దుఃఖంబులు రాక మానునా?' అని పలుకఁజొచ్చిరి. వీరట్లనుకొను చుండఁగా నన్నిదిక్కులందును దిరుగుచు ధనాదికమును హరించుచున్నదొంగలవలన విస్తారముగుపరాగములేచి వ్యాపించెను. మఱియు వారె ధనమును హరించుచున్నదొంగలవలనను రాజు లేకపోవుటచేఁ బరస్పరమును జంపుకొనఁదలంచు లోకులవలనను గలుగుచున్న యుపద్రవమును, దొంగలతో నిండి యరాజకమయి, బలరహిత మయి యున్న దేశంబును జూచి, వేనునివలె హుంకారములచే దొంగలను జంప సమర్థులయినను, నందువలనఁ బాపము జనించునని తలంచి దొంగలను వారింపరైరి. ఆలోచింప సమస్తము బ్రహ్మాత్మకమని తలంచుచు, నందులకుఁ దగిన శమాదిగుణములు గలవాఁడై యున్న బ్రాహ్మణుఁడు దీనులరక్షింపక యుపేక్షించినచో నట్టివానితపంబు పగులు వాఱినకుండ లోనిజలంబువలెఁ దొలంగిపోవును. కావున నుపేక్షించుటవలనఁగూడఁ దపోవ్యయము గలుగుచున్న దనియు, నంగరాజు వంశజులు సర్వదా హరి నాశ్రయించువార లగుటచే వ్యర్థముకాని పరాక్రమముగల రాజులు పుట్టుచుందురు గావున నీతనివంశ మంతము పొందరాదనియు, నిశ్చయించి ఋషీశ్వరులు మృతిసెందిన వేనునియూరువును బలముచే మథించిరి. అట్లు చేయఁగా నందువలన బాహుకుఁ డనునరుఁ

డొకఁడుద్భవించెను. ఆబాహుకుఁడు కాకివలె మిక్కిలి నల్లనయి చాల బొట్టియునై పొట్టిచేతులును పెద్దచెక్కిళ్లును గలిగి యుండెను. వాఁడు త్రుంపుడుమాట లాడువాఁడు. మఱి లోఁతుగ నడఁగిననాసికయు నెఱ్ఱనినేత్రములును, నెఱ్ఱని తలవెండ్రుక

మునులు వేనుని శరీరమునుండి సృష్టిచేయుట.

లును, గలిగియుండెను. ఇట్టి యాకారముగల పురుషుఁ డుదయించి యవనతుఁడయి యేమిచేయుదునని దీనముగాఁ బలుకఁగా వానింజూచి మునులు రాజ్యంబున కనర్హుండని యెంచి "నిషీద" (కూర్చుండుము) అని పలికిరి. ఓవిదురా! మునులు నిషీదయని పలుకుటచే బాహుకుఁడు నిషాదజాతికి మూలపురుషుఁడాయె. వీఁడు పుట్టుచు వేనుని సమస్తపాపమును స్వీకరించెను. గాన వానివంశమందుఁ బుట్టినవారు నైషాదులని పిలువబడుచుఁ బురాదులందు నివసింపక పర్వతములందుండు కానసంబుల నివసించుచుందురు. అనంతరము మునులు పుత్రహీనుఁడయిన వేనుని బాహువులను మథింపఁగా దంపతు లిరువురు జన్మించిరి. ఇట్లుదయించిన దంపతులనుగాంచి బ్రహ్మవాదులగు మునులు వారలను భగవదంశము వలన జన్మించినట్లు తెలిసికొని పరమసంతోషమును జెంది పలికిరి. "ఈపురుషుఁడు భువనమునుపాలింప లీలావతారమునొందిన విష్ణువే. ఈ స్త్రీలలామయు నారాయణు నెప్పుడును విడిచియుండ నొల్లని లక్ష్మీదేవి కళలధరించి యుద్భవించినది ఈమిథునములో బురుషుఁడు కీర్తిని మిక్కిలి విస్తరింపఁజేయును. కాన నధికమగు కీర్తిగలిగి పృథుమహారాజనుపేరఁ బ్రఖ్యాతుఁడు కాఁగలఁడు. కీర్తినివిస్తరింపఁజేసినవారిలో నితఁడు ప్రథముఁడు. మఱియు నీ

ద్వంద్వములోనీస్త్రీలలామ,సుందరమగుదంతములుకలగి సద్గుణ ములను భూషణములను మిగులఁ బ్రకాశింపఁ జేయునదై, "అర్చి"యను పేరితో వర్తించెడిలక్ష్మియే. కావుననీ పురుషునిబతి గావరించి సేవించును. మఱియునితఁడు లోకమురక్షింపహరియం శమువలన నుదయించినవాఁడు కావుననీమెయు నతనివిడిచియుం డనొల్లని శ్రీమహాదేవియంశమువలన జన్మించినది. అందువలన దాంపత్యముచితమైనది. ఇట్లా పృథురాజను విప్రులు నుతించు చుండఁగా గంధర్వులు గానముచేసిరి. సిద్ధులు పుష్పవర్ష ములను గురియించిరి. అప్సరసలు నృత్యములు సలిపిరి. ఆకాశ మున దేవదుందుభులు మొరసెను. కొందఱు మృదంగంబుల ధ్వనిచేసిరి. మఱికొందఱు శంఖంబులఁ బూరించిరి. అచ్చటికి దేవతలును మునులును బితృదేవతలును నేతెంచిరి. అంతట లోకమునకు గురువగు బ్రహ్మ దేవతలతోను దిక్పాలురతోను వచ్చి పృథురాజు దక్షిణహస్తమునందు విష్ణువుచేతియందువలెఁ జక్రాదిరేఖ లుండుటనుఁ జూచి యతని నారాయణాంశ సంభూ తునిఁగాఁ దలంచెను. మఱియు నెవనికి రేఖాంతరములచేఁ బ్రతిహతముకాని చక్రరేఖ చిహ్నితమై యుండెనో యా పరమపురుషుని యంశమువలన జనించిన పృథురాజునకు బ్రహ్మా వాదులగు బ్రాహ్మణు లభిషేకముచేయ నారంభించిరి. అంత నన్నిదిక్కుల నుండియుఁ బ్రజ లభిషేకమునకుఁ దగిన సాధన ములను స్వీకరించి వచ్చిరి. మఱియు నదులును, సముద్ర ములును, హిమవదాది పర్వతములును, వృక్షములును, సర్ప ములును, స్వర్గాదులును, పెక్కుల సమస్తభూతములును బృథు రాజునకుఁ గానుకలుగొని వచ్చినవి. అప్పుడు పృథురాజు మంచి

—మునులు పృథురాజునకు పట్టముఁ గట్టుట.—

వస్త్రములను వైజయంతి యనుపుష్పమాలను, గిరీటాదు లగు నలంకారములను ధరించి చక్కఁగ నలంకరించుకొని భార్య యగు నర్చిచే సంయుతుఁడయి రెండవయగ్నివలెఁ బ్రకాశించెను. ఆ సమయమునఁ గుబేరుఁడు సువర్ణమయమయిన సింహాసనమును దెచ్చి యతని కిచ్చెను. వరుణుఁడు చంద్రునివలెఁ బ్రకాశించుచు, జలబిందువులను స్రవించుచున్న గొడుగును గానుకగా నొసంగెను. వాయువు చామరముల నర్పించెను. ధర్మపురుషుఁడు కీర్తిప్రచుర మగుపూలదండ నిచ్చెను. దేవేంద్రుఁడు కిరీటము నొసంగెను యముఁడు దుష్టుల శాసింపఁ దగిన దండము నిచ్చెను. బ్రహ్మ వేదమయమగు కవచము నర్పించెను. సరస్వతి యుత్తమమగు ముత్యాలహారము నిడెను. విష్ణువు దనయంశముచే జన్మించిన పృథురాజునకుఁ దనచక్రాంశముచే నిర్మింపఁబడిన చక్రము నొకదాని సమర్పించెను. లక్ష్మీదేవి యెడతెగని సంపదలఁ గలిగించెను. ఈశ్వరుండు పది చంద్రులతో సదృశ మగుఖడ్గము నిచ్చెను. గౌరీదేవి శత చంద్ర మను పేరుగల కవచము నిచ్చెను. చంద్రుఁడు సుధామయములగు తురంగములను నతిసుందరమగు రథంబు నిచ్చెను. అగ్ని కొమ్ముతో నిర్మితమగు కార్ముకము నిచ్చెను. సూర్యుఁడు తనకిరణములవలె సన్నిస్థలంబులందును జొర సమర్థములగు బాణముల సమర్పించెను. భూమి యోగమయములైన పాదుకలను దెచ్చియిచ్చెను. ఆకాశము ప్రతిదినమును బూజార్హమగు పుష్పములనొసంగెను. మునులు సత్యములగు నాశీర్వచనముల నొసంగిరి. సముద్రుఁడు తనయందుద్భవించిన శంఖమునిచ్చెను.

నదులును, నదములును, బర్వతములును రథమార్గంబుల నిచ్చెను. అప్పుడు దేవతలలోఁ గొందఱాడిరి. కొందఱుపాడిరి. కొందఱు మృదంగాదులను మ్రోయించిరి. ఆ సమయంబున వందిమాగధులువచ్చి పృథురాజును నుతింపసిలిచిరి. ఇట్లు తన్ను నుతించుటకు వచ్చినవందిమాగధులను బోడంగాంచి మహాప్రభావము గలపృథురాజు మందహాసముఁ జేయుచు మేఘగర్జనమువలె గంభీర మగువచనంబులచే నిట్లుపలికెను 'ఓసూత! ఓమాగధా! ఓవందీ! నాగుణము లిప్పుడు లోకమందు సుంతేనియుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కలేదు. అట్లుండఁగా మీరు చేసినస్తోత్రమెట్లుగాఁ దగియుండును. లోకమందుఁ బ్రఖ్యాతి చెందిన గుణములే నుతింపఁదగినవికాని యప్రఖ్యాతములు కావు. అట్టివాని వర్ణించిన స్తోత్రములు వ్యర్థము లగును. కావున నాగుణములు ప్రసిద్ధిఁ జెందకుండఁగా నన్నుఁగూర్చి మీరు పలికెడుస్తోత్రవాక్యములు వ్యర్థమగునుగాన ప్రస్తుతమున స్తోత్రము చేయకుఁడు. కాలాంతరమందు నాగుణములు ప్రసిద్ధములు కావచ్చును. అప్పుడు నన్నాశ్రయించిన గుణములను, నాయశంబును నుతింతురుగాక. మధురవాక్కులు గల వందిమాగధులారా! సభ్యులు నుతింపుఁడనుటచే నుతించుచున్నామని యనకుఁడు. ప్రశస్తకీర్తియగు భగవంతుని గుణములు స్తోత్రార్హములయియుండగా వానినివిడిచి నీచగుణములు గలనన్ను నుతింప సభ్యులు నియోగింతు రని నేను నమ్మను. ప్రస్తుతమున నీయందుఁ బ్రసిద్ధగుణములు లేకపోయినను మున్ముందు నీకలవడెడి ప్రసిద్ధగుణములను నుతించుచున్నా మని యందురేని చెప్పెద వినుండు. ప్రస్తుతమున సద్గుణములు లేక పోయినను

మహాత్ములగుణములను సంపాదింప సామర్థ్యము గలవాఁడయి నను వందిమాగధులచే నెవఁడు స్తోత్రము చేయించుకొనును? వచ్చుకాలంబున శౌర్యాదిగుణములచే శత్రువిజయాదులు తప్పక సంప్రాప్తమగుననుతలంపునఁ దన్నుఁ బొగడించుకొనిన వాఁడు కుత్సితుఁడు. వాఁ డాక్షేపింపఁ దగినవాఁడు. వాఁడు లోకులు పరిహాసింతు రనుబుద్ధి లేనిమందుఁడు. మఱియు లోక మున బుద్ధిమంతు లగువారు తాము నిరతిశయములగు సద్గుణ ములు గలవా రయినను, సద్గుణములను సంపాదింప శక్తులయి నను, దమగుణములు జగత్ప్రఖ్యాతము లగుచున్నను, సిగ్గు చెందుచు నాత్మప్రశంసలను నింద్రింతురు. కావున నో వంది మాగధులారా! నే నుత్తమ కార్యములచే నింకను లోకం బునఁ బ్రసిద్ధిని గాంచలేదు. అట్లుండ నేను బాలునివలె నెట్టుగా స్తోత్రముచేయించుకొందును?' అని పలికెను. ఇది పదునాల్గవ యధ్యాయము.

సుధారసతుల్యములగు పృథురాజువాక్యములను విని మునులు చిత్తములు సంతసిల్లి నియోగింపఁగా వందిమాగధులు భగవ దంశసంభూతుఁ డగుపృథురాజును స్తోత్రముచేయునారంభించిరి. ఓమహారాజా! నీవు దేవతలవంటిగుణములచేఁ బ్రకాశించుచు, నాత్మసంకల్పముచే భూమియం దవతరించిన నీమహిమను వర్ణింప మాకు శక్తిచాలదు. నీవు దుష్టుం డగు వేనునిశరీరంబు వలన జన్మించినను భగవదంశ సంభూతుఁడవయి యనంత కల్యాణగుణములు గల్గియున్న నీపౌరుషమును వర్ణింప బ్రహ్మా దులబుద్ధులె భ్రాంతిని జెందుచుండ మావంటివారి సంగతి

చెప్పనేల ? ఆలోచింప నీమహిమను వర్ణింప సమర్థులము
గాము. అయినను నారాయణాంశసంభూతుఁడ వగు పృథు
రాజకథామృతమునం దాదరము కలవార మయి మేము
మునుల యుపదేశప్రకారముగా శ్లాఘింపఁ దగిన నీయద్భుత
కార్యములను జగంబున విస్తరింపఁ జేసెదము. ఈపృథురాజు
వర్ణాశ్రమధర్మముల నాచరించువారిలో నుత్తముఁడు. కావున నే
సమస్తలోకమును ధర్మమందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుచు, ధర్మ
మర్యాదలను రక్షించుచు, నాధర్మములకును ధర్మానుష్ఠానపరు
లకును, విరోధు లగువారిని నశింపఁజేయుచు నున్నవాఁడు. ఈ
పృథురాజొక్కఁడే లోకపాలు రగునింద్రాదులకుఁ గార్యోప

వంధిమాగధులు పృథురాజుగుణముల వర్ణించుట.

యోగులయి యపృథక్సిద్ధములయిన యసాధారణ గుణములను
దనదేహమందుఁ బాలనపోషణాదులచే నీలోకమునకు హిత
మగునట్లుగాను, యాగాదులచేఁ బరలోకమునకు హితమగు
నట్లుగాను, ధరించుచున్నాఁడు. మఱియు నితఁడు సూర్యుఁ డెని
మిదమాసములును దనకిరణములచే లోకమును దపింపఁజేసి
జలమును స్వీకరించి వర్షాకాలము రాఁగానే యాజలమును వర్ష
రూపముగా నిచ్చి రక్షించుచున్నట్లు, తగినకాలమునఁ బన్ను
వేసి లోకమునుండి ధనమును గ్రహించుచు దుర్భిక్షకాలము
నందు లోకులకు మరల నిచ్చుచున్నాఁడు. ఇతఁడు సకలభూతము
లందును సమబుద్ధితో వర్తించును. పాదాదులచేఁ దనమస్త
కము నాక్రమించువా రయినను నార్తితోఁ గూడుకొన్నచో
నితఁడు వారియందు మిగుల దయగలవాఁ డయి యపరాధ

ములఁ సహించును. భూమి కెట్టిసహనగుణము కలదో యితని
కట్టి సహనగుణము కలదు. ఇతఁడు నరదేవరూపము దాల్చిన
శ్రీహరియే ఇతఁడు వర్షములేక ప్రజలు ప్రాణముల విడుచు
చున్నప్పుడు వర్షము గురియించి యింద్రునివలె రక్షించు
చున్నాఁడు. ఇతఁడు ప్రేమసహితము లగుచూపులు గలిగి
స్వచ్ఛమయిన చిఱునవ్వుచే సుందర మయి యున్నతనవదన
చంద్రబింబముచే, లోకమును వృద్ధిపొందించుచున్నాఁడు.
ప్రవేశమందుఁగాని నిర్గమించుటయందుఁగాని యితనిమార్గము
నోరులు గనుఁగొనలేరు. ఇతఁడు చేయుచున్న కార్యము లొరు
లకుఁ దెలియఁబడవు గంభీర మగునితని యభిప్రాయమును
నితరు లెవ్వరును దెలిసికొనఁజాలరు. ఇతఁడు విత్తనము నధిక
ముగా భద్రముగా నుంచుకొనుచున్నాఁడు. ఇతఁ డపారమగు
మాహాత్మ్యమునకును గుణములకును నిలయ భూతుండు.
ఇతఁడు సముద్రములచే నావరింపఁబడిన వరుణునివలె గూఢ
మగునాత్మ కలవాఁడు. ఇతఁడు మనస్సుచేతనైనను శత్రు
వులకుఁ బొందఁదరము కానివాఁడు. ఇతని పరాక్రమాదులను
శత్రువులు సహింపలేరు. ఇతఁడు సమీపస్థుఁ డయియున్నను
దూరమం దున్నవానివలెఁ జారుపాదులచేఁ దిరస్కరింపఁబడు
వాఁడు కాఁడు. ఇతఁడు వేనుఁ డనెడియరణియం దుదయించిన
యగ్నిహోత్రునివలెఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడు. ఇతఁడు చారు
లచే సమస్తభూతముల వృత్తాంతములను జూచుచు, దేహ
ధారణమునకు హేతుభూతుఁ డగునాత్మవంటివాఁడగు వాయువు
చందంబున నుదాసీనుఁడయి యుండును. ఈపృథురాజు శత్రు
వుల కుమారునినైనను దండనార్హుఁడు కానిచో దండింపఁడు.

తనకుమారుఁ డయినను దండనార్హుం డయిన దండించి తీఱును. ఇతఁడు ధర్మమందు ధర్మరాజును బురుడించును. సూర్యకిరణము లెంతవఱకుఁ బ్రసరించునో యంతవఱకు నితనియాజ్ఞయు రథమును నిరాటంకముగాఁ బ్రవర్తించుచున్నవి. ఇతఁడు వ్యాపారములచేతను లోకమును రంజింపఁజేయును. మనోరంజనాది గుణములు గలవాఁడగుటచేఁ బ్రజలచే రాజని పిలువఁబడుచున్నాఁడు. ఇతఁడు సఫలమగుచున్న సంకల్పము కలవాఁడు. ఇతఁడెప్పుడును సత్యమునే పలుకుచుండును. ఇతఁడు బ్రాహ్మణులందు సాధువు వృద్ధులసేవించును. సర్వభూతములకును శరణమిచ్చును. తగినవారిని మన్నించును. దీనులయెడ వత్సలుఁడై యుండును. పరస్త్రీలయందుఁ దల్లియందువలెనే భక్తినుంచును. భార్యను దన యర్ధశరీరమునుగాఁ జూచును. ప్రజ లపరాధము లొనర్చినను దోషముల నెన్నక తండ్రి కుమారులనువలెఁ బ్రీతితోఁ జూచుచుండును. బ్రహ్మవాదులకు దాసుండయి ప్రవర్తించును. ప్రాణులకాత్మవలెనే యితఁడు సమస్తజంతువులకు మిక్కిలి ప్రియుఁడు. స్నేహితులకితఁ డానందము వెల్లిగొలుపును. విరాగులయి వర్తించు మహాత్ములతో నితఁడు స్నేహముచేసి మెలఁగుచుండు. దుర్జనులందు యమసదృశుఁడయి వర్తించు. మహావీరుం డగునీపృథురాజు బలముచే భూమినుండి యోషధులను సంగ్రహించును. ఇతఁ డీభూమిని తనవింటికొప్పుచేఁ బాధాదిరహితముగాఁ జేయును. ఇతఁడు సద్గుణములకు నిలయంబని వేఱ చెప్పనేల? ఇతఁ డనంతకల్యాణగుణములు గలభగవంతుఁడే కాఁడా? ఎవఁడు వికారాదులు లేక వర్తించునో, యెవఁడు త్రిజగంబుల కధిపతియో, యా

పరమాత్మయే తన కంశభూతుఁడగు *జీవుఁడుగా నవతరించెను. ఏజీవునియం దావేశించి యవతరించె నని యడుగుదువేని చెప్పెదను వినుము. తత్త్వవిదు లేజీవునియందుఁ బ్రతీయమాన మగుచున్నను బ్రకృతిపరిణామరూప మగుదేవ మనుష్యాది భేదము సత్యము కానట్లు చూచుచున్నారో యాజీవునియం దావేశించి యవతరించెను. కావునఁ బృథురాజు భగవంతుని యంశావతార మని చెప్పుదురు. ఈ పృథురాజుదయపర్వత పర్యంతము గలభూమండలమును రక్షించును. తనకంటె నధికుఁడగు శూరుఁడు కాని సమానశూరుఁడుగాని లేకపోవుటచే విచ్చలవిడిగాఁ జరించుచు నితఁడు జయశీలమగురథము నెక్కి ధనుర్బాణములను ధరించి సూర్యునివలె దక్షిణముగాఁ బ్రదక్షిణము చేయుచుండును. ఇట్లు ప్రదక్షిణము చేయుచున్న పృథురాజునకు దిక్పాలురును సమస్తజనులును నచ్చటచ్చటఁ గానుకలను సమర్పించుచుందురు. ఆదిక్పాలుర భార్యలును, నారాజుల భార్యలును నితని యశంబును జెప్పుకొనుచు నితని భగవంతునిగాఁ దెలిసికొని తమలోఁ దా మి ట్లనుకొను

* ఓయీ? భగవంతుఁడు జీవశరీరకుఁడయి తనయంశముచే నవతరించె నని చెప్పితివి. అట్లయిన జీవు యందుఁ బ్రసక్తములగుచున్నదోషములన్నియును బరమపురుషునియందుఁ బ్రసక్తములగుచున్న వాయని ప్రశ్నింపరాదు. ఆలోచింప భగవంతుఁడు జీవశరీరకుఁ డగుటవలన దోషములు ప్రతీయమానము లగుచున్నను దేహగతములగు చిన్నతనము ముదుసలితనము మొదలగు ధర్మములు జీవుకిని సంభవింపనివిధంబున జీవునియందుఁగల అజ్ఞత్వాదిదోషములు పరమపురుషునిఁ జెందవు పరమాత్మమాయను వశముగావించుకొని కర్మాదులకు వశుఁడు గాక యుండుటచే ననర్థము లెంతమాత్ర మతనిఁ జెంద నేరవు.

చుందురు. "ఈరాజు ప్రజాపాలనమం దధికారము వహించిన వాఁడు. ప్రజలకు జీవనోపాయమును జేయఁ దలంచుచుండు. ఇఁతఁడు గోరూపధారిణి యగు భూమినుండి యోషధులను బితికెను. ఇతఁ డింద్రునివలెఁ దనవింటికొప్పుచే లీలగాఁ బర్వతములను ఛేదించి భూమిని సమముగాఁ జేసెను. వాలమును మీఁదికెత్తి విచ్చలవిడి జరించు సింహమువలెనే యెప్పు డితఁ డాజగవ మనువింటిని ధ్వనిచేయు శత్రువుల సహింపరాని పరాక్రమము గలవాఁడయి భూమియందుఁ జరించునో యప్పుడే ధర్మవిరోధులగు చోరాదులు ప్రతిదిక్కునందును నడఁగిపోయిరి. ఇతఁడు సరస్వతీనది యుద్భవించిన స్థలమగు బ్రహ్మావర్తమందు నూఱశ్వమేధములు చేసెను. ఇతని నూఱవ యాగము ప్రవర్తిల్లుచుండగా నింద్రుండు వచ్చి యజ్ఞాశ్వము నపహరించెను. మఱియు నితఁడు తనగృహమునకు సమీపమున నున్నవనమం దనహాయుఁడై యున్నవాఁడును భగవంతుఁడు నగుసనత్కుమారుని భక్తిచే నారాధించి పరబ్రహ్మపదవిని బొందింపఁజాలిన తత్త్వజ్ఞానమును బడసెను." అని యిట్లు ప్రథిత మగుబలశక్తిగలిగి నిరుపమానమగు పరాక్రమముచే నొప్పిన పృథురాజుఁగూర్చి చెప్పుచున్న ప్రబంధరూపములగు గాథలను వినఁగలరు. మఱియు నితఁడు నిజబలముచే లోకకంటకులగు దురాత్ములను జయించి నిరర్గళ మగునాజ్ఞతో దిక్కులజయించును. సురాసురులు తనప్రభావమును వర్ణింపగా భూమికి భర్తయై యుండును. ఇది పదునేనవ యధ్యాయము.

అని యిట్లు నుతించుచున్న వందిమాగధుల వాక్యంబులు విని గుణములచేతను నద్భుతకర్మములచేతను బ్రఖ్యాతిగాంచి, యారాజా వందిమాగధులకు వస్త్రములను నగలను బహుమానముగానిచ్చి వారుచేసిననుతికి మెచ్చుకొని సంతోషించెను. అనంతరమతడు బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు మొదలగు నాలుగు జాతులను, సేవకులను, మంత్రులను బురోహితులను, దైవికులను, దాంబూలంబమ్మి జీవించువారిని, బురవాసులను, దేశవాసులను, నిజజనులను లెస్సగా గౌరవించెనని మైత్రేయుండు చెప్పఁగా విని విదురుండిట్లనియె. "ఓమునీంద్రా! కామరూపిణి యగుభూమి యేమికారణంబున గోరూపంబును ధరించెను? పృథురాజు దాని నేల పితికెను? ఆదోహన క్రియయందు వత్సమెక్కఁడిది? పితుకుటకుఁ బాత్రమేది? పర్వతాదులచే నిమ్నోన్నతయగు భూమి యెట్లుసమముగాఁ జేయఁబడినది? పృథురాజు యాగాశ్వమును దేవేంద్రుఁడేల యపహరించెను? ఓమునీంద్రా! బ్రహ్మవిదులలో నుత్తముఁడయిన సనత్కుమారునివలన నుపాసనాత్మకజ్ఞానముతోఁ గూడినజ్ఞానమును బొంది పృథురాజే గతిబొందెను? ఈవృత్తాంతములను దెలుపుము. మఱియు శోభనమగు కీర్తి గలభగవంతుని యంశావతారమగు పృథురాజును సంబంధించినదియు వినువారికి బుణ్యము సంపాదించునదియు నగుకీర్తిని, నింకను మిగిలిన సమాచారములనుఁ దెలియఁజెప్పుము. ఓమహాత్మా! నీకును భగవంతునకును నేను భక్తుఁడను. మఱియు నధికమగు ప్రేమ గలవాఁడను. కావున భగవంతుఁడు పృథురాజు రూపముగా నవతరించి భూమినుండి యోషధులను బితికినట్టికథను

నాకుఁ జెప్పఁదగినవాఁడవు.'' అని యిట్లు విదురుండు వాను దేవ కథనుగూర్చి ప్రశ్నింపఁగా విని మైత్రేయుండు సంతోషించిన వాఁడై యావిదురుని నుతించి యిట్లు చెప్పెను. 'ఓవిదురా! పృథురాజు విప్రులయనుమతి చొప్పునఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై జన సమూహములను రక్షింపఁబూనినప్పుడు ప్రజ లన్నము లేక క్షీణించి రాజునొద్దకువచ్చి యిట్లనిరి. "ఓరాజా! చెట్టుతొఱ్ఱ యం దుండిన యగ్గి చెట్టును దగ్ధముచేయుచున్నట్లు జఠరాగ్ని మమ్మునుఁ దపింపఁజేయుచున్నది. నీవు మాకు జీవనమిచ్చు దాతవు. అధిపతివి. బ్రాహ్మణులచే నీవు సాధింపఁబడితివి. అట్టి నీకు మే మిప్పుడు శరణుఁజొచ్చుచున్నాము. ఓ మహారాజా! నీవు మాకు నాహారాదుల నిచ్చి రక్షించెడిదాతవును లోక ములను బరిపాలించువాఁడవును. కావున మే మన్నములేకెంత కాలములో మృతినొందకుందుమో యంతకాలములో నాఁకటి చిచ్చుచేఁ బీడితుల మగుమాకన్నమొసంగి రక్షింపప్రయత్నిం పుము.'' అని పలుకుచున్న ప్రజలదీనాలాపముల నాలకించి పృథురాజు చిరకాలమాలోచించి ప్రజలన్నములేక క్షీణిం చుటకుఁ గారణమును దెలిసికొనెను. ఇట్లు చింతించి యోషధుల నన్నింటిని భూమి హరించినదని నిశ్చయించి త్రిపురాసురహంత యగురుద్రునివలెఁ గోప మూని ధను వెక్కుపెట్టి బాణమును ధనువునందుఁ గూర్చెను. ఇట్లు ధనుర్బాణధరుఁడగుఁ పృథు రాజునుజూచి భూమి భయమువలన గడగడ వడఁకుచు గోరూప మును ధరించి కిరాతకునికి భయపడి పరువెత్తుచున్న లేడివలెఁ బరువెత్త నారంభించెను. అది చూచి పృథురాజు కోపోద్దీపి తుఁడై కన్ను లెఱ్ఱవాఱుచుండఁగా వింట బాణము సంధించి

యాగో వెచ్చటికిఁ బర్విడునో యచ్చటికెల్లఁ బర్విడఁ జొచ్చెను. అంత నాభూమి దిక్కులను విదిక్కులను భూమ్యాకాశం బులను జరించుచుఁ దాఁ బోవుచున్న చోట్లయందెల్లఁ బృథు రాజు వచ్చుచుండుటఁజూచి, మృత్యువును జూచిన ప్రజవలె మిగుల భయంబుచెంది, లోకమందుఁ దనకుఁ రక్షణోపాయము గానలేక మిగుల సంతాపము నొందుచు మఱలెను. ఇట్లు మఱలి భూమి పృథురాజుం జూచి. "ఓదేవా! ఓబుద్ధిమంతా! నీవు స్త్రీలు వధకుఁ దగనివారన్న ధర్మమును జక్కఁగ నెఱుఁ గుదువు. ఆపదనొందినవారియెడ వాత్సల్యముకలవాఁడవు. భూత ములను రక్షింపఁ బూనుకొన్నవాఁడవు. కావున భూతములం దంతర్భూత నైయున్న నన్నుఁదప్పక రక్షింపుము. భూతముల రక్షింపఁ గంకణము కట్టుకొనిననీవు నిరపరాధ నగునన్నుఁ జంప నేలతలంచుచున్నావు? ధర్మజ్ఞుఁడ వగునీవు స్త్రీ నైనన న్నెట్లు చంపుదువు? లోకములో సామాన్యజనులుకూడ నప రాధము చేసినను నాఁడువారలను జంపరు. అట్లుండఁగాఁ గరు ణాళువులయిన మీవంటివారు నిరపరాధ నగునాఁడుదానిఁ జంపఁబూనరాదని వేఱె చెప్పవలయునా? నేను సమస్తప్రపంచ మునకును నాధారమను. నాయందు సమస్తమునుఁ బ్రతిష్ఠిత మైనది. అట్టినన్ను సంహరించి దృఢమగునావను బ్రద్దలు చేసి యందులోనిజనముల జలముల ముంచినట్లు నిన్నును బ్రజలను జలంబుల నెందులకు ముంచుకొనెదవు?" అనుచున్న భూమి పలుకులనువిని పృథురాజిట్లనియె. "ఓపృథివీ; నీవు నాశాస నము ననువర్తించినదానవు కావు. కావున నిన్నుఁ జంపెదను. నిరపరాధనగు నన్నేల చంపెదవని యడిగితివి. కాని నీవు రాజ

నగు నా యజ్ఞమీఱుట యనునొక యపరాధము గావించితివి. ఇంతియకాక నీవు యాగములందు దేవతారూపమున వచ్చి భాగమును బొందుచున్నావు. కాని ధాన్యాదులను నొసంగ లేదు. ఇట్లు నీవు పరులు చేసిన యుపకారమును మఱచి యుండుట రెండవయపరాధము. ఓయీ! అపరాధమును జేసి నను 'గోరూపధారిణి నగునన్నుఁజంపుట నీకుచితము కాదని' యందువేని చెప్పెదవినుము. గోవు ప్రతిదినమును దృణాదికము నెక్కువగా భుజించి పాలుకొంచెమేనియు నొసంగనిచో నది తప్పకదండ నార్హమయినదే. నీవు నారీతిగనే యాగాదిభాగ ములఁగొనుచు ధాన్యాదుల నొసఁగమిచే దండనార్హమువే? నన్నుఁ జంపినచో ప్రజలఁదూఁకలిదీఱునా? కావుననట్లు చేయుట తగదని శంకింపరాదు. ఆకలిబాధ కోర్వఁజాలక నలుదిక్కుల వ్యాపించుచు, నార్తులైయున్న ప్రజలదుఃఖమును నాబాణ ములచే శాంతిపొందించెదను. మఱియు లోకములోఁ బురుషుఁ డైనను స్త్రీయైనను నపుంసకుండైనను, దన్నుఁదాఁ బోగడు కొనుచుఁ గావుననే యధముఁడై భూతములందు దయ లేక వర్తించినచో రాజు స్త్రీ పురుషాది విమర్శనమును విడిచి వారిని జంప వచ్చును. అందువలన రాజునకుఁ బాపము సంభవింపదు. మఱియు నీవు గర్వించినదానవై "నేను లేక పోయినచో సమస్తమును జలములో మునింగి పోవు" నని తలంచుచున్నావు. కపట గోరూప మును దాల్చిన నిన్ను నాబాణములచే నువ్వుగింజలంత లేసి ముక్కలుగా ఖండించి నాయోగబలముచేతనే ప్రజలను నన్నును ధరించెదను." అని యిట్లు పలుకుచు విస్తారమగు కోప

మును వహించి యమునివలెఁ బ్రవర్తించుచున్న పృథురాజునకు భూమి భయపడి గడగడవడఁకుచుఁ బాదములపయింబడి నమస్కరించి దోసిలింబట్టి యిట్లనియె. 'ఓమహాత్మా! నీవు *నిన్ను

గోరూపధారిణి యగుభూమి పృథురాజును నుతించుట.

విడిచి వేఱుగ నుండఁజాలనిమాయచే దేవమనుష్యాదులను గలిగించి యా దేవమనుష్యాదులగు వ్యష్టిజీవులే శరీరముగాఁ గలవాఁడవు. †మఱియు నీవు ప్రకృతిగుణ విశిష్టుఁడవగుట వలనఁ దత్కాలమున సత్త్వాదిగుణములు గలవాఁడవు. నీవు ప్రకృతిఁగూర్చియు జీవునిఁ గూర్చియు నీశ్వరునిఁగూర్చియు

---

* దీనిచే భగవంతుఁడు ప్రకృతిపురుషులే శరీరముగాఁ గలవాఁడనియు జగంబునకుఁ గారణుం డగుటయుఁ జెప్పఁబడినది.

† ఓయీ! ప్రకృతిపురుషశరీరకుఁడయినను భగవంతునిఁ బ్రకృతిపురుషగతము లగుసత్త్వాదిగుణములు గలవని చెప్పితివి. భగవంతుఁడుకూడ జీవునివలెఁ బ్రకృతిగుణములు గలవాఁడయినచో జీవునికి నతనికిఁ గలభేదమేమి? అని యందువేని చెప్పెదను వినుము. భగవంతుఁడు ప్రకృతిపురుషులే శరీరముగాఁగలవాఁడు. కావున శరీర మయినప్రకృతిపురుషులమూలమున నాగుణములు గలుగుచున్నవి. కాని వాస్తవముగాఁ గలుగలేవు. శ్రు॥ కాఠిన్యవాన్యో బిభర్తితస్మై భూమ్యాత్మనే నమః. ఇత్యాదిస్థలములందు భూమియందుండు కాఠిన్యము సద్వారకముగా భగవంతునికిఁ గలదని చెప్పఁబడినది. కాని స్వభావసిద్ధముగానున్నట్లు చెప్పఁబడలేదు. అట్లె ప్రకృతిపురుషులు శరీరముగాఁగలవాఁడగుటచేఁ బ్రకృతిపురుషులందున్న సత్త్వాదిగుణములు భగవంతునికి సద్వారకముగాఁ గలవని తెలియునది. అంతియ కాని యాతనికి సత్త్వాదిగుణములు లేవు. కావున భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁ డనిచెప్పు శ్రుతులుపపన్నము లగుచున్నవి.

యథార్థమగు జ్ఞానముగలిగి యా జ్ఞానముచే, *ద్రవ్యభ్రమతోను, †క్రియాభ్రమతోను ‡కారక భ్రమతోనుగూడిన §షడూర్ములను దొలఁగించుకొనుచున్నావు. కావుననే నీవు ప్రకృతి పురుషులకంటె విలక్షణుఁడ వయి పరమపురుషుఁడ వయితివి. అట్టినీకు వందనంబు లర్పించుచున్నాను. మఱియు నీవు సర్వజ్ఞుండవు సర్వశక్తివి యాయిననిన్ను, నీవు రచించిన జగంబున కంతర్భూత నగునేనెట్లు వచింపఁ గలుగుదును ?

---

* ద్రవ్యభ్రమ యనఁగా, పృథివ్యాదిద్రవ్యములచే నారంభింపఁబడిన దేహము నాత్మగా భ్రమించుటయే.

† "నేను నడుచుచున్నాను" "నే నిచ్ఛగించుచున్నాను" "నేను ద్వేషించుచున్నాను" అను క్రియలు వాస్తవముగా దేహగతములు. అవి దేహగతములయినను వాని నాత్మగతము లనితలంచుటయే క్రియాభ్రమ యనఁబడును.

‡ కారకభ్రమయనగా "అధిష్ఠానం తథాకర్తా కరణంచ పృథగ్విధం। వివిధాచ పృథక్చేష్టా దైవం చైవాత్రపంచమం। శరీరవాఙ్మనోభిర్యత్కర్మ ప్రారభతేనరః। న్యాయ్యంవావిపరీతంవా పంచైతే తస్యహేతవః। తత్రైవంసతి కర్తార మాత్మానం కేవలంతు యః। పశ్యత్య కృతబుద్ధిత్వా న్నసపశ్యతి దుర్మతిః॥" అనఁగా శరీరము, ఆత్మ, సాధనమును, వివిధములగు చేష్టలు, దైవము, నీయైదును కర్తలు. మనోవాక్కాయములచే నరుఁడేకర్మమును జేయునో యాకర్మ కీయైదును కర్తలు. ఇట్లుండఁ గేవలము నాత్మయే కర్తయనువాఁడు దుర్మతియని భావము. ఇటఁ గర్తృత్వమయిదింటి యందుండఁగాఁ గేవలమాత్మదే యని తలంచుటయే కారకభ్రమ యనఁబడును.

§ ఆఁకలియు, దప్పియు, శోకము, మోహము, ముదుసలితనము, మృత్యువు అనునివి యాఱును షడూర్మ లనిపించుకొనును.

కావున నన్ను వేఱురీతిని దలంపక రక్షింపుము. ఓపరమపురుషా! నీవు బ్రహ్మశరీరకుండ వయి సమస్తవ్యష్టిజీవులను సృజించితివి. అట్లుచేసి యాజీవులకు స్థానభూతనగు నట్లు నన్ను సృజించితివి. ఇప్పుడు ప్రకృతిచే గల్పిత మగు దేవమనుష్యాది ప్రపంచ మంతయు నాయం దున్నది. నీవే నన్ను జీవాధారముగా సృజించి యిప్పు డాయుధంబును గేల ధరించి స్వతంత్రుడ వయి చంపుటకు యత్నించుచున్నావు. ఇట్లుండ నీకంటె నిత రుల నెవరిని శరణుజొత్తును? మఱియు నీవాత్మయే యాధా రముగా గలిగి యిట్టిదని యూహింప శక్యముకానిదై స్వసం కల్పముచేత జరాచరమగు ప్రపంచమును సృజించితివి. నీ వట్టి సంకల్పముచేతనే జగంబును గాపాడ నుద్యుక్తుడ వయి తివి. అంతియకాని కాలాగ్నిరుద్రాదుల యవతారంబు పూని చంపుటకు బ్రవర్తింపలేదు. కావున బ్రజల బాలించుట యనుధర్మమున బ్రవర్తించుచున్న నీవు ప్రజలకు భోగ్య పదార్థములగాను, భోగసాధనములగాను, భోగస్థానములు గాను నున్ననన్ను నెందులకు జంప దలంచుచున్నావు? ఓదేవా! నీవు మొదట నొక్కండవయినను బ్రహ్మరుద్రాది జీవరూపమున నానావిధము లయితివి. అట్టి యీశ్వరుండవగు నీచేష్టితమును దుర్జ్ఞయమగు నీమాయచే మోహితచిత్తుల మగు మే మెట్లుగా దెలిసికొనగలము? ఓమహాత్మా! నీ వచిద్ద్రవ్యము జీవుని పుణ్యపాపకర్మములు, కాలము, జీవుడు, మొదలగు శక్తులచేత నీప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయముల గల్పించు చున్నావు. సృష్టితిలయములకు గారణములయి కార్యోన్ముఖము లయి కావుననే పరస్పరము విరుద్ధము లయియున్నశక్తులు గలిగి

కారణభూతుఁడ వయి ప్రకృతికంటెను బురుషునికంటెను విలక్షణుఁడ వయియున్న నీకు నమస్కారము. ఓమహాప్రభూ! నీవు నీయందు నీచేత సృజింపఁబడి పృథివ్యాదిభూతంబులతోను శ్రోత్రాదు లగు నింద్రియములతోను, నంతఃకరణముతోను గూడియున్న, ప్రపంచముస్థాపింపఁదలంచి కర్మాయత్తము లగు జన్మాదులు లేకపోయినను యథేష్టముగా నేదివ్య వరాహ రూపము దాల్చి సుప్రసిద్ధుండవయి జలములఁ జొచ్చి నీచే నిర్మిత మగుజగంబున కాధారభూతమగు నన్ను రసాతలంబునుండి యుద్ధరించితివి. ఆయాదివరాహమూర్తివగు నీవిప్పుడు నీటిపై నావవలెనే యాధారభూతమగు నాపయినున్న ప్రజలను రక్షింపఁదలంచి యీరూపముగా నవతరించితివి. అట్లు లోక రక్షణమునకై యవతరించిననీవు మిగులఁ గోపమూని తీవ్ర మగుశరములఁ దాల్చి పాలనిమిత్తము గోరూపధారిణి నగు నన్నుఁ జంపఁదలంచుచున్నావుగదా! ఈశ్వరుని యవతార ములును జేష్టలును నీశ్వరసంబంధినియు సత్వాదిగుణకార్య ములకుఁ బ్రధానభూతయు నగుమాయచే మోహితచిత్తుల మగుమావంటి యజ్ఞులచే నెట్లుగాఁ దెలియఁబడును. కావున హిరణ్యాక్షాదివీరులను జంపుటచే మిగులఁ గీర్తిని గలిగించునీ యవతారములకు వందనంబులు. ఇదిపదియాఱవ యధ్యాయము.

అని యిట్లు పృథివి పృథురాజును స్తోత్రముచేసినను నతని కోప ముపశమింపలేదు. అతఁడు కోపోద్దీపితుఁ డయి కావుననే చలించుచున్న యధరోష్ఠములు గలిగిభయంకరుండై యుండెను. అట్టిపృథురాజును జూచి భూమి మిగుల భయము చెంది తనకుఁ

దానే భయంబును దొలంగించుకొని యతని కిట్లనియె. 'ఓపృథు రాజా! కోపమును బూర్తిగా నశింపఁజేయుము. నాచెప్పిన వాక్యమును వినుము. తుమ్మెద ప్రతిపుష్పమునుండియును మకరందమునుమాత్రమే గ్రహించుచున్నట్లు సారాసారములను విచారింప నేర్పుగల పండితుండు కేవలమును సారమును మాత్రమే గ్రహించి యసారమగు పదార్థమును విడుచును.

భూమి పృథురాజునకుఁ గర్తవ్యము నుపదేశించుట.

కావున సారజ్ఞుఁడవగు నీవు నావాక్యములందుఁ గలసారమును గ్రహించి యసారములను విడువుము. ఓమహారాజా! ఉపాయమువలన సమస్తము సిద్ధించును. పురుషులకుఁ బురుషార్థము కలిగించునిమిత్తము తత్త్వదర్శు లగుమునీంద్రులు, కృషి, గోరక్షణము, వాణిజ్యము మొదలగు జీవనోపాయముల నీలోకమందు నిర్ణయించియున్నారు. మఱియుఁ బరలోకము విషయమయి స్వర్గసాధనభూతము లగునగ్నిహోత్రాదు లగు నుపాయంబులుగూడ నిర్ణయింపఁ బడియున్నవి. ఇట్లు పూర్వము మునులచే నిర్ణీతములగు జీవనోపాయముల నెవఁడు శ్రద్ధాళువయి యనుసరించి చేయునో వాఁడు సుఖముగానే యుపాయసాధ్యము లగువస్తుజాతమును బొందును. మఱియు విద్వాంసుఁడయినను బెఱవాఁడయినను బూర్వులచేఁ జూపఁబడునుపాయములను దిరస్కరించి స్వబుద్ధిచేతనే పురుషార్థ సాధనములు కానివాని నగువానింగాఁ దలంచి పురుషార్థమును సాధింప నుపాయములు కానివాని నుపాయములుగాను దలంచి, ప్రారంభించినచో వాని కనేకములగు విఘ్నములు సంప్రాప్తము లగును. ఒకవేళ విఘ్నములు గలుగుచున్నను ధైర్యముతో

నోర్చి యీయుపాయాభ్యాసములను నారంభించినను ఫలంబు లీయఁదగి యుండవు. ఓరాజా! పూర్వము బ్రహ్మ యీలోకము నిమిత్తమును, యాగాదులమూలమునఁ బరలోక నిమిత్తమును నోషధులను సృజించెను. లోకపాలనమందును యాగాదుల నొనర్చుటయందును శ్రద్ధలేని కొందఱు దురాత్ములచే ననుభవింపఁబడి యీయోషధులు నశించుచుండె. అప్పుడు నేను నీవంటిలోకపాలురచేఁ బాలింపఁబడక తిరస్కరింపఁబడి, యీయోషధుల నందఱు నపహరించుచుండుటఁ జూచి వార లనుభవించినవి మఱుడఁ బుట్టవనియు, నవి లేనిచో యాగాదు లొనరింపఁ దగదనియు నాలోచించి, యాగాదుల కుపయోగించు నోషధులను స్వీకరించితిని. నేను వానిని స్వీకరించి చిరకాల మగుటచే నవి నాయందు నిశ్చయముగా క్షీణించినవి. అయినను వాని నొక యుపాయముచే మఱుడ సంపాదింపవచ్చును. ఆయుపాయమును జెప్పెదను వినుము. ఓ మహాబాహూ! భూతముల వర్ధించు నోరాజా! నీవు భూతములకు బలప్రద మగునన్నము నొసఁగఁ దలంచితివేని, గోరూప నగు నా కొక వత్సమును, నొకపాలపాత్రను పాలను బితుకువానిని గల్పింపుము. నీ వట్టిసామగ్రిని సంపాదించినచో నేను నీవిషయమయి వాత్సల్యము కలదాననై పాలరూపమున నున్నయోషధుల నొసంగుదును. ఓ వీరా! పర్వతాదులచే నెచ్చుతగ్గులుగాఁ నున్న నన్నును సమముగాఁ జేయుము. అట్లయినచో మేఘముచే వర్షింపఁబడినజలము వర్షాకాలము గతించినను నాయం దన్నిస్థలముల నుండును. నీవట్లుచేయనిచో నాయం దొక్కనీటిచుక్కయయినను నుండదు. ఓరాజా! నీకు భద్రమగుఁ గాక."

అని యిట్లు భూమిపలికిన ప్రియవాక్యమును వినితాను బితుకు వాఁడై, తనచేతులఁ బాత్రముగాఁ జేసిస్వాయంభువ మనువును వత్సముగా నేర్పఱచి, సకలౌషధములకు మూలములగు పాలను బితికి భూమియందుఁ జల్లి యోషధులను మొలపించెను.

{ పృథువు గోరూపధారిణి యగుభూమివలన నోషధులనుఁ బితుకుట. }

పృథురా జిట్లు చేసినపిమ్మట సారాసారములఁ దెలిసినపండితులు గొంద ఱాగోవువలనఁ బాలు పితికి యన్నివస్తువులందు నుంచి సారవంతములుగాఁ జేసిరి. అనంతరము పృథురాజునకు వశమయిన యా గోవునుండి పెక్కురు తమ కిష్టము లగువస్తువులను స్వీకరించిరి. అట్లు బితికినవారిని వివరించి చెప్పెదను వినుము. ఓవిదురా! వసిష్ఠాదు లగుమునులు బృహస్పతిని వత్సముగాఁ జేసి యింద్రియములను బాత్రములుగాఁ జేసి పవిత్రమై ఛందోమయమైనపాలను పితికిరి. పిమ్మట దేవత లందఱును దేవేంద్రుని వత్సముగాఁజేసి బంగారుకలశమును సంపాదించి మనంబునకు శక్తినిచ్చు వీర్యమును, నింద్రియశక్తి నిచ్చునోజమును, దేహశక్తి నిచ్చుబలమును గలిగించునదై క్షీరాత్మకమైనయమృతమును బితికిరి. తరువాత దానవులు ప్రహ్లాదుని వత్సముగాఁజేసి యినుపపాత్రమందు గౌడి, పైష్టి, మాధ్వి యను మూఁడువిధంబులగు మద్యములు గలిగించుపాలను బితికిరి. అనంతరము గంధర్వులు, విశ్వావసును వత్సముగాఁ జేసి పద్మరూప మగుపాత్రమందు వాఙ్మాధుర్యము నొసంగుపాలను బితికికొనిరి. అప్పుడే యచ్చరలు సౌందర్యముఁ గలిగించుపాలను బితికికొనిరి. అటుపిమ్మటఁ పితృదేవతలు సూర్యుని వత్సముగాఁ

జేసి కాల్పఁబడని మట్టిపాత్రయందు దచు కన్నము నొసంగు పాలను శ్రద్ధతోఁ బితికికొనిరి. అనంతరము సిద్ధులు కపిలుని వత్సముగాఁ జేసి యాకాశమును బాత్రమునుగాఁ జేసి యణి మాదిసిద్ధులను గలిగించుపాలను బితికికొనిరి. పిమ్మట విద్యాధరులుగూడఁ గపిలుని వత్సముగాఁ జేసి యాకాశ మనుపాత్రము నందే, యాకాశగమనము మొదలగు విద్యలను గలిగించు పాలను బితికికొనిరి. తరువాత నాశ్చర్యరూపముల ధరించు పురుషులు మయుని వత్సముగాఁ జేసి యంతర్ధానముఁ బొందుట యద్భుతరూపములఁ దాల్చుట మొదలగు మాయల నీయం జాలుపాలను బితికికొనిరి. ఆవెనుక మాంసభక్షు లయిన యక్షులును, రక్షస్సులును, భూతములును, బిశాచములును, రుద్రుని వత్సముగాఁ జేసి కపాలమును బాత్రనుగాఁ జేసి మద్యమువలెనే మత్తత గలిగించురక్తము నొసంగుపాలను బితికికొనిరి. అనంతరము పడగలు లేనిపాములును బడగలున్నపాములును, కాటు వేయుటే స్వభావముగాఁ గలపాములును, కద్రూసంతతి వగు పాములును తక్షకుని వత్సముఁగాఁ జేసి రంధ్రముల నెడి పాత్రములందు, విషరూప మగుపాలను బితికికొనినవి. పిమ్మటఁ బశువులు రుద్రునివాహన మగువృషభమును వత్సముగాఁ జేసి యరణ్యమును బాత్రమునుగాఁ జేసికొని తృణము నొసంగుపాలను బితికికొనెను. తరువాత శార్దూలాదులగు మృగములు సింహమును వత్సముగాఁ జేసి తమ కళేబర మనుపాత్రమున మాంసము నొసంగుపాలను బితికికొనెను. తరువాతఁ బక్షులు గరుత్మంతుని వత్సముగాఁ జేసి కీటాదులనుచరములను ఫలాదులగునచరములను నొసంగుపాలను బితికికొనెను. వృక్షములు

మఱ్ఱిచెట్టును వత్సముగాఁజేసి వెగటు, పులుపు మొదలగు వేఱు వేఱు రసముల నీఁ జాలిన పాలను దీసికొనినవి. పర్వతములు హిమవంతుని వత్సముగాఁజేసి తమసానువులను బాత్రములుగాఁజేసి గైరికాది ధాతువుల నొసంగుపాలను బితికికొనినవి. ఓవిదురా! ఇట్లు సమస్తజాతులును దమజాతిలో ముఖ్యుఁడగు వానిని వత్సముగాఁజేసి తమతమ పాత్రములందుఁ దమ కోర్కుల నెఱవేర్చుపాలను వేఱువేఱుగాఁ బితికికొనెను. ఇట్లన్నాదులను గోరుచున్న పృథురాజు మొదలగువారు తమ కభీష్టమగునన్నము నొసంగుపాలను బితికికొనిరి. అనంతరము పృథురాజు సంతుష్టుఁడై సమస్తకామములను నెఱవేర్చిన భూమిని గుమారికగా భావించి ప్రేమించెను. ఆవల రాజరాజయినపృథువు మిగుల సామర్థ్యము గలవాఁడయి తనవింటి కొప్పుచేఁ బర్వతశృంగములను గుండఁజేసి భూమండలమును జాలవఱకు సమముగా నుండునట్లు చేసె. ఇట్లు పృథురాజోషధులనుబితికి భూమిని సమపఱచి ప్రజలకు జీవనము నొసంగుచుఁ దండ్రి బిడ్డలనువలెఁ బోషించుచు, భూమియం దచ్చటచ్చటఁ బ్రజలకు నివాసములను గల్పించెను. వానిని వివరించెద వినుము. అతఁడు గ్రామములను, బురములను, వివిధము లగుదుర్గములను గల్పించెను. మఱియు, గొల్లపల్లెలను, గోనివాసస్థానములను, సేనానివాసస్థానములను, బంగారము ప్రబలునట్టిస్థలంబులను, కృషీవలులు నివసించుపల్లెలను బర్వతప్రాంతములందుండి ఖర్వటము లనఁబడుగ్రామములను, గల్పించెను. పృథురాజునకుఁ బూర్వము పురగ్రామాదులు లేవా యని యడుగకుము. ఆరాజునకుఁ బూర్వమం దెచ్చటను

బురగ్రామాదులు లేవు. అందుచేఁ బ్రజలకు సుఖములేక పోయెను. కాని యిప్పుడు పృథువు కల్పించిన పురాదులందుఁ బ్రజలు యథేష్టముగాను సుఖముగాను నచ్చటచ్చట నివసించిరి. ఇది పదియేడవ యధ్యాయము.

ఓవిదురా! పృథురాజోషధులను సంపాదించి, భూమిని సమపడునట్లుచేసి యనంతరము స్వాయంభువమనువున కాశ్రమమై సరస్వతీనదిచేఁ బ్రకాశించుచున్న బ్రహ్మావర్తమను సిద్ధిక్షేత్రమందు నూఱశ్వమేధయాగములఁ జేయ సంకల్పించెను. పృథు విట్లు శతాశ్వమేధంబులు చేయుచుంటను దేవేంద్రుండు తెలిసికొని యాగములచేఁ దన్ను మించునని నిశ్చయించుకొని, సహింపలేక పోయెను. ఆబ్రహ్మావర్తము మిగులఁ బుణ్యమైనది. ఆక్షేత్రమునకు సర్వాంతరాత్ముండును, జ్ఞానాదిగుణములు గలవాఁడును, సమస్తలోకమ నకును హితముపదేశించువాఁడును, యజ్ఞములచే నారాధనీయుండును, యాగఫల మొసంగువాఁడును నగునారాయణుండు వచ్చెను. ఆసమయంబున బ్రహ్మరుద్రు లతనివెంబడించి వచ్చుచుండిరి. సేవకులతోఁగూడ లోకపాలురును నతని సేవించుచుండిరి. గంధర్వులును, మునులును, నచ్ఛరులును నతని దివ్యచరిత్రముల గానము చేయుచుండిరి. సిద్ధులును, విద్యాధరులును, దైత్యులును, దేవతలును, గుహ్యకులు మొదలగువారును, సునందుఁడు నందుఁడు మొదలగు తన యనుచరశ్రేష్ఠులు నతనిఁ బరివేష్టించి వచ్చుచుండిరి. మఱియుఁ గపిలుండును, నారదుండును, దత్తాత్రేయుండును, యోగీశ్వరులగు సనకాదులు భగవంతుని పాదసేవయందు వేడుక గలభక్త

721. పృథుచక్రవర్తి యాగమునందు ఇంద్రుడు యాగాశ్వమును అపహరించుట.

లును నతని ననుసరించి వచ్చుచుండిరి. ఇట్లు నారాయణుండును దేవతలును మానులును వచ్చి యుండుటచే నా బ్రహ్మావర్తము మిక్కిలి పవిత్రమయినది. అచ్చటిభూమి నేయిమొదలగు హవిస్సుల నిచ్చుచుండెను. మఱియుఁ గోరినను గోరకున్నను నది యభీష్టవస్తువుల నెల్లను సమకూర్చుచు యజమానుఁ డగుపృథు రాజునకుఁ గూడ నిష్టప్రయోజనముల సఫలముగాఁ జేయుచుండెను. అచ్చటినదులు చెఱకురసము, ద్రాక్షారసము మొదలగు రసములను, పాలును బెరుఁగును నన్నపానాదులను, నేతిని, దక్రమును, గలిగి ప్రవహించుచుండెను. అచ్చటివృక్షములు శాఖోపశాఖలచే విస్తరించి మకరందములను స్రవింపఁజేయుచు బుష్పఫలాదులను వహించుచుండెను. అచ్చటికి సమీపమున నున్న సముద్రములు రత్ననికరములను గలిగి వర్తించుచుండెను. పర్వతములు, భక్ష్యములు, భోజ్యములు, ఉడికినపదార్థములు, నూరినపదార్థములు నాఁబడు నాలుగువిధము లగు పదార్థముల నిచ్చుచుండెను. అట్టి బ్రహ్మావర్తమున యాగ మొనరించిన పృథురాజునకు దిక్పాలకు లందఱును గానుకలు గొనివచ్చి యర్పించిరి. ఇట్లు నారాయణుని యావేశావతార మగుపృథురాజు నభ్యుదయంబునుజూచి యింద్రుండు సహింపలేక యతఁ డొనరించు యాగమునకు విఘ్నము గలిగించెను. ఆవిఘ్న మెట్టిదియో చెప్పెదను వినుము. పృథురాజు తొంబది

ఇంద్రుఁడు యాగాశ్వము నపహరించుట.

తొమ్మిద యశ్వమేధంబులఁ బూర్తిచేసి నూఱవయశ్వమేధంబుచే వేదస్వరూపుఁ డగుభగవంతు నారాధించుచుండఁగా నింద్రుండు సహింపలేక యొరులకుఁ గానరాని వాఁడయి

యాగాశ్వము నపహరించెను. ఇట్లపహరించి యశ్వముతోఁ గూడ నాకాశమార్గమునఁ నరుగుచుజటలు మొదలగువాని ధరించి ధర్మమూర్తివలెఁ గానవచ్చుచున్నను నధర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తించుచుఁ బాషండధర్మమును గవచము ధరించునట్లు ధరించి యున్నయింద్రుఁ డత్రిమునికంటికిఁ గానవచ్చె. అంత నత్రిముని పృథురాజుకుమారుని కీయుదంతమును దెలిపెను. అది విని మహారథుఁడగు పృథురాజుకుమారుండు కోపోద్దీపితుఁడై యాయింద్రు ననుసరించిపోవుచు "నిలువుము. నిలువుము" అని కేకవేసెను. అంతట నింద్రుఁడు నిలిచెను. ఆయింద్రుడు జటలను ధరించి శరీరమం దంతటను భస్మములందికొని యుండుటచే మూర్తిమంతమగు ధర్మమువలె గాన వచ్చుచుండెను. పృథుపుత్రుఁ డతనిఁజూచి యతని ధర్మమూర్తిగాభావించి బాణములఁ బ్రయోగింపక మరలెను. అంత నత్రిముని యశ్వహర్తయగు నింద్రునిఁ జంపక మరలి వచ్చిన పృథుపుత్రునిఁ జూచి యిట్లనియె. "ఓకుమారా! వాఁడే యాగాశ్వమును హరించెను. వాఁడే దేవేంద్రుఁడు. ఆయన దేవతారాధనరూపమగు యాగమునకు విఘ్నముఁ గావించినవాఁడు. కావున వీఁడు దేవతలలో నధముండని తలపోయుము. వీని నింద్రుఁడని గౌరవింపక వెంటనే పోయి జయింపుము" అని చెప్పి యింద్రునిపై మరలఁ బంపెను. అంతఁ బృథుపుత్త్రుఁ డత్రివాక్యంబుల విని మిగులఁ గోపము వహించి మదగజము ననుసరించిపోవుచున్న సింహామువలె నాకసమునఁ బోవుచున్న యింద్రు ననుసరించెను. ఇంద్రుఁడది చూచి తనపాషండరూపమును నశ్వమును విడిచి యచ్చటనే

యంతర్ధానము చెందెను. అంతఁ బృథుపుత్త్రుఁ డశ్వమును దీసి
కొని తండ్రి యజ్ఞస్థానమునకుఁ బోయెను. అప్పుడు ముని
లందఱును నారాజకుమారుని యద్భుతకార్యమున కానందించి
విజయముచేసి యశ్వమును గొనివచ్చెనుగాన విజితాశ్వుఁడను
సార్థకనామము నతనికొసంగిరి. అనంతర మింద్రుండు గాఢాంధ
కారమును సృజించి యందుచే నొరులకుఁ గనఁబడనివాఁడయి
బంగారపు త్రాళ్లచే యూపమున బంధింపఁబడి యున్నయశ్వ
మును మరల నపహరించి పూర్వమువలె నాకాశమార్గమున
బోవుచుండెను. వాని నత్రిమహాముని చూచి విజితాశ్వునకు
జూపించెను. కాని విజితాశ్వుఁడు కపాలమును ఖట్వాంగమును
ధరించియున్నవానిఁ జూచి యశ్వహర్త యని తెలిసికోలేక
యుండ నత్రిముని మరల వాని నియోగించెను. అప్పుడు
విజితాశ్వుఁడు కోపము వహించి యింద్రునిజంప బాణము
సంధించెను. ఇంద్రుఁ డదిచూచి యశ్వమును బాషండరూప
మును విడిచి యంతర్ధానము చెందెను. అంత విజితాశ్వుఁ
డాహయమునుగొని తండ్రి యాగశాలకుఁ బోయెను. ఓవిదురా!
యింద్రుండు దాల్చిన పాషండరూపమును లోకమునఁ గొందఱు
బుద్ధిహీనులు దాల్చుచుందురు. మఱియు నింద్రుఁడు పృథు
రాజునశ్వము నపహరింపఁ దాల్చినరూపము లన్నియుఁ * పాప
షండములే. పాపములయొక్క షండము (సమూహము) కల
వారు కావునఁ బాషండు లని జగంబునఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచిరి.
పృథురాజు యజ్ఞమునకు విఘ్నము కల్పింపనెంచి యింద్రుండు

---

* ఇటఁ బాపషండమనఁగాఁ బాపసమూహ మని యర్థము. పాప+
షండ=' పాషండ ' అనఁగాఁ బాపసమూహ మని యర్థము వచ్చినది.

ధరించి విడిచినవియు, ధర్మము కాకపోయినను ధర్మమువలెఁ గానవచ్చుచున్నవియు, ననుకూలముగ లభించుచున్నవియు, నగు మితసంభాషణము దిగంబరత్వము కాషాయవస్త్రములు, భస్మ ధారణము మొదలైన పాషండాచారములందు నరులకుధర్మము లనెడిభ్రాంతి కలిగెను. కాని యవి యెంతమాత్రము ధర్మ సమ్మతములుకావు. అనంతరము మితము లేనిబలము గలపృథు రాజేంద్రుఁడు చేయుచున్న విఘ్నమును దెలిసికొని క్రుద్ధుండయి విల్లునమ్ములు గొని యింద్రునిఁ జంప బాణమును సంధించెను. ఇట్లు దేవేంద్రునిఁ జంపఁ గృతనిశ్చయుండై కోపముచే దుర్నిరీక్ష్యుండయి పరులకు సహింపరానిబలవేగములు గలవాఁ డయియున్న పృథువును గాంచియత్రి మొదలగుమునులు వారించి యతని కిట్లనిరి. "ఓమహారాజా! నీవు కోపింపకుము. నీయాగమునకు విఘ్నములు కలిగించుచు నీకీర్తిచే హతప్రభుఁ డయియున్న దేవేంద్రుని బలవత్తరము లగునాహ్వానమంత్ర ములచేత, రప్పించి మంత్రబలముచేతఁ బశుపురోడాశముల హోమముచేసినట్లు వహ్నికి వానిని హోమము చేసెదము" అని చెప్పి ఋత్విజులు హోమసాధనములగు స్రుక్కులను గైకొని కోపసంయుతులై హోమము చేయుచుండఁగా బ్రహ్మ యచ్చటికి కరుదెంచి యాకృత్యమును నివారించుచు ని ట్లనియె. "ఓఋత్విజులారా! ఋత్విక్కర్మమును జక్కఁ జేయ నధికారము గలమీకు దేవేంద్రుండు వధార్హుఁడుకాఁడు. ఇంతియ కాక యజ్ఞము భగవంతుని శరీరమువంటిది. అట్లె దేవతలందరును భగవంతునికి నిరతిశయ ప్రీతినిఁగలిగించు శరీరమువంటివారు. అట్లుండ భగవంతునికి శరీరభూతమగు

యాగముచేత నతనికి శరీరభూతుఁ డగునింద్రునిఁ జంపుటకేల
తలంచుచున్నారు? ఓ బ్రాహ్మణులారా! పృథురాజు చేయు
చున్న ధర్మరూప మయిన యీకార్యమును నశింపఁ జేయుట
కింద్రుండు పూనికొని ధర్మవిరుద్ధము లగు పనులను గొన్నింటిని
జేసియున్నాఁడు. ఆపనులు పాషండు లాచరింపఁదగినవి కాని
మంచివా రాచరింపఁదగినవి కావు. అట్లుండ నింద్రుం డాచరిం
చుట గొప్ప యన్యాయ మని తలపోయుఁడు. ఇప్పటికిఁ బృథు
రాజు తొంబదితొమ్మిది యాగములు చేసియున్నాఁడు. తొంబది
తొమ్మిదిమాత్రమే చేసినప్పటికిని బృథు వింద్రునివలె గొప్ప
కీర్తిగలవాఁడు కాఁగలఁడు" అని పలికి బృథువునుఁ జూచి

బ్రహ్మ పృథువున కుపదేశముఁ జేయుట.

"ఓరాజోత్తమా! నీవు పెక్కులుయాగములను జక్కఁగ
నాచరించితివి. ఈయాగములే చాలును నీవెప్పుడును ముముక్షు
వులు చేయవలసిన ధర్మములు చేయుట మంచిదికాని యిఁక
నీదృశకర్మముల నాచరింపఁదగవు. మఱియు నీవు నీ మనంబున
దేవేంద్రునిగూర్చి కోపించుట యుక్తముకాదు. ఆయింద్రుఁ
డును నీవును భగవంతునికి శరీరమువంటివారలు. అట్లుండ
మీ రన్యోన్యము విరోధమువహించుట యింతేనియు నర్హము
కాదు. నీకు మంగళములు కలుగుఁగాక. ఓరాజా! సావధాన
చిత్తుండ వయి నావాక్యము వినుము. యజ్ఞమునకు విఘ్నము
కలిగినదని చింతింపకుము. లోకమున దైవహతమయిన తన
కార్యమును సర్వదా తలంచుకొనెడి పురుషునిచిత్తము కోపాతి
శయము గలదయి మోహమును బొందునుకాని శాంతిని
బొందలేదు. ఇంద్రుం డొనర్చిన పాషండకృత్యములచే నీయాగ

మందు ధర్మసాంకర్యము కలిగినది. కావున నాక్రతువు దేవతలకుఁ బ్రియముఁ గొలుపఁజాలదు. దేవతలకుఁ బ్రియము గొలుపఁజాలని యాగముఁ జేసిన నేమిలాభముకలదు? ఈ యాగమును మానుము. నీయజ్ఞమునకు విఘ్నము కల్పించిన యింద్రునిచే నశ్వహరణకాలమందుఁ గల్పితము లయినపాషండ ధర్మములు చిత్తమును దమవంకకు లాగికొనుచు జనులను దమయధీనులఁగాఁ జేసికొనును. ఇంద్రునిదురాగ్రహమువలన నెట్టియనర్థము సంప్రాప్తమయినదియో చూడుము. ఓధర్మజ్ఞా! వివిధసిద్ధాంతముల కనురూపమగు ధర్మము మాతండ్రియగు వేనుఁడొనర్చిన యన్యాయమువలన నశించినది. అట్లు నశించిన ధర్మమును రక్షించుటకు నీవిప్పుడావేనునిశరీరమునుండి యుదయించితివి. నీవు దురాత్ముఁడగు వేనుని దేహమువలన బుట్టినను, నారాయణాంశమువలన జన్మించిన కారణమునఁ దండ్రిదుష్టగుణములు నీయందు లేవు. ఇట్లు నారాయణాంశము వలన జన్మించిన నీవు, ఏయభిప్రాయంబునఁ బ్రజాపతులు జగత్తును సృజించియున్నారో, యాయభిప్రాయమును విచారించి వారిసంకల్పమును బూరింపుము. ప్రజాపాలనాధికారమువహించిన నీకిది యెంతయుఁ దగియున్నది. మఱియు లోకమున కనర్థము కలిగించు పాషండమార్గము దేవేంద్రుఁ డవలంబించిన మాయయే. అది యధర్మమునకుఁ దల్లివంటిది. కావున నీవు నాయింద్రమాయను జయింపుము. అట్లుచేయుటకు నీవు సమర్థుండ" వని యిట్లు లోకగురు వయినబ్రహ్మ చక్కఁగ నుపదేశింపఁగా సకలదిక్కులకు నధిపతియగుపృథు వతఁడు చెప్పిన చొప్పున నింద్రునితో సఖ్యముఁగావించుకొనెను. అనంతర

మవభృథస్నానముఁ గావించి విపులము లగుసత్కర్మములు గల పృథురాజునకు యజ్ఞమందుఁ దృప్తు లగుదేవతలు పెక్కు వరంబుల నొసంగిరి. అనంతరము సఫలము లగునాశీర్వాదములు గలబ్రాహ్మణులందఱును బృథురాజు శ్రద్ధతో నొసంగెడి దక్షిణలను స్వీకరించి సంతుష్టు లయి, మగుడ మగుడ సత్కరింపఁబడి యారాజున కాశీర్వచనములఁ గావించిరి. ఓవిదురా! యాగమునుజూడ నేతెంచిన పితృదేవతలను, దేవతలను, మానవులను జక్కఁగ నతఁడు దానముచేతను, మానముచేతను బూజింపఁగా వారు సంతసించి తమతమ నెలవులకేఁగిరి. ఇది పదునెనిమిదవ యధ్యాయము.

అనంతరము జ్ఞానాదిషడ్గుణములు గలవాఁడును, యాగరక్షకుఁడును, సకలయాగములందు నారాధ్యుఁడును నగు పరమపురుషుండు, పృథురాజు యజ్ఞములచేఁ దన్నుఁ దనిపిఁబొందింప నానందభరితుం డయి, యింద్రసహితుండై వచ్చి పృథువుతో నిట్లనియె. 'ఓరాజేంద్రా! నీవు నూఱశ్వమేధములు చేయవలెనని సంకల్పించికొని యుండఁగా నీయింద్రుఁడు దానికి భంగము గలిగించినాఁడు. కావున నపరాధి యైనయింద్రుని క్షమింపవలెను. దుస్సహ మగునపరాధము నెట్లు క్షమింతునని ప్రశ్నింపరాదు. ఓరాజా! లోకములో మానవోత్తములును దేహాత్మలతత్త్వమును జక్కఁగఁ దెలిసినవారును నగు పరోపకారులు దేహమాత్మకంటె భిన్నమయిన దని గ్రహించినవారగుటచే, దేహాత్మాభిమానముచేత, నపరాధముచేసినను భూతములకు ద్రోహముచేయరు. కావున నీ వాయపరాధమున్నుఁ

సహింపవలెను. సన్మతులయిన నీవంటిపురుషులు గూడ దేవ మాయచే మోహము చెంది దేహాత్మాభిమానముచే భూత ములకు ద్రోహముచేయుచున్నచోఁ జిరకాలమునుండి మహా త్ములను సేవించుటవలన నీకుఁ బ్రయాసముతప్ప వేఱుఫలము గానరాదు. సన్మతు లగుపురుషులు దేహాత్మాభిమానమును బురస్కరించుకొని భూతములకు ద్రోహము చేయరు. కావు ననే దేహాత్మాభిమానముచేతను, స్వతంత్రాభిమానముచేతను, నవిద్యవలనఁ గలిగెడి శబ్దాదివిషయక మగు నిచ్ఛచేతను, గామమువలనఁ గలుగు పుణ్యాపాపరూపకర్మములచేతను, దేహ ముద్భవించుచున్న దని యెఱింగినవారై, ప్రకృతిపురుషేశ్వ రుల తత్త్వమును దెలిసికొని, దేహమం దనురాగము గలిగి యుండరు. మఱియు నిట్లు శరీరసంబంధము కలిగించుకొనక శరీరముచే సంపాదితము లయినగృహములందును, దార పుత్రాదులందును, ధనమందును, నేపండితుఁ డయినను మమ కారమును జేయునా? ఎవ్వఁడును జేయుఁడు? కావునఁ బండి తుఁడు దేహాదులనిమిత్తమును దేహానుబంధులనిమిత్తమును, భూతద్రోహమును జేయరాదు. ఇంతియు కాక మిక్కిలి భేదము గలిగియున్న దేహాత్మ లొక్కటి యని తలంపరాదు. ఓరాజా!

— విష్ణువు పృథువునకు దేహాత్మలకుఁ గల్గుభేదము నిరూపించుట. —

దేహాత్మస్వరూపములను జక్కఁగ వివరించి చెప్పెద నాలిం పుము. ఆత్మ దేవమనుష్యాది శరీరములం దున్నను, జ్ఞానైకా కారత్వముచే నంతట నేకరూప మైయుండును. దేహము దేవ మనుష్యాదిభేదములచే నానావిధము లయియుండును. ఆత్మ నిర్మలమైనది. దేహము మలినమైనది. ఆత్మ స్వయంప్రకాశ

మైనది. దేహమట్టిదికాదు. ఆత్మ రాగద్వేషాదులు లేనిది. దేహము దోషాదియుక్తమైనది. ఆత్మ జ్ఞానానందాది గుణముల కునికిపట్టై యుండును. దేహమున కట్టిగుణములు లేవు.। ఆత్మ యణు స్వరూపమైనను ధర్మభూతజ్ఞానముచే సర్వమును వ్యాపించియుండును. దేహము సర్వవ్యాప్తముకాదు. ఆత్మ గృహాదులచే నావృతమైయుండదు. దేహము ట్లావృతమై యుండును. ఆత్మ దేహేంద్రియాదులకు సాక్షిగ్మైయుండును. దేహమున కట్టిసామర్థ్యము లేదు. ఆత్మ దేహాదులందుఁ బ్రవే శించి ధారకమై యుండును. దేహము ధార్యము. కావున నాత్మ దేహమునకంటె విలక్షణమైన దని తెలియును. అందు చేతనే దేహమునకు సంప్రాప్తములగు బాల్య యౌవనాది దశలు దేహాదులకు ప్రభువగు నాత్మకుఁ గలుగనేరవు. మఱియు దేహగతములగు బ్రాహ్మణత్వము మొదలగు జాతు లాత్మకుఁ జెందక పోవుటచేతనే యాత్మ శరీరమునకంటె వేఱయినదని చెప్పవచ్చును. దేహవిలక్షణమగునాత్మ యెప్పు డైనఁ దెలియవచ్చునా ? అని శంకింపరాదు. సుషుప్తియందు దేహగతము లగు బ్రాహ్మణత్వాది ధర్మములు తెలియఁబడక దేహవిలక్షణ మగు నాత్మపదార్థ మనుభూత మగుచుండును. *ఓరాజా ! ప్రకృతిపురుష స్వరూపములను నీకు వివరించితిని.

---

* పై రెండుశ్లోకములకును ప్రకృతిపురుషవిలక్షణ మైన పరమాత్మ పరముగాను నర్థమును చెప్పవచ్చును.

ఓరాజా ! పరమాత్మ స్వరూపమును వివరించెద. నాలింపుము. పర మాత్మకు సమమయినవస్తువు కాని యతనికంటె నధికమగువస్తువు గాని

కావున నోమహారాజా! నీవును దేహసంబంధమువలన సంభ-
వించు సుఖమునందును, దుఃఖమునందును సముఁడవై యుండి

లేదు. అతఁడు పాపాదులు లేనివాఁడు. అతఁడు నిరుపాధికుఁడై స్వయ
ముగాఁ బ్రకాశించుచుండు. అతఁడు ప్రకృతి పురుషసంబంధము కల
వాఁడైనను దద్గతములగు నజ్ఞత్వ దుఃఖిత్వాదిదోషములు లేనివాఁడు.
అతఁ డనంతకల్యాణగుణములకు నిలయుండు. అతఁడు స్వరూపముచేతను
స్వభావముచేతను సర్వవ్యాపియై యుండును. అతఁడు దేహములం దున్న
వాఁడైనను వానికి లోఁబడియుండువాఁడు కాఁడు. అతఁడు సమస్తము
నొక్కమారుగాఁ బ్రత్యక్షము చేసికొనఁగలఁడు. అతఁడు జీవాత్మకంటెను
బరుఁడు. అతఁడు సర్వమందును బ్రవేశించియుండి శాసించుచు ధారకుఁడై
యుండును. జీవుఁ డిందులకు విపరీతముగా నుండును. అతఁడు నానాకార
ములు కలిగియుండును. జీవుఁడు స్వయంప్రకాశకుఁ డయినను ప్రకృతి
వికారములగు దేహాదుల సంబంధంబుచే మలినుఁడగును. అతఁడు వాస్తవ
ముగా సత్యసంకల్పాది గుణములు గలవాఁడయినను, నవిద్యామోహితుఁడు.
కావున స్వరూపమును మఱచి కల్యాణగుణముల కాకరుండు కాకపోవుటయే
కాక యజ్ఞత్వాదిగుణములనుగూడఁ బొందియుండును. జీవుఁ డణుస్వరూ
పుండు కావున సర్వగామియై యుండఁజాలఁడు. అందువలననే జీవుఁడు
దేహాదులచేఁ బరిచ్ఛిన్నుఁడై యుండు. అతఁడు స్వకృతకర్మఫలము ననుభ
వించువాఁడుగాని సాక్షియై యుండఁడు. అతఁడు పరమాత్మకు వ్యాప్యుఁడై
యుండును. అట్లు పరమాత్మ ప్రకృతిపురుషులకంటె విలక్షణుఁడై యుం
డును; గావుననే ప్రకృతి జీవులు పొందుచున్న వికారిత్వము మొదలగు
ధర్మములును, కేవలము ప్రకృతిపురుషులందు మాత్రమే యున్న జడత్వాణు
త్వాదులును, నాప్రకృతిపురుషులకు సాక్షియై తదంతరాత్మయైయున్న
పరమాత్మకుఁ బొందవు. పరమాత్మ ప్రకృతిజీవులకు విలక్షణుఁ డయినవాఁడు.
ఇట్లు ప్రకృతి పురుషేశ్వరులకు వైధర్మ్యమున్నదని చెప్పుటకు సుషుప్తియే

యింద్రియములను నంతఃకరణమును వశముఁగావించుకొని
యుత్తమాధమమధ్యము లయిన దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదులందు

యుదాహరణము. ఓరాజా! ఇట్లు జీవుఁడు పరమాత్మకంటె విలక్షణుం
డనియుం, నతనికి ధార్యుఁడనియుం, నేమహనీయుఁడు తెలిసికొనునో, వాఁడు
పాసనదశయందుఁ బ్రకృతియుక్తుఁడైనను నుపాసనానంతరమునఁ బ్రకృతి
గుణములనుండి విముక్తుఁ డగును, ఓరాజా! పురుషుఁ డిట్లు స్వవర్ణాశ్రమ
ములకుచితము లగు నిత్యనైమిత్తికధర్మములను నిర్వర్తించుచు, సాధర్మాచరణ
ములవలనఁ గలుగుఫలము నపేక్షింపక ఇంద్రాదిసకల దేవతాస్వరూపుండనై
సకల ధర్మఫలములను నొసంగుచు నిత్యుఁడనైయున్న నన్ను శ్రద్ధతో
భజింపవలయును. అట్లు భజించినమనస్సు క్రమముగా రాగాదులనుండి
తొలంగి నిర్మలమైనదగును. ఇట్లు పురుషుఁడు రాగద్వేషాదిగుణములను
విడిచి, కావుననే నిర్మలమగు నంతఃకరణము కలవాఁడై, యందువలన
నాత్మస్వరూపమును, జక్కఁగా నెఱిఁగి, క్షుత్పిపాసాదులగు షడూర్ము
లను విడిచి, నాకు శరీరభూతమగు నపహతపాప్మత్వాదు లగు గుణాష్టక
మును బొందుచున్నాఁడు. ఇంతియకాక పృథివ్యాది భూతములకును,
శ్రోత్రాది జ్ఞానేంద్రియములకును, వాగాది కర్మేంద్రియములకును మనస్సున
కును, నధిపతియును, స్వరూపముచేత నే నిర్వికారుఁడును, నగు పరమాత్మ
యుదాసీనుఁడై యున్నట్లు లెఱిఁగినమహాత్ముఁడు జీవద్దశయందుఁగూడ
సుఖమునే పొందును. ఓరాజా! పృథివ్యాది భూతములు జ్ఞానేంద్రియములు,
కర్మేంద్రియములు చిత్తము, స్వరూపముగాఁ గలిగి ద్రవ్యాత్మకమై కావు
ననే దేవమనుష్యాది భేదములచే నానావిధమయిన లింగశరీరమునకు మార్పు
గలుగుచుండును గాని ఆత్మకుఁ గలుగవు. కావున తత్త్వత్రయము నెఱిఁగిన
పండితు లామార్పులకు జంకి లింగదేహప్రయుక్తములై వచ్చుసంపదలందు
సంతోషమును విపత్తులందు దుఃఖమును పొందక ప్రవర్తించుచుందురు.
ఓయీ! లింగశరీరమునకు మార్పుగల్గుచున్నట్లు పృథివ్యాది ధర్మముల

దేహాతిరిక్తమగు సామ్యము ననుసంధానముసేయుచు, నీవు సం
పాదించి యున్నయమమాత్యాదులతోఁ గూడి సమస్తలోకమును
సమముగా రక్షింపుమా. ఓయీ! నాకు మోక్షముఁ గలిగింపక
యఖిలలోకరక్షణమును జేయుమని యేల చెప్పెదవని శంకింప

కధ్యక్షుఁడై యుండుటవలనఁ గల్గుమార్పు ఆత్మయందు లేదా? అనినఁ
జెప్పెదను వినుము. అవును. ఆత్మకు ద్రవ్యాద్యధ్యక్షత్వ రూపవికార
మున్నను నది జ్ఞానవికారరూపమైనది. ఆవికారమైనను ధర్మరూపజ్ఞానమం
దున్నది. కాని స్వరూపమం దున్నది కాదు. కావున నాత్మకూటస్థుఁడనియు
మార్పులేనివాఁడనియుఁ జెప్పవచ్చును. దేహాదిరూపపరిణామము ద్రవ్యసమూ
హముదే కాని యాత్మది కాదు. ఓయీ! ధర్మభూతజ్ఞానమునకు మార్పున్న
దని యంగీకరించుచున్నావు. ధర్మభూతజ్ఞానమునకు మార్పున్నచో ధర్మి
భూతజ్ఞానమునకుఁ గూడ మార్పేల కలుగదు? దానిఁగూడ నంగీకరించిన
పరమాత్మకు కూటస్థత్వము సిద్ధించుటెట్లు? అనినచో సమాధానమును
వినుము. కూటస్థత్వమనఁగా వికారములు లేకుండ నుండుటయే యని
యర్థము. ఇంతియ కాక కూటస్థత్వమనఁగా నిత్యత్వమనియు నర్థముజెప్ప
వచ్చును. ఆలోచింప ధర్మిభూతజ్ఞానము నిత్యమే. అయినను దానికిఁ గర్మ
విశేషముచే నొకప్పుడు సంకోచమును ఒకప్పుడు వికాసమును గలుగుచుండు
నని యంగీకరింపవలసి యున్నది. మఱియు నాధర్మభూతజ్ఞానమునకుఁ బ్రస
రముకలదు. అజ్ఞానమున కట్టి ప్రసరము లేకపోవుటయే సంకోచమనఁబడును.
దాని కట్టిప్రసరము కలిగియుండుటయే వికాసమనఁబడును. జ్ఞానప్రసరమే
కర్మవిశేషముచే సంకోచవికాసములను బొందుచుండుటచే ధర్మభూత
జ్ఞానము గూడ ధర్మిభూతజ్ఞానమువలెనే నిర్వికారమనియు నిత్యమనియుఁ
జెప్పఁబడుటచే ధర్మభూతజ్ఞానమును బట్టియుఁ బరమాత్మ నిర్వి
కారుఁడును నిత్యుఁడును నగుచున్నాఁడు. కావున బరమాత్మకుఁ గూట
స్థత్వములో ననుపపత్తి యేమియును లేదు.

కుము. ఓయవనీశా! రాజు ప్రజాపాలనమును ధర్మయుక్తము
గాఁ జేయవలయును. అట్లు చేసినరాజు దేహమును విసర్జించిన
పిమ్మట ప్రజలపుణ్యములో నాఱవపాలు పొందును. రాజు
ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రజలఁ బాలింపనిచోఁ బ్రజలవలన పన్ను
పుచ్చుకొన్నవాఁడు కావుననే తనపుణ్యమును బ్రజల కర్పించి
వారలపాపమును దా ననుభవించును. ప్రజలఁ బాలించుటవలన
నిట్టిలాభమును, నట్లు చేయకుండుటవలన నిట్టినష్టమును గలదు.
కావున రాజునకుఁ బ్రజాపాలనమే శ్రేయస్సాధన మగుచున్నది.
అట్లుండ నీవు ప్రజాపాలన మేల చేయరాదు? నీ విట్లు ధర్మ
యుక్తముగాఁ బ్రజలఁ బాలించినచో నీకు ముక్తిగూడఁ దప్పక
లభించును. ఓరాజా! బ్రాహ్మణవర్యులకు ననుమతముగా వర్ణా
శ్రమోచితధర్మముల నాచరించుచు, దత్ఫలమును నపేక్షింపక
ప్రజలలో దానును నొకఁడనియుఁ దనయందు స్వాతంత్ర్యము
నారోపించుకొనక, ప్రజలను రక్షించుచున్నచో బ్రజానురాగము
గల నీవు దగినసమయములయందు నీ గృహంబులకు విచ్చేయు
సనకాదిసిద్ధులను సందర్శించి వారల యుపదేశంబున మోక్ష
మును బొందుదువు. ఓమానవేంద్రా! నీశమదమాదిగుణముల
చేతను, సుస్వభావముచేతను, వశీకృతుఁడ నైతిని సుస్వభావా
దులచే వశుఁడ నైనట్లు సమచిత్తము గలనేను కృచ్ఛ్రచాంద్రా
యణాదితపంబులచేతను, యోగములచేతను, వశుండనుగాను.
నీ కేదైనను వరంబు నొసంగెదను. కోరుకొనుము. ఓవిదురా!
లోకప్రభు వయిన విష్ణువుచేఁ బృథురాజీప్రకారము శాసిం
పఁబడి యతని యాజ్ఞను మిక్కిలి యాదరించెను. మఱియు
దన యపరాధమును క్షమింపు మని యతని పాదములఁ బడి

తన యపరాధమునకు సిగ్గుపడుచున్న దేవేంద్రునిఁ బ్రేమతో నాలింగనముచేసికొని యతనియెడఁ గ్రోధమును విడిచెను. అనంతరము సర్వరూపుఁడైన విష్ణువును, బృథురాజు సమర్పించిన పూజాసత్కారమును గైకొని తనలోకమునకుఁ బోవ నభిముఖుఁడై యుండియు, నిరతిశయభక్తిచేఁ దనపాదములను బట్టుకొని వదలక యున్న పృథువునందలి యనుగ్రహముచే నాలస్యము చేయుచుఁ బద్మపత్రములవలె విశాలములయిన నేత్రములతోఁ జూచుచు వెడల లేక పోయెను. ఆపృథురాజునుఁ బ్రాంజలియై యానందబాష్పములచేఁ గన్నులు నిండుటచే హరినిఁజూడ సమర్థుఁడుకాక గద్గదకంఠముఁగలిగి యేమియును సంభాషింపనేరక మనస్సుచే హరిని గౌఁగిలించుకొనియుండెను. అనంతరము పృథువు, కన్నీటిని దుడుచుకొని, తనకంటికి గోచరుఁడై *కాలిచే భూమిని స్పృశించుచు గరుత్మంతునిబుజముపై హస్తాగ్రము నుంచియున్న హరినిగాంచి యిట్లనియె. ఓవరదా ! నీవు బ్రహ్మాదులకుఁగూడ నధిపతివై వరముల నిచ్చువాఁడవు. అర్థకామాదు

పృథువు నారాయణుని నుతించుట.

లన్నియు నీశ్వరఫలంబులు. అట్లు తెలిసికొనియుండియుఁ గొందఱు సత్త్వాదిగుణానుసారముగా వికారము నొందుచున్న సంసారులనుభవింప వలసినవరములను గోరుచుందురు. కాని నేను ముక్తినైన నిచ్చు నీవంటిమహాత్మునిదయవడసి యట్టిక్షుద్రవరములను

* దేవతలు భూమిని స్పృశింపరు. ఐనను విష్ణువు తనపాదముచే భూమిని ముట్టుచున్నట్టు చెప్పఁబడినది. అట్లు చెప్పుటచే విష్ణువు పృథువునందలి కృపాతిశయమువలనఁ దనయొడలుమఱచి చేయఁదగినపని యేదియో తగనిపనియేదియో తెలియఁజాలక పోయె నని తెలియఁదగినది.

గోరను. అట్లయిన మోక్షమును గోరుకొందువా యని యందు వేని, నేను దానిని గోరను. ఆమోక్షమందు మహాత్ముల హృదయాంబుజములనుండి ముఖద్వారమునఁ బ్రవహించునీపాదపద్మమకరందమును, నీసత్కీర్తిగుణములను వినుటయు నెట్లు సంభవించును? అవి లేనిమోక్షముతో నాకుఁ బ్రయోజన మేమి? కావున మోక్షమును గోరను. నీయనంతగుణములను వినుటకుఁ బెక్కుచెవుల నొసంగుము. ఇదియే నాకభీష్ట మగువరము. దాని నొసంగుము. అట్టివరముఁ గోరితి వేమని యడుగు దేని చెప్పెద, విను. ఓసత్కీర్తిరాశీ! నీభక్తులముఖపద్మమునుండి స్రవించుచున్న నీపాదపద్మామృత లేశమును గొనివచ్చు వాయువును గొంచెము శ్వాసించినను,నదితత్త్వమార్గములను మఱచిన సామాన్యయోగుల మగునూవంటివారికి మరల నీభక్తిని గలుగఁజేయుచున్నది. అట్లు నీభక్తిని వర్ధించు నీకీర్తిశ్రవణమే నాకు వలయునుగాని మోక్ష మక్కఱలేదు. కావున నీగుణశ్రవణమునకుఁ జాలినన్ని కర్ణములనే నాకొసంగుము. మహాత్ముల సహవాసము చేసి వారివలన నీగుణకీర్తులను విని సంతసించెదను. ఇంతియకాక నీగుణములను వివరించి చెప్పుమహాత్ములసహవాసములభించినప్పుడువారు నుతించుచున్న నీగుణములను లక్ష్మీదేవిసైత మత్యాదరముతో వినుచుండఁగర్మజడుండయినపశువుతప్పగుణగ్రాహియగు పురుషుండెవండువిననిష్టపడఁడు? కావునబద్ధులకంటెను, ముక్తులకంటెను, నిత్యులకంటెను నుత్తముఁడవయి' సర్వజ్ఞత్వాదులగు ననంతకల్యాణగుణములు గలవాఁడవయియున్న నిన్ను లక్ష్మీదేవి వలెనె నేనును నత్యాసక్తితో సేవించెదను. ఏకవస్తువును భజించునప్పుడు నాకును లక్ష్మికిని గలహము సంప్రాప్తమగునేమో

యని భావింపకుము. దేవా! నీవు పరిచ్ఛిన్నుఁడవు కావు. నేనును
లక్ష్మియుఁ దదేకనిష్ఠతో నీచరణాబ్జములను స్మరించుచున్నవారము.
కావున మా కట్టి కలహము కలుగనేరదు. ఓజగదీశా! ఆలోచింప
జగజ్జనని యగులక్ష్మితో నాకు విరోధము కలిగినఁ గలుగవచ్చును.
ఆలక్ష్మి చేయుచున్న కార్యములనే నేనును జేయఁగోరినప్పుడు
కలహమేల సంప్రాప్తము కాదు? అగుఁగాక. అందులకు నే భయ
పడను. నీవు దీనవత్సలుఁడవు కావున నింద్రునితో విరోధించి
నప్పుడు నాయందు బక్షపాతముంచినట్లు లక్ష్మితో విరోధించినప్పు
డును నాయందుఁ బక్షపాతమును వహింపకమానవు. భక్తుల
నాదరించినట్లు లక్ష్మి నాదరింపవని నేనెఱుఁగుదును. ఓలోకనాథా!
యజ్ఞాదికర్మములందుఁ బ్రకృతివలన మాకు సంప్రాప్త మగు
ఫలమంతయు ననర్థదాయక మైనదియె. ఇట్లనర్థదాయకమగు
ప్రాకృతఫలమును సాధించుటచే నీచములైనను యజ్ఞాదులు
భవదర్పితము లైనప్పుడు నీవు భక్తిని గలిగించి, తన్మూలమున
ననంతమును, శాశ్వతమును, నగుముక్తి నొసంగుచున్నావు.
ప్రకృతిసంబంధముచే మేము చేయున దెఱుంగక, యారాధన
రూపము లయినయాగాదికర్మములను బశుపుత్రాదులైన యైహి
కాముష్మికసుఖముల నపేక్షించి చేయుచుండ మాకట్టినీచఫలా
శను వదలించి శాశ్వతస్థిరఫలమును గలిగించుట దీనవత్సలుఁడవగు
నీకెంతయు సముచితముగానున్నది. ఓదేవా! యాగాదికర్మములు
తుచ్ఛములైనవి. కావున నిష్కాములయినపురుషులు మాయా
గుణములగుసత్త్వాదులచేఁ గలుగు దేహాత్మభ్రమను నాత్మ,
స్వతంత్రమైన దను భ్రమను నిరసించియున్న నిన్నుఁ దత్త్వజ్ఞా
నము కలిగినతరువాతనుగూడ సేవించుచుందురు. ఇంతే కాదు.

నిరతిశయానందరూప మగునాత్మానుభవము తమకుఁ గలిగినను నీపాదపద్మస్మరణము తప్ప వేఱుఫలము నపేక్షింపనిసాధువులు నిన్నుభజింపకమానరు. ఇట్టుండ నీవు నిన్నుభజించెడినన్ను నుద్దేశించి, "ఇష్టవరము నిచ్చెదను గోరుము" అని పలికితివి. ఆవాక్యము జగమునకు వ్యామోహమును గలిగించుచు విషసంయుక్తమగు క్షీరమువలెనే యనర్థదాయకమని తలంచెదను. భక్తానుగ్రహశీలుండ వగునీకిది యింతేనియు నుచితముకాదు. పాశతుల్యమగునీవాక్యముచే, జనుఁడు బంధింపఁబడకయున్నచో ఫలమోహితుఁడై ప్రవృత్తికర్మముల నాచరించునా? ఆచరింపఁడు. ఓయీశ్వరా! నీమాయచే స్వాత్మపరమాత్మజ్ఞానము లేకయున్న జనుఁడు దైవసంకల్పమువలన నిన్నుభజించుచు సత్యస్వరూపుఁడయిననీవలన సర్వకామాదు లయిన సామాన్య ఫలములనేపొందినచో వాఁడు నీపాదమూలమునకు దూరీకృతుఁడగుచున్నాఁడు. కావున నీయంత నీవే కుమారునికి హితముచేయు తండ్రివలెనే మాకుహితముచేయ నర్హుండవు" అనిపలికిన పృథురాజువాక్యములువినిసంతసించి నారాయణుం డిట్లనియె. 'ఓమహారాజా! నీవు చక్కఁగాఁజెప్పితివి. నీవైహిక ఫలములనపేక్షింపలేదు. కావుననాయందు భక్తిగలిగి నీవు స్వర్గమును మోక్షమునుగూడ హేయములుగాఁజూడఁగలవు. ఓరాజా! నీనడవడికి నేనుమిగుల సంతసించితిని. నీవు నామాటయందు శ్రద్ధయుంచి విడువఁదరముకానిదయినను రోషమునువిడిచితివి; మఱియునావాక్యమును మన్నించితివి. నావాక్యమును మన్నించుటే నాకుత్కృష్టమగునారాధనము. ఓమహీశా! నాయందునీకు భక్తివర్ధిల్లుఁగాక. దైవవశముచే విడువఁదరముగానిమాయను సులభముగా విడిపింపఁజేయునీదృశ

మగుభక్తిని గలిగియుంట కానంద మొదవెదును" అనిపలికి యతఁడుపలికినవచనమును నుతించి యతనిచేఁ బూజితుండై యతని ననుగ్రహించి నారాయణుఁడుతనలోకమునకేఁగనిశ్చయించెను. అప్పుడు దేవర్షులు, బితృదేవతలును, గంధర్వులును, జారణులును, పన్నగులును, గిన్నరులును,నచ్చరలును,నమరులునుఁ, దక్కినభూతములును,భగవదాత్మకబుద్ధి గలపృథురాజుచే యథార్థముగా బూజితులై యాగభూమినుండి కదలి భగవంతు ననునరించిపోయిరి. అంత నారాయణుఁడు గురువులతోఁగూడి చూచుచున్న పృథురాజుమనస్సు హరించుచున్నవాఁడుంబోలెఁ దనలోకమున కరిగెను. అంతట పృథురాజు తనకు దర్శనమిచ్చి యంతర్ధానము చెందినవాఁడును బ్రహ్మాదిదేవతలకు దేవుఁడు నగు వాసుదేవునకు నమస్కరించి తనపురమునకరిగెను. పందొమ్మిదవయధ్యాయము.

పురవర్ణనము.

ఓవిదురా! పృథురాజు తనపురమును బ్రవేశించె. ఆపురము ముత్తెములసరులచేతను, బూలదండలచేతను, వస్త్రములచేతను బంగారపుబహిర్ద్వారములచేతను, మిక్కిలి వాసనగొలుపు ధూపములచేతను వెలయుచు నానందము గొలుపుచుండెను. అందలి రథ్యావీథులన్నియును, జందనము, అగరు మొదలగు పరిమళద్రవ్యములచే సిక్తములయి యవాంకురములచేతను, దీపములచేతనుఁ బుష్పములచేతను, ఫలములచేతను, నక్షతలచేతను, పేలాలచేతను విలసిల్లుచుండెను. మఱియు రంభాస్తంభములచేతనుఁ, జిన్నపోకవృక్షములచేతను నలంకరింపఁబడినవి. పలురకములగు చిగుళ్లచే నవి యెంతయు నందముగలిగియున్నవి.

అంతట నాపురప్రజలు తమరాజు వచ్చుటకు సంతసించి పలు విధము లగుపూజాద్రవ్యములను, ననేకములగు మంగళద్రవ్య ములను నవలంబించి రాజున కభిముఖులై నడచిరి. అప్పుడు నానాలంకారములచేభూషితలై ప్రకాశితలయియున్నస్త్రీలును రాజాభిముఖులై నడువఁజొచ్చిరి. అంతఁ బృథువు శంఖనినాద ములును, దుందుభిస్వనములును, అంతటను వ్యాపింప, ఋత్వి జులవేదఘోష ప్రబలుచుండఁగా గర్వరహితుఁడై యందఱిచే నుతింపఁబడుచు, దనమందిరమును బ్రవేశించెను. రథ్యాదులం దచ్చటచ్చటఁ బౌరులచేఁ బూజితుఁ డయినపృథురాజు వారల పూజలకు సంతసించి యాపురవాసులకును, జానపదులకును, దేశవాసులకును, నిష్టవరముల నొసంగి. యథార్థముగాఁ బూ జించెను. ఓవిదురా! ఉదారగుణుఁడును మిగులఁ బూజనీయు డును. నగుపృథురాజు నిర్దుష్ట మగువ్యాపారము కలవాఁడయి, యీదృశము లగునద్భుతకర్మముల నొనరించుచు, భూమండల మును బరిపాలించెను. అనంతర మతఁడు విపులమగు తనకీర్తి నీలోకమున నిలిపి పరమపదమును బొందెను.'' అని మైత్రే యుండు విదురునకుఁ జెప్పెననియు నట్లె శుకుండు రాజున కెఱిం గించెననియు సూతుండు మునులకుఁజెప్పి వెండియు నిట్లనియె. ఓశౌనకమునీంద్రా! సకలసద్గుణములచే నుద్భూతమై గుణవం తులచేఁ బూజితమయిన పృథురాజుకీర్తిని విని విదురుండు కథ కుఁ డయినమైత్రేయునిఁ బూజించుచు బాగుబాగని నుతింపుచు, నిట్లనియెను. ఓమునీంద్రా! పృథురాజిట్లు బ్రాహ్మణులచే నభి షిక్తుఁడయి దేవేంద్రాదులనుండియుఁ బూజలనుఁబొంది. విష్ణు సంబంధి యగువీర్యమును దనబాహువులందు నించివైష్ణవ

బలపూరితము లగుబాహువులచే భూమినిదోహదముచేసి, యిం
కనేమేమిచేసెను? ఎవఁడు పృథ్వీదోహనాదులగునద్భుతకార్యము
లొనరించెనో యాపృథురాజకీర్తి? బుద్ధిమంతుఁ డయినచో నెవఁ
డాలకింపఁడు? ఏమహనీయుఁడు భూమివలనఁబితికి విడిచినవస్తు
సమూహమువలనసమస్తభూపతులులోకపాలురతో నిదివఱకును
బ్రదుకుచున్నారోయనవద్యమగు నాపృథుపుచరితమును వివరించి
నాకుఁదెలియఁజేయుము' అనియడిగిన విదురుఁజూచి మైత్రేయుం
డిట్లనియె. 'ఓవిదురా! గంగాయమునానదులకు మధ్యస్థానముననున్న
బ్రహ్మావర్తమను పుణ్యక్షేత్రమున నివసించుచుఁ, *బూర్వ
కర్మాయత్తము లగుభోగములను మాత్రమే యనుభవించెను.
మఱియు నతఁడు తనశాసనమును సప్తద్వీపములయందును జెల్లు
నట్లు చేయుచుఁ, దనతో సముఁడగువానిని మఱొక్కనిఁ గానక
బ్రాహ్మణులను, భగవద్భక్తులను గాకతక్కినవారినిదగునట్లు దండిం
చుచుఁ బాలించుచుండెను. అతఁడొకప్పుడు మహాసత్రమును జేయ
సంకల్పించుకొనిదీక్షితుఁడై యుండెను. ఆమహాసత్రమున దేవతల
యు, బ్రహ్మర్షులయు, దేవర్షులయు, మహాసభయొకటి ప్రవర్తిల్లెను.

---

* ఇందులకు మూలము "ఆరబ్ధాన్" అని యున్నది. "ఇట ఆరబ్ధాన్" అనుపదమునకుఁ బ్రాచీనకర్మాయత్తములగు భోగములననుభవించుచుండెననియే చెప్పఁబడెనుగాని యపూర్వములను సాధించెడి సాధనములను జేయుటచే నారబ్ధములగువానిని గాదని యెఱుంగునది. ముముక్షువునకుఁ బాపమువలెను బుణ్యమును ఫలమును గల్గించి మోక్షమునకు భంగము గలిగించును కానఁ దాదృశపుణ్యమును విడువదలఁచిన బుద్ధిమంతునకు భోగసాధనకర్మముల నాచరించుట యసంభవము. కాన పృథు వట్లె చేసెనని భావము.

పృథువు సభాసదులను బూజించుట.

అప్పుడు పృథు వాసభకు వచ్చినమహాత్ములనందఱను యథార్హముగాఁ బూజించి సభామధ్యమునం జుక్కలలోఁ జంద్రునివలెఁ బ్రకాశించుచు, లేచినిలువంబడియె. అతఁ డున్నతుఁడై బలిసిన దీర్ఘబాహువులు గలవాఁడయి యుండెను.అతఁడుపద్మపత్రముల వలె నరుణములయిన నేత్రములు కలవాఁడు. అతఁడు సుందర మగునాసయు ముఖమును గలిగి ప్రసన్నుఁడై పరఁగుచుండెను. అతనిస్కంధములు మిక్కిలి బలిసియుండెను. అతఁడు శోభనదంతములును మందహాసమును గలవాఁడు. అతనికి విస్తీర్ణమయిన వక్షస్థలమును బీవరము లయిననితంబములును గలవు. అతనికి మూఁడయినవళులచే సుందరమై, రావియాకువలె మీఁద విస్తృతమై, క్రిందసంకుచితమైయున్న యుదరముకలదు అతఁడుమిగుల నింద్రియశక్తి గలిగియుండెను. అతనియూరువులు కాంచనము వలెనుజ్జ్వలము లయి, పాదము లున్నతము లయి యుండెను. అతని కేశములు సన్నములై, వంకరగలిగి మృదువులై, నల్లనివయి యుండెను. అతనికంఠము రేఖాత్రయయుత మయి శంఖమును బోలుచుండెను. అతనిశరీరము శ్రేష్ఠములై యమూల్యములయి యున్నదుకూలములచేఁ బ్రావృతమయి యుండె. అతని సమస్తావయవములును సత్రదీక్షచే నాభరణరహితము లగుటచే స్వాభావికశోభను వెలువఱుచుచుండెను. అతఁడు కాంతిమంతుండయి, పవిత్రపాణియయి, యుచితకర్మముల నెఱవేర్చియుండెను. అతఁడు సంతాపహరములును స్నిగ్ధములును, నగునేత్రములు గలవాఁడు. ఈదృశుఁ డగుపృథురాజు సభ్యులను సంతసింపఁ జేయుచున్నవానివలె శ్రావ్యమై, చిత్రపదములు గలిగి మృదు

లమై, యపశబ్దములు లేక, యర్థగంభీరమయి, యవ్యాకుల
మయిన వాక్యములను బలికెను. "ఓసభ్యులారా! యీసత్రము
నకు విచ్చేసినమీ కందఱకును భద్రమేకదా? ధర్మములఁ దెలియఁ
దలంపుకలవారు తెలియఁదగిన నా యభిలాషమును సత్పురుషుల
చెంత విన్నవించుకొనవలెను. నేను బ్రహ్మచేఁ బ్రజలను శాసింప
నియుక్తుఁడనైతిని. ఇంతియకాక ప్రజలను స్వీయములగు వర్ణా
శ్రమధర్మములందు నిలుచునట్లు చేయుటకును జీవనము నిచ్చుట
కును రక్షించుటకును గూడ నియుక్తుఁడనైతిని. ప్రజారక్షణాది
కమును జేయునరపతి కెట్టిలోకములు వచ్చునని బ్రహ్మవాదులు
పలుకుచున్నారో యాలోకములు ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రజా
రక్షణాదికమును జేసిననాకు లభించుఁగాక. మఱియు ప్రజారక్షణా
దికమును నేను జేయుచున్నప్పుడు చూచుచుసాక్షియైన యీశ్వ
రుఁడు సంతసించును. అతఁడు సంతసించిన నాకుముక్తి తప్పకసుల
భమైయుండును. అట్లు ధర్మయుక్తముగాఁ బ్రజలను శిక్షింపక
యే పన్నును గ్రహించుచున్నరాజు ప్రజలపాపమునంతను నను
భవించును. వాఁడు స్వీయమగుజ్ఞానశక్తిని బలాదులను సయితము
గోల్పోవును. కావున, ఓ ప్రజలారా! మీకుఁ బ్రభువునైననాని
మిత్తము మీరసూయారహితులై భగవదర్పణబుద్ధిగలిగి పిండ
ప్రదానాదులవలెఁ బరలోకహితకరములైన మీమీవర్ణాశ్రమ
ధర్మములనాచరింపుఁడు. మీరట్లొనరించినచో, నాయందుమీ
కెక్కుడనుగ్రహము గలదని తలంతును. ఓ దేవతలారా! ఓపితృ
దేవతలారా! మీర లసూయారహితులై, నాయనుశాసనము
ననుమతింపుఁడు. పుణ్యమునుగాని పాపమునుగాని చేయువాఁడు
ను, చేయించువాఁడును, వానికనుమతించువాఁడును బరలోక

మును బొంది సమఫలమునే యనుభవింతురు. కావున నాయను శాసనము ననుమతించిన మీరును సత్ఫలమును బొందకమానరు. ఓ యుత్తములారా! *ఆస్తికులమతమందు, యాగాదులం దారాధింపఁబడి యా యాగఫలమును దత్కర్తల కిచ్చునట్టి

---

* నిరీశ్వర మతఖండనము—కొందఱు నిరీశ్వరవాదు లిట్లనుచున్నారు. ప్రకృతిపురుషులకంటె వ్యతిరిక్తుఁడగువాఁడును, నీశ్వరుఁ డనుపేరు గల వాఁడును లేఁడు. అట్టి యున్నట్టు ప్రమాణము కానరాదు. అతఁ డెప్పుడును గంటికిఁ గానరాకుండుట చేఁ బ్రత్యక్షప్రమాణము పనికిరాదు. అనుమాన ప్రమాణమును బ్రస్తుతోపయోగి కాదు. అనుమానప్రమాణ మెట్టిదనఁగా అనుమానప్రమాణమునకు సాధ్యమును, హేతువు దృష్టాంతము నుండవలెను. హేతువునుబట్టి సాధ్యమును సాధింపవలెను. అనుమానశరీర మెట్లన, 'పర్వతము, నిప్పుగలది. పొగగలది గనుక, వంటయింటివలెనే' అనఁగా వంటయింటి యందుఁ బొగయుండుటచే నిప్పున్నట్లు చూచుచున్నాము కాన, పొగ యుండుచోటులందెల్ల నిప్పుండక తీఱదు కనుక, పర్వతము పొగగలది కనుక నదియు నగ్నిగలదియే. ఇటఁ బర్వతమందు వహ్నియున్నదని సాధించుచున్నాము. కాన వహ్ని సాధ్యము. పొగ హేతువు. వంటయింటి యందువలె నన్నది దృష్టాంతము. మఱియు సాధ్యమును హేతువును నెప్పుడయిన నొకప్పుడు చూచి యుండవలెను. హేతువయినపొగ యుండు నన్నిచోటులందును సాధ్యమగునగ్ని యుండకతీరదు. కావున హేతువుఁ బట్టి వహ్నిని సాధించుచున్నాము. అట్లె యనుమాన ప్రమాణమునుబట్టి యీశ్వరుని సాధింపవలసియుండును. కాని యట్లు వలనుపడదు. సాధ్యమగునగ్ని యెప్పుడయిన నొకప్పుడు మనకుఁ బ్రత్యక్షమై యున్నట్లు ఇట సాధ్యమగు బ్రహ్మపదార్థముగూడఁ గంటికి గోచరమై యుండవలెను. సాధ్యమన నెట్టిదియో యెఱుంగనప్పుడు దానిని సాధించు టెట్లు? అగ్నిని సాధించుటకు సాధనమగు పొగయును, దృష్టాంతమగు మహానసమును

యీశ్వరుఁడొకఁడున్నాఁడనియు, నీలోకమందును పరలోక మందును, విచిత్రములగు భోగభూములును, వాని ననుభవించు

నున్నట్లు బ్రహ్మపదార్థమును సాధింపనట్టి వేదియును లేవు. కాన ననుమాన ప్రమాణము నిరాకరణీయము. శబ్దాదులుగూడ నీశ్వరుఁడున్నందులకుఁ బ్రమాణము కాదు. ప్రమాదాది దోషదూషితములగుటచేఁ బ్రమాణములుగాఁ జెప్పఁదగినవికావు. మఱియు శ్రు॥ సత్యంజ్ఞానమనంతం, నిష్క్రియం నిష్కలం॥ ఇత్యాదులగు వేదవాక్యములుగూడ ప్రమాణములుగావు. లోకములో వృద్ధులవ్యవహారములకంటె నితరములగు నర్థములను బోధించెడిశక్తి శబ్దములకుఁజాలదు. మఱియు వ్యవహారము కార్యబుద్ధి పూర్వమునఁ గలదగుటచేఁ గార్యరూపమగు నర్థము విషయమయియే శబ్దము ప్రమాణము కాని తదితరవిషయములందుఁగాదు. మనుష్యశబ్దము కరచరణాద్యవయవ విశిష్టుఁడగునొకవ్యక్తిని జెప్పుచున్నదికాన నాశబ్దమునందే సామర్థ్యము గలదు గాని యితరములందుఁగాదు. లోకములోనిశబ్దములను వృద్ధులు కార్యరూపమగు నర్థము నెఱింగియే వ్యవహరించుకొనుచున్నారు. కాన వైదికశబ్దములనుగూడ గార్యరూపమగు నర్థమందే ప్రమాణముగా వ్యవహరింపవలయును. ఇట్లుండఁ గార్యరూపము కాని యీశ్వరుఁడు విషయమై యెట్లు ప్రమాణము లగును? ఇట్లు ప్రమాణములు కానివేదములందుఁ జెప్పఁబడినఫలప్రాప్తియు నసంభవమే. "ఓయీ! ఇష్టాపూర్తం బహుధాజాతం, బ్రహ్మవిదాప్నోతి పరం॥ ఇత్యాదులచే నైహికఫలమును నాముష్మికఫలమును బ్రహ్మోపాసనము వలన బ్రహ్మప్రాప్తిరూపమగుఫలమును లభించుచున్నట్లు చెప్పఁబడుచున్నదని శంకింపకుము. ఆశ్రుతులు సమస్తకర్మములందును గర్తయగు జీవాత్మకుయాథార్థ్యమును దెలియఁజేయుటందేయుపపన్నములగుచున్నవి. కానినీవనినట్లు తత్తత్ఫలప్రదాయకత్వమందు కాదు ఓయీ! చిత్రపటాదులను పనిఁబూని నైపుణ్యముతో వ్రాయుచుండుట జూచుచున్నాము. ఆచిత్రపటాదు లొకరు వ్రాయకుండ తనంత తానుగలుగుట చూడలేదు. అట్లె మయూరాదులగుచిత్ర

విచిత్రశరీరములును బెక్కులు గానవచ్చుచున్నవనియుఁ, బ్రకృతి
పురుషులకంటె వేఱుగా నీశ్వరుఁడు లేనిచో నిట్టిసృష్టి లభించుట

తరపదార్థములను సృజింప నీశ్వరుఁడు లేనిచో నవి యెట్లు పుట్టుచున్నవి?
చిత్రపటాదులు స్వయంభూతము లయినట్లు మనము చూడలేదు. కాన నవియు
స్వయంభూతములు కావు. వానిఁ జేయువాఁ డొకఁ డుండవలెను. వాఁడే ప్రకృ
తిజీవులకంటె వ్యతిరిక్తుఁడగు నీశ్వరుఁడని యంగీకరింపక తీరదు. అతఁడుండుట
వలనఁ దదుపాసనాదికమువలన ఫలమును సంప్రాప్త మగుచున్నది అని
ప్రశ్నింపరాదు. జీవుఁడు పుణ్యపాపరూపము లగుకర్మముల నాచరించు
చున్నాఁడు. ప్రకృతి జీవుఁ డొనరించినకర్మముల కనురూపము లగు చిత్రరూప
ములుగా మాఱుచుండును. అంతియ కాని దాని నట్లు మార్చువాఁడు లేఁడు.
ఇంతియ కాక యౌషధవిశేష సంబంధమువలన నాప్యాయనము లగునవియు
విషాదిసంపూరితము లగునవియు నగు నన్నాదులు నియమితకాలమందు సుఖ
మును దుఃఖమును గలిగింప హేతువులగుచున్నట్లు జీవుఁ డొనరించిన పుణ్యపాప
ములసంబంధముచేఁ బ్రకృతియు దేశకాలవ్యవస్థలచేఁ దదనుగుణముగు రూప
ములుగాఁ బరిణమించుచున్నదని తెలియుచున్నది. కావునఁ బ్రకృతిపురుషుల
కంటె వ్యతిరిక్తుఁ డగు నీశ్వరుండు మఱియొకఁడు లేఁ"డని చెప్పుచున్నారు.
కాని యది విశ్వసింపఁదగినది కాదు. ఓయీ! యాగాదులందుఁ బూజనీయు
డును తత్ఫలము నిచ్చువాఁడును నొక యీశ్వరుఁ డున్నాఁడు. అట్టి యీశ్వరుఁడు
లేనిచో నీలోకమందును బరలోకములందును విచిత్రతరములగు భోగభూము
లును నాభూముల ననుభవించు విచిత్రశరీరులగు భోక్తలు నుండుట యసంభ
వము. ఈశ్వరుఁ డుండుటచేతనే యవి సంభవించుచున్నవి. ఓయీ! మీరు ప్రకృ
తియే జీవకర్మానుగుణముగా విచిత్రరూపముల నొందుచున్నదని చెప్పుచున్నా
రు. అది యుచితము కాదు. సర్వజ్ఞుఁ డగు నీశ్వరునిచే నధిష్ఠితము కాకుండఁ
బ్రకృతి కట్టి విచిత్రరూపముల నొందు సామర్థ్యము లేదు. ఒకవేళ సర్వజ్ఞుఁ
డగు నీశ్వరునిచేఁ బ్రేరితము కాక ప్రకృతియే తనంతతాను విచిత్రరూపము

యసంభవమనియె, కావున నీశ్వరపదార్థ మున్నదని పెక్కు రం
గీకరించినారు. అట్టియాస్తికులలో మనువును నుత్తానపాదుఁడును,

గాఁ బరిణమింపఁ గలిగినచో నది ప్రళయ కాలమందు నట్టివిచిత్రరూపముల నేల
పొందియుండరాదు? మఱియుఁ బ్రకృతి కట్టిరూపముల నొందుట యెల్లప్పు
డును స్వభావమే యైయుండవలయును గాని యొకమా రట్టి స్వభావముండుట
యు మఱొకప్పుడు లేకపోవుటయుఁ గలుగదు. అగ్నిహోత్రుని కుష్ణత్వ
ము స్వాభావిక మయినప్పు డగ్ని యాగుణమును విడిచి యుండుటను జూచు
చున్నామా? అట్లె ప్రకృతికి విచిత్రపరిణామము స్వాభావికమే యయిన
యెడలఁ బ్రళయమందు లేకపోనేల? కావునఁ బ్రకృతి కట్టిసామర్థ్యము లేదని
యు సర్వజ్ఞుఁ డగునీశ్వరుండే యాప్రకృతి నధిష్ఠించి యిట్టివిచిత్రరూపము
లుగా మార్చుచున్నాఁడనియు నందువలన నీశ్వరు నంగీకరింపక తీరదనియు
జెప్పవలసియున్నది. ఈశ్వరు నంగీకరించినచో నతఁడు సత్యసంకల్పుఁడు
కాన నతని కట్టిసంకల్ప మున్నప్పుడు మానుటయు నుపపన్నమగుచున్నది. ఓయీ
కేవలము ప్రకృతి కట్టిశక్తి లేకపోయెను. జీవసంబంధమున దాని కట్టిశక్తి
లభించినదని చెప్పరాదా యని యన్నచో నది యుక్తముగాదు. జీవుఁడు తా
నొనర్చినపాపకర్మముల కనుగుణముగాఁ బ్రకృతిని మార్చుచున్నచో స్వేచ్ఛ
చేఁ దన కనర్థమెవ్వఁడును తెచ్చికొన నిష్టపడఁడు కావున పశుపాదపాది
శరీరముల నొందక యెల్లప్పుడు మంచిరూపములుగా మార్చుచుండును గాని
కర్మానుగుణముగా మార్పఁడు. దీనివలనఁ బాపానుభవ మెవ్వరికిని కలుగనే కలు
గదు కావున జీవాతిరిక్తుఁ డగునీశ్వరుఁ డున్నాఁడని యంగీకరింపవలెను.
అట్లయినచో "శ్రు॥ ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం" యతః ప్ర
వృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వమిదం తతం। స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విం
దంతి మానవాః" అనఁగా నెవనివలన భూతములకు ప్రవృత్తి గలుగుచున్నదో యె
వనివలన నీసమస్తము కలుగుచున్నదో యాయీశ్వరుని స్వవర్ణాశ్రమోచితము
లగుకర్మములచేఁ బూజించి మానవుఁడు సిద్ధిని పొందుచున్నాఁడని యర్థము.

ధ్రువుఁడును, బ్రియవ్రతుఁడును, నాపితామహుఁ డయినయంగ
రాజును, బ్రహ్మయు, రుద్రుఁడును, ప్రహ్లాదుఁడును, బలియును,

శ్లో॥ తానహాంద్విషతః క్రూరాంస్సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపామ్యజస్ర మశుభా నాసురీష్వేవయోనిషు॥ అనఁగా వెనుకఁ జెప్పఁబడిన నీచులనందఱిని సంసారమందును, నందులోనీచయోనులందును, బడునట్లు చేసెదనని చెప్పఁబడి యుండుటచేఁ బరమపురుషుండు సమస్తకామములను బొందినవాఁడును, సర్వజ్ఞుండును, సత్యసంకల్పుఁడునునగు పరమాత్మ, తనమాహాత్మ్యమునకుఁదగిన లీలలందుఁ బ్రవృత్తుఁడై "ఈకర్మములు మంచివి ఇవి చెడ్డవి" అని కర్మములను రెండువిధములుగా విభాగించి యాకర్మములను బురస్కరించికొని యాయాకర్మముల కుచితములగు దేహేంద్రియాదికమును వాని నియమించుటకుఁ దగినశక్తిని సకలజీవులకును సామాన్యముగా నిచ్చి తనశాసనములను దెలియఁజేయువేదమును దెలిపి తదుపసంహారము నిమిత్తము జీవాంతరాత్మగాఁ బ్రవేశించి, నియమించుచు, నందులోఁబుణ్యకర్మము లాచరించుమనుచున యాజ్ఞను మన్నించి వర్తించువారిని దెలిసికొని ధర్మార్థ కామమోక్షములచే వర్ధించుచుండును. తనశాసనము నతిక్రమించి వర్తించువారిని విరుద్ధఫలభాక్కులనుగాఁ జేయుచు వర్తించుచుండును. ఇట్టివిచిత్రకర్మములు సంభవించుట యీశ్వరు నంగీకరించినచో నే సరిపడును. సత్యంజ్ఞాన మనంతమిత్యాది శ్రుతులచేఁ గర్మాంగభూతమగు జీవాత్మతత్త్వమునే తెలుపఁబడుచున్నవని చెప్ప వలనుపడదు. కర్తయైన బద్ధజీవుఁడయినను ముక్తజీవుఁడయినను మిడుగురుఁబురుగువంటివాఁ డనియును, నవిద్య మొదలగు హేయగుణములు గలవాఁడనియునుఁ జెప్పఁదగినవాఁడు. అట్టి బద్ధముక్తజీవులకుఁ గేవలముపరమాత్మయందు మాత్రమేయుండఁదగిన సకలదోషరహితత్వము, జ్ఞానానందత్వము మొదలగు ననంతకల్యాణగుణములు కలిగియుండుటయు, జగదాదులనుసృజించుటయు, సర్వజ్ఞత్వము, సర్వశక్తిత్వము మొదలగునవియు సంభవింపవు. అట్టి గుణములు పరమాత్మయందే యున్నట్లు శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. శ్రు॥ అపహతపాప్మావిజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్య

నిట్టివారే మఱికొందఱును, నగ్రేసరులని చెప్పవచ్చును. వీరందఱు
ను నాయాజీవుల కర్మములకనుగుణముగా ఫలమునిచ్చువాఁ
డీశ్వరుఁడేయని నిర్ణయించియున్నారు. మఱియు ధర్మార్థకామము
లనెడి త్రివర్గము జీవులొనరించు ధర్మాదులకు ఫలమగు స్వర్గాదిలో
కములును, మోక్షసుఖమును, నొక్కఁడగు పరమాత్మచేతనే యొ
సఁగఁబడుచున్న కారణమున, ధర్మస్వరూప మెట్టిదియో, తద్వి
ధాన మెద్దియో, యందులకు సాధములేవియో, యట్లొనరించు
టకు ఫలమేదియో యెఱుఁగక దుఃఖభాజనులై యున్న వేనుఁడు
మొదలగువారు తక్కఁ దక్కినవారందఱు నీశ్వరుఁ డున్నాఁడనియే
భావించియున్నారు. అచేతనమగు కర్మములకు నపవర్గాదుల
నొసంగునంతటి శక్తి లేదు. కావున సుకర్మదుష్కర్మద్వారకముగా
జీవులకుఁ దత్తత్ఫలంబుల నొసంగువాఁడీశ్వరుఁడే కాని మఱొ
కఁడు కాఁడు. ఆయీశ్వరుని పదకమలధ్యానము సకలానర్థములను
దొలంగింపక మానదు. ఆధ్యాత్మికాదికమగు తాపత్రయముచే
నాతురులైనవారలకు నాపరమేశ్వరుని పాదములసేవ దినదిన
మును వర్ధిలుచు ననేకజన్మములయందు సంపాదితమగు చిత్త
మాలిన్యమును గంగాజలము మలినమునువలెనే తొలంగించు
చున్నది. మనోమలము తొలఁగుటవలనఁ బెద్దలాభంబు గలదు.
ఇట్లు మనోమలినమును దొలఁగించికొన్న మానవుఁడు వైరాగ్య

సంకల్పః॥ తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయ. తత్తేజోఽసృజత. యస్స
ర్వజ్ఞస్సర్వవిత్, యతో వాచో నివర్తంతే అప్రాప్య మనసా సహ' ఇత్యాదు
లన్నియు సిద్ధవస్తుపరములే కాని జీవపరములు కావు. కావునఁ బ్రకృతిపురు
షులకంటె వ్యతిరిక్తుఁడగు పరమాత్మయున్నాఁడనియు నతఁడట్టిగుణము కల
వాఁడనియు నెఱుఁగునది.

సంపన్నుఁడై, ప్రకృతికంటె వేఱయిన యాత్మస్వరూపమును దెలిసికొని యాజ్ఞానవైరాగ్యంబులచేఁ గలిగినబలము గల వాఁడై భగవంతునిపాదమూలమందు నివసించుచు, విజాతీయ వస్తువులందుఁ బ్రత్యయము విడిచి యతనియందే తనచిత్తమును నిలిపి జన్మమును, ముదుసలితనము మరణాదులను గలిగించు సంసారమును బొందఁడు. కావున "ఓసభ్యులారా! మీామీా వర్ణాశ్రమముల కనుగుణము లగుకృత్యములచేతను, శమదమ తపశ్శౌచాదులచేతను, ధ్యానముచేతను స్తోత్రములచేతను, బరి చర్యాదులచేతను, నిష్కపటులయి వర్తించుచుఁ గోరినదాని కంటె నధికమగుఫల మొసగూర్చు నని నిశ్చయించి సమస్తకామ ములనుఁ బూర్తిచేయు పాదపద్మములు గల పరమపురుషుని మీారు భజించుచుండుఁడు. మఱియుఁ బరమాత్మ హేయగుణ ములు లేనివాఁడు. అనంతకల్యాణగుణములు గలవాఁడు. స్వరూప ముచేతనే విజ్ఞానసాంద్రుఁడయి వఱలుచుండువాఁడు. ఆపరమే శ్వరుఁడే వేఱువేఱయిన వ్రీహ్యాజ్యాదు లగుద్రవ్యములును నీల శ్వేతాదు లగుగుణములను, నాలంభనాదు లగుక్రియలును, మంత్రములును, మొదలగువానిచే యాగస్వరూపుఁడయి యాగ ఫలాదు లగు స్వర్గాదిలోకములును, వాని కాధారభూతులగు నగ్నీంద్రాదిరూపశరీరములును, వారలను జెప్పెడి యగ్నీంద్రాది శబ్దములును దానే యగుచున్నాఁడు. ఓసభ్యులారా! వేయేల? వ్రీహ్యాజ్యాదు లగుయాగద్రవ్యాది రూపముగాను, యాగాదుల కుఫలములగు స్వర్గాదిలోకములుగాను, నింద్రాదులం దంతర్యామి తుఁడై యాగఫలమిచ్చువాఁడుగాను, నున్నవాఁడు భగవంతుఁ డొక్కఁడేయని తెలిసికొనుఁడు. ఇట్లు దేవేంద్రాదుల నారాధిం

చినవారు గూడఁ దదంతరాత్మయగు పరమేశ్వరునినే పూజించిన వారగుటచే నందఱు నొక్క దేవతనేయారాధించునట్లు తెల్లమగుచున్నది. మఱియుఁ బరమేశ్వరుఁడు ప్రకృతిచేతను, బ్రకృతిగుణము లగుసత్త్వాదులచేతను, సంస్కారములచేతను, బుణ్యపాపరూపము లగుకర్మములచేతను, నారబ్ధ మగుశరీరమునందు జీవాత్మద్వారకముగా శబ్దాద్యనుభవరూప మగుజ్ఞానమును, బొంది కర్మఫలములగు స్వర్గాదిలోకములుగాఁ గూడ నూహింపఁబడుచున్నాఁడు. కావునఁ గర్మములును, నాకర్మములచే నారాధింపఁ దగినవాఁడును, నందులకు ఫలమును, దత్ఫల మనుభవించువాఁడును నీశ్వరుఁడే కాని మఱొక్కఁడు లేఁడు. ఓయీ! శరీరసంబంధము కలిగినచోఁ బరమేశ్వరునికిశరీరగతదోషములు చెందక మానునా? యని శంకింపరాదు. దారువులం దగ్నిహోత్రము వెలయుచుండు. ఆదారువు స్థూలముగా నున్నప్పు డగ్నియు స్థూలముగా నున్నట్టును, నదియే దీర్ఘమయి యున్నప్పుడు దీర్ఘముగాను, వక్రముగా నున్నప్పుడు వక్రముగాను గానవచ్చుచున్నను, వాస్తవముగా నగ్నికి దారుగతము లగు వక్రత్వదీర్ఘత్వాదు లెంతమాత్రమును జెందవు. అట్లె పరమేశ్వరుఁడు జీవద్వారకముగా శరీరసంబంధము కలవాఁడయి యున్నను శరీరగతము లగుదోషము లతనికిఁ జెందవు. కావున నాదేశమందు నివసించినమీ రందఱును దృఢసంకల్పులై మీమీవర్ణాశ్రమములకుఁ దగిన ధర్మములచేత నింద్రాదుల కంతరాత్మయును, హితోపదేశముచేసి భక్తులను బాగుచేయువాఁడును, దన్నాశ్రయించువారి పాపములను బాపువాఁడును నగు పరమేశ్వరుని నిరంతరమును సేవించు చుండవలయును. అట్లు

పరమేశ్వరుని భజించినవారలే నాయనుగ్రహమునకుఁ బాత్రు లగుచున్నారు. ఓజనులారా! పరమేశ్వరుఁడే దైవముకాని వేఱొకఁడు లేఁడని విశ్వసించి, తితిక్షచేతను కృఛ్రచాంద్రాయణాది తపములచేతను, బ్రహ్మోపాసనముచేతను, నతిథిపూజలచేతను, శమదమాదులచేతను, బ్రాహ్మణకుటుంబములు స్వయముగానే ప్రకాశించుచుండెను. కాన వానికెప్పుడు నేరాజును నపరాధము చేయరాదు. బ్రాహ్మణరాజకులము లన్యోన్యానురాగములై యే యుండవలయును. బ్రాహ్మణులందు గొప్పసామర్థ్యము కలదు. బ్రాహ్మణుల పాదాభివందన మొనర్చి హరి యెప్పుడును దన్నువిడిచియుండనిలక్ష్మిని, కీర్తినిఁ బొందియున్నాఁడు. మఱియు బ్రాహ్మణుల సేవించినవారిని జూచి హరి సంతసించుచుండును. ఆ హరి బ్రాహ్మణసేవాపరాయణు లయిన మన్వాదులకును దేవుఁడు. అతఁడు మొట్టమొదటివాఁడు. అతఁడు స్వయంప్రకాశుఁడు. అతఁడందఱియందు నంతరాత్మయై యుండును. అతఁడు బ్రాహ్మణారాధనముచేఁ దప్పక తుష్టి చెందును. ఒకరిని బూజించిన మఱొకరు సంతుష్టిఁ జెందుట యెట్లని తలంపరాదు. పరమాత్మ సర్వాంతరాత్మ కావున బ్రాహ్మణారాధన మతనికిని జెందును. అందువలన మీ రందఱును సర్వవిధములచేతను బ్రహ్మకులము నారాధింపవలయును. మఱియు బ్రాహ్మణకులములను సేవించుటచేఁ బురుషునిమనస్సు శీఘ్రముగా నుపాయాంతర మక్కఱ లేకయే శాంతిమును జెందును. అట్లు శాంతమగు మనస్సు గలవారికేమికొఱంత గలదు? వారి కసాధ్యమగువస్తువేది కలదు? మఱియు విప్రు లింద్రాదిదేవతలకు ముఖమయి యుందురు. వారు పరబ్రహ్మయావేశావతారము లని చెప్పవచ్చును.

అందువలన బ్రాహ్మణారాధనమువలనఁ బరమాత్మ సంతసించును. ఇంతియకాక యగ్నిహోత్రుఁడు కూడ నింద్రాదులకు ముఖమే అయినను బ్రాహ్మణులు పరమేశ్వరునకుఁ బ్రియతములని యెఱింగి శ్రద్ధచే బ్రాహ్మణముఖమందు హుతము చేసినహవిస్సును బరమేశ్వరుఁ డెంతసంతసముతో భుజించునో యగ్నియందు హోమము చేసినద్రవ్యము నంతసంతసముతో భుజింపఁడు. అందులకుఁ గారణము బ్రాహ్మణులు కేవలము జ్ఞాననిష్ఠు లగుటయే. జ్ఞానవంతులు నాకుఁ బ్రియతములని భగవంతుఁడేస్వయముగాఁ జెప్పియుండెను. జ్ఞాననిష్ఠులగు బ్రాహ్మణులు తనకుఁ బ్రియతములు కావున బ్రాహ్మణముఖమందుంచిన ద్రవ్యమును స్వముఖమందుంచినట్లె యెంచి ప్రియముతోఁ దినుచుండును. ఓ సభ్యులారా! జ్ఞాననిష్ఠ మగుటచేత నే యగ్నికంటె బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులు. మఱికొన్నివిశేషములు కలవు. ఆ బ్రహ్మకులము రాగద్వేషాదిదోషములు లేనిది. అది యనాది యైనది. అది పరమాత్మస్వరూప మనియే చెప్పవచ్చును. బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నిమిత్తమును, తాదృశబ్రహ్మజ్ఞానము నిమిత్తమును, ఉపాసనచేతను, ఉపాసనోపయుక్తములగు జ్ఞానయోగ కర్మయోగములచేతను, బవిత్రాచారములచేతను, వాఙ్నియమము చేతను, ధ్యానముచేతను, ధారణచేతను, వేదాధ్యయనాదుల చేతను గూడి యుండును. ఆవేదమును సామాన్య మయినది కాదు. అది పరమాత్మస్వరూపాదికమును సులభముగా నద్దమందుఁ జూపినట్లు చూపును. ఓయార్యులారా! అట్టిబ్రాహ్మణుల పాదపద్మపరాగరేణువును నా కిరీటముమీఁద నెల్లప్పుడును దాల్చుచుందును. అట్లు చేసినవానిపాపములు త్వరగానే

నాశనమందును. అట్టివానిని సకలకల్యాణగుణములు నాశ్ర
యించును. శీలమనుధనము కలిగి, కృతజ్ఞుఁడై జ్ఞానవృద్ధుల నా
శ్రయించి యున్న కల్యాణగుణవంతుని సంపదలు స్వయముగానే
వరించును. కావున బ్రాహ్మణకులమును, గోకులమును భక్తజను
లును, బరమేశ్వరుఁడును నాకుఁ బ్రసన్నులగుదురు కాక" అని
యిట్లు పలుకుచున్న పృథురాజునుగాంచి పితృదేవతలును, దేవ
తలును, బ్రాహ్మణులును, సాధువులును సంతుష్టహృదయులై
"బాగు బా"గని యిట్లు నుతించిరి. "ఓరాజా! తండ్రి కుమా
రునిచేఁ బరలోకములను సంపాదించుకొను నన్న జనశ్రుతి సత్య
మయినది. పుంసంజ్ఞక మగునరకమునుండి రక్షించువాఁడు గాదా
పుత్త్రుఁ డనఁబడును. నిన్నుఁ బుత్త్రునిగాఁబడసిన హేతువుచేఁ
బాపాత్ముఁడై బ్రాహ్మణశాపహతుఁ డయిన వేనుఁడు నరకమును
దరించెను. ఓరాజా! హిరణ్యకశిపుఁ డనువాఁడొకఁ డుండెను.
వాఁడు భగవంతుని నిందించి నరకకూపమునఁ బడ సిద్ధముగా
నుండియుఁ, గుమారుఁ డయినప్రహ్లాదునిప్రభావముచే నరకము
నతిక్రమించెను. అట్లై నీవలన నీతండ్రియును నుత్తమగతిఁ
జెందెను. ఓరాజా! సమస్తజనులకును నీయందు దృఢమయిన
భక్తి గలదు. కావున నీవు భూవలయంబును బరిపాలించుచుఁ
బెక్కువత్సరంబులు జీవింపుము. ఓపవిత్రకీర్తీ! ఉత్తమశ్లోకుఁ
డును, బ్రాహ్మణులకుఁ గూడ దేవుఁడును నగుపరమేశ్వరుని
గుణములను వివరించి చెప్పితివి. ఇట్టి నీచేతను మేము సనా
థులమయి నిన్నునే విష్ణువుగాఁ దలంచుచున్నాము. ఓభూమీ
శ్వరా! దయాళులగు మహాత్ములకుఁ బ్రజలయం దనురాగము
కలుగుట స్వాభావికగుణము. కావున నీవు మమ్ముఁ బ్రేమించుట

యత్యద్భుత మయినది కాదు. మఱియు దైవ మనువేఱు నామముతో వ్యవహరింపఁబడుచున్న కర్మములచే సంసారకూప మునంబడి యున్న జ్ఞానమును గూడఁ గోల్పోవు చుంటిమి. ఇట్లుండ నీవు మా కిపుడు హితోపదేశము చేసి నరకమునుండి తప్పించి రక్షించితివి. బ్రాహ్మణులం దధిష్ఠించి, క్షత్రియులను క్షత్రకులను నధిష్ఠించి విప్రకులమును బోషించుచు, నారెంటి నధిష్ఠించి యీప్రపంచమును బోషించుచుఁ గేవలశుద్ధసత్వము కలిగియున్న పరమపురుషునియవతార మగు నీకు నమస్కార ములు " అనిరి. ఇది యిరువదియవ యధ్యాయము.

పృథురాజునొద్దకు సనకాదు లరుదెంచుట.

ఓవిదురా! విపులపరాక్రముఁ డగు పృథురాజును జనులు నుతించుచుండఁగా సూర్యునివంటి తేజస్సు గలిగిననలుగురు మును లచ్చటి కేతెంచిరి. ఇట్లు స్వతేజస్సుచే లోకములను బాపరహిత ములనుఁగా నొనర్చుచు నాకాశమునుండి దిగివచ్చుచున్న సనకాది మునులును, జనులును బృథురాజును నచ్చెరువడి చూచిరి. అంతటఁ బృథురాజు వారిదర్శనమువలన నెగిరిపోవుచున్న ప్రాణములను మగుడరప్పించు కొనుటకై సభాసదులతోను సేవ కులతోను శబ్దాదిగుణములనుగూర్చి లేచెడు క్షేత్రజ్ఞునిచందం బున లేచి నిలువఁబడెను. ఇట్లు లేచి గౌరవమునకు వశుఁడయి విన యముచే శిరస్సువంచి, యర్ఘ్యపాద్యాదులచేఁ దత్కాలమునందే యథావిధిగాఁ బూజించెను. పూజించి వారినిర్మలపాదోదక మును శిరంబునఁ దాల్చి శీలవంతు లగువారి ప్రవర్తనమును గౌర వించునట్లు చేసెను. అనంతరము పృథురాజు వేదికయందున్న

యగ్నిహోత్రములవలెఁ బ్రకాశించుచు బంగారు గద్దియలపై నుపవేశించి యున్నసనకాదులం గాంచి శ్రద్ధావినయములతో నిట్లనియె. 'ఓమునిపుంగవులారా' నేఁ బూర్వజన్మమున నెంతటి పుణ్య మాచరించితినో కదా! లేనిచో యోగీశ్వరుల కయినను గానరాని మీదర్శనము నాకు సులభముగా లభించునా? మీ వంటిమహాత్ములును, మంగళప్రదుఁడయిన విష్ణువును నేపురుషునికిఁ బ్రసన్ను లగుదురో యతనికిఁ బరలోకమందు దుర్లభమగున దేది కలదు? ఏదియును లేదు. మఱియును సర్వజ్ఞుఁడగుపర మాత్మను లోకహేతువు లగుబ్రహ్మాదులు చూడఁజాల నట్టి లోకమం దంతటను వర్తించు చున్నమిమ్మును జనులు చూడఁ జాలరు. గృహస్థులు భాగ్యహీనులయినను సాధువులయినచో ధన్యులే యగుదురు. ఆసాధువుల గృహములు పూజనీయములు. మఱియు మీవంటివారి కందఱకును స్వీకరింపఁ దగినవి. జల ములు, భూములు, గృహాధిపతియుఁ, దక్కిన భృత్యాదులును, బూజనీయులే. లోకములో నమస్తసంపదలచేతను నిండియుండి నను, మానవులగృహములకు భగవంతుఁడు కాని భగవ ద్భక్తులుగాని, రానిచో నవి యన్నియుఁ బాములతో నిండిన చందనవృక్షములతో సమానములు. ఓమునులారా! మీరు కుశలముగా వచ్చితిరా? మీరు బాలురయియుండియే ముము క్షువులయితిరి. మీరిన్ద్రియంబులజయించి వర్తించుచున్నమహా త్ములరు. మఱియు మీరు గొప్పవ్రతముల నాచరించుచున్నారు. మీ రాచరించినవ్రతముల నితరముముక్షువు లెంతయో కాల మునకుఁగాని నిర్వర్తింపలేరు. ఓమహాత్ములారా! శబ్దాదులగు విషయములకులోనై స్వకీయములగుకర్మవిశేషములచే సంసార

కూపమందుఁ బడుచున్న మావంటివారికిఁ గుశల మెట్లు కలుగును? అభ్యాగతుల మగుమాకుశలము నేల యడుగలేదు. అని శంకింపరాదు. బ్రహ్మానందానుభవపరు లయిన మీవిషయమయి కుశలప్రశ్న మడుగ నవసరము లేదు. మీవంటిమహాత్ముల కొకప్పుడయినను దుఃఖములు సంప్రాప్తించు టెట్లు? మీయెడలఁ గుశలాకుశలరూపములునగుమనోవృత్తు లెప్పుడునుసంభవింపవు. కాన మిమ్ము కుశలమును గూర్చి యడుగకపోయినను నది యొకతప్పు కాదు. ఓమహనీయులారా! నేను మీయందు నమ్మిక యుంచి తాపత్రయాతురుల మగుమాకు స్నేహితు లగుమిమ్మును నొక విషయము నడుగుచున్నాను. సంసారమందు వర్తించువానికి సులభముగాను శీఘ్రముగాను మోక్ష మెట్లు లభించు? మీరు దయయుంచి యిందులకుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగుఁడు. ఇంతియ కాక జ్ఞానవంతులకు నిరతిశయప్రేమవిషయుఁడును, జీవులకు జ్ఞానాదుల నొసంగి సత్తావంతులఁగాఁ జేయువాఁడును, జ్ఞానిరూపమున వర్తించువాఁడును, నగునీశ్వరుఁడు తనభక్తులననుగ్రహించునిమిత్తము భూమియందుఁ జరించుచుండు.' అనవుఁడు, శోభనమును, న్యాయ్యమును, గంభీరార్థము కలదియు నల్పమైనదియుఁ జెవులకింపయినదియు నగుపృథురాజు వాక్యమును విని చిఱునవ్వునవ్వుచుసనత్కుమారుండిట్లనియె. 'ఓమహారాజా! నీవు సర్వభూతములహితమును గోరుచున్నవాఁడవు. మఱియుఁ దత్త్వజ్ఞానము గలవాఁడవు. నీవు విద్వాంసుఁడవయినను, లోకమునిమిత్తమడిగితివికాన నీప్రశ్నము మిక్కిలియుక్తమయినది. లోకము లోఁ దమకుఁ బ్రయోజనము కాకపోయినను లోకహిత మగు దానిఁ గోరుట సాధులస్వభావము కదా? సరాగులకును విరా

గులకును దమకుఁ దమకు నిష్టము లగుభోగములును మోక్షమును గలుగుటకు మొదటిసాధనము సజ్జనసహవాసమే చుమీ? మఱియు సాధువులు సంభాషించుచుఁ జేసినస్వర్గమోక్షసాధనప్రశ్నము జగమునందఱకునుసుఖముగలిగించుచున్నది. ఓరాజా! శ్రీహరిపాదారవిందమూలగుణములను వినుటయందు నీకెక్కువప్రీతి కలదు. అవ్యభిచరిత మగుహరికథాశ్రవణప్రీతి మనోమలమును, బుణ్యాపుణ్యరూప మగుకర్మమును క్షీణింపఁజేయును. ఓమహారాజా! సత్త్వాదిగుణములు లేక స్వరూపకల్యాణగుణములచేతనే మహత్త్వమును వహించి బ్రహ్మమునందు దృఢమయిన ప్రీతిఁగలుగుటయు, నాత్మవ్యతిరిక్తము లగుదేహాదులందు నిరపేక్ష గలిగియుంటయు నివియే మోక్షసాధనములఁ గూర్చి చెప్పుశాస్త్రములందు మానవులకు ముఖ్యసాధనములని చెప్పఁబడియున్నవి. మఱియు భగవద్భక్తుల కనుకూలముగా నిత్యమునుబ్రవర్తించుటచేతనుఁ బిమ్మటభగవంతునిపుణ్యకథలను వినుటచేతను, నర్థపరాయణులతోడను బ్రసంగించుట యందుఁ దలంపు లేకపోవుటచేతను, ధనాభిలాషులకును గాముకులకును సమ్మతములగు నర్థకామములనున పేక్షింపకుండుటచేతను, దత్త్వమునకు హిత మయినపురుషార్థమును దెలిసికొనుటచేతను, గురువుపదేశించిన యాధ్యాత్మిక యోగమును మననముచేయుటచేతను, దాదృశ మగునాధ్యాత్మికయోగము నాచరింపఁగలిగెడిత్వరచేతను, భగవదారాధనరూపములు నిత్యనైమిత్తికములు నగుపంచమహాయాగాదుల నాచరించుటచేతను, పరమాత్మతత్త్వమును దెలిసికొనుటచేతను, జాత్యాశ్రయాదులు కారణముగాఁ గలుగునన్నాదు లనుభవించుటచే నాత్మయందుఁగలుగు

సంతోషముచేతను, కేవలము భగవంతునిగుణముల నెడియమృత
పానమువలనఁ గలుగుసంతోషముచేతను, భూతములందు సాధు
భావము గలిగియుండుటచేతను, భగవద్విషయక మగుస్మర
ణముచేతను, భోజనానంతరమందు హరిచరిత్రామృతము ననుభ
వించుటచేఁ గలుగుసుఖముచేతను, బాహ్యేంద్రియముల నియ
మించుటచేతను, నంత రింద్రియముల నియమించుటచేతను,
శౌచాచారములచేతను, సాధ్యసాధనాదులను నిందింపమానుట
చేతను, దేహధారణాదుల కుపయుక్తములు కానిచేష్టాదులను
విడుచుటచేతను, శీతోష్ణాదు లగుద్వంద్వములను సహించియుం
టచేతను, భక్తులచెవుల కలంకారభూతము లగుహరిగుణముల
నుచ్చరించుటచే నతిశయించినభక్తిచేతను, నాత్మపదార్థముకాని
దేహాదులం దప్రీతియును, సత్త్వాదిగుణరహితుఁ డగుబ్రహ్మము
నందుఁ బ్రీతియును, శీఘ్రముగానే కలుగును, గురువుననుగ్రహం
బును బొందినపురుషునకుఁ బరబ్రహ్మమందుఁ గలదృఢభక్తి
వైరాగ్యయుతమగుజ్ఞానవేగముచేఁ బలరహితమై పంచభూతా
త్మకమయిన శరీరమును, నగ్నితనకుఁ గారణమయిన యరణిని
దహించువిధమునదహించును. ఇట్లుశరీరమునుదహింపఁజేసికొన్న
వాఁడు దేహాదిగుణము లగురాగాదుల నన్నిటిని విడిచి, బహిర్భా
తమగుశరీరమును, నంతర్భూతము లగురాగద్వేషాది గుణము
లను గనుఁగొనఁజాలఁడు. ఇంతియ కాక దేహము నశించిన
తోడనే స్వప్నదశయందువలెనే జీవపరమాత్మలకు వ్యవధానము
కల్పించుశరీరంబును, దజ్జనితము లగురాగద్వేషాదులును దప్పక
నశించును. ఓరాజా! దేహమును నింద్రియాదులును, దేహేం
ద్రియాదులకంటె నన్యములగు భోగస్థానాదులును, వాసనయును

పేరు గలయుపాధి నశించినతోడనే యవి యన్నియును నశిం
చును గావునఁ గంటికిఁ గానరావు. సమస్తమైన జడపదార్థము
గానవచ్చునప్పుడే తనకును బరమాత్మకును గలుగుభేదమును
జూచుచున్నాఁడు. కాని ముక్తియందుఁ దనకు భగవంతునియా
కారముతో సమానమగునాకారము వచ్చుటచేఁ దనకును బర
మాత్మకును భేదమును జూడఁజాలఁడు. ఎల్లప్పుడును శబ్దాది
విషయముల నాలోచించుపురుషునిమనస్సు, విషయములచే నా
కర్షింపఁబడి, పురుషార్థములను, దత్సాధనములను విభాగించి
నిశ్చయించెడిబుద్ధిసంబంధియగుజ్ఞానమును, నదీప్రవాహము తీర
స్థము లగుకుశాదులను హరించునట్లు హరించును. ఇట్లు విషయ
చింతనాదులచే వ్యవసాయము నశింపఁగానే కాలయోగములకు
సంధాయకమయి, కాలాంతరములం దుపాసింపఁ దగినదానిని
దెలియఁజాలుచిత్తము, భ్రష్టమగుచున్నది. ఇట్లుపాసనము
నశింపఁగానే తనకును బరమాత్మకును గలయాథార్థ్యమును
దెలుపుజ్ఞానము నశించును. పండితు లజ్ఞాననాశనమునే యాత్మ
తిరోధాన మని చెప్పుదురు. స్వస్వరూపతిరోధానమువలన స్వస్వ
రూపమును విడిచి యాత్మ శబ్దాదివిషయములను బ్రేమించుట
కంటె మఱియొకయనర్థకము లేదు. శబ్దాదివిషయములయు,
శ్రోత్రాదీంద్రియములయుఁ జింతనము మానవులసమస్త పురు
షార్థములను హరించును. మఱియు నాశబ్దాదులచింతనము
చేతనే పురుషునిచిత్తము శాస్త్రజన్యమగుజ్ఞానమునుండియు
నుపాసనాత్మకమగుజ్ఞానమునుండియు భ్రష్టమయి స్థావరత్వ
ముఁ బొందుచున్నది. అనర్థదాయకమగునజ్ఞానమును దరింపఁ
దలంచినవా రొకానొకప్పుడును, ధర్మార్థకామమోక్షములకు

మిగుల విరోధియైన శబ్దాదివిషయసంగమును జేయరాదు. ఆ నాల్గుపురుషార్థములలోను మోక్షరూపపురుషార్థమేనిత్యమైనది. కావుననదియె యందఱకున పేక్షింపఁదగినది. తక్కిన మూఁడును ననిత్యములుగాన నంతగాఁగోరఁదగినవికావు. ఉత్కృష్టాపకృష్ట రూపములగు సర్వపదార్థములును సత్వాదిగుణములవై షమ్య ముచేసృజింపఁబడినవికానఁ బ్రళయమం దుండఁజాలవు. కాల రూపుఁడగుపరమాత్మచేవిధ్వంసితములగుటఁవలనవానికిక్షేమము కలుగదు. కావున నోమానవేంద్రా! నీవు దేహేంద్రియప్రాణమన స్సులచే నావృతము లయినస్థావరజంగమములం దంతరాత్మయై ప్రకాశించువాఁడును, స్వయంప్రకాశుఁడును, స్వరూపగుణము లచే వ్యాపకుఁడు నగుపరమేశ్వరునిఁ దెలిసికొని తచ్ఛరీరము నే నేననియెంచికొనుము. పరమేశ్వరుఁడు జీవశరీరకుఁ డయినచో జీవ గతదోషము లతనికిఁ జెందవాయని తలంపరాదు. క్షేత్రజ్ఞరూపు డగుపరమాత్మయందుఁ గార్యకారణరూపమున నున్నయీ దేవ మనుష్యాదిజాత మంతయుఁ బూలదండయందు సర్పభ్రాంతి వలెనే కలుగుచున్నది. అంతియకాని జీవగతదోషము లతనికిఁ గలుగవు. మఱియు నతఁడు నిత్యముక్తుఁడు అతఁడు స్వయము గాఁబ్రకాశించువాఁడు. అతనికిస్వాభావికముగాఁ బ్రకృతిసంబం ధము లేక పోయిననుఁదనచే సృష్టములగుకర్మములచే మిశ్రితము లగువాసనలు గలవాఁడని తెలియుము. అయిన నవినరసింహాద్యవ తారంబులఁ దాల్చినప్పుడు శ్వేతత్వాదులు విగ్రహమూలకము గా వచ్చుచున్నట్లిక్షేత్రజ్ఞరూపుఁ డయినపరమాత్మకుఁ గర్మసం బంధాదులు జీవాత్మమూలకముగానే కలుగుచున్నవి. కానిస్వత స్సిద్ధమై కలుగ లేదు. ఓమహీతలాధిపా! సమస్తమును భగవ

దాత్మకమైనదే యని భావించి యింద్రియగణమును వశము కావించుకొని యెవనిపాదపంకజభక్తిచే సజ్జనులు సమస్తకర్మవాసనలను విడుచుచున్నారో యాపరమాత్మయే ప్రాపకుఁడని నమ్మి నీవు సర్వదా భజింపుము. ఓరాజా! ఈసంసారసముద్రము మిగుల భయంకరమైనది. అరిషడ్వర్గ మనెడినక్రములతోఁ గూడియున్నది. అట్టిసంసారసముద్రమును నీశ్వరుఁ డనునావ లేకుండ దాఁటుట దుస్తరము. కావున నీవు సేవనీయ మగుపరమేశ్వరునిపాదపద్మములను నావగాఁ జేసికొని, దుఃఖాత్మకమును దరింపఁ దరము కానిదియు నగుసంసార సముద్రమును దరింపుము'' అనియిట్లుబ్రహ్మకుమారుఁడగుసనత్కుమారుఁడు తత్త్వము నుపదేశింపఁగా నాలించి సంతసించి పృథురాజతనినుతించి యిట్లనియె. “ఓ మునిపుంగవులారా! తాత్రయపీడితు లగు వారియందు దయాళుఁ డయినశ్రీహరి నన్నుఁ బూర్వ మనుగ్రహించెను. ఆయనుగ్రహమును నాకుఁ జెందునట్లు చేయుటకే మీరిచ్చటికి నేతెంచినారు. దయావంతులైనమీరు నాకోరికను బూర్ణముగా నెఱవేర్చినారు. నా దేహము మొదలుగాఁగలయీసమస్తమును మీవంటిసజ్జనులయనుగ్రహమువలనఁ గలిగినదే. మీయనుగ్రహమువలనఁ బొందినది మీ కీయ నర్హము కాదు. కావునమీరు నాకు బ్రహ్మోపదేశము చేసినందులకై గురుదక్షిణ యేమి యొసంగుదునా యని యోజించుచున్నాను. కావున నాప్రాణములను, ధనములను, సకలసాధనములు గలమందిరములను, రాజ్యమును, భూమిని, రత్నాగారములను మీకు గురుదక్షిణగా నొసంగుచున్నాను. దయతో స్వీకరింపుడు. వాని నెట్లు పరిపాలించుటో మాకుఁ దెలియనప్పుడువాని నిచ్చుటవలన

లాభ మే మని ప్రశ్నింపరాదు. సేనానాయకత్వమునకును, రాజ్యమునకును, దండనాధికారిత్వమునకును, సర్వలోకాధిపత్యమునకును వేదశాస్త్రములు తెలిసినవాఁడే యర్హుండుకాని తదితరుఁ డర్హుండు కాఁడు. బ్రాహ్మణుఁడు స్వకీయ మగుసన్నమునే తినుచున్నాఁడు; తనవస్త్రమునే తాను గట్టుచున్నాఁడు. క్షత్రియాదులకు స్వయముగా నిచ్చుచున్నాఁడు. బ్రాహ్మణానుగ్రహమువలనఁ బొందినయన్నవస్త్రాదులనే క్షత్రియాదిజాతులవారుపయోగించుకొనుచున్నారు. ఓజనులారా! ఆత్మవిచారము విషయమై నిశ్చయముగా వేదమును ననుసరించినమీరు తరింపరాని సంసారసముద్రమును దరించుటకుఁ దగినయుపాయమును మా కుపదేశించినారు. అధికదయావంతులయిన మీవంటివారు నిత్యమును నార్తులను రక్షించుటచేతనే సంతోషింతురుగాక. అంతియకాని సంసారతరణోపాయమును దెలిపినమీవంటివారికి నమస్కారముచేఁ దప్ప ఎవఁడు ప్రత్యుపకారము చేయఁగలఁడు?" అనిపలికి పృథురాజు సనకాదులను బూజింపఁగానాత్మయోగమనుష్ఠానానుష్ఠాపనములచే రక్షించుచున్న సనకాదులు పృథురాజుశీలమును గొనియాడుచు నచ్చటివారందఱునుజూచుచుండఁగనే యాకాశము నధిష్ఠించిరి. అంతటఁ బృథుమహీపతి సనకాదులయుపదేశబలముచే నాత్మయోగమునఁ బరమాత్మోపాసనమందు నియతుఁడై తనకోర్కులన్నియును సమకూరెనని తలంచెను. మఱియుఁ బరమాత్మోపాసనమున కంగములైన వర్ణాశ్రమోచితకర్మములను దేశానుగుణముగాను గాలానుగుణముగాను యథాశక్తిగాను బరమేశ్వరప్రీతిగా నొనర్చెను. ఇంతియ కాక యతఁడు తా నొనర్చుకర్మములఫలము నంతను

బ్రహ్మాధీనముగాఁజేసి సంగమును బాసి సకలకర్మములందును కర్తృత్వాభిమానియైన ప్రత్యగాత్మ ప్రకృతికంటె వేఱైనదని తెలిసికొనియే కర్మాచరణము చేసెను. ఓవిదురా! ఆపృథురాజు భోగస్థానము లగుగృహములందుఁ జరించుచున్నవాఁడయినను, సార్వభౌమసంపదలతోఁ గూడియున్నను, దేహాత్మభ్రమను విడిచి కావుననే శబ్దాదివిషయంబుల కధీనుండు కాక పంకాదులందుఁగాంతిచేఁ గానవచ్చుచున్నను దత్పంకదోషమును బొందని సూర్యునివలెఁ బ్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు పృథురాజు భక్తియోగముచే సమస్తకర్మములను నాచరించుచు నర్చియను భార్యయందాత్మతుల్యు లయినయైదుగురుపుత్త్రులనుగాంచెను. వారు విజితాశ్వుఁ డనియు, ధన్వకేశుఁ డనియు, (లేక ధూమ్రకేశుఁడు) హర్యక్షుఁడనియుఁ ద్రవిణుఁడనియు, వృకుఁడనియు, నామములచేఁ బిలువఁబడిరి. మఱియుఁ బృథురాజింద్రాది దేవతలందుఁ గలయసాధారణగుణముల ధరించుచున్నవాఁడై పరమాత్మచే సృజింపఁబడినసృష్టి నుచితకాలములందు రక్షించుచు మనోవాక్కాయ కర్మములచేతను, సౌమ్య గుణములచేతను, బ్రజలనందఱను రజింపఁజేయుచు, లోకరంజనముచేసి రాజనామమును ధరించిన చంద్రునివలెఁ బ్రజారంజనమును చేసి యథార్థరాజశబ్దమును వహించెను. సూర్యుఁడు తనకిరణములచే జలమును గ్రహించి వర్షరూపమున మఱల నిచ్చునట్లువలెనే యతఁడు ప్రజలవలన ధనమును దీసికొని మగుడఁ బ్రజలకు నొసంగుచుండెను. అతఁడు ప్రతాపముచే నగ్నివలెనే శత్రువులకు దుస్సహుఁడై యుండెను. అతఁడు దేవేంద్రునివలెనే జయింపఁదరముకాని వాఁడు. అతఁ డపరాధుల క్షమించుటలో

భూమికిఁదుల్యుఁడగుచుఁ బ్రజలకోర్కులఁ దీర్చుటలోఁ గామధేనువున కెనవచ్చుచు, మేఘునివలె యభీష్టముగా వస్తువులను వర్షించి ప్రజలకుఁ దృప్తి గలిగించెను. ఇంతియ కాక యమ్మహాత్ముఁడు సముద్రునివలె దుస్తరుండై, మేరువువలె నిశ్చలుండై, ప్రజాశిక్షయందు యమధర్మరాజును బోలుచు, నైశ్వర్యమునకు రత్నాకరుఁడయినహిమవంతునిఁ బోలుచు, మంత్రగోపనమందు వరుణునిఁ బురుడించుచు, ధనరక్షణమందుఁ గుబేరునికీడగుచు, సర్వగామి యగుటలో వాయువునకు సరి వచ్చుచు, బలముచేతను దేజంబుచేతను దేహకాంతిచేతను దుస్సహాత్వముచేతను రుద్రునకు సాటి యగుచు, సౌందర్యమునఁ గందర్పునిఁ గ్రిందుసేయుచు, స్వేచ్ఛావృత్తియందు సింహముతో నుపమనొందుచు, వాత్సల్యగుణమునందు స్వాయంభువమనువుఁబోలుచు, సామర్థ్యమందు బ్రహ్మను ధిక్కరించుచు, వేదవాదమందు బృహస్పతిని దిరస్కరించుచు, స్వాతంత్ర్యమందు హరిని విడంబించుచు వెలయుచుండెను. మఱియుఁ బృథురాజు గోవులందును, గురువులందును, బ్రాహ్మణులందును, విష్ణుభక్తులందును, మిగుల భక్తికలవాఁడై లజ్జచేతను, వినయముచేతను, సచ్ఛీలముచేతను, నిరూపమానుఁడయి పరోపకారముచే సుప్రసిద్ధుఁడై ముల్లోకములందు నివసించుపురుషులచే గానముచేయఁబడుసత్కీర్తిచే సకల స్త్రీలకర్ణబిలములందును శ్రీరామచంద్రునివలెఁ బ్రవేశించెను. ఇది యిరువదియొకటవ యధ్యాయము.

పృథువు భార్యతోఁ దపోవనంబున కేఁగుట.

ఓవిదురా! పృథురాజొకప్పుడు తన్ను వృద్ధునిగా నెంచికొని స్వర్గాదిఫలము లల్పకాలస్థాయు లనుకొని తనదేశమం దున్న వారి నందఱను నాదరించి వర్ధించి స్థావరజంగమములకుఁ దగు విధమున జీవనమునిచ్చి, సత్పురుషులయందు ధర్మమును జూపుచుఁ బ్రజాపాలనరూప మగునీశ్వరాజ్ఞను నిర్వర్తించి,తన వియోగమును సహింపలేక రోదనము చేయుచున్నట్లు గాన వచ్చుకుమారికవలె నున్నభూమిని గుమారులందుఁ బొందు పఱిచి,తనయెడఁ బొటుచకుఁ బ్రజలందఱు విమనస్కులగుచుండ భార్యాసమేతుఁడయి, వేఱునాయము లేనివాఁడయి తపోవన మును బ్రవేశించి శమదమాదినియముల నవలంబించి, వానప్రస్థు లాచరించెడి యుగ్రతపంబులు జేయ దొరఁకొని పూర్వము భూమండలమును జయించుటకుఁబోలెనే యిప్పుడును దృఢప్రయత్నుఁడై యుండెను. మఱియు నతఁడు కృతనియముఁ డై యొక్కప్పుడు కందమూలములను ఫలములను భక్షించుచు, నొకప్పుడు పండుటాకులం దినుచుఁ గొన్నిపక్షములందుఁ గేవల ముదకమునే త్రావుచు; మఱికొన్నిపక్షములందు వాయువును మాత్రము భక్షించుచుండెను. అతఁడు గ్రీష్మమందు బంచాగ్నిమధ్యమం దుండియు వర్షఋతువందు వర్షములో నిలిచియు శిశిరఋతువందుఁ గంఠదఘ్నజలంబులో నివసించియు, కటిక భూమియందుఁ బండుకొనుచు, నిరంతరమును మౌనియై ఘోర తపం బాచరించుచుండెను. అమ్మహాత్ముఁ, డిట్లు శీతోష్ణాదిద్వంద్వంబులనోర్చి మౌనమవలంబించి యింద్రియముల నిగ్రహించి యూర్ధ్వరేతస్కుఁడై, వాయువును బంధించి, యిట్టితపంబు

నాచరించుచుఁ బరమపురుషుఁ డయినకృష్ణుని నారాధించుచుం
డెను. ఇట్లు పృథువు క్రమక్రమముగా సంపాదించినతపంబుచే
గర్మములను నశింపఁజేసికొని ప్రాణాయామములచే మనంబును
విమలంబుగాఁ జేసికొని యింద్రియవర్గమును వశము గావించు
కొని, సమస్తసంబంధములను దొలంగించుకొని సనత్కుమారుఁ
డుపదేశించిన యాధ్యాత్మికయోగముచేఁ బరమపురుషుని భజిం
చెను. నివృత్తిధర్మముల నవలంబించి శ్రద్ధచే యత్నము చేయు
చున్న సాధు వగుపృథువునకుఁ బరబ్రహ్మమునం దవ్యభిచారిణి
యగుభక్తి కలిగెను. మఱియు భగవంతునిపరిచర్య నిర్మలాంతః
కరణుఁ డైనపృథురాజునకు నాపరమాత్మను సంస్మరించు
కొనుటవలనఁ గలిగినపూర్వోక్త మగుభక్తికిఁ బూర్ణత్వమును
గలిగించె. అందువలనఁ బరజ్ఞానమును వైరాగ్యమును గలిగినవి.
ఆతీవ్రజ్ఞానము నిశ్చయింపఁదరముకాని ప్రకృతితత్త్వమును ఛేదిం
పఁదగినసామగ్ర్యము గలది. అట్టిజ్ఞానముచే నతఁడు ప్రకృతితత్త్వ
సంబంధమును వదల్చుకొనె. ఇంతియ కాక దేహాత్మబుద్ధిని
విడిచి యాత్మస్వరూపయాథాత్మ్యమును దెలిసికొని కావున నే
నిర్వ్యాపారుఁ డయి జ్ఞానముచేఁ బ్రకృతితత్త్వమును ఛేదించి
యితఁడు భగవత్కథలందుఁ బరమప్రీతి కలవాఁడు కాన యోగ
మార్గములందుఁ బ్రమాదము లేనివాఁ డయి ప్రవర్తించెను.
ఇట్లు పృథుమహీపతి యాత్మకుఁ బరమాత్మతో స్వతస్సిద్ధ
మగు నపృథక్సిద్ధసంబంధము ననుసంధానముచేసి యష్టగుణా
విర్భావమును బొంది ప్రారబ్ధావసానము దఱియఁగానే నిజ
కళేబరమును విడిచిపుచ్చెను. ఓయీ! యతఁ డెట్లు కళేబర
మును ద్యజించి బ్రహ్మభావమును బొందెనో వివరించెదను.

వినుము. అతఁడు మడమచే గుదస్థానమును నిరోధించి మూలా ధారమునుండి వాయువును మెల్లగా మీఁదుగా నాభినిబొందిం చుచు, నచ్చటినుండి క్రమముగా హృదయమును, వక్షఃస్థల మును, గంఠమును, శిరస్సును, బొందించెను. తరువాత బ్రహ్మ రంధ్రమునం దావాయువును సంధించుచు, నణిమాదులగు నష్టైశ్వర్యంబులందును స్పృహ లేనివాఁడయి, వాయువును మహావాయువునందును, దేహమును బృథివియందును, దేహస్థ మగుజలమును, దోయమందును, నింద్రియాధిష్ఠాన వివరములు గగనమందును, గారణము నతిక్రమింపకుండను సంకరము లేకుండను, ననుసంధానము చేసెను. ఓయీ! దేహస్థము లగు భూతాంశములను మహాభూతములతో ననుసంధానమును జెప్పి తిని. ఇఁకఁ బృథివ్యాదితత్త్వముల కుత్పత్తి క్రమమునుబట్టి లయానుసంధానమును వచించెదను వినుము. పృథివీభాగమును, మహాభూత మయినజలమునందును, నాజలమును దేజస్సునం దును, నాతేజమును వాయువునందును, నావాయువు నాకాశ మందును ననుసంధానముచేసెను. తరువాత నింద్రియములందు మనంబును. నాయింద్రియాదులను శబ్దాది తన్మాత్రములందును, వానినిఁ గారణమైన భూతాదులందును, లయమును బొందించి యాత్మను మహత్తత్త్వమునం దనుసంధానముచేసెను. పిమ్మట నామహత్తత్త్వమును సత్త్వాదిగుణములస్థితికి మూల మయిన యవ్యక్తమందు సంధించెను. అనంతరము జీవుఁ డయినపృథు రాజు ప్రకృతిసంబంధము నిట్లు వదలించుకొని జ్ఞానవైరాగ్యబల ముచే భుక్తావశిష్ట మైనపుణ్యాపాపకర్మములను విడిచి యష్టగుణా

విర్భావము కలవాఁ డయి యొప్పెను. పిమ్మట పృథురాజుభార్య యును సుకుమారవంతురాలును, నగునర్చి కాలితోఁ భూమిని స్పృశింపనంతటి మహాభాగవంతురా లయినను, భర్తతోఁ గాలి నడకనే దుర్గమవనంబుల కేఁగి పాతివ్రత్యమందు మిగుల నిష్ఠగల దయి యనవరతము ను భర్తకుఁ బరిచర్యను సేయుచు మునుల వలెనే కందమూలాదులను దినుచు నందువలన మిగులఁ గృశీ భూతాంగినై తనపతికరస్పర్శాదులచే సుఖ మనుభవించుచు దుఃఖ మన్న నెట్టిదో యెఱుంగకపోయెను. అంత నర్చితనకును భూదేవికిని నధిపతి యైనపృథురాజు బుద్ధీంద్రియప్రాణాదులను విడుచుటచూచి కొంచెమువిలపించి తన్నునాపర్వతపాదమందుఁ జితి కల్పింప నిశ్చయించెను. అట్లు నిశ్చయించి తత్కాలకృత్య

పృథురాజుభార్య యర్చి యగ్నిప్రవేశ మగుట.

ముల నెఱవేర్చి యచ్చటినదిలోఁ దానములాడి యుదారకర్ముఁ డగుభర్తకు జలతర్పణంబు లొసంగి యాకాశమం దున్న దేవత లకు నమస్కరించి భర్తపాదకమలములను సంస్మరించుచు నాచితికి మువ్మాఱు ప్రదక్షిణము చేసి యగ్నిని బ్రవేశించెను. ఇట్లర్చిదేవి వీరశ్రేష్ఠుఁ డగుపృథురాజుననుసరింపఁగాఁ దేవతాస్త్రీ లామెపాతివ్రత్యమునకు సంతసించి దేవతలతోఁ గూడ నామెను స్తోత్రముచేయఁ దొడంగిరి. మఱియు నాసమయమున నా మందరపర్వతసానువందుఁ బుష్పవర్షములు గురిసెను. దేవదుం దుభులు మ్రోయ నారంభించెను. అప్పుడు దేవత లొండొరు లతో నిట్లు సంభాషింపఁ దొడంగిరి. "అయారే! ఇది యేమి వింత! యజ్ఞపతి యైననారాయణుని శ్రీమహాలక్ష్మివలెనే రారా జయినపృథురాజును సర్వవిధములచేతను సేవించుచున్న యీయామె

యెంతయు ధన్యురాలు. ఈమె పతివ్రతాశ్రేష్ఠురాలు. కావునఁ జూచుచున్న మనల నతిక్రమించి దురూహమయిన పాతివ్రత్యాది కర్మములచేఁ దనభర్తను దప్పక యనుసరించి యూర్ధ్వలోకములకుఁ బోఁగలదు. నివృత్తిధర్మముల నవలంబించిన వారు చంచలాయుర్దాయము కలవారయినను భగవత్పదమును సాధించుచున్నారు. ఇట్లుండఁగా వారు తక్కిన దేవపదముల సాధింతురని చెప్ప నందియ్యే మేమి కలదు ? మోక్షమును సాధింపఁగలిగిన మనుష్యజన్మమును నతికష్టముచేఁ బొందియు, మోక్షము నపేక్షింపక విషయసుఖము లనుభవించువాఁడు దైవముచే వంచితుఁ డయినవాఁడని చెప్పవచ్చునుగదా! ఎంతకష్టము! ఎంత కష్టము!" అని దేవతాస్త్రీలు నుతించుచుండఁగా నర్చిర్దేవి జ్ఞానవంతులలో శ్రేష్ఠుఁడగు పృథురాజుఁ బొందినదై నారాయణునకాశ్రయభూత మగు వైకుంఠమునే పొందెను. ఓవిదురా! *భగవంతులలో నుత్తముఁ డయి మహాప్రభావసంపన్నుఁ డయి యుదారచరిత్రుఁడయి, యున్న పృథురాజు చరిత్రమును నీకు సాంతముగా వక్కాణించితిని. మహాపుణ్యసాధన మయిన యీ పృథురాజుచరిత్రమును సమాహితచిత్తుఁడై శ్రద్ధచే జదివినను జదివించినను, నమ్మహాత్ముఁడు పృథురాజు పొందిన యుత్తమ లోకమునే పొందును. బ్రాహ్మణుఁ డీచరిత్రమును విన్నచో బ్రహ్మ

---

* ఇందులకు మూలమున "భగవత్తమః" అని యున్నది. ఇట భగవంతుఁ డనఁగాఁ బరమేశ్వరుఁ డని యర్థము కాదు. శ్లో॥ ఉత్పత్తిః ప్రళయం చైవ భూతానా మాగతిం గతిం। వేత్తి విద్యా మవిద్యాంచ సవాచ్యో భగవానితి. "ఉత్పత్తిలయములను, భూతములరాకపోకలను, విద్యను, నవిద్యను, ఎఱింగినవాఁడే భగవంతుఁ డని చెప్పబడును.

వర్చస్సు గలవాఁడగును. క్షత్రియుఁ డీచరిత్రమును బఠించిన జగతీపతి యగును. వైశ్యుఁడు విన్నచో వైశ్యోత్తముఁ డగును. శూద్రుఁడు విన్నచోఁ దనజాతివారిలో నుత్తముఁ డగును. స్త్రీయైనను, బురుషుఁడైనను, నాదరయుక్త మగుమానసంబుతో నీచరిత్రమును ముమ్మాఱు విని, సంతానములేనివాఁడు సంతానమును బొందును నిర్ధనుఁడు ధనమును బొందుచున్నాఁడు. మఱియుఁ గీర్తిలేనివాఁడు కీర్తిమంతుఁడును, మూర్ఖుఁడు విద్వాంసుఁడు నగుచున్నాఁడు. ఈచరిత్రము శుభప్రద మయినది. ఇది ధనమును, యశంబును, నాయువును, స్వర్గమును, గలిదోషములఁ బాపికొనఁదగినశక్తిని నొసంగును. ఫలాభిలాషులు ధర్మార్థకామమోక్షములను దప్పక సాధించునీచరిత్రమును శ్రద్ధచే విని తీఱవలయును ఈచరిత్రమును విని యుద్ధయాత్రకు బయలు వెడలినచో నట్టిరాజునకు మిగిలినరాజులు పృథురాజునకు బలులు తెచ్చి సమర్పించినట్లు సమర్పింతురు. మఱియుఁ బురుషుఁ డన్యసంగములను విడిచి భగవంతునియందు భక్తి గలిగి యద్భుతపరాక్రమవంతులకుఁ బ్రియతమమును బరమేశ్వరుని మాహాత్మ్యమును దెలుపునదియుఁ బవిత్రమును నగుపృథురాజు చరిత్రమును వినవలయును; వినిపింపవలయును. పఠింపవలయును. అట్లు చేసిన సన్మహాత్ముఁడు, పరమేశ్వరునందు స్థిరబుద్ధి గలవాఁడై పృథురాజు పొందినలోకమునే పొందును. ఈచరిత్రమును మానవుఁ డత్యాదరముచేఁ బ్రతిదినమును వినుచుఁ జదువుచునున్నచో, నితరఫలములను విడిచి సంసారసముద్రమును దాఁటింప, నావలవంటి పాదపద్మములు గలభగవంతునియందు స్థిరబుద్ధిని పొందుచున్నాఁడు. ఇది యిరువదిరెండవ యధ్యాయము.

ఓవిదురా! పృథురాజుకుమారుఁడయిన విజితాశ్వుఁడు చక్రవర్తియై విపులకీర్తిగలవాఁడయ్యెను. మఱియు నతఁడు సోదరులందుఁ బ్రేమగలవాఁడయి వారలకు దిక్కులఁ బాలింప నాజ్ఞ యొసఁగెను. అందు హర్యక్షునకుఁ దూర్పుదిక్కును, ధూమ్రకేశునకు దక్షిణమును, వృకునకుఁ బశ్చిమదిక్కును, ద్రవిణున కుత్తరదిక్కును బంచియిచ్చెను. పృథురాజునశ్వమేధమందు హయమును దాఁచి దేవేంద్రునివలన నంతర్ధానగతిని బొంది యంతర్ధానుఁ డనునామాంతరము గలవిజితాశ్వుఁడు శిఖండిని యనుభార్యయందు యోగ్యులగుముగ్గురుపుత్త్రులను బడసెను. వారు వసిష్ఠునిశాపమువలన మనుష్యులందుఁ బుట్టఁదగినగార్హపత్యము, ఆహవనీయము, దక్షిణము ననునగ్నులేకాన వారు మగుడ నగ్నిత్వమునే పొందిరి. [illegible]యాపహారియైనయింద్రుఁడు తనకంటఁ బడినను జంప నిష్టపడనియుదారగుణుండయిన విజితాశ్వుఁడు నభస్వతి యనువాఱియొక భార్యయందు హవిర్ధానుఁ డనుపుత్త్రునిఁబడసెను. ఆహవిర్ధానుఁడు పన్నులనుగాఁ బట్టుట, ప్రజాదండనము మొదలగుదారుణ కృత్యములుగల రాజవృత్తి నవలంబింపఁ దలఁపు లేక దీర్ఘసత్త్రము నాచరింప నారంభించెను. అందతఁడుప్రకృతివిలక్షణమగునాత్మస్వరూపము నెఱింగి భక్తులక్లేశములను హరించుచున్న పరమాత్మను బూజించుచు నిరంతరాయ మగుదీర్ఘసమాధిచే భగవల్లోకము నధివసించెను. ఓవిదురా! ఆహవిర్ధానునకు హవిర్ధానియగు భార్యయందుబర్హిషదుఁడు మొదలగునార్వురుపుత్త్రులుగలిగిరి. వారిలో బర్హిషదుఁడు ప్రజాపాలనమందు నిపుణుఁడయి, క్రియాకలాపమందును యోగములందును బరమనిష్ఠ గలవాఁడాయెను.

మఱియు నతఁడు భూవలయమునంతను యజ్ఞవాటముగాఁ గావించి యొకచో యాగము చేసి మగుడ నాసమీపభూమి యందే యాగములొనర్చుచు నిట్లు ప్రాచీనాగ్రము లగుదర్భలచే భూమండలమును గప్పెను. కావుననే యతనికిఁ బ్రాచీనబర్హి యనునామము గలిగెను. ఆప్రాచీనబర్హి సముద్రునికుమారికయును, బాలయు, సుందరాంగయు, సకలాలంకారశోభితయు వివాహమునకు యోగ్యురాలు నగుశతద్రుతిని వీక్షించి యగ్ని యాజ్యధారనువలెఁ గోరికొనెను. నూపురధ్వనులను జేయుచు మెలంగుచున్న యాశతద్రుతినిఁ గాంచి విబుధులు, రాక్షసులు, గంధర్వులు, మునులు, సిద్ధులు, మానవులు, పన్నగులు, నిక్కిలి మోహమును జెందిరి. ప్రాచీనబర్హి యాశతద్రుతియందు, సమానములగు వ్రతాచారములు గలిగి ధర్మపారగు లయిన ప్రచేతసు లనుపుత్రులను బడుగుగఁబడసెను. వారు తండ్రిచేఁ బ్రజాసర్గమందుఁ బ్రేరితులయి తపం బొనర్చుటకై వనంబునకుఁబోయి మార్గమధ్యంబునఁ గనవచ్చినశంకరునివలన నుపదేశ మందిన పరమాత్మతత్త్వమును, ధ్యానించుచు, జపించుచు, సమాహితచిత్తులై పదివేలవత్సరంబులు భగవంతునిఁ దపంబున నారాధించిరి. అనిన విని విదురుండు మైత్రేయుంగాంచి "మునీంద్రా! శంకరునకునుఁ బ్రచేతసులకును, మార్గమందు సమావేశ మెట్లు కలిగెను ? శంకరుఁడు వారలకుఁ బ్రసన్నుఁడై యేమి యుపదేశించెను ? దానిని నాకు వచింపుము. ఓమునీంద్రా! దేహధారులకు సంసారమందు శివునితో స్నేహము గలుగుట దుర్లభము. మును లయిననుఁదమ కిష్టుఁడయినశివుని ధ్యానించి రేకాని యతని సంగతిని బొందలేకపోయిరి. ఉత్పత్త్యాది జ్ఞానము గలశంకరుం

డాత్మారాముఁడగుటచే లోకంబునఁ దనకు బ్రయోజనంబు లేక పోయినను దీనులనను గ్రహించుటకై స్త్రీసమేతుఁడై, భయంకరమూర్తియై చరించుచుండును." అనవుఁడు మైత్రేయుం డిట్లనియె 'ఓవిదురా! ప్రచేతసులు తండ్రియైన ప్రాచీనబర్హివాక్యము శిరంబున నుంచి మిగుల గౌరవించి సృష్టినిమిత్తము తపంబొనరింపనెంచి పడమటిదిశ కేఁగిరి వారిట్లు చని చని సముద్ర సమీపమున నొకసరోవరంబును బొడగాంచిరి. అది మిక్కిలి

ప్రచేతసులు తపోవనంబు కేఁగుట

విస్తీర్ణమయి జ్ఞానవంతునిమానసంబు చందంబున నిర్మలంబులగుజలంబులు గలిగి మత్స్యసంకులంబయి విలసిల్లుచుండెను. దానియందు, నీలోత్పలములును, నెఱ్ఱగలువలును, బద్మములును గల్హారములును, సామాన్యపుఁగలువలును వెలయుచుండె. మఱియు నందు హంసములు సారసపక్షులు చక్రవాకములు కారండవంబులు విహరించుచు మధురంబుగా ధ్వనులు చేయుచుండె. తత్తీరంబున నున్న వృక్షంబులు పుష్పితలతావేష్టితంబులయి మదించినతుమ్మెదల మధురస్వరంబులకుఁ బులకితగాత్రంబులయినట్లు చూపట్టు చుండెను. మఱియు నట వాయువు పద్మకోశంబులందున్న పరాగమును నలుదిక్కులను వ్యాపింపఁ జేయుచుండెను. అట రాజపుత్త్రులు మృదంగాదిధ్వనులతో నన్వితముగాఁ బలువిధములుగా దేవతలు పాడుచున్న గానంబును విని మిక్కిలి విస్మయముఁ జెందిరి. ఆసమయమునందే సహచర సమేతుఁడై యాసరస్సువలన బయలువెడలి గంధర్వ కిన్నరకింపురుషాదులచే నుతింపఁబడుచు, దేవతలలోనుత్తముఁడయి తప్తకాంచనసదృశ మగుదేహము గలిగి, నల్లనికంఠముతో

నొప్పుచుఁ బ్రసన్నవదనుండయి, నేత్రత్రయముచేఁ బ్రకాశిం
చుచు, నున్నశంకరునిఁ గాంచి యధిక కౌతూహలంబునఁ బ్రణ
మిల్లిరి. అంత భక్తవత్సలుఁడును, భక్తులయార్తిని హరించు
వాఁడు నగుశంకరుండు ధర్మజ్ఞులును, సచ్చరిత్రగలవారును,
దనకు నతులయినవారును, నగుప్రచేతసులను గాంచి సంత
సించి యిట్లనియె.

శంకరుఁడు ప్రచేతసులకు హిత ముపదేశించుట

"ఓయీ! మీరు ప్రాచీనబర్హికుమారులరు. మీతలంపు నా
కవగత మైనది. మిమ్ము ననుగ్రహించుటకే మీ కిపుడు దర్శన
మొసంగితిని. ఓరాజపుత్రులారా! త్రిగుణాత్మక మగుమాయ
కంటెను జీవునికంటెను బరుఁడయి, జ్ఞానాదిషడ్గుణములుగలిగి
యున్నవాసుదేవుఁడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుఁడు. పురుషుఁడు
స్వకులాచారధర్మముల నాచరించుచు నూఱుజన్మంబులు గడపి
నచో బ్రహ్మలోకమును బొందును. అట్లె నాలోకమును బొందును.
పిమ్మట మామాయాధికారానంతరమందు నేనును, బ్రహ్మేంద్రాదు
లును బొందునట్లుగానే యాపురుషుఁడును నేత్రగోచరము కాని
వైకుంఠమును బొందును. కాని మీరు భగవద్భక్తులయి యుం
డుఁడు. అట్లయిన నాకు భగవంతుఁడెట్లు ప్రియుండో మీరు
నట్లు యగుదురు. భాగవతులకు భగవద్భక్తులను మించిన ప్రియు
లుండరు ఓయీ! జపింపఁ దగినపరతత్త్వమును మీకుపదేశిం
చెదను ఆతత్త్వము సాంకర్యరహితమయి, ప్రకృతి పురుషుల
కంటె విలక్షణమై, కావుననే, పవిత్రమై, మంగళమై, ధర్మార్థ
కామమోక్షములను సాధించునదయి, ముక్తిసాధనమయియుం
డును" అని కృపాహృదయయుక్తుఁడయి శంకరుండు నారాయ

ణుఁ డేప్రాప్యుఁడనియు, జ్ఞాపకుఁడనియు, భావించి బద్ధాంజలులయి యున్న రాజపుత్త్రుల కుపదేశించుటకు ముందుగా సర్వాంతరాత్మ యగుభగవంతున కిట్లు నమస్కరించెను. జ్ఞానవంతులను రక్షించునోపరమేశ్వరా! నీసర్వోత్కర్ష మాత్మవిదులసుఖము నిమిత్తమగుఁగాక, సర్వదానిన్నుపాసించుచున్న నాకు బ్రహ్మసుభవసుఖము కలుగుఁగాత. సిద్ధరూపుఁడ వయినసీచే సంపాదితమయినయీసౌఖ్యమును నాకును నిఖిలప్రపంచమునకు నొసంగుచున్న నీకు నమస్కారము. దేవా! నీవు లోకాత్మకమగు పద్మము నాభియందుఁ గలవాఁడవు. నీవు భూతసూక్ష్మేంద్రియస్వరూపుఁడవు. నీవు సమస్తలోకములకు నధికరణమవయి వాసుదేవుండవని పిలువఁబడుచున్నావు. నీ వశనాపిసాదిపదూర్ములు లేనివాఁడవు. కావుననే నీవు నిర్వికారుఁడవయి యుందువు. నీవు నిత్యమును సంకోచము నొందనిజ్ఞానముకలవాఁడవు. అట్టి నీకు నమస్కారము. ఓపరమపురుషా! నీవు సమస్తప్రపంచమును నీయందు లీనముఁగావించుకొని సంకర్షణుఁడ వనఁబడుచున్నాఁడవు. మఱియు నీవు ముఖాగ్నిచే లోకదాహ మొనరించుచున్నీవు. నీవు నామరూపముల విభాగింపఁ దగనంతసూక్ష్మములయిన చిదచిత్తులతోఁ గూడియుందువు. అయినను నాశరహితుఁడవు. మఱియు నీవు ధర్మార్థకామాదిపురుషార్థములను సాధించునుపాయములఁ దెలుపువేదము నుపదేశించి సమస్తమును శోధించుచున్నవాఁడవు, నీవు దురాత్ముల ఖండించుటకును సజ్జనుల రక్షించుటకును, నవతరించిన రామకృష్ణాద్యవతారముల విభవమునకు మూలమయిన ప్రద్యుమ్న వ్యూహమవు. నీవు సర్వదేశములందును, సర్వకాలములందును, సమస్తమందు

నొక్కరుండవయి ప్రవేశించి యనుశాసించువాఁడవు. అట్టి నీపాదములకు వందనములు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు మనఇంద్రియ స్వరూపుఁడవు. నీవనిరుద్ధవ్యూహమవు. నీవు నీయందును నీయాశ్రితులందును బుణ్యాపుణ్యరూప మగుకర్మములను లేకుండఁ జతిమి పరమహంస వనియు నపహతపాప్ముఁడ వనియుఁ బరఁగుచున్నావు. నీ వంతర్బహిర్భాగము లందుఁ బూర్ణుండవయి యున్నావు నీవు శోకాదిదుర్గుణములు లేనివాఁడవు. అట్టినీకు నమస్కారంబులు. ఓపరమాత్మా! నీవు స్వర్గమునకును, మోక్షమునకును సాధ్యుఁడవు. నీవు సర్వదా యోగీశ్వరులచిత్తమందుఁ బ్రకాశించుచున్నావు. నీ వగ్నిస్వరూపుఁడవు. నీవు చాతుర్హోత్రమునకు సాధ్యుఁడవు. నీవు యాగస్వరూపుఁడవు. వేయేల? యజ్ఞస్వరూపుఁడవును, యాగారాధ్యుఁడవును యజ్ఞఫలప్రదుఁడవును నై యున్నావు. అట్టినీకు నమస్కారములు. ఓ దేవా! నీవు దేవపితృదేవతలకు నన్నస్వరూపుఁడవయి యొప్పుచున్నావు. నీవు వేదముల కధిపతివి. నీవు యాగమునకు ఫలమవు. నీవు జీవులకు శబ్దస్పర్శాదివిషయసుఖముల నిచ్చువాఁడవు. నీవామ్నాయకటులవణాదిర స్వరూపుఁడవు. అట్టినీ కభివందనములు. ఓయీశ్వరా! నీవు సకలసత్త్వస్వరూపుఁడవు. నీవు పృథివీస్వరూపుఁడవును, తద్గత మగుగంధమవు నై యున్నావు. నీవే బలమవు. నీ వేయోజస్సవు. నీవే త్రైలోక్యపాలకుఁడవు. అట్టినీకు నమస్కారములు. ఓదేవా! నీవు శబ్దమే గుణముగాఁగలయాకాశమవు. నీవు వాయుతద్గుణస్వరూపుఁడవు. నీవుతిలలందు తైలమువలెజగముల యంతర్బహిర్భాగంబులందు వ్యాపించి యున్నావు. నీవు యజ్ఞదానాదిరూపము లగుపుణ్యము లేయాకారముగాఁ గలవాఁడవు.

నీవు లోకస్వరూపుఁడవు. నీవు జ్ఞానప్రచురుండవయి యొప్పుచు న్నావు, అట్టినీకు నమస్కారములు. ఓయీశా! నీవు నివృత్తి కర్మములే స్వరూపముగాఁ గలవాఁడవు నీవు ప్రవృత్తికర్మస్వరూ పుఁడవును, తదారాధ్యుఁడవును,తత్ఫలప్రదాతవునై యున్నావు. నీవు ఫలాపేక్ష లేకుండ నారాధించినవారికి ఫలరూపుఁడ వయి యుందువు. మఱియు నీవు దుఃఖప్రదయగు మృత్యుదేవత వయి యుందువు. అట్టినీకు నమస్కారములు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు ధర్మాదులకు ఫలప్రదాయకుండవు. నీవుసర్వజ్ఞుండవు నీవు స్వరూ పముచేతను గుణములచేతను సర్వోత్కృష్టుండవు. నీ వేకప్పు డును బ్రతిహతము కానిజ్ఞానము కలవాఁడవు. నీవు కృష్ణాఖ్య మగుసిద్ధధర్మమే రూపముగాఁ గలవాఁడవు.అట్టి నీకు నమస్కార ములు. ఓయీశ్వరా! నీవు పురాణపురుషుఁడవు. నీవు కపిలావ తారముఁ దాలిచి సాంఖ్యేశ్వరుఁడవని ప్రసిద్ధికెక్కితివి. నీవు సృష్టిరూపశక్తిచేతను, పాలనరూపశక్తిచేతను, లయరూపశక్తి చేతను గూడి యున్నవాఁడవు. నీవు వర్షప్రదుఁడ వయిన సూర్యుఁడవయి ప్రకాశించుచున్నావు. నీ వహంకారతత్త్వము వయి విలసిల్లుచున్నవాఁడవు. నీవు మనస్సేరూపముగాఁ గల వాఁడవు. నీవు వాక్సంపదరూపంబునఁ బొలుపొందు చున్నాఁ డవు. అట్టినీకు నమస్కారంబులు. ఓపరమాత్మా! భక్తులచే

భగవంతుని రూపవర్ణనము.

నారాధింపఁబడుచుఁ గంటికిఁ గానరాక వఱలునట్టి నీస్వరూప మును మాకుఁ గనఁబఱుపుము. నీరూపము భక్తులకుఁ బ్రియ మగునది. అది యింద్రియముల యసాధారణ గుణములచే దెలియఁబడదు. అదిమిగులఁగోమలమయి వర్షాకాలమేఘమును

బోలుచుండును. అది సకల సౌందర్యములకు నునికిపట్టు ఆనీయాకారము సుందరములయి జానువులపర్యంతము వ్రేలాడుచున్న నాలుగు బాహువులుగలది. అది సుకుమారమైసుందరమైయున్నముఖముతో నొప్పుచున్నది. అది తామరపూవులోని లోపలిదళములం బోలిననేత్రములచేఁ బ్రకాశించుచున్నది. అది మిగులసుందర మగుకనుబొమ్మలతోను, నాసికతోను వెలయుచున్నది. అది సుందర మగుదంతములును గలిగి సొగసయిన చెక్కిళ్లతోను, ముఖముతోను రంగారుచుఁగర్ణభూషణములతోనుఁ జెన్నారు చున్నది. అది ప్రేముచేఁ బ్రసన్నములగు కడకంటిచూపులచేనలరుచుఁ గుంతలంబులచేఁ బ్రకాశించుచుఁ గ్రొత్తపద్మకింజల్కములవలెఁ బచ్చనిదుకూలములచేరాణించుచున్నది. అది నిర్మలము లగుమకరకుండలంబులచే మండితమై, ప్రకాశించు చున్నకిరీటము, కడియములు, తారహారములు, అందెలు, మొలత్రాడు మొదలగునలంకారంబులు గలిగి, శంఖచక్రములచేతను, గదచేతను, బద్మముచేతను, వనమాలచేతను, నానావిధరత్నములచేతను, సొంపారుచున్నది మఱియు నీయాకారము సింహస్కంధములవంటి స్కంధములందుఁగుండలహారాదులకాంతులఁగలిగి కౌస్తుభరత్నముచే నొప్పారు కంఠముచేతఁ గులుకుచు, శ్రీవత్సముగలదగుటచే, బంగారురేఖలచే, వెలయు నికషపాషాణంబున కీడువచ్చువక్షఃస్థలంబుంగలదై ప్రకాశించుచున్నది. అది యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాస వాయువులచేఁ జలించునుదర రేఖలు గలిగి, సుందరమై, యశ్వత్థపత్రమువలె సొంపుగులుకు నుదరముచే విరాజిలుచున్నది. అది నుడివలెనే లోఁతయి తన వలన నింతకుమున్ను నిర్గమించినప్రపంచమును మగుడ లోనికిఁ

ప్రవేశింపఁజేయుదానివలెఁ బొలుపారునాభి కలది ఆనీయాకార
ముశ్యామలవర్ణము గలపిఱుఁదులందు మిక్కిలి ప్రకాశించుపచ్చ
పట్టువస్త్రముచేతను, దానిమీఁద వెలయుబంగారు మొలత్రాటి
చేతను, శోభిలుచున్నది. అది సమ మయినయడుగులును, బిక్క
లును, నూరువులును, నున్నతములు కానిజానువులును గలిగి
నేత్రానంద మొనర్చుచున్నది. ఓమహనీయా! దళములవంటి
వ్రేళ్లును, గేసరములవంటినఖములును గలిగి శరత్కాలపద్మమున
కీడువచ్చుచుఁ బాపములను దూలించుచు, భక్తులభయమును
బాపుచున్న పాదమును నాకుఁ జూపుము. నీవజ్ఞానులకు గురు
వవై మార్గదర్శకుఁడవై యుందువు. ఈవర్ణింపఁబడిన నీరూపము,
చిత్తశుద్ధినిగోరుచున్నమాకు ముఖ్యముగా సంస్మరింపఁదగినదే

శంకరుఁడు పరమేశ్వరుని నుతించుట.

కాని ప్రత్యక్షము కాదు. నీరూపధ్యానము స్వధర్మముల నాచ
రించుపురుషులకు మోక్షసాధన మగుభక్తియోగముగాఁ బరిణ
మించును. నీవు మానవులకందఱకును దుర్లభుఁడవయినను బరమ
భక్తిగలవారికి, సులభుఁడ వగుచున్నావు. మఱియు నీవు భక్తి
యోగమవలంబించినవారికి దిక్కగుచున్నావు. నీవు కైవల్యము
కంటెను గాంక్షణీయుఁడవు. ఓమహానుభావా! యుపాయాంతర
ములచే నారాధనీయుఁడవు కానినిన్నును దుస్సాధమయి యవ్య
భిచారిణి యగుభక్తిచే నారాధించి త్వత్పాదమూలమును గాక
స్వర్గాదిసుఖముల నెవఁడయినను గోరుకొనునా? ఎవ్వఁడునుగోరఁ
డు. అందులకుఁ గారణము లేకపోలేదు. యముఁడు ప్రభావము
చేతను, నుత్సాహముచేతను, భ్రూక్షేపములచేతను, విశ్వమును
నాశనము చేయుచున్నను, నీపాదమూలమును శరణుఁజొచ్చిన

వారి నేమియుఁ జేయఁజాలఁడు. మఱియు నీభక్తులతోఁ జేసిన స్నేహమునకు స్వర్గము సరిరాదు. మోక్షమును తులఁదూఁగదు. ఇట్లుండ భక్తసహవాసమునకు నాశీర్వచనవిషయములగు పశుపుత్రాదులు సమానులగుదురా? ఓపాపరహితా! భక్తసహవాసము నిరతిశయగుణవత్తరమైనది. కావుననీయశంబుచేతను, గంగోదకముచేతను క్రమముగా నంతర్బహిర్భాగంబులందలి మలమును దొలఁగించుకొని భూతదయకలిగి, సత్వగుణప్రధానమగుచిత్తముతో నొప్పుచు, సత్ప్రవర్తనచే వాసికెక్కినసత్పురుషసహవాసము మాకు లభించుఁగాక. అది నీయనుగ్రహము లేక కలుగదు. కాన దయయుంచి యొసఁగుము. ఓమహనీయా! భక్తియోగముచే ననుగృహీత మయి, సత్వగుణము గలిగి పరిశుద్ధ మగుపురుషునిచిత్తము, శబ్దాదివిషయములం దెప్పుడును* సక్తము కాదు. తమోరూప మయినగుహయం దెప్పుడును లీనము కాదు. అప్పుడు ముని నీస్వరూపమును సుఖముగాఁ దెలిసికొనుచున్నాఁడు దేనియందుఁ జిదచిదాత్మక మయినప్రపంచమంతయు వ్యక్తమగుచున్నదో, యేనీస్వరూపము సమస్తప్రపంచమునందునుఁ బ్రకాశించుచున్నదో, యాపరబ్రహ్మతత్వము *వెలుతురువలెను నాకాశమువలెను సకలమందును వ్యాపించి

---

* ఇటఁ బరమాత్మకు జ్యోతిరాకాశములతో సామ్యము చెప్పుటచే నాకాశము ఘటాదులందు వేఱువేఱయి కానవచ్చుచున్నను, దద్గతదోషముల నెట్లు చెందదో, జలమందుఁ బ్రతిఫలించిన సూర్యునకు జలగతములగుచలనాదిదోషము లెట్లు పొందవో, యట్లె చిదచిదాత్మకమయిన సకలమందు వ్యాపించియున్న పరమాత్మకుఁ జిదచిద్గతము లగుదోషము లేవియుఁ జెందవని తెలియవచ్చుచున్నది.

యున్నది. ఓపరమేశ్వరా! నీమాయ సమస్తజీవులను దనవశము గావించుకొని సంసారమునఁ ద్రోచి పెక్కు లనర్థంబులఁ గలిగించును. ఆమాయవలననే జీవునికిఁ దా నీశ్వరుని కంటెభిన్నుఁడ నెడిబుద్ధి తాను స్వతంత్రుఁడ నెడిభ్రాంతివలెనే కలుగుచున్నది. అది బహువిధరూపములుగాఁ బరిణమించుస్వభావముకలది. అట్టి మాయచేత నీవు ప్రపంచమును సృజించుచు రక్షించుచుమఁగుడ సంహరించుచు నీవిట్టియనల్పకార్యము లొనర్చుచున్నను నిర్వికారుండ వయి స్వతంత్రుఁడవయి యున్న నిన్ను శరణు పొందుచున్నాము. ప్రకృతివివిక్త మగునాత్మయాథాత్మ్య మెఱిఁగిన మహాత్ములు శ్రద్ధాసముపేతులై ఫలాపేక్ష లేని స్వవర్ణాశ్రమోచితధర్మములచేత, నీస్వరూపమును జెంద నపేక్షించి యప్రాకృతదివ్యమంగళశరీరుఁడ వగుని న్నారాధించుచుఁ గర్మయోగప్రకాశక మగువేదమందును నాత్మతత్త్వజ్ఞానమును దెలుపు సాంఖ్యమందును గుశలు లగుచున్నారు. ఓజగదీశ్వరా! సృష్టికిఁ బూర్వమందు నీవు చిదచిదాదిశక్తులను నీయందిమిడ్చికొని, కావుననే యసహాయుండ వయి యొక్కరుండవై వెలయుచుంటివి. అప్పుడు నీకు లీలలు కల్పించుటయే ప్రయోజనముగాఁ గలుగునదియు నిన్నువిడిచి వేఱుగానుండఁ జాలనిదియునగునీ మాయవలనరజోగుణముసత్త్వగుణము,తమోగుణమువిభాగింపఁ బడినవి. అందురజోగుణాదులవలన మహత్తత్త్వము,దానివలనఁ ద్రివిధాహంకారము, తరువాతఁ గ్రమముగా నాకాశము, దానివలన వాయువు, దానివలన నగ్ని, దానివలన జలమును, బృథ్వియుఁ గలిగినవి. పంచీకృత మగునాకాశాదిభూతములవలన నండోత్పత్తియు, దానివలన బ్రహ్మాదిదేవతలును, వారివలన నురీ

చ్యాదులును, వారివలన మానవులును దిర్యక్కులును గలిగి
నవి. ఓ దేవదేవా ! నీశక్తి యగు ప్రకృతిచే సృజింపఁబడిన వారు
దేవత లనియు, మానవులనియుఁ, దిర్యక్కులనియు, స్థావరము
లనియునాలుగువిధములుగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నారు. నీవా
చతుర్విధ మగుశరీరములందును నాత్మాంశక మగుజీవుని మూల
మునఁ బ్రవేశించియున్నావు. ఇట్లు జీవాంతరాత్మవై ప్రవేశించిన
నిన్నును బురుషునిఁగాఁ దెలిసికొనుచున్నారు. నీ వేజీవుని కంత
రాత్మవై ప్రవేశించితివో, యాజీవుఁ డింద్రియములచే సంపాదిత
మగుశబ్దాది భోగ్యజాతమును, దేనెటీఁగలు చేర్చిన తేనెనువలెనే
యనుభవించుచున్నాఁడు. పిమ్మట దురూహ మగుతత్త్వము
గలిగి కాలశరీరకుఁడవగునీవు మహావేగము గలవాఁడవై, భూత
ములచేతనే భూతములను బీడించుచు, దుస్సహవేగము గలిగిన
మహావాయువు మేఘపంక్తులనువలెసకలభూతములనుసంహరించు
చున్నావు. ఇంతియకాక యాలోచనములచే మిక్కిలి మత్తులై,
శబ్దాదివిషయములందు సక్తులై, యిష్టపదార్థములు సంప్రా
ప్తమైనను, పేరాసతో వర్తించుచున్న వారలను నీవప్రమ
త్తుఁడవై క్షుధార్త మగుసర్ప మెలుకలను బట్టి బలాత్కార
ముగా మ్రింగినట్లు మ్రింగుదువు. ఓజగదీశ్వరా! నీయనాదరణ
ముచే జ్ఞానమును గోలుపోయినవాఁ డయినను మానవుఁడు
నిజాదృష్టమువలనఁ బండితుఁ డయినచో వాఁడెప్పు డయిన నీ
పాదమూలమును విడువ నెంచునా ? ఇంతియ కాక చతుర్దశ
మనువు లెవ్వానికి దినపరిమాణమును గలిగించుచున్నారో యా
బ్రహ్మాసైతము నిశ్శంకచే నిన్నారాధించుచున్నాఁడు. మాకుఁ
బెద్దయగుబ్రహ్మాయే నిన్నుఁ బూజించునప్పుడు మాసంగతి చెప్ప

నేల? ఓపరమాత్మా! సమస్తప్రపంచమును భవదాత్మకుఁడయిన రుద్రునిభయమువలననశించును. ఈతత్త్వమును దెలిసికొనియున్న వారికి భయములేకుండఁ జేయువాఁడవయి దిక్కగుచున్నావు" అని యిట్లు శంకరుఁడు పరబ్రహ్మమును నుతించి ప్రచేతసుల కుపదేశించి యిట్లనియె. ఓనృపనందనులారా! మీరు నావాక్యములందు విశ్వాసముంచి యీభగవత్ స్తుతిని జపింపుఁడు. ఈజపముచే మీకు భద్రముకలిగెడిని. మీరు స్వవర్ణోచితధర్మములను సర్వదా యాచరించుచు, పరమాత్మయందుఁ జిత్తంబులంజేర్చి మాటిమాటికిని నుతించుచు, సర్వభూతములందును వెలయుచు నంతరాత్మగా నున్నపరమాత్మను బూజింపుఁడు. ఓ రాజకుమారులారా! యీ స్తోత్రమును బఠించుచు, మనస్సున నిలిపికొని, చిత్తమును నిశ్చలముగాఁ గావించుకొని, మానవ్రత మాచరించుచు, నాదరయుక్తులయి మీ రభ్యాసము చేయుచుండుఁడు. ఇప్పుడు మీ కుపదేశించినతత్త్వమును మరీచ్యాదుల కధిపతియును, బ్రజాభివృద్ధిఁ జేయఁ దలంచినవాఁడు నగు బ్రహ్మ ప్రజాసృష్టి చేయనెంచినభృగ్వాదుల మయినమాకుఁ బూర్వమున నుపదేశించెను. ప్రజాసృష్టియందు మేమందఱమును బ్రేరితులమయి, యీ స్తోత్రముచే నజ్ఞానమును దొలగించుకొని, సకల ప్రజలను సృజించితిమి. పురుషుఁ డెవఁడైనను, సమాహితచిత్తుఁడై వాసుదేవుఁడే ప్రాప్యుఁ డనియును, ప్రాపకుఁడనియును నాధారుఁ డనియును, నమ్మికొని నిత్య మీ స్తోత్రమును బఠించుచు వేగముగాఁ దన కిష్టమగు శ్రేయస్సును బొందును. సమస్తశ్రేయస్సులలోను భగవదాత్మక మగుజ్ఞానమే ముఖ్యశ్రేయస్సని చెప్పఁబడినది. ఆ శ్రేయస్సుచేతనే జ్ఞానవంతులగు

మహాత్ములు పెక్కండ్రుపాయాంతరములచే దుస్తరమగు దుఃఖ సాగరమగు సంసారమును దరించుచున్నారు. ఓరాజపుత్త్రులారా! నేను జేసిన యీస్తోత్రమును శ్రద్ధాసంయుతులై పఠించిన పురుషుఁ డుపాయాంతరములచే నారాధింపఁబడని హరి నారాధించి హరివిషయభక్తినిఁ బొందుచున్నాఁడు. మఱియు నీస్తోత్రముచే సంతసింపఁజేసి సర్వపురుషార్థములకుఁ బ్రభువగు నగు పరమపురుషునివలన నిష్టశ్రేయస్సులను సత్వరముగానే చెందును. ఈ స్తోత్రమును ప్రాతఃకాలమందు లేచి ప్రాంజలియై వినినవాఁడును, వినిపించినవాఁడును, సకల బంధనములను విడుచును. కావున రాజనందనులారా! నే నిప్పుడు చెప్పినపరమాత్మ స్తోత్రమును సమాహితచిత్తులై మీరు జపము చేయుచుఁ దపం బొనరింపుఁడు. అంతమందుఁ బరమాత్మవలన మీ యభీష్టములను బొందుఁడు. ఇది యిరువది మూఁడవ యధ్యాయము.

ఇవ్విధంబునఁ బ్రచేతసుల కుపదేశించి వారలిచ్చుపూజలు కైకొని వారలు చూచుచుండఁగా నచ్చటనే శంకరుండంతర్ధానము చెందెను. అనంతరమందుఁ బ్రచేతసులందఱును రుద్రుఁ డుపదేశించిన స్తోత్రమును జపము చేయుచుఁ బదివేలవత్సరంబులు జలంబుల నిలిచి తపంబొనరించిరి. అటఁ బ్రాచీనబర్హి కర్మములం దాసక్తుఁడై యుండుటను జూచి యాత్మవిదుఁ డయిన నారదుండు కృపాళుండయి యతని కిట్లు జ్ఞానోపదేశమును జేసెను. "ఓరాజా! నీవాచరించుచున్న యజ్ఞాదికర్మములచే నీ వేమి శ్రేయస్సు నభిలషించుచున్నావు? ఒకచో నీవు దుఃఖనివృ

త్తిని, సుఖప్రాప్తిని గోరుకొనుచున్నచో యాగాదికర్మములచే
నుభయమును సాధ్యము కాదు.'' అనిపలికిన నారదమునివచనము
విని ప్రాచీనబర్హి యిట్లనియె. ''ఓమహాత్మా! నేను గర్మకలాప
ముచే నాకర్షింపఁబడి యుత్కృష్టమయిన శ్రేయస్సేదియో
యెఱుంగకున్నాను. కావున నీమానసమునకు నిర్మలత్వము కలి
గించెడియుఁ, గర్మరూపబంధనములను వదల్చునదియు నగు జ్ఞాన
మును నాకుపదేశింపుము. ఓమహనీయా! విడువఁదగని ప్రవృత్తి
ధర్మములు గల సంసారములందు సంచరించుచు, సమస్తము

నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికి జ్ఞానోపదేశము సేయుట.

నాదే యని తలపోయుచుం బుత్రాదులందుఁ బురుషార్థ బుద్ధి
నుంచి కావుననే మూఢుఁడనై నే నుత్కృష్ట శ్రేయస్సును దెలి
యఁజాలనైతిని.'' నావుడు నారదుం డిట్లనియె. 'ఓరాజేంద్రా!
యాగకర్మములందు నిర్దయాత్ముఁడవయిననీవు వేలకొలదిపశువు
లను జంపితివి. చూడుము. నీచేఁ జంపఁబడిన పశువులన్నియును
నీవొనరించినపీడను స్మరించుకొనుచు నీ మరణకాలమును నిరీ
క్షించుచుండును. నీవు చచ్చినప్పు డాపశువులు మహాక్రోధమును
వహించి తమవాఁడికొమ్ములతోఁ గ్రుమ్మి నిన్నుఁ జీల్చును.'ఓయీ
యాగాదులందు మారితము లయినపశువులకు స్వర్గము వచ్చు
నని వేదాదులందుఁ జెప్పఁబడినది. అట్లుండ నాపశువులు
స్వర్గాదిసుఖము గలిగించినందులకు సంతసించునే కాని కోపము
వహించునా?' అందువేని ఓరాజా! నిరతిశయమగు పురు

పురంజనోపాఖ్యానము

షార్థము దెలుపునొక యితిహాసమును జెప్పెదను. పురాతన
మైన యాపురంజనచరిత్రమును సావధానచిత్తుండవై వినుము.

* ఓరాజా! పూర్వకాలమునఁ బురంజనుఁడను రాజొకండు కలఁడు అతఁడు పెక్కుపురంబుల నిర్మించి పురంజనుఁడని విఖ్యాతి గాంచెను. అతఁ డుదారకీర్తి కలవాఁడు. అతనికిఁ బరులచేఁ

---

* ఇట నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికిఁ దత్త్వోపదేశ మన్యాపదేశముగాఁ జేయుచున్నాఁడు. అంతియు కాని ప్రత్యక్షముగాఁ జేయలేదు. ప్రత్యక్షముగా నేల చేయరాదు? సాక్షాదుపదేశము చేసిన వైరాగ్యోదయము కాకపోవునా? అందువేఁ సమాధానము చెప్పెదను. వినుము. దేహమే యాత్మయనెడి యభిమానము చేతను, స్వతంత్రాభిమానము చేతను మిఁగులఁబడి తత్త్వమనఁగ నెట్టిదియో, యేది మేలో, యేది పురుషార్థమో, తెలియక విషయసుఖములే పరమపురుషార్థములని తలంచుచు, నున్నవానికిఁ దత్త్వోపదేశము చేయుచున్నను జక్కఁగా మనస్సున కెక్కదు. కావున జననము, మరణము, జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాద్యవస్థలును గలసంసారమును వర్ణించి యందుఁ గలదోషములను వివరించిచెప్పి, సంసారమంత హేయమయినది వేఱొకటి లేదనుబుద్ధిని బుట్టించి, తత్త్వోపదేశమును జేసినచో నదిలెస్సగా మనస్సునకుఁ బట్టునని నిశ్చయించి, జీవుని నొకరాజుగాను, శరీర మొకపురముగాను, బరమాత్మ స్నేహితునిగాను, బుద్ధిని భార్యగాను నిరూపించి నారదుఁడు పురంజనోపాఖ్యానమును జెప్ప నారంభించెను. జీవుఁడు శరీరములను జన్మింపఁజేసి పురంజనుఁడను పేరు వహించుచున్నాఁడు. జీవుఁడు విస్తృతమైనకీర్తి కలవాఁడు. ఇందులకు బ్రమాణము. "అపహతపాప్మా విజరోవిమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోపిపాసస్సత్యకామ స్సత్యసంకల్పో నిర్వాణమయః" యనియు, "అచ్ఛేద్యోయ మదాహ్యోయ మక్లేద్యోఽశోష్యఏవచ। నిత్యస్సర్వగతస్థాణు రచలోయం సనాతనః" యనియుఁ గలవు. నీనిచే జీవుఁడనంతకల్యాణగుణములుఁ గలిగి కీర్తిమంతుఁడగుచున్నాఁడు. జీవునకుఁ బరులచే నవిజ్ఞాతుఁడగు పరమాత్మయే మిత్రుఁడు. జీవునకుఁ బరమాత్మ మిత్రుఁడయినట్లు "మాతా పితా భ్రాతా నివాసశ్శరణం సుహృద్గతిశ్చ నారాయణః" యని శ్రుతులందుఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

దెలియఁబడని చేష్టలుగల మిత్రుండు గలండు. అతని పేరవిజ్ఞాతుఁడు. ఆపురంజనుఁడు నివాసస్థానమును వెదకుచు భూమండలము నందుఁ గలపురములకుఁబోయి యచ్చటచ్చటఁ గొంతకాలము వసించుచు సమస్తభూమండలమందును సంచరించెను. కాని తన కనుకూలమగు పురమును గానక దుఃఖితమనస్కుండాయెను. *ఈపురంజనుఁడు సకలభోగ్యపదార్థములను గోరుకొనుచు, నానాభోగ్యవస్తువులు లభింపఁజేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించి,మహీమండలమందుఁగల సకలపురంబులు మంచివికావని భావించెను. †ఇట్లు తిరుగుచు నతఁడు హిమాలయమునకు దక్షిణసానువు నందు నవద్వారములతోఁ గూడియున్న యొకపురంబునుగాంచె

తనకు హితమునుగలిగించు పరమాత్మయాజ్ఞ నుల్లంఘించి సంసారజీవుఁడు తనపేరయినను నెఱుంగఁజాలఁడు. అట్టుండ రూపనుసంగతి వేఱ చెప్పనేల? మఱియు జీవునికి మిత్రుఁడయినపరమాత్మ విజ్ఞాతచేష్టితుఁడు. జగత్ప్రసిద్ధములగు జగద్వ్యాపారము మొదలగు చేష్టలు గలవాఁడు. ఇట్లే ముందు ముందు క్రమముగా మూలమున వర్ణింపఁబడు పురంజనునితో సమముగా జీవునకు సమన్వయించుకొనవలెను.

* జీవపక్షమున=జీవుఁడు విస్తృతమగుకీర్తికలవాఁడు. అతఁడు సంసారమందుఁబడి తనపేరునుగూడ మఱచుచున్నాఁడు. అతనికి జగత్ప్రసిద్ధములగు జగద్వ్యాపారములు గలపరమాత్మహితుఁడు. ఆజీవుఁడు తన కనుకూలమయినభోగాయతనశరీరమును వెదకుచు, దేవాదిస్థావరాంతమువఱకుఁగలశరీరములందుఁ బ్రవేశించుచుఁ బ్రకృతిమండలమందంతటనుసంచరించెను. కానితన కమరూపమగుదేవమనుష్యాదిశరీరమునుబొందలేక మిగుల దుఃఖంబునొందెను.

† మఱియు జీవుఁడు శబ్దాదివిషయములను గోరికొనుచు, నట్టి శబ్దాది విషయములనుభవింపఁ దగినశరీరమునిమిత్తము పరిభ్రమించుచుఁ దాఁ జూచినవన్నియు మంచివి కావని తలంచెను.

ను. ఆపురము ప్రాకారములచేతను, నుద్యానవనములచేతను, బురుజులచేతను, గవాక్షములచేతను, బహిర్ద్వారములచేతను గూడి యున్నది. మఱియు నది వివిధము లగుగృహములచేతను గనకమయములును, రజతమయములును, నయోమయములు నగుశృంగములచేతను, వెలయుచున్నది. ఆపురమునీలములు, స్ఫటికములు, గరుడపచ్చలు, ముత్యములు, మరకతములు, పద్మరాగములు, మొదలగురత్నములచే స్థగితములగు మేడలచే రాణించుచుఁ గాంతికి భోగవతీపురమును బోలుచుండెను. * మఱియు

---

* జీవుఁ డెట్లు సంచరించుచు, నొకప్పుడు కర్మము లాచరించి తత్ఫలమందఁదగినక్షేత్రములగు నంధత్వపంగుత్వాదు లగుదోషములు లేనిమనుష్యశరీరమనెడి పురమునుజూచెను అది నేత్రశ్రోత్రాదులగుతొమ్మిదిద్వారములు కలది. అది ప్రాకారములవంటి చర్మములచేతనుఁగూడినది. దానికి రోమపంక్తియే యుపవనము. బుజము లనునట్టాలకములు గలది. దానికి రక్తమే పరిఖవలెఁ దనర్చుచున్నది. నవరంధ్రము లనుగవాక్షములు కలవు. రాజసాది భావములు శృంగములవలెఁ దనర్చుచున్నవి. మూలాధారాదు లగుచక్రములు గృహములవలెనున్నవి. హృద్గతము లగునాడులే నీలశ్వేతాదు లగుచక్రములు. శరీరము సర్పాకారము లగునాడులుగలదగుటచే భోగవతీపురమును బోలుచున్నది. మఱియు నిట జీవుని కాశ్రయభూతమగుటచే హృదయము సభామందిరమువలెను-జతువ్పథమువలెను, బరమాత్మకుఁ గ్రీడాస్థానమగుటచేతఁ గ్రీడాయతనమువలెను, జక్షురాదీంద్రియస్థానములు బురుజులవలెను, జీవుఁడు రాజు రాజమార్గమునఁబోయి విశ్రమస్థానమును జేరునట్లు సుషుమ్నానాడీమార్గమునఁ బోయి మోక్షము నొందునుగాన సుషుమ్నానాడి రాజమార్గమువలెను, సుషుప్తియందు జీవునికి విశ్రమస్థాన మగుపురీతత్తు విశ్రాంతిస్థానమువలెను, నాధారాదిచక్రములం దున్నకర్ణికలుపగడపుటరుగులవలెను, నటిచేతులు నటికాళ్లునుఁ బతాకములవలెను బ్రకాశించుచుండెను.

నది సభామందిరములచేతను, జతుష్పథములచేతను, రాజమార్గములచేతను, క్రీడాదిస్థానములచేతను, సంగడి వీథులచేతను, విశ్రమస్థానములచేతను, ఱెక్కములచేతను, బగడంపువేదికలచేతను సంయుతమయి యలరారుచుండెను.*ఆపురంబునకు వెలుపలిభాగమం దొకయుపవనంబుగలదు. ఆయుపవనము సురసాలాదివృక్షములచేతను, లతలచేతనుఁ బరివేష్టితమై యున్నది. మఱియు నందుధ్వని చేయుజలవిహంగంబులును,దుమ్మెదబంతుల కోలాహలములునుగలసరోవరంబు చేఁ బ్రకాశించుచుండె. పుష్పవనమునందు హిమజలబిందువులను గుసుమపరాగమును ధరించి పుష్పవర్షములను గురియుచుఁ బ్రసరించుచున్న మందమారుతములుగలవు. అందుఁజలించుచిగుళ్ళుగలిగినసుందరతరుబృందములును, బద్మసంపదలునుగలవు. ఆవనమునందున్న వన్యమృగములు ఘాతుకత్వబుద్ధిని విడిచియున్నవగుటచే నెట్టిబాధయు లేకుండెను.అటఁ గోకిలాలాపములచేఁ బాంథులు తామే పిలువఁబడుచున్నట్లుతలంతురు.†ఆవనమందొక స్త్రీరత్నము విహరించు

---

* విషయవర్గము బాహ్యోద్యానవము వలెను, మఱియు శబ్దము పక్షికోలాహలమువలెను, గంధము గుసుమములవలెను, స్పర్శగుణము మందమారుతముమాడ్కిని, రూపము ప్రవాళములవలెను నొప్పుచున్నవి. శ్వాసురస్యాలకాదిబాంధవులు వన్యమృగములరీతిని, నివృత్తిమార్గ మవలంబించినవాఁడు పాంథునివలెను, వెలయుచుండెను.

† అట జీవుఁడు బుద్ధిని బొడగాంచెను. బుద్ధి నూఱులకొలంది గలవృత్తులకధిపతులైన జ్ఞానకర్మేంద్రియములతోఁ గూడికొని యభిముఖముగా వచ్చుచున్నది. ఆమె యయిదయినవృత్తులుగల ప్రాణములచే రక్షింపఁబడుచున్నది. బుద్ధికి చేతనసంబంధముగలయపుడు ప్రౌఢురాలు కాని స్త్రీవలెనే యుండును గాన నాబుద్ధికి ప్రౌఢత్వము లేదు.

చుండెను. ఆమె పదుగురుభటులతో నభిముఖముగ వచ్చుచుండె
ను. ఆమెభృత్యులలో నొకొక్కఁడు నూఱుగురుస్త్రీల కధిపతియై
యుండెను. ఆకన్యారత్నము శిరఃపంచకముచే నొప్పుసర్పముచే
రక్షింపఁబడుచు, నప్రౌఢయై కామరూపిణియై భర్తను వెదకుచుం
డెను. ఆమె చక్కనినాసికతోను, సుందరములగుదంతములతోను,
నిద్దంపుటద్దములఁ బోలిన చెక్కులతోను వెలయుచుండెను. ఆమె
యాననము మిక్కిలిసుందరమై యుండెను. ఆమెకర్ణములందున్న
కుండలముల కాంతులచే గండస్థలములు ప్రకాశించుచుండెను.
ఆమె సుందరమగువేణితోను, నందములైన పిఱుందులతోను,
బంగారుమొలత్రాటితోను, పాదములందు మధురంబుగధ్వని
చేయునూపురంబులతోను, విలసిల్లుచు దేవకాంతను బురుడించు
చుండెను. *యౌవనారంభముచే వృత్తములై సంశ్లిష్టములయి
యున్న స్తనంబులుగలిగి లజ్జాతిశయముచే మేలిముసుంగువైచి

* అది గంధాదిరసజ్ఞాన విశేషములచేఁ గామరూపిణి యగుచున్నది.
అది యోగ్యమైన గంధాత్మక మగునఘ్రాణేంద్రియవృత్తి కలది. అది దంత
వ్యాపారజన్యవృత్తి కలది. మఱియు నది యాననాద్యవయవజన్యవృత్తికలది.
అది కుండలాలంకృత సుగుకర్ణమునందలి శ్రోత్రేంద్రియవృత్తికలది. అది
స్తననితంబాది వ్యాపారములవలనఁ గలిగినహర్షవృత్తులు కలది. మఱియు మన
స్సుతోఁ గూడినపదియింద్రియములు భటులవలెను, శతసంఖ్యాకము లగు
నింద్రియవృత్తులు స్త్రీలవలెను, పంచప్రాణంబులు శీర్షపంచకముతో నొప్పు
సర్పరాజువలెను నొప్పుచున్నవి. బుద్ధియుఁ బ్రాణాయత్తమైన ప్రవృత్తికలది
కావునఁ బ్రాణము బుద్ధికంటె ముందుగా నడుచుసర్పరాజునుబోలుట సమం
జసముగా నున్నది. బుద్ధిననుసరించి యింద్రియవృత్తు లన్నియుఁ బోవును
గాన ననుసరించుభటులతోఁ బోలుట యుక్తముగా నున్నది. కావున
జీవుఁడు బుద్ధిని జూచి మోహించెను.

కొనుచు, గంధగజమువలె మందగమనముకలదై, మందహాసము చేతను, సిగ్గుచేతను మోమొక క్రొత్తయందమునఁ గులుకుచుండఁ బ్రేమాతిశయముచే మీఁదుగాఁజలించుచున్న కనుబొమలను విండ్లచేఁ గటాక్షవీక్షణము లను బాణములను బ్రయోగించుచు నున్నయాసుందరినిఁగాంచి పురంజనుం డిట్లనియె *ఓపద్మాక్షీ! నీ వెవ తెవు? నీ వేజాతిదానవు? నీ వెవనికుమారితవు? ఎందుండి వచ్చుచున్నదానవు? ఈపురసమీపమందునీ కేమిపని గలదు? నీవృత్తాంతమును నాకుఁ దెలియఁజేయుము. నిన్ను ననుసరించి వచ్చునీపదునొకరుమహాభటులును నెవ్వారలు? సుందరమయిన కనుబొమలు గలయో స్త్రీరత్నమా? ఈస్త్రీ లెవ్వారలు? నీకు ముందుగఁ బోవుచున్నయీసర్పరా జెవఁడు? ఓసుందరీ! ఎవని పాదపద్మములు సేవించుటవలన సమస్తవాంఛలును నెఱవేఱునో, యట్టిపురుషునిఁ బతిఁగాఁ బడయుటకయి మునివలె విజనమగువనమందు సంచరించుచున్నదానవు. నీవు నరాహమూర్తిని వెదకుభూదేవివా? లేక శంకరుని వెదకుభవానీదేవివా? బ్రహ్మ నన్వేషించు సరస్వతివా? లేకవిష్ణుమూర్తినివెదకులక్ష్మీదేవివా? నీవు లక్ష్మీదేవి వయినచో నీచేతియందుఁ బద్మకోశము కానరా లేదు. ఎచ్చటఁ బడిపోయినది. ఓసుందరాంగీ! ఆలోచింప నీరమాదిదేవతలు భూమిని స్పృశింపరు. కాన భూమిని స్పృశించునీవు రమాదిదేవతలలో నొకర్తుకవును గావు. అద్భుతచర్యలు గలిగి వీరశ్రేష్ఠుండ నైననాతో విష్ణువుతో వైకుంఠము నలంకరించిన

---

* సుందరీ! నాతోఁగూడ నీశరీరమును బ్రవేశించి సకలసుఖముల ననుభవించుటకు వచ్చిన ట్లున్నది. నన్నుఁ గోర్కులు మిగులఁ బీడించుచున్నవి. కాన నాయావస్తువులను జేర్చి నా కానందము కలిగింపుము.

లక్ష్మివలె నీపురము నలంకరించుటకు వచ్చినట్లుతోఁచుచున్నది. నీకటాక్షవీక్షణములచేఁగలఁగినచిత్తముగలనన్నును, సిగ్గుచేతనుఁ బ్రేమముచేతను, మందహాసముచేతను, విలాసవంతములగు నీ కనుబొమలచేతను బ్రేరితుఁడగు మన్మథుఁడు మిగుల బాధించుచున్నాఁడు. కావున నన్నుఁ గరుణింపుము. ఓసారసాక్షీ! సుం

పురంజనుండు బుద్ధితో సంభాషించుట.

దరమగు కనుబొమలు గలిగి, మంచికనీనికలతో నొప్పుచు, సోగలైననల్లని నెఱికురులచే నావృతమై, మృదువులగు వాక్కులు కలిగి చిఱునవ్వుతో వెలయుచు, సిగ్గుచే నభిముఖమునకు రానొల్లనినీవదనమును నాకుఁ జూపుము" అని యిట్లు లింద్రియంబులకు వశుఁడై తన్ను యాచించుచున్న పురంజనునిఁగాంచి మోహించి యతని మోహింపఁజేయుచు. నను మోదించి యామె యిట్లనియె. *ఓరాజా! నిన్నును నన్నును సృజించి మన కిట్టినామములను గులమును గల్పించినపురుషుఁడెవఁడో మే మెఱుఁగము. ఓరాజేంద్రా! ప్రస్తుతమున నీపురియం

* అనిన బుద్ధి జీవున కిట్లనియె ఓరాజా! ఈశరీరము నెవ్వరు సృజించిరో యెఱుఁగను. ఈపదునొకరు మనంబుతోఁ గూడిన యింద్రియములు. మనస్సు మొదలగునింద్రియములు నిద్రించినప్పుడు ప్రాణముజాగ్రత్తతో శరీరమును గాచుచుండును. ఓజీవా! నీవు దైవసంకల్పమువలన నీమానవశరీరమును బొందితివి. ఇందు నూఱుసంవత్సరంబులు నివసించి యింద్రియంబులిచ్చుసుఖంబు లనుభవింపుము. ఓజీవా! కామివయి యిష్టార్థములను విడువక, శబ్దాదికామములను గోరుచు, నున్ననీకంటెఁ బరు నెవ్వని నేవరింతును? అని పలికి జీవుఁడును బుద్ధియుఁ బరస్పరము సమయము చేసికొని మనుష్యశరీరమునఁ బ్రవేశించి విషయసుఖముల ననుభవించుచు

దున్ననిన్ను నీపురియందుఁ బ్రవేశించిపరి పాలించువానిఁగాఁ
దలంచుచున్నాను. మన కిరువురకును నివాసస్థలమగునీపురమును
నిర్మించి మనయిరువురకంటె విలక్షణుఁడయినపురుషుని నేనె
ఱుంగను. ఈపదునొకరగుమహాభటులును, నీస్త్రీలును నాకు
స్నేహితులు. మఱియు భృత్యులు, నేను నిద్రించుసమయమున
నీసర్పరాజు పురమునుఁ బాలించుచు మేల్కొనియుండును. నీవు
దైవవశమువలన నీపురంబును బొందితివి. నీకు శుభములు కలు
గుఁగాక. ఓశత్రుహంతా! శబ్దాదివిషయసుఖములను నీవు పొందు
దువు. నేను నాస్నేహితులతోఁగూడ నీకు గ్రామ్యసుఖములను
సంపాదింతును. ఓరాజా! నేను సంపాదించి యిచ్చుచున్న సుఖ
ముల ననుభవించుచు నూఱువత్సరముల కాలమీపురంబున
నుండుము. ఓరాజేంద్రా! నిన్ను నేరమింపఁజేయక విరక్తుఁడై,
నిషిద్ధములు కానిసుఖములనైన నపేక్షింపక కాలాంతరమందు
లభించు స్వర్గాదిఫలముల నెఱుఁగక, మృత్యువునకుభయపడుచు
నున్నమఱొక్కని రమింపఁజేయుదునా? ఈ ప్రవృత్తిమార్గమం
దు, యాగాదిరూపధర్మము, అర్థకామములు, పుత్త్రసుఖము,
మోక్షము, కీర్తియు, నిర్బాధము లగుపుణ్యలోకములును గలు
గును. మఱియు గృహస్థాశ్రమము పితృదేవతలకును, మునుల
కును, మానవులకును, భూతములకును, నాత్మకును, క్షేమము గలి
గించుశరణమని చెప్పుదురు. ఓవీరవరా! మహాప్రసిద్ధినిచెంది,
త్యాగశీలుఁడవయు, నేత్రానందకరుండవయి. నిరుపమానుఁడ
వయిననీవంటిభర్తను నిరుపమానురాలయిన యెవ్వతెవరింపకుం
డును? నీవు కరుణాతిశయముచేతను, మందహాసపూర్వక మగు
క్రేగంటిచూపులచేతను, సమస్తదీనజనులబాధను దొలగించుచు

వర్తించుచున్నవాఁడవు. సర్పరాజులవంటి నీబాహువులందే స్త్రీమానసము సక్తము కాదు?" అని వారిరువురును, బరస్పరము సంభాషించుకొని, యొక ప్రతిజ్ఞ చేసికొని, 'ఓప్రాచీనబర్హీ! యీపురమును బ్రవేశించి నూఱువత్సరంబులదాఁక సర్వసుఖముల ననుభవించుచుండిరి. అప్పుడు పురంజనుండు, చక్కఁగా నుతింపఁబడుచు, స్త్రీలచేఁ బరివేష్టింపఁబడి యందందుఁ గ్రీడించుచు గ్రీష్మర్తువునం దొక్కనాఁడు క్రీడాజనిత మగుశ్రమంబును దొలఁగించుకొనుటకొక సరస్సును బ్రవేశించెను. ఓరాజా! వారున్నపురంబు నభివర్ణింతు వినుము. *ఆపురమున కేడుద్వారములు మీఁదిభాగమున నమర్పఁబడినవి. రెండుద్వారములు క్రిందిభాగమున నమర్పఁబడినవి. ఆరెండుద్వారంబులు నాపురాధిపతి ప్రత్యేకముగా దేశములనుగూర్చి పోవుట కుంపఁబడినవి. మీఁదుగా నుంచఁబడిన యేడుద్వారములలో నైదుద్వారములు తూర్పుదిక్కుననున్నవి ఒకద్వారము దక్షిణముగాను, మఱొక్కటియుత్తరముగాను నున్నవి. క్రిందుగా నుంచఁబడినద్వారములు పడమరదిక్కుగా నున్నవి. ఆద్వారములనామములను దెలిపెదను వినుము. తూర్పున నుండుద్వారములో రెండు

---

* జీవపక్షమున, తూర్పున నొక్కచో నిర్మింపఁబడిన ద్వారములనఁగా నేత్రములు. అం దెడమనేత్రము మిఱుఁదుబురువువలెను, స్వల్పప్రకాశము కలది. కుడికన్ను విస్తారమగుప్రకాశము కలది. జీవుఁడు చక్షురింద్రియముల కధిష్ఠానదేవత యగుసూర్యునితోఁగలసి ప్రకాశించుచుఁ బదార్థములు జూచుచున్నాఁడు. అట్లె తూర్పున మఱొక్కచో నిర్మితములయిన మఱిరెండుద్వారము లనఁగా నాసికారంధ్రములు జీవుఁ డానాసిక కధిష్ఠానదేవత యగువాయువుతో నాద్వారములనుండి వెడలి గంధమును గ్రహించుచున్నాఁడు.

ఖద్యోతమనియు నావిర్ముఖియనియుఁ బేరులుగలవి. అవి యొక్క చోటనే నిర్మింపఁబడినవి. ద్యుమత్సఖుఁ డయినరా జాద్వారములలోనుండి విభ్రాజిత మనుదేశంబున కరుగుచున్నాఁడు. తూర్పున మఱొక్కచో నిర్మితములయిన రెండుద్వారములు నళినియనియు, నాళని యనియుఁ బిలువఁబడుచున్నవి. రా జవధూత యనుమిత్రునితోఁగూడ సౌరభ మనుదేశమును జూడ నేఁగును. * తూర్పున నున్నయైదవద్వారము ముఖ్యమను పేరుగలది. పురంజనుఁడు రసజ్ఞుఁ డనుమిత్రునితో నాద్వారమునుండి వెడలి బహూదన దేశమునకుఁ బోవును. విపణుఁడను మఱియొక స్నేహితునిఁగూడి పణమను పేరుగలదేశమునకుఁబోవును. ఓ రాజా! †దక్షిణదిక్కునం దున్న ద్వారము పితృహూవను పేరుగలది.

---

* జీవపక్షమున, తూర్పున నున్నవానిలో నైదవది యగుముఖ్యద్వారమనఁగా ముఖము. జీవుఁడు నాలుకసహాయముచే సమస్తరసములను గ్రహించుచున్నాఁడు. మఱియు వాగింద్రియసహాయముచే సమస్తవ్యవహారములను జక్కఁబెట్టుకొనుచు నున్నాఁడు.

† దక్షిణమున నున్నపితృహూ వనుద్వార మనఁగా, దక్షిణకర్ణము. ఆ కర్ణము పితృలోకాదుల సాధించు ప్రవృత్తిశాస్త్రములను వినఁదగి యుండుటచేఁ బితృహూ వని పిలువఁబడుచున్నది. ఎట్టివారికిని మొదటఁ ద్రివర్గము సాధించుకొని పిమ్మట మోక్షమునకుఁ బ్రయత్నించుట యుచితము గాన నందులకుఁ దగిన ప్రవృత్తిశాస్త్రములను వినఁదగియుండుటచే దానికిఁ బ్రాథమ్యము కలిగినది. జీవుఁడు శ్రోత్రేంద్రియంబుతోఁగూడి శబ్దమును గ్రహించుచున్నాఁడు. ఉత్తరమున నున్నదేవహూవనుద్వార మనఁగా నెడమచెవి, బ్రహ్మఫలప్రాప్తిని గలిగించునివృత్తిధర్మములను జెప్పుశాస్త్రములను వినఁదగినదగుటచే వామకర్ణము దేవహూ వనునామమును వహించినది. జీవుఁ డాకర్ణమువలన శ్రోత్రేంద్రియముసాయమున సకలశబ్దములను గ్రహించుచున్నాఁడు.

పురంజనుఁడు శ్రుతిధరుఁడను మిత్రునితోఁ గూడి యాపితృహువను ద్వారమునుండి వెడలి దక్షిణపాంచాలములను జూడఁబోవును. అట్లే యుత్తరమున నున్న దేవహువను ద్వారమునుండి వెడలి యుత్తరపాంచాలంబునకుఁబోవును. *మఱియుఁ బురికిఁ బశ్చాద్భాగంబున "ఆసురి" యను ద్వారము కలదు. పురంజనుఁడు దుర్మదుఁడను మిత్రునితోఁ గూడి గ్రామ్యక మను దేశమును జూడ నేఁగును. పురికిఁ బశ్చాద్భాగమున నున్న నిరృతియను ద్వారమునుండి పురంజనుండు లుబ్ధకుఁడను మిత్రునితో గూడ వెడలి వైశస మను దేశమునకుఁబోవును. †ఈపుర ద్వారములలో

ఇట దక్షిణపాంచాల మనఁగాఁ బ్రవృత్తివిషయకశాస్త్రము లనియు, నుత్తరపాంచాల మనఁగా నివృత్తివిషయక మయినశాస్త్రములనియు నెఱుంగునది.

* పురపశ్చాద్భాగముననున్న "ఆసుర" యను ద్వారమనఁగా శిశ్నము. జీవుఁడుదుర్మద మయిన యుపస్థేంద్రియముతోఁ గ్రామ్యజనకర్మ మగు మైథునాదులను జేయుచున్నాఁడు. మఱియుఁ బశ్చాద్ద్వారములలో నిరృతి ద్వారమనఁగా గుదస్థానము. జీవుఁడు పాయ్వింద్రియంబుతోఁ గూడి నారక మయిన దుఃఖ మనుభవించును.

† పురద్వారములయిన "అంధము" లనుద్వారములనఁగా, పాదములును చేతులును. జీవుఁడు వానివలన నడుచుచు, సకలకర్మములు నాచరించుచున్నాఁడు. ఇటఁ బాణిపాదము లంధము లని సెప్పఁబడినవి. అనఁగా నజ్ఞములనుట ఇట "నిర్వాక్పేశస్కరౌ" అని పాదపాణులకు విశేషణముగలదు. అనఁగా నిర్వాక్=రంధ్రములేని, పేశస్కర=పేశస్కర మనుపురుగు. దానివలెనే నిశ్ఛిద్రము లగుటచేఁ దెలివి లేని వగుచున్నవని యర్థము. ఆపురుగు తనయుపానముసుండి నిర్గమించిన ద్రవ్యమువలన గూఁటినల్లి ద్వారములేకుండ జేసికొని యాహారాదులు లేక నశించును. దానివలెనే కాలుసేతులు ఛిద్రములు లేకపోవుటచే నజ్ఞములని భావము. పురంజనుఁడు విషూచీనునితో

"అంధను" లను రెండు ద్వారములు కలవు, నరాధిపతియగు పురంజనుం డా ద్వారంబులనుండియే నడుచుచున్నాఁడు. సకల కర్మముల నాచరించుచున్నాఁడు. *తరువాత బురంజనుండు విషూచీనుఁడను మిత్రునితో నంతఃపురంబు ప్రవేశించును. అనంతరము పురంజనుఁడు దారసుతాదులవలనఁ గలుఁగు మోహమును, బ్రసాదమును, సంతసమును బొందు చుండును. ఇట్లు పురంజనుం డజ్ఞుండై, కావుననే కామములం దాసక్తుఁడై దైవవంచితుండై, బుద్ధియను భార్య కోరినపనినే చేయు చుండెను. పురంజనుఁ డిట్లు భార్యావశుఁడయి యామె పానము చేయుచున్నఁ దానును బానముచేసి మదవివశుఁ డగుచు, నామె తిన్నప్పుడు తినుచు, నామె చరించినప్పుడు చరించుచు, నామె పాడునప్పుడు పాడుచు, నేడ్చినప్పు డేడ్చుచు నవ్వినప్పుడు నవ్వుచు మాటలాడినప్పుడు, మాటలాడుచు, విచారముఁ జెందినప్పుడు విచారించుచుఁ, బరువెత్తినప్పుడు పరువెత్తి, నిలిచినప్పుడు నిలిచి, శయనించినప్పుడు శయనించి, సర్వదా యనుసరించు చుండును. ఒకప్పుడు భార్య యేడ్చుచుండ దీనునివలె నేడ్చును. హర్షమును జెందినప్పుడు హర్షించుచుఁ, దాఁకినప్పుడు తాఁకుచు నుండెను. ఇట్లు పురంజనుండు భార్యచే మోహితుండై యువి

నంతఃపురము ప్రవేశించు టనఁగా జీవుఁడు మనస్సుతో హృదయమునుఁ బ్రవేశించుట. అట జీవుఁడు బుద్ధిచేతను, నింద్రియవృత్తులచేతను గలుగు చున్న మోహసంతోషాదులను జెందుచున్నాఁడు.

* మఱియు జీవుఁడు బుద్ధికి వశుఁడై బుద్ధీంద్రియములం శబ్దాదివిషయ ములం దాసక్తము లయినఁ దాను నాసక్తుఁ డగుచు వర్తించుచుండెను.

వేకియై మాయావంచితుండై, క్రీడామృగమువలెనే పరవశుం డయి వర్తించుచుండెను. ఇది యిరువదినాల్గవ యధ్యాయము.

---

* ఓ మహారాజా! పురంజనుం డొకప్పుడు రథము నెక్కి పంచ ప్రస్థమను వనమున కేగెను. † ఆరథ మయిదుగుఱ్ఱములతోం గూడిన దగుటచే శీఘ్రగమనము గలది. దానికి రెండుచక్రములును, రెండుదండికలును, దృఢమయినయొకయిరుసును, మూండు ధ్వజములునుగలవు. మఱియు దాని కైదుబంధనసూత్రములు కలవు. ఆరథమొకరజ్జువుచేతను, సారథిచేతను, రథికుండు కూర్చుండం దగినస్థలముచేతను, రెండుయుగబంధనస్థానములచే తను, నైదాయుధములచేతను, నేడుచర్మాదు లగునావరణముల చేతను, నైదువిధము లగుగమనములచేతను, నొప్పుచుండెను.

---

* జీవపర మయినయర్థము. ఓరాజా! సుషుప్త్యనంతరమం దొకనాండు జీవుండనురాజు, కర్తృత్వము భోక్తృత్వము మొదలగునభిని వేశ మనెడివిల్లు గలవాండయి, శరీర మనురథము నెక్కి, పంచప్రస్థమునకుం బోయెను.

† ఆశరీర మనురథమునకుం బంచేంద్రియము లను నైదుగుఱ్ఱములుగలవు. అదిశీఘ్రగమనముకలది. దానికహంకారమమకారము లను రెండుదండికలును బుణ్యపాపము లనురెండుచక్రములును, ప్రధానమనెడియొక యిరుసును, సత్వ రజస్తమో గుణములనెడి మూండుధ్వజములును, బంచప్రాణములనెడి బంధ, ములును గలవు. ఆరథము, మనస్సనెడిత్రాడును, బుద్ధియనెడి సారథియు, హృదయమనెడి యుపవేశస్థానమును, శోకమోహము లనెడియుగబంధనస్థాన ములును, కర్మేంద్రియములనెడి పంచవిధగమనములును, సప్తధాతువులనెడి చర్మాద్యావరణములును, రజోగుణవృత్తియనెడి కవచమును, ననంతవాసన లనెడి యక్షయ తూణీరములును గలవు.

*కనకమయాభరణములతోఁ గూడినయట్టిరథము నెక్కి స్వర్ణమయ మగుకవచమును దొడిగి, యక్షయతూణీరములఁ దాల్చి, పదునొకరు సేనానాయకులు గొల్చుచుండఁ బంచప్రస్థవనమునుఁ బ్రవేశించెను. ఆపురంజనుఁ డావనమును బ్రవేశించి గర్వించినవాఁడై ధనుర్బాణములను ధరించి, మృగములను వేఁటాడుటయం దాసక్తుఁడై యున్నవాఁడు కావున విడువఁదగనిదయినను దనభార్యను విడిచి, తామసవృత్తి నవలంబించి, కోపపరీతమనస్కుఁడై యందందు సంచరించుచు, వాఁడిబాణములఁ బ్రయోగించి మృగసంహార మొనర్పఁ దొడంగెను. †ఓప్రాచీన

పురంజనుఁడు వేఁటాడుట.

బర్హినృపాలా! మృగములనుజంపి శ్రాద్ధాదికర్మములు సంప్రాప్తములైనప్పుడు వానిలో మాంసము తప్పక పెట్టవలయు ననియె

---

* అట్టిదాని నెక్కి యేకాదశేంద్రియము లనెడి సేనానాయకులు వెంబడింప శబ్దాదివిషయములు గలభోగస్థానమున కేఁగెను. జీవుఁ డిట్లు భోగస్థానము చేరి దేహపరవశుఁ డయి విడువఁదగనిబుద్ధిని విడిచి శబ్దాదివిషయాసక్తుఁడై తామసవృత్తి నవలంబించి కామాదులకు విరోధు లగువారియందుఁ గోపము వహించి కర్మములచేఁ బొందింపఁబడు శబ్దాదివిషయముల నాత్మాధీనముఁ గావించికొనెను.

† జీవుఁడు భోగస్థానమును బొందినను దనకు నియతములగు భోగములను బొందినప్పుడే జీవుఁ డజ్ఞానములకు లొంగఁడు. అంతియకాక స్వేచ్ఛగా భోగము లనుభవింప దొరకొన్నచోఁ గర్మవశుఁడై యందువలన సంసారమునంబడి దేహాత్మవివేకమును మఱచి నరకమును బొందును. మఱియు జీవుఁ డిట్లు వాసనాప్రాప్తము లగుపుణ్యపాపకర్మముల ననుభవించుటచే శిథిలము లయినయవయవములు గలవాఁడగును. ఆవిషయానుభవము సర్వభూతదయాళు లయినజ్ఞానులకు మనంబుచే స్మరింపనైనను సహ్యము కాకుండెను.

విహిత మయినచో రాజుమాత్రము వనమునఁ బ్రవేశించి పవిత్రము లయినమృగములను మాత్రమే వానిలోఁ గావలసి యున్నవానినే చంపవలయును. అంతియ కాని విచ్చలవిడి మృగములను జంపరాదు. ఇది శాస్త్ర నిర్ణీతమయిన కార్యము. ఇట్లుండఁ బురంజనుఁ డవలంబించినది. తామసవృత్తి యని యనక తీఱునా? అట్టిశాస్త్రవిషయములను దెలిసికొని సమయానుగుణముగా హింసాకృత్యము నాచరించినచో రాజు నియతకర్మములందలిజ్ఞానము కలవాఁ డగుటచేఁ బాపములను బొందఁడు. ఓరాజేంద్రా! ఇట్లాచరింపక నియతకర్మమని విచ్చలవిడి మృగములను జంపినచో వాఁ డహంకారమమకారములను బొంది కర్మముల కధీనుఁ డగుచున్నాఁడు. అట్లు కర్మబద్ధుఁ డగుటచే సంసారమునందుఁబడి జ్ఞానము లేక నరకమును బొందును. *అనంతరము పురంజనుఁడిట్లు వేఁటాడుచుండ విచిత్రములగు ఱెక్కలు గలబాణములచేఁ దెగినయవయవములు గలిగిన మృగములనాశనము దయాళులకు మిగుల దుస్సహమయి చూపట్టెను. మఱియు నతఁడు చెవులపిల్లులు, వరాహములు,

---

* జీవుఁ డిట్లు విహరించుచు విహితమును నవిహితమును నైనవిషయముల ననుభవించి శ్రమచెందెను. ఓరాజా? రాజసబుద్ధికిఁ గార్యమయినజాగ్రదవస్థను, తామసబుద్ధికిఁ గార్యమయినస్వప్నావస్థను దెలిపితిని. ఇఁక "ప్రవృత్తించ నివృత్తించ కార్యాకార్యేభయాభయే, బంధంమోక్షం చయావేత్తిబుద్ధిస్సాపార్థసాత్వికీ" అనెడిసాత్వికబుద్ధినిగూర్చి చెప్పెదను. మఱియు సాత్వికబుద్ధి సంసారియైన జీవునకు లభించుట దుర్లభము. అదిలభింపనప్పుడు పరితాపము గలుగును. తల్లబ్ధినిగూర్చియుఁ దత్సాధనములనుగూర్చియుఁ జెప్పెదను. జీవునొకరాజుగాను, బుద్ధిని బట్టమహిషినిగాను, నింద్రియవృత్తులను నంతఃపురస్త్రీలనుగాను గ్రహింపుము.

కారుదున్నలు, గవయమృగములు, రురుమృగములు, ఏదుం
బందులు, మొదలగువానిం జూచుచు, నవి పవిత్రములయినను,
గాకపోయినను, నవి విహితము లయినను గాకపోయినను,
గంటికిం గానవచ్చువానినెల్లం జంపుచు, వేటవలన మిగుల
డస్సినవాం డాయెను.*అంతపురంజనుండు క్షుధచేతనుదప్పిచేతను
బీడితుండయి, వేటనుండి మఱలి పురముం బ్రవేశించి స్నానము
గావించుకొని యుచితాహారములనుగొని శ్రమను దొలంగించు
కొనియుండెను. అనంతరము పురంజనుండు సామంతభూపాలురు
చేయుచున్నసలుగొని చక్కంగ నలంకరించుకొని యగరుధూప
మును వేసికొని శరీరమునకుం జందన మలందికొనిపూలదండలు
ధరించి, ధూపలేపాదులచే సంతోషము కలిగి, తృప్తుండై కావు
ననే మన్మథచంచలితహృదయుండై తనభార్యయందుం దలంపు
గలిగి, యంతఃపురంబునకుంబోయి తనపట్టమహిషిని గానక
పోయె. †ఓరాజా! పురంజనుండంత విచారపరీతుండై, యంతః

---

* జీవుం డట్లు క్షుధచేతను దప్పిచేతను దప్తుండై స్వప్నవిషయానుభవ
మనెడివేటనుండి మగిడి దేహగత మయినహృదయస్థానమును బొంది కొంత
యాయాసమును దొలంగించుకొనుచుండును. అనంతరము జీవుండు కామపర
వశుం డయినరాజు గృహమందు వర్తించుచున్నభార్యను జూడలేక వివశుండై
నట్లు దేహాంతర్వర్తి యైనబుద్ధిని జూడలేక విచారమునొందెను.

†బుద్ధిమూలకములగు నింద్రియప్రవృత్తులను గాంచివానిలో దేనివలనసాత్త్విక
బుద్ధి యుదయించునో యని చింతించెను. మఱియు వివేకము లేకవర్తించుట
కంటె దేహత్యాగమే మంచిదని తలంచెను. జీవుండు విరహవివశుండయినపురు
షుని (బోధ యైన స్త్రీ) తదనుకూలము లయినహితోపదేశాదులను జేసి శోక
మును దఱిమి సుఖమును గలిగించునట్లు వివేకాత్మికయగుబుద్ధియుంగూడమాటి
మాటికిని హితోపదేశమునుజేసి జ్ఞానము గలిగించి దుఃఖసముద్రమునుండి

పుర స్త్రీల కిట్లనియె. "ఓసుందరులారా! రాణితోఁగూడ మీ కందఱకును బూర్వమువలెఁ గుశలము కలదు కదా? గృహము లన్నియు శోభాహీనములు లయి, పూర్వమువలెనే సంతోషదాయకము లై యుండ వేమి? చక్రాశ్వాదులు లేనిరథమునందు వలె, తల్లిగాని, పతివ్రత యైన భార్యకాని, లేనిగృహమునందు దీనునివలె నివసింప నెవఁ డిష్టపడును? నాప్రియురాలగుబుద్ధి యెచ్చటనున్నది? ఆమె దుఃఖసముద్రములో మునిఁగినన న్నును మాటిమాటికిని నుద్ధరించుచుండెడిది. ఆమె మిగుల వివేకముకలది." అని యడిగినపురంజనునకు నంతఃపుర స్త్రీ లిట్లనిరి. "ఓనరనాయక! నీప్రియురాలినిశ్చయ మేమో మే మెఱుంగము. ఆమెకుఁ గలిగినవ్యసనకారణమును మే మెఱుంగము శత్రుహంతా! ఆమె యాస్తరణరహిత మగుభూమియందు శయనించియున్నది. చూడుము" నావుడు వారివాక్యము విని పురంజనుండు పోయి భూమిపైఁ బడియున్నభార్యను జూచి తత్సాంపర్కము చేజ్ఞానమంతయుఁ జంచలము కాఁగా మిక్కిలిదుఃఖమునుబొందెను. అనంతరమతఁడు పరితాపము నొందుహృదయముతో మృదువచనములు పలికి భార్య నూఱడించుచుండెను. కాని

తొలంగించును. అట్టిది యెచ్చటికేఁగినదని తలపోసెను. జీవుఁడిట్లు బుద్ధిని పొందవలె ననియెంచి యింద్రియవృత్తులన్నియు బుద్ధిమూలకము లగుటచే నేయింద్రియవృత్తిచేతనుబుద్ధి తనకులభింపక భర్తచేఁ దిరస్కృతయగు భార్యవలెనే విముఖియై యున్నదని నిశ్చయించి నాబుద్ధి యింతకాలమువరకు విపరీతయై యున్నదికదా యని విచారము నొందెను. ఇట్లు చేసి బుద్ధిదైవాయత్తమగుటచే, బుద్ధిని పొందుటకుఁ దగినసాధనములను వెదకియును గాంచలేక పోయెను.

యామె ప్రణయ కలహమునకుఁ గారణ మెఱుంగక పోయెను. సాంత్వనకుశలుఁడయినపురంజనుఁ డామె ననునయించుచుఁ బాదములను బట్టుకొని తొడలపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని లాలన చేయుచు నిట్లనియె. *ఓసుందరీ! కొందఱు ప్రభువు లపరాధము చేసినభృత్యులను గనికరించి తనవార లని యెంచి యపరాధమునకుఁ దగునట్టులు దండన చేయరు. అట్లు శిక్షింపఁబడని భృత్యులు మందభాగ్యు లని చెప్పవచ్చును. మఱియుఁ బ్రభువులు తనయపరాధమునకుఁ దగినశిక్ష విధించుట తనకు హిత మై యుండఁగా నది తెలిసికొనక రాజదండనమునుండి తప్పించుకొను వాఁడు వట్టిబుద్ధిహీనుఁడు. అపరాధి యైనవాఁడు రాజు తన్ను దండింపకున్నను బలాత్కారముచేసి యతనిచే దండింపఁబడవలయును. కావున నీవు రాణివి. నేను భృత్యుఁడను. నే నపరాధము

---

* ఇది మొదలు బుద్ధివిడిచి వర్తింపనని ప్రతిజ్ఞఁ జేయుచు, స్వవశీకృతయగు వివేకాత్మిక యగుబుద్ధి ననుసంధానము చేసికొనెను. మఱియు రాజ్ఞివలె నన్ను రక్షింప సమకట్టియున్నబుద్ధి యింత కాలమును దనకుఁ గలుగకుండుటయే మంచిదని తలంచెను. ఏమన, బుద్ధికలుగకపోవుటచేఁ దల్లబ్ధికై పాటు పడుచుఁ బరితాపము నొందుచు నామెను మిక్కిలి యనురాగముతోఁ జూచుచుండును. అందుచే నపరాధియైన భృత్యునియందు రాజు దయలేకుండుట భృత్యునికెంతహితమో యపరాధియయిన తనకు బుద్ధియనుగ్రహము కలుగకుండుట యంతమంచిదని తలంచె. నిరతిశయసుఖము కలిగించు బుద్ధిగల్గిన సుఖినౌదు ననియెంచెను. మఱియు జీవుఁడు ప్రారంభదశయం దున్నబుద్ధి నిర్మలముగా నుండకపోవుటచేత, దానిని ప్రియుఁడు తిరస్కరించుటచే దుఃఖించు లలనవలె నున్నదని భావించి తాను నహంమమాభిమానమును విడిచి బుద్ధిని గొంచెము ప్రసన్నముఁ గావించుకొని యిఁకమీఁద బుద్ధియుక్తుఁడనైయే కార్యముల నెఱవేర్చుకొందునని నిశ్చయించెను.

చేసితిని. ఆ నాయపరాధమును నీవు క్షమించినను నే నంగీకరింపను. నీవు విముఖురాలవు కాక నన్ను దండింపుము. ఓదేవీ! ఓవీరపత్నీ! సుందర మయినకనుబొమలు కలదానా! మాకు రాణివయిన నీవట్లు దండించి యనురాగముచేతను, లజ్జచేతను, మంధరమై సొగసయిన మందహాసముగలిగి, నల్లనిముంగురులచే నలంకృతమై, యున్నతనాసికచే నొప్పుచు, మృదువచనము లాడుచు నున్ననీముఖమును నాకుఁ జూపుము. ఓవీరపత్నీ! నీ కపరాధము కావించినపురుషుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గాని భగవద్భక్తుఁడు గాని కానిచోఁ దప్పక వానిదండింతును, నీ ప్రియుండ నగునేను జీవించి యుండఁగా ముల్లోకముల యంతర్భాగమందును బహిర్భాగమందును భయము లేకుండవర్తించు పురుషుఁ డుండునట్లు నేఁ దలఁపను ఓసుందరీ! నీ మొగ మిదివఱకెప్పుడును దిలకరహితమై యుండలేదు. ఇప్పుడు నీ మొగము మలినమై, హర్షరహితమై, కోపావేశముచే భయంకరమై, కావున నే ప్రకాశింపక, ప్రేమరహితమై, యున్నట్లు తోఁచుచున్నది. మఱియు నీ స్తనములు శోకబాష్పములచేఁ దడిసి కాంతి దక్కి యున్నవి. అట్లె బింబసమ మయిననీయధరము రాగశూన్యమై కానవచ్చుచున్నది. ఇట్లుండుటకుఁ గారణమేమి? నీయానతి లేక వేఁటకుఁ బోయితిని. ఆనాయపరాధము సహించి ప్రసన్నురాలవు కమ్ము. మదనపీడితుఁడనై ధైర్యము పోఁగొట్టుకొని నీకు వశంగతుఁడ నైన నన్ను దయఁజూచి రక్షింపుము. నీసేవ చేసెదను. నీయనుమతిచొప్పున నే వర్తింతును. ఇదియిరువదియైదవయధ్యాయము.

---

*అనియిట్లు ప్రార్థించుచున్న భర్తనుగాంచిపురంజనుని భార్య మెల్లగాఁ దనవిలాసముచేఁ దనవశము గావించుకొని, యాతని సంతసింపఁ జేయుచుఁ దానును సంతసించెను. అంతఁ బురంజనుండు మంగళస్నాతుఁడై, శుభ్రవస్త్రమును దాల్చి, మంగళములయిన చందనకుంకుమాదులను ధరించి, తనివి దీఱ భుజించి తన సమీపమునకు వచ్చిన ప్రియురాలినిగాంచి మిక్కిలి సంతసించెను. †అనంతర మతఁడు ప్రియురాలిచేఁ గౌఁగిలింపఁబడి తానును

---

*జీవుని నొక రాజునుగాను బుద్ధిని బట్టమహిషినిగాను నేర్పఱిచి భార్యను విడిచి వేఁటకుఁబోవుటచె నామె ప్రణయకోపమును వహించుటయును భర్తచే నోదార్పఁబడి శాంతిఁ బొందినట్టులు జీవుఁడు బుద్ధిని విడిచి రాజసకర్మములందుఁ బ్రవేశించుటయు నందుచే బుద్ధి గానరానందున మిగుల విచారించి యొకయింద్రియవృత్తిచే మగుడ సాత్త్వికబుద్ధినిబొంది దానిని దన కభిముఖినిగాను బ్రసన్నురాలనుగాను జేసికొనెనని వెనుకటియధ్యాయమున వర్ణింపఁబడియె. ఇప్పుడు మహారాజు పట్టమహిషితోఁ గూడి క్రీడించునట్లు జీవుఁడుబుద్ధితోఁ గూడి విహరించుట నీయధ్యాయమున వర్ణింపఁబడును. జీవుఁడు, రుచిరాంబరాదులచే సుందరతర మయినపట్టమహిషిని దన కనుకూలనుగాఁ జేసికొన్న మహారాజువలెనే రాజసబుద్ధిని ననుకూలనుగాఁ జేసికొనెను.

†మఱియు రాజు భార్యను గౌఁగిలించుకొనునట్లు జీవుఁడుబుద్ధితోదృఢసంబంధము కలవాఁడాయెను. రాజు గుహ్యాభాషణములచే నాకర్షింపంబడినట్లు జీవుఁడు శబ్దాదివిషయ చింతనములచే నాకర్షింపఁబడెను. రాజు భార్యనుగూడి మహాతల్పమునందు శయనించినట్లు జీవుఁడు బుద్ధినిగూడి హృదయస్థానమున శయనించెను. రాజుభార్యబాహువు తలగడగాఁ జేసికొని శయనించి పారవశ్యముఁజెందినట్లు జీవుఁడు బుద్ధిపారవశ్యమునుచెందును. రాజుతనభార్యవలనఁగలిగినసుఖములే పురుషార్థము లని భావించునట్లు జీవుఁడు బుద్ధివలనఁ గలిగినవిషయసుఖములే పురుషార్థము లని భావించుచుండెను.

ప్రియురాలికంఠమును దృఢముగఁ గౌఁగిలించుకొని యేకాంత మందనోన్యము రహస్యవాక్యములచే వివేక మాకర్షింపఁబడఁ గాఁ బ్రమదాసహితుఁ డయి యిది రాత్రి యనియు నిది పవ లనియుఁ గాలవేగము తెలిసికొనలేకపోయెను. మఱియు నతఁడ మూల్య మయిన తల్పమందు శయనించి ప్రియురాలిభుజమును తలగడఁగాఁ గొని విషయసుఖముల ననుభవించుచు నజ్ఞానతిర స్కృతుఁ డయి, తనభార్య పురుషార్థమని భావించెను. కానితన స్వరూపమునుగాని పరమాత్మస్వరూపమునుగాని తెలిసికోలేక పోయెను ఓరాజా! ఆపురంజనుండు కామాదులచే మలిన మయిన చిత్తము గలిగి భార్యతోఁ గ్రీడించునప్పు డతనియౌవన కాల మంతయు క్షణకాలమువలె నతిక్రమించెను. *ఇట్లతనికి నేఁబది వత్సరంబులు చనునప్పటి కతని కాభార్యయందుఁ బదునొ కొండువందలపుత్రులు కలిగిరి. మఱియు నాపురంజనుఁడు దలి దండ్రులకును సోదరులకును యశంబు గలిగించువారును, సత్ప్ర వర్తనముచేతను నౌదార్యముచేతను, సద్గుణములచేతను, భాసి తులయినవారునునగు నూటపదమండ్రుకుమారికలను బడసెను.

---

* "రాజు పుత్త్రులను బడసినట్లు జీవుఁడుబుద్ధివలన నింద్రియపరిణామరూప ములను బొందెను. ఆరాజు కూఁతులను పడసినట్లు జీవుఁ డింద్రియపరిణామా నంతరమందుఁ గలుగుబుద్ధివృత్తులఁ బడసెను. రాజు తలిదండ్రులయందును సోదరులందును బ్రేమను గలకుమారికలను బడసినట్లు జీవబుద్ధులందును నింద్రియపరిణామములందును బ్రేమను గలవృత్తులను బడసెనని తెలియఁ దగినది. రాజు పాంచాలదేశమందుఁ దనవంశము వర్ధిలునట్లు జీవుఁడు తన వంశము వర్ధిల్లుటకయి యింద్రియ పరిణామములకును నింద్రియవృత్తులకును దగిన దాంపత్యము సమకూర్చును.

అనంతర మాతఁడు పితృవంశవర్ధను లయినకుమారులకు హితాహితముల నుపదేశించుభార్యలను. కుమారికలను విషయసుఖములు గలిగింపఁ జాలుభర్తలను గొనివచ్చి పెండ్లి కావించెను. ఆపురంజనునిపుత్త్రులలో నొక్కొక్కని కొక్కొక్కనూఱుగురు కొమరులుగలిగిరి. *వారిచేత నాతనివంశము పాంచాలదేశమందుమిక్కిలి యభివృద్ధిఁజెందెను. ఆతనిపుత్త్రులు గృహకోశముల ననుసరించి జీవించుచుండఁగాఁబురంజనుండు మమకారాసక్తుఁడై ప్రవర్తించుచు లోకమునుశరీరమును మఱచి వర్తించుచుండెను. మఱియు నతఁడు నానావిధవిషయసుఖముల నభిలషించుచుఁ బశువులను జంపుటచే హింసాగర్భములై, కావున నేభయంకరము లయియున్న యాగములచేఁ బితృదేవతలను, దేవతలను, నీవలెనే యారాధించెను. ఇట్లాతఁడు ఫలము నభిలషించి తత్సాధనములగుకర్మములందుఁ బ్రసక్తుండై మఱియుఁగుటుంబపోషణాదులం దాసక్తచిత్తుఁడై యుండఁ బురంజనునకుఁ బ్రియురాండ్రకు నప్రియ మయిన జరాసమయము సంప్రాప్త

*రాజు పుత్త్రాదులతోఁ గూడి తనవంశమును వర్ధించినట్లు జీవుఁడింద్రియపరిణామములతోను, బుద్ధివృత్తులతోను గూడి సంసారమును వర్ధింపఁజేయును. పురంజనునిపుత్త్రులు గృహకోశాదుల ననుసరించి యుండఁగాఁ దాను మమకారాసక్తుఁడై సర్వమును మఱచియున్నట్లు శరీరమును, నహంకార మమకారములను, నింద్రియప్రాణాదులను, ననుసరించియుండఁగా దాను మమకారముతో స్వస్వరూపమును బరమాత్మస్వరూపమును మఱచియుండెను. రాజు సుఖాపేక్షచే యాగాదుల నొనరించినట్లు జీవుఁడు శబ్దాదివిషయముల నపేక్షించి యింద్రియవ్యాపారముల నారంభించును. రాజు యాగాదులచే దేవతలను సంతృప్తులఁజేసినట్లు జీవుఁడింద్రియాధిష్ఠానదేవతలసంతృప్తిఁగొలుపును.

మాయెను. ఓరాజా! ఆశుగమనము గలిగి సంవత్సరరూపుఁడై ప్రఖ్యాతిని చెందినగంధర్వాధిపతిగలఁడు. ఆమహాబలునికిదివసాత్త్వికులయినసేవకులు మున్నూటయఱువండ్రు గలరు. వారుపరోక్షమం దాయుర్దాయరూపమయినధనము నపహరింతురు. అట్లె చండవేగుఁ డయినయాసంవత్సరుఁడనుగంధర్వపతికి, రాత్రిరూపలయినగంధర్వస్త్రీలుం గలరు. వారు సకలసాధనములచే నిర్మితమగుపురము నపహరింతురు. *కావునఁ జండవేగుఁ డయినగంధర్వపతియనుచరులువచ్చి పురంజనునిపురము నపహరించునప్పుడు ప్రజాగరుఁ డనువాఁడు వారి నాటంకపఱచెను. †ప్రజాగరుఁడను పురంజనుని పురాధ్యక్షుండొక్కరుఁడే యిరువదియేడుశరంబుల వింట సంధించి నూఱుసంవత్సరంబులు గంధర్వులతోఁ బోరాటము సలిపెను. ఇట్లు ప్రజాగరుఁడు పలువురతోఁ బోరాడుటచేఁ దన

---

* శత్రువులు పురంజనునిపురమును నిర్బంధించినవిధమున కాలముజీవునికిఁ బురమువంటి దగుశరీరము నిర్బంధించును. పురాధ్యక్షుఁడు మేల్కని శత్రువుల నివారించినట్లు సర్వకాలములందు మేల్కని యుండు ప్రాణము కాలవికారమును నివారించుచుండును.

† పురాధ్యక్షుఁడు సప్తవింశతిబాణములచే శత్రువులనిరోధించినట్లు ప్రాణము, పృథివి, నీరు, తేజస్సు, వాయువు, గగనము, గంధము, రసము రూపము, స్పర్శము, శబ్దము, త్వక్కు, చక్షుస్సు, శ్రోత్రము, జిహ్వ, ఘ్రాణము పాణి, పాదము, వాయువు ఉపస్థ, వాక్కు, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారము, అను నిరువదియేడుబాణములను బ్రయోగించి నివారించెను. పురాధ్యక్షుఁడు సామర్థ్యమున్నంతకాలము శత్రువులతోఁ బోరాడినట్లు ప్రాణము ప్రారబ్ధావసానము గలుగునంతవఱకు కాలముతో యుద్ధముచేసెననుట. పురాధ్యక్షుఁడు తనబలము నశించినపిమ్మట పురము నేరీతి రక్షింతునని చింతించునట్లు ప్రాణము స్వసా

—••◆ ప్రజాగరుఁడు గంధర్వులతోఁ బోరాడుట. ◆••—

సామర్థ్యమంతయు నశింప నతఁడు పురజనులతోను బాంధవుల తోను గూడికొని పురరక్షణచేయుట దుర్లభమగునేమో యని మిగులఁ జింతింపనారంభించె. కాని పురంజనుం డందుండినను జాగరూకుండు గాక పాంచాలదేశములందుఁ దనసేవకులచే సంపాదితములయిన మధురపదార్థము లనుభవించుచు స్త్రీలోలుఁడయి, గొప్ప శత్రుభయము నెఱుంగలేకపోయెను. * ఓ ప్రాచీనబర్హినరేంద్రా ! కాలమునకు జర యనునొకపుత్త్రిక కలదు. ఆమె ద్రిమ్మరుచుండును. ఆజాను వరించుటకు నే పురుషుఁడును నిష్టపడ లేదు. సౌందర్యరహితురా లయినయాజరాకన్యక లోకమునఁ గురూపిణియని ప్రఖ్యాతిఁగాంచి యట్లయినను యయాతి

మర్థ్యమునశించినతోడనే శరీరము నెట్లు ప్రాణవంతముగాఁ జేయుదుననివిచారమునొందుననుట. పురంజనుఁడు స్వసేవకులు దెచ్చియిచ్చిన పదార్థములుదిని స్త్రీవశుఁడయి తనపురము శత్రుసమాక్రాంత మైనదనియుఁ దనకు భయము ప్రాప్తమయినదనియుఁ దెలియలేనిచందమున జీవుఁ డింద్రియములు పొందించు శబ్దాదిసుఖములననుభవించుచు బుద్ధికి వశీకృతుఁ డయి కాలము శరీరము నావరించినదనియుఁ దనకు మృత్యుభయము సంప్రాప్తమయినదనియు నెఱుంగకపోవుననుట.

* ఇట నారదుఁడు జరావస్థను నొకకన్యకఁగా నిరూపించి యా కన్యక భర్తకై తిరుగుచు నొకప్పుడు పూరుని వరించి రాజ్య మిప్పించెననియు, దన్ను జూచివరించినను దా నిష్టపడలేదనియు, నైష్ఠికులను ముదుసలితన మేమియుఁ జేయలే దనియుఁ జెప్పెను. మఱియు నీ జరాకన్యాచరిత్రముచే ముదుసలితనము వచ్చినతోడనే యాధివ్యాధులు సంభవించుననియు వెనువెంటనే మరణము వచ్చుననియుఁ దెలుపుచున్నాఁడు. అట్టిజరాకన్యక పురంజనుని వరించిన దని చెప్పఁబోవుచున్నాఁడు.

పుత్త్రుఁ డయిన పూరురాజుచే వరింపఁబడి మిగుల సంతుష్టు రాలయి, యారాజర్షికి సింహాసనము వచ్చునట్లు చేసినది. మఱియు నారాజరాజన్యక యొకప్పుడు భూలోకమున సంచరించుచు బ్రహ్మలోకమునుండి భూమి కవతరించుచు నన్నుఁ గాంచి నైష్ఠికుండనని తెలిసికొనియుఁగామమోహితయైనన్నువరించె. ఓరాజా ! నే నాకన్యను వరింపక ప్రతిషేధించితిని. అందువలన నామె మిగులఁగ్రుద్ధురాలయి " ఓమునీంద్రా ! నీవునాకోరికను నిరాకరించితివి. కావున నీకమీఁద నీ వొకస్థానమందుఁ జిరకాల ముండక తిరుగుచుందువుగాక " యని నాకు దురంతమయిన శాపమునొసంగెను. పిమ్మట నాకన్యక నాయుపదేశమును విని మనోవ్యథలకు, వ్యాధులకుఁ బ్రభువయినభయుఁ డనువానిని సమీపించి, "ఓవీరా! నీవు సమస్తాధివ్యాధులకును బ్రభువవు. నీయందుంచిన భూతములసంకల్ప మెప్పుడునునశింపదు. అట్టి ఘనుఁడవగు నిన్నుఁ బ్రియునిఁగా వరించుచున్నాను. మఱియు లోకమునుండియు, వేదమునుండియు నీయఁదగినదై కాని ప్రతిగ్రహింపదగినదై కాని యున్నవస్తువును యాచించువారి కీయని వాఁడునుఁ దానువరింపనివాఁడును,వ్యర్థాభిమానులయివర్తించు వారి నిరువురనుగుఱించి యజ్ఞులై సత్పురుషులు మిక్కిలి దుఃఖింతురు. కావున నీవు నన్ను స్వీకరింతువని వచ్చినదానను. ప్రతిగ్రహింపఁదగిన నన్ను విడనాడుట యెంతమాత్రమును దగదు. నిన్ను విడనాడుట నాకును యెంతమాత్రమునుదగదు. ఓమహనీయా! నిన్ను భజించుచున్ననామీఁద దయయుంచుము. ఆర్తులను దయచూచుటకంటె నధికధర్మము పురుషుఁ డాచ రింపవలసినది కలదా?" అని యిట్లు కాలకన్యక పలికిన వాక్య

*ములు విని భయుఁడు ప్రాణులకు మరణమును జేయఁదలంచిన వాఁడయి చిఱునవ్వు నవ్వుచు నిట్లనియె. ఓసుందరీ! నేను జిత్తమును నిలుకడఁజేసికొని యనేకవిధముల విచారించి నీకు లోకరూపభర్తను నిశ్చయించితిని. లోకము నిన్ను గురూపిణిగాను దుష్టురాలినిగాను దలంపక నీవు యాచించితివేని తప్పక నిన్ను వరించును. నాకాధివ్యాధిప్రభృతు లగుపెక్కురు సైనికులు గలరు. వారితోఁగూడి నీవుపోయి లోకములు వశంబుగావించుకొని స్వేచ్ఛగాఁ గ్రీడింపుము. మఱియు నాకు వైష్ణవజ్వరుఁడనునొకసోదరుఁడు కలఁడు. ఇతఁడు నిన్ను లోకభర్తతో నమకూర్చును. ఇంతియ కాక నీవు నాకు సోదరివి. నీతోడను నా సోదరునితోడను, గూడి మహాసేనాసమేతుండనై యొరులకుఁ దెలియఁబడకుండ నేనేలోకమందుఁ జరింతును. ఇది యిరువదియేరవయధ్యాయము.

---

* ఓ రాజేంద్రా! భయనాముఁ డిట్లు పలికి మరణకారులయినసైనికులును, బ్రజ్వారకాలకన్యకలును దన్ను వెంబడించి

*వెనుకటియధ్యాయమున నారదుండు భయనాముఁడు మృత్యుకారులగు నాధివ్యాధిముఖసైనికులతోఁగూడ భూతలమందుఁ జరిం మనట్లుచెప్పియిప్పుడు పురంజనునిపురమును ముట్టడించిరనిచెప్పువ్యాజమున జీవునకుఁ బురమువంటిదగు శరీరమునుగాలము గ్రసించినట్లుచెప్పుచున్నాఁడు. శత్రురాజు తనసైనికులతో వచ్చి సకలవస్తుసంపూర్ణమయిన పురంబును జొట్టుముట్టినట్లు, భయనాముఁడు ప్రజ్వారకాలకన్యకాసైనికులతోవచ్చి శబ్దాదివిషయభోగములతోనుండి జీర్ణ ప్రాణము చేరక్షింపఁబడుచునుండినజీవునిపురమగుశరీరమునావరించెను. అప్పుడుజరాకన్యక శరీరము శిథిలముగావించెను. పురము శిథిలమైనప్పుడు శత్రువులు

వచ్చుచుండ నీభూతలమందు సంచరించుచుండెను. ఇట్లు సంచరించుచు భయనాముఁడు మహాపన్నగముచే రక్షింపఁబడుచు సమస్తసంపదలచే నొప్పుచు నున్నపురంజనపురంబును బలాత్కారముగా నరికట్టెను. తనసంబంధము కలిగినంతమాత్రమున నే యెట్టిపురుషుల నైన నిస్సారులనుగాఁ జేయఁజాలునాజరాకన్యక పురంజనునిపురమును బలాత్కారముగా మ్రింగెను. ఇట్లు కాలకన్యకచే మ్రింగఁబడి శిథిలమైనయాపురమును సైనికులు ద్వారములనుండి ప్రవేశించి మిక్కిలి బాధించుచుండిరి. ఇట్లుశత్రుసైనికులచే నిరంతరమును బీడింపఁబడుచుండ "నీపురము నాది" యనుసభిమానముతో నున్న పురంజనుఁడు తనకుటుంబమువిషయమయి మిక్కిలి తొట్రుపాటుపడుచు బహువిధము లయినతాపముల నొందసాగెను. మఱియు భార్యచేఁ గౌఁగిలింపఁబడి యున్న పురంజనుఁడు కేవలము చిత్తమును భోగములందుఁ జొనిపి కావున నే దీనుఁడై వివేకమును గోల్పోయి, భోగములను నశిం

ద్వారములనుండి పురంబునువిచ్చలవిడిగాఁ జొచ్చునట్లు భయనామునిభటులగునాధివ్యాధులు నేత్రాదిద్వారములనుండి లోపలఁ బ్రవేశించి మిగులఁబీడింపనారంభించినవి. తనపురము శత్రుపీడితమగునప్పుడు చింతించెడిరాజువలె నే జీవుఁడు జరాదిగ్రస్తమయినతన శరీరమునుగూర్చి మిగులఁ జింతించెను. రాజు మమాభిమానముగలిగి కుటుంబమును రక్షింపఁ బూనినట్లు శరీరాభిమానియగు జీవుండు బుద్ధీంద్రియాదిరూప మయినకుటుంబమును రక్షింపఁ బాటుపడును. భార్యాశ్లిష్టుఁ డయినరాజు వివేకముఁ దొలఁగించుకొని శత్రుహత మగునైశ్వర్యమును నిలుపుకోలేనట్లుజీవుఁడు విషయాసక్తుఁడై బుద్ధి యనుభార్యతోఁ గూడి సర్వమును మఱచి వివేకహీనుఁ డయి యాధివ్యాధులచేఁ దొలఁగింపఁబడుచున్న శక్తిని నిలుపుకోలేక పోయెను.

పఁజేసికొని శత్రువులు బలాత్కారముగా హరించుచుండ దాని కేమియుఁ బ్రతిక్రియ చేయఁజాలకపోయెను. *అప్పుడు పురంజనుఁడు తనపురము శత్రువులచే శిథిల మగుటయుఁ బుత్త్రపౌత్త్రా

* అప్పుడు జీవుండు తనశరీరము శిథిల మగుటయును, ప్రాణములు తిరస్కారభావముతో వర్తించుటయును, నింద్రియ పరిణామ రూపములును, పుణ్య పాపరూపకర్మములును, వాని ననుసరించు నింద్రియములును, నింద్రియాధిష్ఠానదేవతలును, దనపై ననురాగమును విడిచినబుద్ధియుఁ దనకు స్వాధీనులయి వర్తింపకుండుటయు, శరీరము జరాకన్యకచే బ్రమింగఁబడి యుండుటయు, విఘ్నాదులచే విషయములన్నియు నశించుటయుఁ, జూచి, మిగుల విచారించుచు, శరీరాదులను శిథిలత్వావస్థనుండి తప్పింపఁ దగినయుపాయ మాలోచింపలేకపోయెను. అంతటఁ దనసోదరుఁ డయిన భయనామునకు హితము చేయనెంచి జీవునిశరీరము నధిష్ఠించి వైష్ణవ జ్వరము మిగులఁ దపింపఁజేయును. శత్రువులు పురంజనునిపురము దహించినట్లు వైష్ణవజ్వరము ప్రవేశించి శరీరమును దహించెను. పురంజనుండు శత్రుదగ్ధ మయిన పురమందుండి స్వపుత్త్రకళత్రామాత్యవర్గంబుతోఁ దాపము చెందినట్లు వైష్ణవజ్వర పీడిత మయినశరీరమందు జీవుఁడు బుద్ధితోడను, నింద్రియములతోడను నింద్రియపరిణామములతోను, మిగులఁ దాపమును జెందును. కాలగ్రస్తమై శత్రుదగ్ధమైనపురంబులోఁబడి పురాధ్యక్షుఁడు దహింపఁబడినట్లు వైష్ణవజ్వరముచే శరీరముసంతప్తమయినతోడనే సర్వకాలములందు జాగరూకతతో వర్తించు ప్రాణము సంతప్తమగును. శత్రుదగ్ధపురమునుండి భయపడి పురంజనుండు వెడలిపోయినట్లు జీవుఁడు వైష్ణవజ్వరసంతప్తమయినశరీరమందుండఁజాలక దానిని విడిచిపోవనిశ్చయించును. సామర్థ్యము లేనిపురంజనుఁడు శత్రువులచే నిరోధింపఁబడి రోదనము చేసినట్లు జీవుఁ డాధివ్యాధు లైనరోగములు, మార్గమును నిరోధింపఁగాఁ, బైకిఁ బోఁజాలక లోపల ఘుర్ఘురధ్వని చేయుచుండును. అంతట పురంజనుఁడు సర్వకాలములందును దన్ననుసరించుభార్యను

దులు ప్రతికూలురయి, తన్నుఁ దిరస్కరించుటయును, భృత్య మంత్రులు పురరక్షణమందు విముఖు లయియుండుటయును, దనభార్య స్నేహమును విడిచి వర్తించుచుండుటయును దానును ముదుసలివాఁ డగుటయును, దనదేశము శత్రువులచే దూషితమయియుండుటయును గాంచి యపారచింతను బొంది తనయుపాయమును దొలఁగించుకొనఁ జాలు ప్రతిక్రియ నాలోచింప లేకపోయెను. అట్లయ్యును బురంజనుండు కాలకన్యకచే నిస్సారము లయినను గామములఁ ననుభవింపఁ దలపోయుచు, దీనుఁ డై యూర్ధ్వలోకములను సాధింప నేమియుఁ బాటుపడక పుత్త్రాదులందు స్నేహమును విడిచి భార్యాదులను లాలనచేయుచు, గంధర్వులచేతను, మ్లేచ్ఛులచేతను ధ్వంసముచేయఁబడి, కాలకన్యకచే మర్దింపఁబడినపురమును విడువఁదలంచి యుండెను. ఆసమయమున శత్రురాజుసోదరుఁ డయిన ప్రజ్వారుఁడు లేచి పురంజనపురము నధిష్ఠించి, తనసోదరునకుఁ బ్రియముచేయ నెంచి యాపురంబునంతను దగ్ధము గావించెను. ఇట్లు ప్రజ్వారుఁడు పురమును దహించుచుండి భార్యతోను, సేవకులతోను, మంత్రులతోను, బుత్త్రాదులతోను, మిక్కిలి సంతాపమును

విడిచి యుండలేనట్టు జీవుఁడు సర్వకాలసర్వావస్థలందును దనకుఁ దోడ్పడు బుద్ధిని విడిచిపోవ నిష్టపడకుండెను. మఱియు జీవుఁడు పరలోకమున కేఁగు నపుడు బుద్ధీంద్రియాదులు కలిసిపోవుటను తెలియఁదగినది. ఇందులకుఁ బ్రమాణము, శ్లో॥ మనష్షష్ఠానీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థానికర్షతి। శరీరం యదవాప్నోతియచ్చాప్యుత్క్రామతీశ్వరః। గృహీత్వైతాని సంయాతి వాయుర్గంధాని వాశయాత్ ॥ అనుటచే జీవునితో బుద్ధ్యాదులును గలిసిపోవుట స్పష్టమగుచున్నది.

జెందెను. ఇట్లు కాలకన్య గ్రసించుటచేతను, యవనులు కోట బురుజుల నాక్రమించుకొనుటచేతను, ప్రజ్వారుఁడు పురంబును దాహము చేయుటచేతను, బురపాలకుఁ డయిన ప్రజాగరుఁడు పురముతోఁ దగ్ధుండయ్యెను. అంత పురంజనుండు మిగులదుఃఖము కలవాఁడై భయకంపముల నొందుచు, నాపురంబుననుండ సమర్థుండు కాక యగ్నివేష్టిత మయినవృక్షకోటరమునుండి బయలువెడలిన పన్నగంబు చందంబున నాపురంబునువిడిచిపోన నిశ్చయించెను. ఓరాజా! పురంజనుఁడు గంధర్వులచే శిథిలావయవుఁడై తనసామర్థ్యమును గోల్పోయినప్పుడు శత్రువులచే నిరోధింపఁబడినవాఁ డగుటచే మిగుల రోదనము చేయఁదొడఁగె. అనంతరము పురంజనుండు దుహితలను, బుత్రపౌత్రులను, గోడండ్రను, దనభృత్యులను, ననుభవింపఁగా మిగిలినగృహాది వస్తుజాతమును స్మరించుకొనుచు, నహంకారమమకారములతో వర్తించుచు భార్యయందు సక్తమయినమనస్సు గలవాఁడై భార్యావియోగమునకుఁ దాళఁజాలక భార్యతోఁ గూడి పోదునా? లేక భార్యను విడిచిపోదునా? యని ఇట్లు చింతింపనారం

—పురంజనుఁడు పరలోకమున కేఁగుచు భార్యాదులనుగూర్చి వగచుట.—

భించెను అకటా! నేను బరలోకమున కేఁగినచో నీమె బాలకులనుగుఱించి సంతతము దుఃఖించుచు నేరీతి వర్తింపఁగలదు? అయ్యారే! ఆసుందరి యెంతపాతివ్రత్యముకలది! నేనుభుజింపకుండ నొకనాఁడైన నాహారము భుజించి యెఱుఁగదు. నాయందత్యంతప్రేమముగలదయి నేను స్నానముచేయనిచో స్నానముచేయదు. నే నొకవేళఁ గ్రుద్ధుండనై యున్నయెడఁ జూచి మిగుల భయపడుచుండును. నేను నిందించుచున్నను మౌనమవలంబించియే యుం

డునుగాని నోరెత్తి మాటాడలేదు. నేనవివేకినై యున్నపు డామె నాకు హితబోధ చేయుచుండును. ఇట్లు సన్నన్నివిధములచేతను ననువర్తించు కాంతామణి, నేను బరమున కేఁగి నప్పుడు దుఃఖపీడితయై గృహస్థధర్మములనెందుల కవలంబించును ? ఆమె పుత్రవతియైనను నాయెడఁబాటు నోర్వలేక తప్పక మృతి నొందును. నేను నశించినపిమ్మట నాకుమారికలును, కొమరులును, నిరాధారులయి మహాసముద్రములోఁ బగిలిన నావయం దున్నపురుషులవలె నెట్లు వర్తింపఁగలరు ?' ఇట్లు పురంజనుఁడు శోకానర్హుఁ డయినను దీనబుద్ధితో శోకము నందు చుండఁగా నతనిని బురంబునుండి వెడల్ప నెంచి భయనాముడగుమృత్యువు వచ్చెను. అనంతరము భయనాముఁడు తనసహచరులతోఁ గూడి యతనిని బశువునువలెను బంధించి స్వస్థానమును గూర్చి కొనిపోవుచుండ నతనిభృత్యామాత్యవర్గము మిక్కిలి దుఃఖమొందుచు యవనులచేఁ బీడితులయ్యు ననుసరించి పోవుచుండిరి. ఇట్లు యవనులచే నరికట్టఁబడి యతఁడు దేహమునుండి, దగ్ధమగుచున్న చెట్టుతొఱ్ఱను విడిచి పర్వెత్తుభుజంగమువలెఁ బోయినప్పుడు, తదనుబంధులయిన భార్యాపుత్రాదు లందఱును నశించిరి. పురంబుగూడ నాశనంబు చెందినది. బలవంతుడయినయవనుఁడు బలాత్కారముగా నప్పాటమునుండి తప్పించి కొని పోవుచున్నప్పుడు పురంజనుఁడు వివేకమును విడుచుటచేఁ దానపరాధియైనను దనయందుఁ బ్రేమ చూపు పరమమిత్రుని స్మరించుకొనలేకపోయెను. ఓరాజా! ఈపురంజనుఁడు పూర్వము తాను దయలేక యాగములం జంపినపశువులు తమ కతఁడు చేసిన ద్రోహమును దలంచుకొని మిగులగోప మూని గొడ్డం

డ్లతో సమములయిన శృంగములతోఁ బొడిచి ఛేదించెను.*పిమ్మట నతడు హద్దు లేని చీఁకటి గలనరకమందు నివసించి తెలివిలేక పెక్కేండ్లు దుఃఖ మనుభవించి, స్త్రీసంపర్కముచేఁ జిత్తము కలంకము నొందుచు నంతకాలముఁ దనభార్యను సంస్మరించు కొనుచు మృతినొందినవాఁడు కానఁ దరువాతిజన్మమున రాజ సింహుఁ డయినవిదర్భునిగృహంబున స్త్రీయై జన్మించెను. ఇట్లు

పురంజనుఁడు స్త్రీయై జన్మించుట

జన్మించినకన్యక తండ్రిగృహమున వర్ధిల్లుచుఁ బరమభాగవతునిఁ దక్క వేఱొక్కని వరింపనని యామె శపథముచేసెను. ఆకాల మున మలయపర్వత ప్రాంతదేశమందు సుప్రసిద్ధుఁ డయినమల యధ్వజుఁ డనురాజుగలఁడు. అతఁడు జ్ఞానముచే బ్రహ్మస్థాన మును వశముగావించుకొనెను. అతఁడు నిశ్చయాత్మికయగుబుద్ధి గలవాఁడు. అతఁడింద్రియజయరూప మగుయుద్ధమందు నింద్రి యములను జయించెను. అతఁడావైదర్భిని బెండ్లియాడెను. ఇట్లు పెండ్లియాడి యామెయందుఁ † గాటుకపిట్టలవంటి నేత్ర

* నారదుఁడిట్లు పురంజనుఁడు రజస్తమఃప్రచురమయినబుద్ధికివశుఁడగు టయు దేహమందును, దేహానుబంధులందును, నహంకారమమకారములుగలిగి యుండుటయు జరామరణాదు లనుభవించుటయుఁ జెప్పి దేహావసానమందు దనభార్యను స్మరించుకొనుచుఁ బ్రాణములువిడిచినవాఁడు కానస్త్రీజన్మ మొందు టయు, నందులో స్వకీయపుణ్యవిశేషమువలనఁ బవిత్రకులమందుఁ బుట్టుట యును, మహాభాగవతోత్తముఁ డయినభర్తనుబొంది తత్సేవచేసి భగవంతుని బ్రసాదంబును సంపాదించుకొనుటయును జెప్పుచున్నాఁడు.

† ఇందులకు మూలము "అసితేక్షణాం" అనఁగా నల్లనినేత్రములుగల దనియొకయర్థము. అసిత=కృష్ణునియందు. ఈక్షణం=చూపుగలది, అని రెం

ములుగల యొకకుమారికను బడసెను. *ఆమెకుఁ దరువాత నేడు
గురుకుమారులను ద్రవిడభూమిని బాలింపఁదగినవారిని గనెను.
ఓరాజా! ఆయేడుగురుపుత్త్రులలో నొక్కొక్కనికిఁ బెక్కురు
పుత్త్రులుద్భవించిరి. వారిసంప్రదాయభేదములు గలవారిచేత నే
మన్వంతరకాలమును, దదనంతరమును భూమి యనుభవింపఁ
బడుచున్నది. మఱియు మలయధ్వజునికుమారికను దృఢవ్రతు
రాలని తెలిసికొని †యగస్త్యుఁడనువాఁడు పెండ్లియాడియామె
యందు దృఢవ్రతుఁడును, బుద్ధిమంతుఁడును నిధ్మవాహుఁ డను
పేరుగలవాఁడు నగు కుమారునిఁ గనెను. అనంతరము మలయ
ధ్వజుఁడు తనభూమండలమును గుమారులకుఁ బంచియిచ్చి
కృష్ణునారాధింపఁ దలంపుగలిగి కులాచలమునకుఁ బోయెను. సం
సారమును రోసి పోవుచున్నభర్తను గాంచి వైదర్భి, భగవత్సే
వాహర్షరూపమగుజ్ఞానము గలదయి సుఖముల నిచ్చుగృహము
లను, సౌఖ్యములను విడిచి, వెన్నెల చంద్రుని ననుసరించునట్లు

డవయర్థము. ఇట్లు చెప్పుటచే మలయధ్వజునకును, వైదర్భికిని, కృష్ణసేవా
రూప మగురుచి యుద్భవించెనని తెలియఁదగినది.

* వైదర్భీమలయధ్వజులకు నాకొమార్తెతరువాత నేడుగురుపుత్త్రులు
గలిగిరి. అని చెప్పుటచేఁ గృష్ణసేవారుచి యుదయించినతోడనే, శ్రవణము,
కీర్తనము, విష్ణుధ్యానము, పాదసేవనము, పూజనము, వందనము, దాస్యము
అనునవి గలిగిన వని తెలియఁదగినది.

† ఈచెప్పుటచే నగస్త్యుఁ డనుముముక్షువు కృష్ణసేవారుచి యను
కన్యకను బెండ్లాడి శ్రవణోపయుక్తము లయినశమదమాది రూపములుగలిగి
యుపదేశించిన యర్థమును మననము చేయువాఁడును, నగు బ్రహ్మోపదేశా
త్మకుఁడగు మునిని గాంచె నని తెలియఁదగినది.

భర్తను ననుసరించిపోయెను. ఆకులపర్వతమందుఁ జంద్రమున యను పేరు గలసుప్రసిద్ధనదియొద్దన నాశ్రమము గావించుకొని మలయధ్వజుఁడు దదీయపుణ్యజలములను స్నానపానముల కుప యోగించి, బహిర్భాగమందును, నంతర్భాగమందును గలమల మును దొలఁగించుకొనుచుఁ, గందమూలముల చేతను, ఫలముల చేతను, బుష్పముల చేతను, తృణముల చేతను, జలముల చేతను,

మలయధ్వజుఁడు తపం బాచరించుట.

దేహపోషణమును జేయుచుఁ దపం బొనరించుచుండెను. ఇట్లు మలయధ్వజుఁడు సమదృష్టిగలవాఁ డయి శీతోష్ణములు, వాత వర్షములు, క్షుత్పిపాసలు, ప్రియాప్రియములు, సుఖదుఃఖం బులు మొదలగు ద్వంద్వములను, కర్మయోగము చేతను జ్ఞాన యోగము చేతను, బుణ్యాపుణ్యరూప మగుకర్మమును దొలం గించుకొని, యమనియమాదులచే నింద్రియములను, బ్రాణ మును, నంతఃకరణమును జయించి, తన్నుఁ బరమాత్మస్వరూ పముగలవానిఁగ ననుసంధానము చేసి వాసుదేవునందు ననురాగ రూప మగుభక్తిని నిలిపి నిశ్చలుఁడై శరీరాదులను మఱచి, స్తం భాకృతిని వహించి నూఱుదివ్యవత్సరంబులు తపం బాచరించెను. మఱియు నాతఁడు సాక్షాద్ద్రష్ట యగుపరమాత్మను జీవాత్మ యందు వ్యాపకత్వధర్మవైలక్ష్యముచేఁ గాంచి దేహవృత్తాంత మును విద్వాంసుఁడు స్వప్నవృత్తాంతమునువలె ననత్య మని యెంచి యందుండి మఱలి కేవలపరమాత్మాను సంధానము చేసి కొని లోకగురువయినహరి చేత నుపదేశింపఁబడి యన్నివిధముల చేతను బ్రకాశించుచు నున్నస్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞాన మనుదీప ము చే ధారకుఁ డయినపరబ్రహ్మమందు జీవాత్మను, జీవాత్మ

యందుఁ బరబ్రహ్మమును సాక్షాత్కారముచేసికొనుచుఁ బిమ్మట నుపాసనాత్మక జ్ఞానమును విడిచి విరమించెను. అనంతరము, వైదర్భి భగవదారాధనరూపమగు నుత్కృష్ట ధర్మమందు నిష్ఠ గలిగినభర్తను బ్రేమించి పరిచర్యచేయుచుఁ బాతివ్రత్యముచే నతిశయించి, సకలభోగములరోసి నారచీరలనుధరించి, యుపవాసాదివ్రతములచే మిగులఁగృశించి, శిరోజములను జటలుగాఁగట్టికొని తపంబున నించుమించుగా భర్తకైనవచ్చుచు, నంగారమై యున్న యగ్నియొద్ద వెలయుధూమజ్వాలవలెఁ బ్రకాశించెను. మఱియు వైదర్భి తనభర్త యట్లు మృతినొందినను మానసమును గట్టిచేసికొని భర్తనృత్తాంతమును దెలిసికొనక పూర్వమువలెఁ బతిపాదములకుఁ బరిచర్యచేయుచు భర్తృపాదకమలములందు వెట్ట లభింపకపోవుటచే మృతినొందెనని నిశ్చయించి తన మందనుండి వే అయినయాఁడువేడివలెనే, మిక్కిలి దుఃఖంబును

— వైదర్భి సహగమనము చేయుట. —

గాంచెను. మఱియు నావైదర్భి తనప్రియుఁడు నశించుటచే దీనురాలయిన తన్నుంగూర్చి మిగుల విచారించుచు వివశురాలై కన్నీటిచే స్తనములను దడుపుచు నారవాస్యప్రదేశమందు గొంతెత్తి భర్తనుగూర్చి యిట్టు లేడ్వనారంభించెను. 'ఓరాజేంద్రా! లెమ్ము. లెమ్ము. సముద్రముచేఁ జుట్టఁబడిన నీభూమిని జోరులనుండియు, దుష్టరాజులనుండియుఁ బరిపాలింపుము' అని యిట్లామె విజన మగునడవిలో భర్తపాదములపైఁబడి విలపించుచుఁ గన్నీటిని విడుచుచుఁ, గట్టెలచే నొకచితి నేర్పఱిచి యాచితియందు భర్తకళేబరము నుంచి దహనముచేయుచుఁ దాను సహగమనంబు చేయఁదలంచి యుండగా సనాతనుఁడయిన యాశ్వరుండు

బ్రాహ్మణవేషమును ధరించి యచ్చటికేతెంచి మధురములయిన సామవాక్యములచే నామెను లాలించుచు నిట్లనియె. * 'ఓసుందరీ! నీ వేజాతిదానవు? నీ వెవరికి సంబంధించినదానవు? † అతఁడేజాతివాఁడు? అతనికై యేల దుఃఖించెదవు? ‡ నీవు స్వస్వరూపము మఱచితివి. సృష్ట్యాదియందు నీవు వికారమునొంది నీస్నేహితు నెట్లు తెలిసికొనఁగలవు? ఓయీ! నన్ను నీవు తెలిసికొనఁ

---

* నిరుపాధికసఖుఁ డయినపరమాత్మ భాగవతుఁ డయినమలయధ్వజుని స్నేహము చేసి యుంతుటచే మిక్కిలి సంతసించి యిట్లనుచున్నాఁడు.

† అతనికి నీకు నేమియు సంబంధము లేకుండ నెందుల కిట్లేడ్చెదవు? స్వస్వరూపమునే తెలియనిదానవు. నన్నెట్లు ఎఱుఁగుదువు?

‡ దీని కర్థాంతర మెట్లన! బ్రాహ్మణవేషధారియై పరమాత్మ యిట్లనుచున్నాఁడు. ఓయీ! నీవు సృష్ట్యాదియందు నీయనాదికర్మముల కనుగుణమయిన నాసంకల్పముచేఁ బరమాత్మ సారూప్యమును స్వస్వరూపమును మఱచి దేవమనుష్యాదివికారము నొందితివి. నీస్నేహితుఁడ నైననన్ను స్మరింపుము. నీ కంతరాత్ముఁడ నైయున్ననన్ను విడిచి గ్రామ్యసుఖముల నపేక్షించి దేవమనుష్యాది శరీరములు గోరుకొనుచు నన్నెడఁబాసితివి. అందుచే నీస్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞానము నశించినది. నీవును నేనును శరీర మను గృహములో వర్తించు నట్టిస్నేహితులము. అచ్చట మన మిరువురమును (అనఁగా జీవాత్మపరమాత్మలనుట) వికారరహితుల మయి యుంటిమి. అట్లు శరీరమను గృహమునందు హృదయస్థానమందు మనము పెక్కువత్సరంబులు గడపితిమి. ఇట్లుండ నీస్నేహితుఁడను (అనఁగా నీ కంతరాత్మనైయుండి నీకు హిత మొనగూర్చువాఁడను) నగునన్ను విడిచి శబ్దాదివిషయములం దాసక్తి కలిగి ప్రకృతిమండలము నొంది యందులో నివాసస్థానమునుగూర్చి వెదకుచుఁ బ్రకృతి సృజించిన యొక్కస్థానమును (అనఁగా శరీరము ననుట) జూచితివి. ఆశరీరమను పురము పంచేంద్రియములకు విషయములగువస్తువు లనుతోఁటలతోను, నేత్రములు కర్ణ

జాలకున్నావు కావున నీవు నీస్నేహితుని మఱచినవాఁడ వగు చున్నావు. నా కొకస్నేహితుఁ డుండెనని స్మరించుచున్నావా? నీకు హితుఁడనైన నన్ను విడిచి నీచము లయినభోగముల ననుభవింప నెంచి భోగస్థానమును గోరికొనుచు నన్ను నెడఁబాసితివి. అందుచే నీస్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞానము నశించినది. ఓయార్యా! నీవును నేనును గలిసి పూర్వమందు మానససరోవరమున హంసలమై యుండి పెక్కుసంవత్సరముల కాలమును గడపితిమి. ఇట్లుండ నీవు గ్రామ్యసుఖములందు వేడుకపడి నీ స్నేహితుఁడనైన నన్ను విడిచి యీభూమినిఁ బొంది తగినవాసస్థలమును వెదకుచు స్త్రీనిర్మితమయినయొకపురమునుఁ జూచితివి. ఆపురమునకు నైదుద్యానవనములు కలవు. దానికిఁ దొమ్మిదిద్వారములుగలవు. దాని కొకపాలకుఁడు గలఁడు. దానికి మూఁడు ప్రాకారములు గలవు. అందిష్టవస్తుదాయకము లగుస్థలము, నైదంగడివీథులును, నైదుగురుమంత్రులునుగలరు. దాని కీస్త్రీ యధిపురాలుగా నుండెను. ఆయుపవనము లైదు నయిదింద్రియంబులను నానందపఱుపఁజాలును. ఆనవద్వారములును బ్రజలరాకపోకలకుఁ దగియున్నవి. ఆమూఁడుప్రాకారములును గ్రమముగా నగ్నిమయ

ములు నాసికారంధ్రములు మొదలగురంధ్రములను తొమ్మిదిద్వారములతోను, ప్రాణ మనుపురాధ్యక్షునితోడను, పృథివ్యప్తేజంబులను ప్రాకారములతోను, మనస్సుతోఁ గూడిన యింద్రియపంచక మనెడివస్తుసమర్పకస్థలంబుతోను, పంచభూతము లనునంగళ్లతోను, శక్తియనెడి యధిపతితోను గూడియుండెను. అట్టిశరీరమునుబొంది బుద్ధితోఁ గూడికొని సకలవిషయసుఖము లనుభవించుచుఁగావునస్వాత్మజ్ఞానమునుబరమాత్మజ్ఞానమునుమఱచి యాబుద్ధిసంబంధము చేస్త్రీసంబంధము గలిగించుకొని తత్సంబంధముచే నీస్త్రీజన్మమును బొందితివి.

ములును జలమయములును, బృథివీమయములును నై యున్నవి. వైనిజెప్పిన యీయుస్థలంబులందును నింద్రియములు గోరువస్తువులు సంప్రాప్తమగుచుండును. అచ్చటియంగళ్లు క్రియాశక్తితోఁ గూడియుండును. అంతఃపురమును బ్రవేశించి బుద్ధి యను నాయకురాలి కధీనుండ వయి, నిన్నును నన్నునుగూడ మఱచితివి. అచ్చట నీవు బుద్ధి యనుపేరు గలయాస్త్రీని భార్యనుగాపరించి విషయసుఖముల ననుభవించుచు నందువలన స్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞానమును దొలఁగించుకొని యాస్త్రీసంబంధముచేఁ బాపీయ మయిన యీస్త్రీజన్మమును బొందితివి. *కావున నీవు విదర్భ

* ఈచెప్పుటచే స్త్రీపురుషాదిజన్మములుదేహమువలనఁగలుగుచున్నవికాని యాత్మకు స్వయముగా లేవనియు దేహసంబంధముచేతనేవిదర్భరాజసుతవై నట్టును నంతకుఁబూర్వము పురంజనికి భర్తవయినట్టును దెలియవచ్చుచున్నది. కాని యాదేహసంబంధము లేనిచోఁ నీకిట్లుగానరాదనియు, నీ కట్లు తోఁపఁజేయునది నామాయయే కాని వేఱుకాదనియును, మనమిరువురము (అనఁగా జీవాత్మపరమాత్మ లనుట) దోషాదిరహితుల మయినీవు నాకు శరీరముగాను నేను నీకు శరీరిగాను వర్తించుచుంటిమి కాని వేఱువిధముగా వర్తింపలేదనియును మన మొకరినొకరు విడిచి వర్తించుచుందు మని పండితు లెవ్వరును భావింప రనియు, జీవాత్మకుఁ బరమహితుఁ డయి వర్తించుపరమాత్మ జీవాత్మకు హితోపదేశముచేయుచుండె ననియు నెఱుంగునది. మఱియుఁబురుషుఁ డద్దము మొదలగు పెద్దవస్తువులందును జక్షురాదు లగుచిన్నవస్తువు లందును దన్నుఁబెద్దవానిఁగాను జిన్నవానిఁగానుజూచి, యీరెండు ప్రతిబింబములకును నుపాధిభేదమువలన భేదముకలుగునట్లుగానే స్థూలసూక్ష్మశరీరములందుండుటచే నాయుపాధిభేదమువలన మనము నానావిధములుగా నున్నట్టుగానవచ్చుచున్నాముగాన వాస్తవమున మనమిరువురమును శరీరాత్మలుగా నున్నామనియుఁ బరమాత్మ బోధింపఁగా జీవుండు తెలివి దెచ్చుకొని వర్తించెను.

రాజకుమారికవు కావు నీ కీమలయధ్వజుఁడు స్నేహితుఁడు కాఁడు, మఱియు నీవు బుద్ధి యనునామాంతరము గలపురంజ నికి భర్తవుకావు. నీవు పూర్వజన్మమునఁ బురుషుఁడవని వ్యవ హరింపఁబడుటకును, నీజన్మమందు స్త్రీయని వ్యవహరింపఁబడుట కును గారణము భగవన్మాయతప్ప వేఱుకారణములేదు. నీవును నేనును మానసమందుండుహంసలము. అప్పటిస్వరూపమును జెప్పెదనువినుము. మన మిరువురమును దెల్లనిశరీరము గల వారము. మన మిరువురము శరీరాత్మలవలె వర్తించువారము. అంతియ కాని నీవు వెఱవాఁడవు కావు. ఆలోచింప మనయిరువుర మన్యోన్య మెడఁబాటు చెందుటకుఁ గారణము పండితు లెవ్వరుఁ జూడరు *ఓయీ! పురుషుఁడు తన్ను గొప్పయుపాధి యగు

---

* ఇందులకు మూలము "యథాపురుషమాత్మాన మేకమాదర్శచక్షుషోః। ద్విధాభూతమవేక్షేత తథైవాంతర మావయోః ॥" అనఁగా బ్రాహ్మణత్వాది జాతులును, దీర్ఘత్వాదిగుణములును, మొదలగు తన్నువిడిచియుండనొల్లనివిశే షణములుగలపురుషుఁ డనుపేరుగలిగి తత్తద్విశేషణములు గలిగినదగునొక్క వస్తువు అద్దముమొదలగు మహోపాధులందు స్థూలాకారముతోను, నేత్రములు మొదలగుచిన్నయుపాధులందు సూక్ష్మాకారముతోను గానవచ్చుచుండును. అట్లే శరీరత్వధర్మము గలిగినజీవుఁడే శరీరముగాఁగలిగి శరీరత్వధర్మముతా నొప్పునీశ్వరాత్మకమగువస్తువొక్కటియేయైనను స్థూలసూక్ష్మశరీరములందుం డుటచే నుపాధిసంబంధమువలన నానాభూతమైనట్లు గానవచ్చుచున్నదని యర్థము. ఈశ్లోకమున "పురుష మవేక్షతే" అనుటవలన, ఈయర్థముస్పష్ట మగుచున్నది. ఎట్లనఁగా పురుషుండు బ్రాహ్మణత్వాదు లగుజాతివిశేషణము లును దీర్ఘత్వాదిగుణవిశేషణములును గలిగియుండును. బ్రాహ్మణత్వధర్మమున కును, బ్రాహ్మణవ్యక్తికిని, దీర్ఘత్వగుణమునకును, అది కలవ్యక్తికిని, గాంతికిని గాంతిగలవ్యక్తికిని భేదమున్నట్లుగానే, శరీరమునకును శరీరముగలయాత్మకును

నద్దమందుఁ బెద్దవానిఁగాను స్వల్పోపాధియైన యితరుల నేత్రాదులందుఁ జిన్నవానిఁగాను జూచుచుండుట గలదు. వృద్ధిహ్రాసము

భేదము కలదు. కావున భగవంతునికి శరీరభూత మగుజీవునకును, జీవుఁడు శరీరముగాఁగలిగినయీశ్వరునకును భేదము గలదని గ్రహింపవలయును. మఱియు బింబప్రతిబింబములకు గలిగినట్లు జీవేశ్వరులకుఁ గలిగినయౌపాధిక భేదము స్వాభావికము కాదని గ్రహింపరాదు. "ఆదర్శచక్షుషోః" అని యుపాధులను జేర్కొనుట చే వానియందుఁ గానవచ్చు ప్రతిబింబములకుబింబముతో (అనఁగాఁ బ్రతిబింబితవస్తువుతో భేదము లేకపోయినను నాప్రతిబింబములకు పాధిమూలమగు భేదము లేకపోలేదు. ఆలోచింపఁగా నద్దములోని ప్రతిబింబముకంటె నేత్రములోఁ బ్రతిఫలించినప్రతిబింబము భిన్న మయినదికాదా? మఱియుబింబప్రతిబింబముల కభేదమని యంగీకరించినవారు సైతము ప్రతిబింబములకు భేద మంగీకరింపకతీఱదు. ప్రతిబింబములకు భేద మంగీకరింపనిచో నుపాధివశమున భేదముగలిగి వర్తించు ప్రతిబింబములందు భేదప్రతీతిలేకపోవలసివచ్చును. ఇంతియకాక ప్రతిబింబములకు భేదము లేదని సాధించుటకుఁ దగిన హేతువులును గానరావు. ప్రతిబింబము లేకాకారముగా నుండునుగాన యభేద మంగీకరింపరాదా? యనరాదు. ప్రతిబింబములకు బింబావస్థగలుగుటచే వానిలోఁ బరస్పరము భేదముగలదు. ప్రతిబింబముల కట్టిభేదముగలుగుచున్నది! కావున నే పిండత్వము ఘటత్వము, కపాలత్వము మొదలగునవస్థలకుఁ బరస్పరభేదము తెలియవచ్చుచున్నది. అంతియకాని, మృద్ద్రవ్యావస్థను బట్టియభేదమునుగ్రహింపరాదు ఈచెప్పుటవలనప్రతిబింబములలోబరస్పరము భేదమున్నను బింబప్రతిబింబముల కభేదము కానవచ్చుచున్నది. అట్లెయుపాధిభేదముచే జీవులకుఁ బరస్పరము భేదము గలుగుచున్నది. జీవేశ్వరుల కభేదమే కానవచ్చుచున్నది. ఇట్లుండ జీవేశ్వరులకు భేదమున్నదని యంగీకరించుట యెట్లు? అని శంకింపరాదు. ఈశ్లోకమున బింబప్రతిబింబములను మాత్ర మేదృష్టాంతముగాఁ జేకొనవలెనుగాని బింబప్రతిబింబములకు నౌపాధిక భేదమున్న

లచే నాయాయుపాధులందుఁ గానవచ్చు ప్రతిబింబములకు భేద

దని చేకొనరాదు. అప్పుడును బింబప్రతిబింబములను దృష్టాంతముగాఁదీసికొ
నక బింబప్రతిబింబములందుండు సమానధర్మము నే దృష్టాంతముగాఁ జేకొనవ
లెను. అంతియ కాని బింబప్రతిబింబములకువలె నే జీవేశ్వరుల కభేదమంగీక
రింపరాదు మామతమునకు విరుద్ధములు కానిధర్మములచేత నే దృష్టాంతము
సరిపోవుచుండఁగా బింబప్రతిబింబముల నే దృష్టాంతముగా నేల చేకొనవల
యును? ఈశ్లోకముచే జీవబ్రహ్మముల కభేద మంగీకరించుట యీప్రకరణ
మునకు విరుద్ధముగా నుండును. తన్నుఁగూర్చియు, బ్రహ్మమునుగూర్చియు నే
విధమయినజ్ఞానము లేకపోవుటచేత దేహమే యాత్మయని భ్రాంతియు
నాత్మస్వతంత్రుఁడను భ్రాంతియుఁ గలపురుషునికి నాభ్రమలను నివారించు
నిమిత్త ముపదేశించుచున్న యీప్రకరణమందు, జీవపరమేశ్వరు లన్యోన్యము
సఖులైనట్లుచెప్పఁబడుచున్నది. సఖిత్వధర్మము ఎప్పుడును పదార్థద్వయమం
దుండును. గాని యొక్క పదార్థమం దుండునదికాదు. స్త్రీత్వపురుషత్వాది
ధర్మములవలె నీసఖిత్వ ముపాధివలనఁ గలుగుచున్నదని యుపదేశింపఁబడు
చున్నదని చెప్పరాదు. సఖిత్వ మౌపాధికమన్నచో, నాసఖిత్వముతోఁ
గూడ నుపదేశించిన హంసత్వాదులుగూడ నౌపాధికము లని యంగీకరింపవలసి
యున్నది. మఱియు "మాయాహ్యేషామయాసృష్టా" అనుట నీశ్వరుఁడు
సంసారనివర్తకుఁ డని కాక సంసారము కలిగించువాఁ డనియె తెలియ
వచ్చుచున్నది. సర్వజ్ఞుఁ డగునీశ్వరుండు వెఱ్ఱివానివలె ననర్థరూప మగుసం
సారమును దనయందారోపింపఁజూచుకొనునా? కావున సఖిత్వ స్త్రీపురుష
త్వాదులవలె నౌపాధికము కాకపోవుటచేతను, సఖిత్వ మెప్పుడును రెండు
పదార్థములం దుండవలసిన దగుటచేతను, జీవేశ్వరులను సఖులఁగా నిరూ
పించు నీప్రకరణమందు జీవేశ్వరుల కభేదము చెప్పుట యుక్తముగాదు.
కావున పైశ్లోకముచే సమానధర్మముల నే దృష్టాంతముగాఁ జేకొనవలయును,

మున్నదని తలపోయవచ్చును. అట్లె శరీరాత్మభావముచే నియతము లయినవిశేషణములు (అనఁగా శరీరత్వశరీరిత్వములు) గల మన యిరువురయొక్కటియైనను స్థూలసూక్ష్మశరీరములందుఁ బ్రవేశించుటచే నుపాధిభేదమువలన నానాభూతులమైనట్లుగాన వచ్చుచున్నాము. నీవు శరీరమవు. నేను శరీరిని. ఇదియే మన యిరువురికిం గలభేదము' అని యిట్లు తనమిత్రుఁడగుహంసచే బోధితుఁడయి పురంజనుండు పూర్వజ్ఞానమును మఱలఁ బొందెను. ఓ ప్రాచీనబర్హీ! ఈయుపాఖ్యానము నీకుఁ బూర్తిగా వినిపించితిని. ఇది యధ్యాత్మసంబంధముగలది. ఆత్మతత్త్వము నీయుపాఖ్యానమూలమునఁ దెలిపితిని. విశ్వకారుణుఁడయిన భగవంతుఁడన్యాపదేశమునఁజెప్పిన మిగుల సంతసించు నని యిట్లు చెప్పితిని. ఇది యిరువదియేడవ యధ్యాయము.

అని పలికిన నారదునిపలుకులు విని ప్రాచీనబర్హి మిక్కిలి సంతసించి 'ఓనారదమునీంద్రా! తత్త్వజ్ఞానవంతుఁడ వయిననీ వాక్యములు ప్రత్యక్షముగా స్పష్టముగా నర్థమును దెలుపలేదు. దేహమే యాత్మయని తలంచుకొనుచున్నమావంటివారట్టి గూఢవాక్యములను దెలిసికొనఁజాలరు. కేవలజ్ఞానవంతులు తెలిసికొనఁదగిన యాత్మతత్త్వమును బుణ్యాపుణ్యాది రూపకర్మములచేస్వపరయాథాత్మ్యజ్ఞానము లేనిమేమెట్లు తెలిసికోఁగలము? కావున వెనుకటియుపాఖ్యానమును వివరించి చెప్పు' మనవుడు

నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికి హితోపదేశముఁ జేయుట.

నారదుం డిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! నీకుఁ బురంజనోపాఖ్యానము నిదివఱకుఁ జెప్పియున్నాను. పురంజనుఁ డనఁగాఁ బురుషుఁ డని

(అనఁగా జీవాత్మయని) తెలిసికొనుము. అతనికిఁ బురంజన
నామము గలుగుటకు హేతువును వినుము. పుర మనఁగా శరీ
రము. జీవాత్మ మనస్సుతోఁగూడ నందుఁ బ్రవేశించి తత్పుర
సంబంధము గలిగియుండునుగానఁ బురంజనుఁ డనునామముగల్గి
నది. ఆశరీర మొకటిగాని రెండుగాని మూఁడుగాని నాల్గుగాని
పెక్కుగాని పాదములు గలిగియుండును. ఒకప్పు డది పాదము
లేకయే యుండవచ్చును.హరివిష్ణ్వాదినామములచేతను జగత్సృ
ష్ట్యాదివ్యాపారములచేతను, సత్యజ్ఞానాది గుణములచేతను, సా
మాన్యముగా జనులకుఁ దెలియరాని పరమేశ్వరుఁ డాపురంజను
నకు సఖుండు గలఁడు. ఆసఖుఁ డొరులచేఁ దెలియఁబడఁడు. కా
వున "అవిజ్ఞాతుఁ"డనునామము గలిగినది. ఆశరీరమునకుఁ దొమ్మి
దిద్వారములు కలవు. పురుషుఁడు జ్ఞానకర్మేంద్రియములకు విష
యము లగుపదార్థములను బూర్ణముగా ననుభవింపఁ దలంచి
నప్పుడు నవద్వారములును రెండుకాళ్లును రెండుచేతులును గలి
గినమానవశరీరమును మంచి దని తలపోయును. రాజా! పురం
జనునకుఁ బ్రమద యనెడిభార్య గలదని చెప్పియుంటిని. ఆపురం
జనునిభార్యయనఁగా బుద్ధియని గ్రహింపుము. ఆబుద్ధి యహం
కార మమకారములు పుట్టించి యెక్కువమదమును గలిగిం
చును గానప్రమదయని చెప్పఁబడినది. ఆబుద్ధిని బురస్కరించు
కొని జీవుఁడు చక్షురాదీంద్రియములచే శబ్దాదిగుణముల ననుభ
వించును. పురంజనునకుఁ బదునొకండ్రు స్నేహితులు గల రని
చెప్పితిని. ఆస్నేహితులు మనస్సుతోఁ గూడినయింద్రియదశక
మని గ్రహింపుము. వారిలో నొక్కొక్కరు నూర్గురుస్త్రీల కధి
పతులై యున్నారని చెప్పితిని. ఈనూర్గురేసి స్త్రీలను నింద్రియ

వృత్తులని తెలియుము. ఆపురముఁ బరిపాలించునట్టిరా జనఁగా శరీరమును రక్షించుచున్న ప్రాణుని తెలియును. ఆ ప్రాణ మయిదువృత్తులు కలదికావున నైదుతలలుగల పాముతో సాటి దెచ్చితిని. ప్రమదయుఁ బదునొకండ్రు మహాభటులు వచ్చు చున్నట్లు చెప్పితిని. వారిని బుద్ధితోఁగూడి వర్తించుమనస్సుతోడి వయినయింద్రియంబులని తెలియుము. పదియింద్రియంబులు పదుగురుమహాభటులనియు మనస్సు పదునొకండవమహాభటుం డనియు నెఱుంగుము. పురంజనుఁడు పాంచాలములను బాలించు ననఁగా జీవుఁడు పంచేంద్రియవిషయపదార్థముల ననుభవించు నని తెలియుము. పురమునకుఁ దొమ్మిదిద్వారము లనఁగా శరీర మునకు నేత్రములును, నాసికా రంధ్రములును, కర్ణబిలము లును ముఖము శిశ్నము గుదము నాఁబడు తొమ్మిదిరంధ్ర ములు గలవని యెఱుంగుము. చక్షురాదీంద్రియ రంధ్రములం దున్నయింద్రియములతోఁ గూడ నాత్మ వెలికి వెడలుచుండును. ఆద్వారంబు లెచ్చ టెచ్చటనున్నవో వెనుక వర్ణించితిని. అందు నేత్రరంధ్రములును నాసికారంధ్రమును నోరును నీవైపునుశరీర మునకు ముందుభాగమునందుఁ గానవచ్చుచుండును. పురంబు నకు దక్షిణద్వార మనఁగా గుడికర్ణము. ఉత్తరద్వార మనఁగా నుత్తరకర్ణము. అధోభాగమునందు రెండుద్వారంబులని చెప్పి తిని. అవి గుదశిశ్నములని యెఱుంగుము. ఒక్కచో నిర్మింపఁ బడినఖద్యోతావిర్ముఖీద్వారము లనఁగా బుపోభాగమునం దున్ననేత్రములు. జీవుఁడు వానివలన రూపమును జూచుచుం డును. నలినీనాళిను లనురెండుద్వారములు పురోభాగమందు నిర్మింపఁబడినవి. అవి నాసికారంధ్రములు. జీవుఁడు నాసికా

రంధ్రములం దున్న ఘ్రాణేంద్రియముచేఁ బరిమళమును గైకొనుచుండును. పురోభాగమం దున్నయెదవద్వారము నోరు. జీవుఁడం దున్నరసజ్ఞ మగురసనేంద్రియముతో సమస్తరసములను గ్రహించుచుండును. ఆపురమునకుఁ బితృహూ వనియు దేవహూ వనియు రెండుద్వారములు కలవని చెప్పితిని. పితృహూ వనఁగా దక్షిణకర్ణము. దేవహూవనఁగా నెడమచెవి జీవుఁడు వానివలన శబ్దాదికమును వినుచుండును. చండవేగుఁ డగుగంధర్వపతినిఁ గూర్చి చెప్పితిని. జీవునికాయుష్కాల పరిమాణమును దెలియఁ జేయు సంవత్సర మని తెలియుము. అది చక్రమువలెనే త్వరగాఁ దిరుగుచుఁ బురుషాయువును గొలుచుచుండును. గాన చండవేగమని పలుకఁబడుచున్నది. ఆచండవేగునకు గంధర్వులును గంధర్వస్త్రీలును గల రని చెప్పితిని. చండవేగము గలసంవత్సరరూపకాలమునకు మూఁడువందల యఱువది పవళ్లును, నన్నియరాత్రులును గలవు. గంధర్వులు పరోక్షముగా మానవుల యాయువును హరించునట్లు నివియు నాయువును హరించుటచే గంధర్వు లని చెప్పఁబడినవి. కాలకన్యక లోకమున సంచరించుచున్నదని చెప్పితిని. ఆకాలకన్యక యనఁగా జరావస్థ యని యెఱుంగుము. పురుషాయువును హరించుకాలమున కది మిగులఁ బ్రీతిని బుట్టించును గాన నది కాలమునకుఁ గన్యకగాఁ జెప్పఁబడినది. లోక మెవ్వరును దానినిఁ బరిగ్రహింపకున్న యవసరంబున సకలరోగములకును రాజయిన మృత్యువులోకక్షయముఁ జేయుటకుఁ జేరఁదీసెను. యవనేశ్వరుఁడు పురంజనునిపురమును ముట్టడించె నని చెప్పితిని. ఆయవనేశ్వరుఁ డనఁగా మృత్యువని తెలియుము. ఆతనిసైనికు లగుయవను లనఁగా నాధివ్యాధు లయినరోగము

లని గ్రహింపుము. ఆరోగములు మిగులదుఃఖముఁ గలిగించును గాన శత్రువులని చెప్పితిని. సుఖదుఃఖములు రాగద్వేషములు, భయము, అభిమానము, ప్రమాదము మొదలగున వన్నియు నతని సైనికులనియే తెలియుము. ప్రజ్వారుని గూర్చి చెప్పితిని. ప్రజ్వారుఁ డనఁగా వివిధములగు రోగములని గ్రహింపుము. ఓ రాజేంద్రా! దక్షిణపాంచాలము లనియు నుత్తర పాంచాలము లనియుఁ జెప్పితిని. త్రివర్గమును సాధించుటను దెలిపెడి ప్రవృత్తి శాస్త్రము దక్షిణపాంచాల మనియుఁ ద్రివర్గఫలము నిత్యము కాదని తెలిపి యనంతస్థిరఫలమగు బ్రహ్మోపాసనమును గూర్చియుఁ దత్స్వరూపగుణములను గూర్చియుఁ దెలిపెడినివృత్తిశాస్త్రము త్తరపాంచాలమని యెఱుంగుము. మఱియుఁ బ్రవృత్తిశాస్త్రములందుఁ జెప్పఁబడినకర్మములచే దాక్షిణాత్యులగుపితృదేవతలను నారాధించి వారిసన్నిధిని బొందగవచ్చును గాన యట్టిపితృప్రాప్తిసాధనములను దెలుపునది గనుక నీశాస్త్రము దక్షిణపాంచాల మని చెప్పఁబడినది. నివృత్తిశాస్త్రోక్తము లగుకర్మముల నాచరించి బ్రహ్మప్రాప్తిని గలిగించును గాన నివృత్తిశాస్త్రము త్తరపాంచాల మనియుఁ జెప్పఁబడినది. జీవుఁడు శ్రోత్రేంద్రియమువలన వానినిఁ దెలిసికొనుచున్నాఁడు. ఆసుర యనెడి పశ్చాద్ద్వారమనఁగా శిశ్నము. దానివలన జీవుఁడు మైథునాదికర్మములనుఁ జేయుచుండును. దుర్మదనును మఱియొక ద్వార మనఁగా గుదస్థానము. దానివలనఁ బురంజనుఁడు వైశన మను దేశమునకు వెడలు ననఁగా జీవుఁ డాగుదస్థానమునుండి నరకదుఃఖముల ననుభవింపఁబోవునని తెలియుము. పురంజనుఁ డంధులగు పౌరుల వలనఁ గొన్నికార్యములు నెఱవేర్చుకొనునని చెప్పితిని. అంధు

లగుః పౌరు లనఁగాఁ బాదములును, బాణులును. అవి జ్ఞానహీనము లయినవి గాన నంధులని చెప్పఁబడినవి. జీవుఁ డా పాదముల వలన నడుచుచు జేతులవలనఁ గార్యములు చేయుచున్నాఁడు. పురంజనుఁ డంతఃపురమును బొందె ననఁగా జీవుఁడు హృదయ మును బొందె ననుట. రాజంతఃపురమును జెంది మోహమును బ్రసాదమును హర్షమును బొందునట్లు జీవుఁడు హృదయమును బొంది మోహాదులను జెందుచుండును. ఎప్పుడెప్పుడు స్వప్నా వస్థయందు బుద్ధివికారమును బొందునో, జాగ్రదవస్థయం దెప్పు డెప్పు డింద్రియములు పరిణామమును జెందునో, యప్పుడప్పుడు బుద్ధిసంబంధిగుణములను స్వీకరించి జీవుఁడు తాను వాస్తవము గా నుపద్రష్టయైనను, బుద్ధిసంబంధు లగుదర్శన శ్రవణాదులను బొందుచుండును. ఓరాజా! దేహము నొకరథమునుగా వర్ణిం చితిని. దానివివరమును వినుము. * దేహము రథమువంటిది. ఇంద్రియములు గుఱ్ఱములు. రథగమనము సంవత్సరవేగతుల్య

---

*ఇట్లు మానవదేహమును రథముగా నిరూపించుట యెందులకనఁగా రథ మొకస్థలమునుండి మఱియొకస్థలమునకుఁ జేర్చునట్లు మనుష్యశరీరము వైష్ణవ పదప్రాప్తిని గలిగింప సాధనమయినది. ఈయంశమును గఠవల్లిలోఁ జెప్పఁ బడినది. 'ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవచ। బుద్ధింతు సారథిం విద్ధిమనః ప్రగ్రహమేవచ। ఇంద్రియాణి హయానాహు ర్విషయాం స్తేషు గోచరాన్। ఆ త్మేంద్రియమనోయుక్తం భోక్తేత్యాహు ర్మనీషిణః। యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్య మనస్కస్సదాఽశుచిః। నసతత్పదమాప్నోతి యస్మాద్భూయో నజాయతే। విజ్ఞానసారథి ర్యస్తు మనఃప్రగ్రహవాన్నరః। సోఽధ్వనః పారమాప్నోతి తద్విష్ణోః పరమంపదం। కావున నిట్టిరథము నధిరోహించి వేఁటకు వెడలిన రాజువలెనె జీవుఁడు దురితకార్యములకయి ప్రయత్నించుచుండును.

మయినది. పుణ్యాపాపకర్మములు చక్రములు. సత్వరజస్తమో గుణములు ధ్వజములు. పంచప్రాణములు బంధనస్థానములు. మనస్సు పగ్గములు. బుద్ధి సూతుఁడు. హృదయము రథికుఁడు గూర్చుండుస్థలము. శోకమోహాదు లగుద్వంద్వములు కాఁడి బంధించెడిచోట్లు ఇంద్రియార్థములు బాణములు. సప్తధాతువులును రథమునకుఁ గప్పెడి చర్మాద్యావరణముల వంటివి. ఎండమావులవలెనేనుఖాభాసములయినబాహ్యవిషయములనుగూర్చి పర్విడునేకాదశేంద్రియములును సేనలు. జీవుఁడారథమును నెక్కి సంచరించుచు నాధ్యాత్మికము, ఆధిదైవికము, ఆధిభౌతికము, నాఁబడుతాపములకును, బహువిధ దుఃఖములకునుఁ జిక్కి శరీరమున్నంతకాలము నజ్ఞానముచే నావృతుఁడై యుండును. మఱియు నింద్రియాదులధర్మములను నాత్మయందారోపించి నేను సుఖిని, నేను దుఃఖిని, నే నంధుఁడను, నేఁ జెవిటివాఁడను, నని యనుకొనుచు సుఖలేశములనిమిత్తము పాటుపడుచు, నహంకారమమకారములచే దేహాంతరప్రాప్తికిఁ దగినకర్మముల నాచరించుచు శరీరమందు వసించి యుండును. జీవునకే సంసారమెట్లు కలుగుచున్నదని యందువేని వినుము. హితోపదేశమును జేయువాఁడునుఁ బ్రకృతిపురుష విలక్షణుఁడును నగుపరమాత్మను మఱచి జీవాత్మ స్వయముగా నాత్మానుభవపరుఁ డయినను బ్రకృతిగుణము లగుశబ్దాదులం దాసక్తుఁ డగునప్పుడే యతనికి సంసారము గలుగుచున్నది. మఱియు జీవుండు శబ్దాదులందు భోగ్యతాబుద్ధి గలిగి, కావుననే విషయములకుఁ జిక్కియభిలషిత పదార్థములనుసంపాదించుకొనునిమిత్తము సాత్వికములును, తామసములును, రాజసములును, నగుకర్మములను జేయుచున్నాఁ

డు. తా నొనరించినకర్మముల ననుసరించియే మగుడ జన్మాంతరములను బొందుచున్నాఁడు. జీవుఁడు సాత్త్వికకర్మముల నాచరించి కాంతిబహుళ మయినదేహమును బొందును. రాజసకర్మముల నాచరించి దుఃఖసంపాదకము లయినదేహములను బొందును. తామసకర్మముల నాచరించి యజ్ఞానశోకములను గలిగించుదేహములను బొందును. మఱియు నవివేకియైన జీవుఁడు తానొనరించుకర్మములకుఁ దగునట్లుగా నొకప్పుడు మనుష్యజన్మమును, నొకప్పుడు దేవజన్మమును, నొకప్పుడు పశుపక్ష్యాదిజన్మమును, అందులో నొకప్పుడు స్త్రీత్వమును నొకప్పుడు పురుషత్వమును, నొకప్పుడు నపుంసకత్వమును బొందును. ఓరాజా! యాఁకలిగొని దీనమయినకుక్క యేవిధంబుగాఁ బ్రతిగృహంబునకుఁ దిరిగి తిరిగి స్వకర్మాయత్త మయినయన్నమును గాని తాడనమును గాని పొందునో, యట్లే జీవుఁడు కామములందుఁ గోర్కె కలవాఁ డయి తా నొనర్చినకర్మములకుఁ దగునట్లుగా నూర్ధ్వలోకములందును, నధోలోకములందును, నీలోకములందునుఁ దిరుగుచు స్వకర్మాయత్త మయినప్రియమును గాని యప్రియమును గాని పొందుచుండును. ఆధ్యాత్మికాదితాపములను ద్రివిధదుఃఖములం దొకదానికి మఱియొకదానిచే నాశనము గలిగినచో బాగుగనుండును కాని యాతాపత్రయనాశనము భగవదుపాసనముచే నగుంగాని వేఱొక యుపాయముచేఁ గా నేరదు. ఇంతియకాక యాదుఃఖములకు బ్రతిక్రియ చేసినను దుఃఖముగానే తోఁచును. పురుషుఁడు తలతో బరువు మోయుచుఁ దనతలకు విశ్రాంతి కలుగునిమిత్తము భారమును బుజముపై నిలుపును. ఆకాలమందుఁ దలకు నాభారము బాధ గలిగింపకపోయినను బుజమునకుఁ గలి

గింపకపోలేదు. అట్లె తాపత్రయమున కొకవేళఁ బ్రతీకారము చేసినను నవి స్వల్పవిశ్రాంతికరములు గాని పూర్తిగా నశింపఁ జేయలేవు. ఆలోచింప నాదుఃఖప్రతిక్రియలును దుఃఖరూపము లనియే చెప్పవచ్చును. కావునఁ గేవలము కర్మరూప మగుప్రతీకారము దుఃఖములను మొదలంట నశింపఁజేయవు. ముఖ్యముగాజ్ఞానరూపము లయినకర్మములయినను దుఃఖహేతువులయిన కర్మములను బూర్తిగా నివర్తింపఁజేయలేవు. ఓపాపరహితా! స్వప్నమందుఁ గలిగిన స్వశిరచ్ఛేదాదిక రూపభయము జాగరణముచే నశించినను నజ్ఞానము నశింపకపోవుటచే మగుడనట్టి స్వప్నము కలుగవచ్చును. అట్లె యీరెండుకర్మములును బ్రతీకారము లయిన నంచులకు మూల మగునవిద్య నశింపకపోవుటచే మగుడఁ గలుగుచుండు. ఆత్మయందు దేవత్వమనుష్యత్వాద్యాకారములు లేకపోయినను, స్వప్నమందు లింగశరీరమూలమున సంచరించుమనస్సువలన సుఖదుఃఖాదులు సంభవించుచున్నట్లు దేహాత్మభ్రాంతిమూల మయిన సంసారమాత్మకు సంభవించుచునే యుండును. ఓరాజా! పురుషార్థభూతుఁ డయిన యాత్మకు దుఃఖపరంపరారూప మగుసంసారము మనస్సువలనఁ గలుగుచున్నది. మనస్సువలన నాత్మకుఁ దాదృశదుఃఖజనక మగుసంసారము గలుగకుండునట్లు మనస్సును నిర్బంధింపవలెనన్నచో భగవద్భక్తి కావలసియుండును. చక్కనిరీతిచే వాను దేవునియందుఁజూపఁబడుభక్తివైరాగ్యమును దత్త్వజ్ఞానమును గలిగించును. ఆభక్తి యెట్లు గలుగునని యందువేని నిత్యమును శ్రద్ధవహించి విష్ణుకథలను వినువానికిని, బఠించువానికిని భగవద్విషయక మయిన భక్తియోగము జనించును. మఱియు నో

రాజేంద్రా! నిర్మలచిత్తులైన సజ్జనులు భక్తియుక్తులై వాసుదేవుని కథలను వినుటయం దతికుతూహలమును వహించి యుందురు. అట్టివారి సహవాసము చేసి వర్తించుచుండిన సంతతమును హరి కథాశ్రవణము సంభవించును. ఓమహనీయా! సజ్జనులున్న ప్రదేశమును జేరి, యామహాత్ములు చెప్పుచున్న భగవత్కథలను సుధాప్రవాహములు ప్రవహించుచుండఁగా జాలునన్నబుద్ధిని విడిచి, యెవరు సావధానులై కర్ణపుటములతోఁ దృప్తి దీఱఁ ద్రావుదురో, వారిని స్వభావసిద్ధముగా దేహమువలనఁ గలుగు క్షుత్పిపాసాదులు చుట్టుముట్టి బాధింపనేరవు. ఇట్లుండఁగా మానవులు దేహప్రయుక్తములయిన క్షుత్పిపాసాదులచేఁ బీడితులయి హరికథాశ్రవణమం దాసక్తినిఁ జెందరు. కావున ముందుగా భాగవతుల సహవాసము చేయవలెను. అందువలన హరికథాశ్రవణమునుఁ బిమ్మట భగవదుపాసనమునుఁ దరువాత వైరాగ్యము ననంతరమున భగవంతునిసాక్షాత్కారరూపమగుజ్ఞానమును, నందువలన భక్తియు నందువలన ముక్తియుఁ గలుగును. ఓరాజా! బ్రహ్మయు, భగవంతుఁ డగునీశ్వరుఁడును, మనువును, బ్రజాపతు లయిన దక్షాదులును, నియమముగలిగి వర్తించు సనకాదులును, మరీచియు, నత్రియు, నంగిరసుఁడును, బులస్త్యుఁడును, బులహుఁడును, గ్రతువును, భృగువును, వసిష్ఠుఁడును నేనును, బ్రహ్మవాదులము. బృహస్పతి, వ్యాసుఁడు మొదలగు వారు తపస్సు, విద్య, సమాధి, మొదలగునుపాయములచే నుపాసించుచున్నను, బరమేశ్వరు నిప్పటికిని జూడఁజాలకున్నారు. ఇట్టి మహనీయులే పరమేశ్వరునిఁ జూడజాలనప్పుడు, అనంతములయి దురధిగమములయి వేదమం దుక్తము లయినకర్మముల నాచ

రించుచుఁ బశుపుత్రాదు లగునిహలోకఫలములను గోరుకొనుచు, నింద్రాదిదేవతలను భజించుసామాన్యు లాతనిఁ గనుఁగొనలే రని వేఱ చెప్పవలయునా? ఎప్పుడు మానవుఁడు చేసిన సుకృతకర్మములకు భగవంతుఁడు సంతసించి యెవనిని రక్షింపఁదలంచునో, యాపురుషుఁడు దేహపోషణాదుల కుపయుక్తము లగుకర్మములందును వేదపూర్వభాగమందుఁ జెప్పఁబడిన యాగాదికర్మములందును మనస్సు దూర్పక భగవంతునియందుఁ జొప్పించును. ఓరాజా! భగవదనుగ్రహమే ముక్తికిఁ గారణ మగుటచే నీవజ్ఞానమువలన స్వర్గాదిఫలములను గలిగించుకర్మములందుఁ బురుషార్థసాధనమతి నుంపకుము. అవెప్పుడును బురుషార్థములు కావు. అవి కేవలమును స్వల్పఫలదాయకములును, నధికాయాసము గలిగించునవియునై యున్నవి. రజస్తమోగుణబద్ధు లయినకొందఱు జనార్దను నారాధన రూపమగు వేదపూర్వభాగమును గేవలకర్మతాత్పర్యకముగాఁ జెప్పుచున్నారు. వేదతాత్పర్యమును దెలియనివారు స్వస్వరూపమునైనను దెలిసికోలేనియజ్ఞాను లని నమ్ముము. కావున నీ విఁకఁ గర్మముల నాచరింపక తూర్పునకుఁ గొన లుండునట్లు దర్భలను భూమిపైఁ బఱచి, బహుపశువులను జంపుటవలన నేనేగొప్పయజ్వ నను నభిమానము గలిగి కావున నే ధూర్తుండవై పరమపురుషార్థమైనమోక్షమును సాధించుకర్మము దెలిసికొనఁజాల కుంటివి. ఓ రాజా! ఏకర్మము భగవంతునికి సంతసము గలిగించునో, యదియే ప్రశస్తమైనది. తక్కినదినింద్యమైనది. ఏవిజ్ఞానమువలన మనస్సు హరియందుఁ జేరునో యదియే మిక్కిలిప్రశస్తమైనది. ఆశ్రీహరి నిఖిలదోషములను దొలఁగించువాఁడు. సమస్తకల్యాణగుణ

ములుగలవాఁడు. జగమునకుపాదానకారణము. మఱియునతఁడు
సకలజంతువులకును నంతరాత్మయైయుండును. ఆ విష్ణువుపాద
మూలమును జేరినవారికి క్షేమము గలుగును. అట్టివారికి భగ
వంతుఁడు ప్రియతముఁడై యుండు. అట్టివారికిని అణుమాత్రమును
భయముగలుగదు. కావున శ్రీహరిపాదమూలమును జేరఁ బ్రయ
త్నింపుము. నేను నీకిప్పుడు తత్త్వమును హితమును దెలిపితిని.
ఈతత్త్వహితములను దెలిసినవాఁడే విద్వాంసుఁడు. ఆ విద్వాం
సుఁడేగురువు. అతఁడే హరి. ఓపురుషవరా! నీవడిగిన ప్రశ్నమున
కుత్తర మొసంగియుంటిని. ఇందువిషయమై నా చెప్పిన రహస్య
మును జక్కఁగా వినుము. ఓరాజా! స్వల్పముగాఁ బుష్పవనము
లందు స్త్రీమృగముతోఁ గూడి నర్తించుచు దానియందు
మిగులనాసక్తిగలిగి తుమ్మెద ఝుంకారములను వినుచుఁ దన
ప్రాణములను హరింప నున్నవృకములను గుఱుతింపక యుం
డఁగా వెనుకనుండి వ్యాధునిచేఁ గొట్టఁబడిన మృగమునువలె
నిన్నుఁ జూచుకొనుము. ఇందలి యర్థమును స్పష్టముగాఁ జెప్పె
దను విను. రాజా! గృహస్థాశ్రమము పుష్పసమాన ధర్మములు
గలస్త్రీలకు శరణమైనది. ఆయాశ్రమమందు పుష్పమకరంద
లేశమునవలెనే స్వల్పమయిన కామసుఖమును గలదు. ఆస్వల్ప
సుఖము నుపస్థేంద్రియముచే ననుభవించు మిథునకర్మమం
దాసక్తిగలిగి, తుమ్మెదల ఝుంకారములవంటి స్త్రీలమృదు
లాలాపములను వినుచు, నెదుట వృకములవలెనే భీకరములయి
ప్రాణము లపహరించు నహోరాత్రములను లెక్కింపక గృహ
మందుఁ జరించుచుండఁగా వెనుకనుండి వ్యాధునివంటియముడు
వచ్చి మృత్యుపాశముచే గ్రహింపఁగా నప్పుడు నీవు వ్యాధునిచేఁ

గొట్టుపడిన మృగముగా నిన్ను నీవు తలంచుకొందువు. నే నిప్పుడు చెప్పినయర్థమును గ్రహించి నీహృదయకుహరమందు మనస్సు నిర్బంధింపుము. యాగాదికర్మములందు రుచి కలిగించునర్థవాదాత్మకము లయిన వేదములనుండి మనంబును మరలింపుము. ఈగృహస్థాశ్రమమును విడువుము. అం దతి కాముకుల చరిత్రములు వినఁబచ్చుచుండుటచేనవి మిగులఁ జేటుగలిగించునవి. కాన వాని విడుచుట మంచిది. జీవునిసర్వవిధముల చేతను రక్షించుభగవంతుని శరణు వేఁడుము." అని యుపదేశించిన నారదునిఁ గాంచి ప్రాచీనబర్హి యిట్లనియె. "ఓమునీంద్రా! జ్ఞానాదిసంపన్నుఁడ వయిన నీవు చెప్పినవాక్యములు వినఁదగినవి. వానిని జక్కఁగా వింటిని. వానినిజక్కఁగా విమర్శించితిని. నీ వుపదేశించిన యీరహస్యమును నాకుఁ గర్మములఁగూర్చి యుపదేశించు నాయుపాధ్యాయు లెఱుఁగరు. ఎఱిఁగియున్నచో నేల చెప్పరు? అధ్యాత్మతత్త్వమువిషయమయినీవు చేసినబోధచే సంశయములు తొలంగినవి. ఒక్కసంశయ మున్నది. దానిని ఛేదింపనింద్రియవృత్తులుచాలవు. మునీంద్రులును దెలియఁజాల రని తలఁచెద. ఆసంశయ మనుముడిని విప్పుము.'పురుషుఁ డేదేహముచే నీలోకమునఁబుణ్యాపుణ్యరూపములగుకర్మములను జేయుచున్నాఁడో, యా దేహము నీలోకములోనే విడిచి స్వకర్మముచే సంప్రాప్త మయిన మఱియొక దేహమునుబొంది కర్మముచే సంప్రాప్తము లయినసుఖదుఃఖములను మాటిమాటికనుభవించును. అనిభవాదృశులయిన వేదవాదులు చెప్పినట్లు పురాణాదులందచ్చటచ్చట వింటిని. సుఖదుఃఖహేతువు లని బ్రహ్మవాదులచేఁ జెప్పఁబడుచున్న కర్మములు జనులచేఁ జేయఁబడుచు, నవి యుత్తరక్షణ

మందే యదృశ్యమగుచున్నవి. ప్రాక్తనదేహముచేఁ జేయఁబడిన కర్మములకీదేహమందెట్లు ప్రకాశము లేదో; యట్లె యీదేహముచేనొనర్పఁబడినకర్మములకుత్తరదేహమునందుఁ బ్రకాశము లేదు. ఇంతియకాక పూర్వదేహముచేఁ జేయఁబడినకర్మములును, దన్నిమిత్తమగుసత్త్వాదిగుణములు గలమనస్సును, వానితోఁ గూడినశరీరమును నీజన్మమందు లభింపవు. కావునఁగర్మగుణమనో దేహములు పూర్వమున లేవు. అవి యిప్పుడు సుఖాదులనుగలిగింపఁజాలవు. మఱియునీదేహముచేఁ జేయఁబడినకర్మములు మనోదేహములును నుత్తరజన్మమునందు సుఖదుఃఖాది హేతువులు కావు సుఖదుఃఖాదులు నిర్నిమిత్తముగానే కలుగుచున్నట్లు తోఁచుచున్నవి. ఇందులకు నీయభిప్రాయంబును దెలుపుము" నావుడు నారదుండిట్లనియె. 'ఓరాజా! ఉత్తరోత్తరజన్మ

నారదుఁడు ప్రాచీనబర్హికిఁ బ్రత్యుత్తరంబులిచ్చుట

ములందు సుఖదుఃఖములు గలిగించుకర్మముల కాశ్రయభూతమైన దేహమిచ్చటనే నశించుటచే నందువలన సుఖదుఃఖములు గలుగుట యసంభవమనియు, శీఘ్రకాలములోనే నశించుకర్మముత్తరజన్మములందుఁ గలిగింపనేరదనియుఁ గులాలునిదండచక్రాదివ్యాపారము లిప్పుడు నశింపఁగా నవి యుత్తరకాలమందుదయించెడి ఘటమునకు హేతువు లనుట యనుభవవిరుద్ధమనియుఁ జెప్పితివి. కాని యదియుక్తము కాదు. ఏమనస్సుచేఁ బురుషుఁడు కర్మమును జేయుచున్నాఁడో, పుణ్యపాపకర్మములకు హేతుభూతమైన యామనస్సుచే స్వకర్మానుగుణమయిన సుఖదుఃఖాదిఫలములను బరలోకమున ననుభవించుచున్నాఁడు. స్థూలశరీరము నశించినను గర్మములకుఁ గారణమగుమనస్సం

డుటచే నుత్తరజన్మములం దది జీవునకు సుఖదుఃఖంబులు గలి
గించును. దానికి దృష్టాంతమును జెప్పెద వినుము. శరీరము
నిద్రావస్థయందుఁ బండుకొనియుండఁగా జీవించియున్నను దాని
యం దభిమానమువిడిచి పురుషుఁడు మనస్సునందు దైవప్రాప్త
మగు కర్మఫలమును పండుకొనియున్న దేహసదృశ మయిన
మనుష్యదేహముచేతనుగాని, దేవాదిశరీరముచేతనుగాని,స్వప్న
మం దనుభవించుచున్నాఁడు. స్థూలదేహ మొకచోటఁ బడియు
న్నను బురుషునికి సుఖదుఃఖాను లెట్లు కలుగుచున్నవో, యట్లె
మనస్సు పురుషుననువర్తించివచ్చుటచే లోకాంతరమందు సుఖ
దుఃఖాదులనుగలిగింపవచ్చును.మఱియునీవుకర్మముచేసినయుత్త
రక్షణమునందే నశించుచుండ నది కాలాంతరమందు సంభవించు
ఫలములకు హేతు వెట్లగునని యడిగితివి. అందులకు సమాధాన
ము: వినుము. పురుషుఁడు దేహాత్మాభిమానముగలిగి యీకర్మములు
నానిమిత్తమని పలుకుచు మనస్సుచేఁ జేసినకర్మ మేది కలదో,
యది భగవంతుని నిగ్రహానుగ్రహరూప మగుశక్తి కలదయి
పునర్జన్మంబును గలిగించుచుండును. పూర్వజన్మమందలి కర్మము
మనస్సు నిప్పుడున్నదనుటకుఁ బ్రమాణమును జెప్పెదనువినుము.
జ్ఞానేంద్రియ పంచకముచేతను, గర్మేంద్రియ పంచకముచేతను
మనస్సున్నదని నిశ్చయింపవచ్చును. ఎట్లనిన సర్వేంద్రియము
లును నింద్రియములకు విషయములయిన పదార్థములు నున్నప్ప
టికిని సర్వేంద్రియజ్ఞానములు నొక్కమాఱు కలుగకున్నవి. *అ
ట్లగుటకు మనస్సంబంధముండుటయు లేకపోవుటయునే కారణ

* ఇందులకు గౌతముఁడు'' సూ॥ యుగపద్జ్ఞానానుత్పత్తి ర్మనసో లింగం'' అని చెప్పియున్నాఁడు. అనగా మనస్సునకు లక్షణమే మనఁగా

మని గ్రహింపవలయును అట్టి చిత్తవృత్తులచేఁ బూర్వదేహా ర్జిత మగుకర్మ మున్నట్లు చెప్పవచ్చును. ఏవస్తువన కేరూప మో యీజన్మమందుఁ బురుషుఁడు దానిని నొకప్పు డైనను జూడకపోయినను వినకపోయినను, నింద్రియములచేతఁగాని ప్ర మాణాంతరముల చేతనుగాని యనుభవింపకపోయినను, నొకా నొకవస్తువు స్వప్నాదులందుఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇంతియకాక యనుభూతముకానిది స్వప్నమునఁ గానరాదని పెద్దలు చెప్పు దురు. కావున మనస్సింతకుఁ బూర్వము పొందినజన్మములలో నెప్పుడో యనుభవించియుండునని చెప్పవలసియున్నది. ఓరాజా ఈజన్మమం దనుభవింపనివస్తువు స్వప్నమందుఁ గాంచినచో నా పురుషుఁడు తొలిబాములం దావస్తువు ననుభవించి యుండెనని నిశ్చయింపుము. అనుభూతము కానివస్తువు మనస్సునం దెప్పు డును స్ఫురింపదు. కావున మనస్సు మనుష్యుని వయినపూర్వ రూపములను, భవిష్యద్రూపములను వర్తమాన రూపములను దోఁపించును. మఱియునీజన్మమం దొకప్పుడయినను బురుషుడు చూడనిదియు, విననిదియు నగువస్తువు మనోరథగోచర మగు చుండును. "నానివాసదేశ మిట్టిది" "కాలమిటువంటిది" "నే నిట్లు చేయుదును" అని పురుషుఁ డొకప్పుడు నూహింపనియర్థ విశేషమునుగుఱించి కాలమువలనను, దేశమువలనను, క్రియ వలనను, నే యే ప్రకారముగా బుద్ధిస్థలము లగునో యాయా ప్రకారముగా నూహింపవలయును. "ఓయీ! పూర్వజన్మము కర్మము, సిద్ధించుఁగాక, అందువలనఁ గలుగు లాభమేమి?

సర్వేంద్రియములవలనను నొకక్రమాణుజ్ఞానము కలుగకపోవుటయే మన స్సున్నదనుటలోఁ బ్రమాణము.

అందువేని వినుము. ఈజన్మమందు మనోరథ విషయములగు
పదార్థము లన్నియుఁ బూర్వజన్మమందు క్రమానుసారముగా
నింద్రియగోచరము లగుచుండును. మన స్సున్నప్పుడే యట్టిది
కలుచుండును. మనస్సు లేనిచో సర్వేంద్రియ సంబంధము
గలిగియుండుటచే సర్వేంద్రియజ్ఞానము నొకపర్యాయమె కలుగ
వలెను. అట్లు కలుగకుండుటకే మనస్సంబంధ ముండినఁ గాని
యింద్రియజ్ఞానము గలుగదని చెప్పఁబడినది.*పూర్వానుభూతము
లయినపదార్థములు వాసనోన్మేషమువలన బుద్ధిస్థము లగుచుం

* ఓయీ! ఈజన్మమందుఁగాని జన్మాంతరమందుఁగాని యనుభూతమయి
నదేకాని మనోవిషయము కాదని యంటివి. అట్లయినచో ముముక్షువునకు ము
క్తానందము మనోరథవిషయము కావచ్చును. అట్లయినచోనది పూర్వమెప్పు
డో యనుభూతమైయే యుండవచ్చును. ఇందుల కంగీకరింతువేని "నచపునరా
వర్తతే"అనుశ్రుతిప్రమాణమువలన వానికిఁ బునర్జన్మము సంభవింపఁగూడదు.
అందువేని సమాధానమునుఁ జెప్పెదను విను. ప్రకృతిపరిణామాత్మకములగు
దేహములచే ననుభవింపఁదగినవయి యున్నప్పుడే యనుభూతార్థము మనో
రథవిషయము కాదని యభిప్రాయము. ముక్తానందము ప్రాకృతదేహముచే
ననుభవింపఁదగినది కాదు. కాన దోషములేదు పోనిమ్ము. ముక్తానందము మనో
రథవిషయమగుఁగాక, అట్లయినను "సోశ్నుతే సర్వాన్కామాన్సహ
బ్రహ్మణా" అనువాక్యమువలనఁ దెలియవచ్చు నిరతిశయానందమగుటచే
ముక్తానందము పరోక్షముగా మనోరథవిషయమగును గాని ప్రత్యక్షముగాఁ
గాదు. అనుభవము శబ్దజన్యమగుప్రమాణమునకు విషయమగుటచేఁ బరోక్షమే
యగును. పరోక్షమగు ముక్తానందమే మనోరథవిషయ మగుచున్నది. కాన
పూర్వానుభవముగూడ నట్టిదియే కల్పింపఁబడును. ముక్తానందము ప్రత్యక్ష
ముగా ననుభవించునప్పుడే పునర్జన్మములందుఁగాని పరోక్షముగాననుభవించి
నప్పుడు పునర్జన్మము సంభవింపవచ్చును. కాన శ్రుతిసూత్ర విరోధములేదు.

డును. అది లేనప్పుడు బుద్ధిసములుకావు. అందఱును మనస్సు గలవారలేనైయుందురు. కాన సర్వపదార్థములును వాసనానుసారముగా మనస్సునం దుండుటచే ననుభూతము కానివస్తువైనప్పుడును నెవ్వరికినిఁ గానరాదు. సత్వగుణము గలమనస్సు భగవంతుని భజింప దొరకొన్నచో నప్పు డజ్ఞానము, చంద్రోదయానంతరమందుఁ గానవచ్చు చీఁకటివలెఁ గానవచ్చును. వెన్నెలయుఁ జీఁకటియు మిళితమై యున్నట్లు జ్ఞానాజ్ఞానములు మిళితములై యుండును. భగవద్భజన ప్రారంభమం దున్నవానికి బ్రహ్మస్వరూపానందాదులు పరోక్షముగానే మనోవిషయంబగుచుండును గాని ప్రత్యక్షముగాఁ గలుగనేరవు. అట్లుండ సంసారులమాట వేఱ చెప్పనేల? జీవుఁడు శబ్దాది గుణములచేతను, సత్వాదిగుణములచేతను, నావృతుఁడై, యెంతకాల ముండునో యంతకాలమును, నతనికి స్వరూపమును గప్పిపుచ్చునహంమమాభిమానములు నివర్తింపవు. మఱియు నిద్రయందును, మూర్ఛయందును, నతిశయితదుఃఖమందున్ను, జర్వాదులవలనఁ గలుగు మరణమునందును, జీవునకు మిక్కిలి జ్ఞానము సంకోచము నొందుటవలన "అహం" అనుజ్ఞానము స్ఫురింపదు. దేహము మఱచుటవలన దేహమం దహంబుద్ధి లేదు. ఓయీ! పైనిజెప్పిన యవస్థలయందు జ్ఞానకర్మేంద్రియంబులును మనస్సునుండఁగా జ్ఞాన మేల కలుగకపోవలె నందువేని వినుము. యౌవనవంతుని కేకాదశవిధము లగునింద్రియములనుండి జ్ఞానముగలిగినట్లుగర్భమందుఁగాని, యతిబాల్యమందుఁగాని, యున్నవానికిఁ గలుగదు. అమవసనాఁడు చంద్రుఁ డున్నను గళలు పుష్కలముగా లేకపోవుటవలనఁ గాంతికలుగనివిధమున గర్భస్థునికిని బాలునికినినా

యాయింద్రియములున్నను శక్తిసంపన్నములు కాని హేతువుచే జ్ఞానముఁగలుగదు. ఓయీ! గర్భాదులం దింద్రియములున్నను వ్యాపారములు కలుగవని చెప్పితివి. అట్టివ్యాపారము లేనిచో సంసారమే సంభవింపదని ప్రశ్నింపఁదగదు శబ్దాదివిషయములను భూతములు కాకపోయినను, నావిషయములను ధ్యానమునకుఁ దగినసంస్కారము కలవానికిఁగలయుండుఁ గాంచినపదార్థములు మేల్కనియున్నపుడు లేకపోయినను స్వప్నజ్ఞానముచే సూచితములగు సుఖదుఃఖాదులు నివర్తింపక కలుగుచున్నట్లుగానే సంసారముఁ గలుగును. కాని నివర్తింపదు. ఓరాజేంద్రా! నీవడిగిన ప్రశ్నముల కుత్తరంబు నిచ్చితిని. దేహాత్మలయాకారమును వివరించెద వినుము. పంచభూతములును, బంచప్రాణములతోఁ గూడిన యేకాదశేంద్రియంబులును, సత్త్వాదిగుణములును గలిగియున్నది దేహ మనఁబడుచున్నది. చేతనాయుక్తమై "అహం అహం" అనుజ్ఞానము జీవుఁ డని చెప్పఁబడుచున్నాఁడు. ఈ చెప్పఁబడినలింగశరీరమును గూడి పురుషుఁ డనేకదేహములను స్వీకరించుచున్నాఁడు; విడుచుచున్నాఁడు. ఆదేహములను బొందునప్పుడును విడుచునప్పుడును ఈలింగశరీరముచేతనే పురుషుఁడు హర్షమును, శోకమును, భయమును, సుఖదుఃఖములను, బొందుచున్నాఁడు. మఱియు జీవుఁడు, తానాశ్రయించిన తృణమును విడిచి మఱియొకతృణమునకుఁ బోనిష్టపడక దానినే దృఢముగాఁ గౌఁగిలించుకొన్న గొంగళిపురువువలె మరణించుకాలమున శరీరమునువిడువక గట్టిగాఁబట్టుకొనియుండును. తనకు దేహాంతరము లభించు నంతవఱకును విడువదు. ఓరాజా! ఇంద్రియములచేఁ బూర్వ మనుభూతము లగువిషయములను మనస్సును ధ్యానమ్మ

సేయుచుఁ బురుషుఁడు కర్మములను మాటిమాటికి నాచరించు చున్నాఁడు. కావున భూతములకు జన్మంబులు కలిగించునది మనస్సేచుమీ? కర్మము లనుసరించి వచ్చుటచే నహంకార మమకారరూపమగునవిద్యవలననాత్మకుబంధముకలుగుచున్నది. ఆబంధమును దొలఁగించుకొనుటకు త్రికరణశుద్ధిగా భగవంతుని సేవింపుము. భగవంతునివలన నీవిశ్వమునకు సృష్టిస్థితిలయములు కలుగుచున్నవి. కానఁ జిదచిదాత్మకమగు నీజగమంతయు బ్రహ్మాత్మక మని భావించి భజింపుము. ఓవిదురా! భగవద్భక్తులలో ముఖ్యుఁ డయిననారదుఁ డిట్లు ప్రాచీనబర్హికి జీవపరమాత్మస్వరూపమునుఁ దెలిపి యతని వీడుకొని బ్రహ్మలోకమున కేఁగెను. అంతఁ బ్రాచీనబర్హి ప్రజారక్షణాదికమందుఁ బుత్రుల నియోగించి తపంబుసేయుటకుఁ గపిలాశ్రమంబున కేఁగెను. ఆప్రాచీనబర్హి కపిలాశ్రమమునం దింద్రియములను వశము గావించుకొని వివేకవంతుఁడై భగవంతుని పాదపద్మములను ధ్యానించుచు, భగవద్భక్తిచే భగవత్సాధర్మ్యమును జెందెను. దేవర్షియైన నారదునిచే నుపదేశింపఁబడిన యాత్మతత్త్వమును వినువాఁడును, వినిపించువాఁడును, సంసారహేతువయిన మనస్సు నుండి విముక్తుఁ డగును. మఱియు వాసుదేవుని కీర్తితోఁ గూడినదయి కావుననే లోకమును బవిత్రముగాఁ జేయునదై, నారదుని ముఖమువలన వెలువడినదై మనశ్శుద్ధిని గలిగించు నదై సర్వోత్కృష్టఫలము నిచ్చునదై యున్న యీతత్త్వమును జదువువాఁడు సంసారమునఁ బడనేరఁడు. ఓవిదురా! అత్యాద్భుతమును, బరోక్షవాదమును గలిగినదియు నగునధ్యాత్మతత్త్వమును నీకుఁ జెప్పితిని. మఱియు జీవునికి గృహస్థాశ్రమము

వలనఁ గలిగినసంసారమును జెప్పితిని. పరలోకము విషయమై
కలిగిన సంశయమునుఁ దొలఁగించితిని" ఇది యిరువదియెనిమి
దవ యధ్యాయము.

అనిపల్కిన మైత్రేయునకు విదురుం డిట్లనియె. 'ఓమునీం
ద్రా! ప్రాచీనబర్హి కుమారులు రుద్రుఁ డుపదేశించిన స్తోత్ర
ముచే హరిని సంతోషింపఁజేసి యేమిఫలమును జెందిరి? ఆలో
చింప స్వేచ్ఛగా రుద్రునిదర్శించి యతనిచేత ననుగృహీతులై
ప్రచేతసులు నిశ్చయముగా మోక్షమును బొందకపోరు. అంత
కుఁ బూర్వము వారీలోకమునఁగాని పరలోకమునఁగాని యేమి
ఫలమును బొందిరి?' అని యడిగినవిదురునకు మైత్రేయుం డిట్ల
నియె. 'ఓవిదురా! ప్రచేతసులు తండ్రియనుమతిని బొంది సము
ద్రజలమధ్యమునఁ దపం బొనరించి నిరంజనుఁ డయినపరమపురు
షుని సంతసింపఁజేసిరి. వారిట్లు పదివేల సంవత్సరములు తపంబు
చేయఁగా నంతమందుఁ బరమపురుషుఁడు వారితపఃక్లేశమును
గాంతిచే నివారించుచు శుద్ధసత్త్వమయ మయినశరీరమును
దాల్చి గరుడునిస్కంధమున మేరుశిఖరమున నున్ననల్లనిమేఘ
మున కెనవచ్చుచుఁ, బచ్చని పట్టువస్త్రమును ధరించి, కౌస్తుభ
రత్నము గళమందుఁ బ్రకాశించు చుండఁగా దిక్కులను
బ్రకాశింపఁజేయుచుఁ దళతళలాడు కనకమయభూషణంబులచేఁ
గపోలవదనములు మెఱయ, శిరంబునఁ గిరీటము ధగధగలాడు
చుండ, శంఖచక్రాదు లగు నెనిమిది యాయుధములను ధరించి
తనయనుచరులతోను మునులతోను గూడికొని, సురేంద్రా
దులచే సేవింపఁబడుచు, గరుడులచేతను గిన్నరులచేతను గీర్తింపఁ

బడుచుఁ బ్రత్యక్షమాయెను. ఇట్లుపరమపురుషుండు ప్రత్యక్షము యి, బలిసినయెనిమిదిబాహువుల మధ్యమందును నన్నలక్ష్మితో స్పర్థచేయు శోభ గలవనమాలతోఁ బరివృతుఁడై సదయుఁ డయి ప్రసన్నులయిన ప్రచేతసులనుగూర్చి మేఘనాద గంభీరము లయిన భాషణంబుల నిట్లనియె. 'ఓరాజనందనులారా! మీకు భద్రముగుఁగాక. మీరుస్నేహముచేఁదుల్యధర్ములయియున్నారు. మీమిత్రభావముచే నేసంతుష్టుఁడ నైతిని. మీకుఁ గావలసిన వరమును వేఁడుడు ఇచ్చెదను. సాయం ప్రాతఃకాలములందు శయ్యయందు మిమ్మును స్మరించువాఁడు తనసోదరులందుఁ దన యాత్మయందువలెనే ప్రీతినుంచును. మఱియు భూతములను దయతోఁజూచును రుద్రుఁ డుపదేశించినస్తోత్రముచే సమాహిత చిత్తులై నన్ను స్తోత్రముచేయువారి కభీష్టవరములను మంచి ప్రజ్ఞను నొసంగెదను. మీ కిష్టవరముల నిచ్చెద నని వేఱ చెప్ప నేల? మీరందఱును సంతుష్టులై జనకాజ్ఞను దలఁదాల్చి యున్నారు. అందువలనఁ గమనీయ మయినమీకీర్తి లోకము లందు వ్యాపించును. మీకు గుణప్రసిద్ధుఁ డగువిశ్రుతుఁ డను కుమారుఁడు దయించును. అతని సంతానముచేముల్లోకంబులును నిండును పూర్వము కండుఁడు తపంబొనరింపఁగా విఘ్నముచేయు టకుఁ బ్రేరితురాలగు ప్రమ్లోచతో భోగించెను. అంత నామె కొకకన్యక కలుగఁగా నామె స్వర్గమునకుఁ బోవుచు నాకన్యను వృక్షములందు విడువఁగా వృక్షము లాపిల్లను దమకుమారికగా భావించుకొనెను. ఆపిల్లది యొకప్పు డాఁకలిచే నేడ్చుచుండఁగా, వనస్పతుల కధిపతి యగుసోముఁడువచ్చి యమృతమును స్రవించు చున్న తనచూపుడువ్రేలి నామెనోటిలో నుంచెను. ఆ పిల్లది

యమృతమును పానముచేయుటచేతను,నచ్చరగర్భంబునఁబుట్టిన దగుటచేతను, మిక్కిలి సౌందర్యవంతురాలయ్యెను. మీరు మీ తండ్రిచేఁ బుత్త్రులఁ గనుట కాజ్ఞప్తు లయితిరి. కావున మీ రందు లకయియత్నించుచు భర్తనుగోరుచున్న యాకన్యకను పెండ్లి యాడుఁడు. ఆలస్యము చేయకుఁడు. "మా కందఱికి నొక్కభార్య యగుట ధర్మవిరుద్ధ" మని తలంపకుఁడు. మీ రందఱును బృథ గ్భావము లేక యొక్కనివలెఁ జరించుచున్నారు. భేదబుద్ధి లేని యామె నిమ్ము భర్తలఁగాఁ గొని మీయందుఁ జిత్త ముంచి భార్యయై పరిచర్య చేయును. మీధర్మశీలముచేతను నావాక్యము చేతను ధర్మవిరోధము సంభవింపదు. మీ రామెతోఁ గూడి యమితమైన యింద్రియశక్తి గలిగి వేయిదివ్యవత్సరంబుల కాలం బును నీలోకసుఖముల ననుభవింపుఁడు. అనంతరము మీ రవ్యభి చారిణి యగుభక్తి గలవారయి కామాదిదోషములను దహించి సంసారమును వదలి నాలోకమును బొందుదురు. భోగాసక్తుల మయినమాకు నీభక్తి లంభించు టెట్లని సంశయింపకుఁడు. మీరు గృహస్థాశ్రమమం దున్నను ఫలాపేక్ష లేకుండఁ గర్మము లాచ రించుటచేతను, నాకథలను వినుచుఁ గాలమును బుచ్చువా రగుట చేతను, గృహస్థాశ్రమము మీకు బంధకము గానేరదు. మత్కథ లను వినువారికి సంసారబంధ మేల యుండదన్నచోఁ జెప్పెదను వినుఁడు. సర్వజ్ఞుఁడ నగు నేను మత్కథాశ్రవణము చేసినవారి హృదయము నూతనగృహమునువలెను బ్రవేశింతును. మఱియు నన్నుఁ బొందువారికి శోకమోహాదులు గలుగవు. అట్లు మత్కథాశ్రవణముచేయువారికి బ్రహ్మసాక్షాత్కారముతప్పక కలుగును. అని యిట్లు పలుకుచుఁ బురుషార్థముల కాధారుఁ

డయినజనార్దనునికి మ్రొక్కి బద్ధాంజలు లయి, ప్రచేతసులు
శ్రీహరిసందర్శనమువలనఁ గామక్రోధాదులను విడిచి యిట్లు
నుతించిరి. దేవా! ఆధ్యాత్మికాదితాపత్రయమును నశింపఁజేయు

ప్రచేతసులు నారాయణుని నుతించుట.

వాఁడవై, నుదారగుణములచేతనుఁ బవిత్రనామములచేతను,
నిరూపింపఁబడునీకు వందనంబులు. వాఙ్మానసంబులకుఁ గనబడక
సర్వేంద్రియములకును గోచరుఁడవుగాక యున్ననీకు నమస్కా
రములు. నీవు కర్మోపాధులు లేనివాఁడవు. ఊర్మిషట్కము లేని
వాడవు. దేవా! స్వస్వరూపజ్ఞానము లేకపోయినను భగవత్ప్ర
సాదమువలన దేహాత్మజ్ఞానసంపన్ను లయినజీవులకు నీవు నిరతిశ
యప్రియుండవు. జగముయొక్క సృష్టిస్థితిలయములను జేయనెంచి
స్వసంకల్పముచే లయోత్పత్తులనిమిత్తము శివబ్రహ్మస్వరూపుఁడ
వయి పాలనకొఱకు స్వేచ్ఛచే నప్రాకృతదివ్య మంగళవిగ్రహము
దాల్చినవాఁడవు. అట్టినీకునమస్కారములు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు
సంసారబంధమునుహరించువాఁడవు. నీవునిష్కల్మషమగుబుద్ధికి
గోచరమగువాఁడవు. నీవుసర్వభూతములందునువసించువాఁడవు.
నీవు భక్తులకుఁ బ్రభువ వయి యానందము కలిగించువాఁడవు.
అట్టినీకు వందనంబులు. ప్రపంచకమున కుత్పత్తిస్థాన మగుపద్మ
మును నాభియందుఁ దాల్చినవాఁడవు. పద్మములచేఁగూర్పఁబడిన
మాలచేఁ బ్రకాశించువాఁడవు. నీవు కమలములవలె మృదుల
ములగుపాదములు కలవాఁడవు. పద్మములవంటి నేత్రములుగల
యోకృష్ణా! నీకు నమస్కారములు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు పద్మ
కింజల్కములవలెఁ బచ్చనైనవస్త్రమును ధరించినవాఁడవు. నీవు
సమస్తభూతములందును వసించినవాఁడవు. అట్టినీకు నమస్కార

ములు చేయుచున్నాము. ఓజగన్నాథా ! తాపత్రయాతురుల మయినమాకు సమస్తదుఃఖంబులను నశింపఁజేయు నీస్వరూప మునుజూపితివి. ఇంతకంటె నితరమయినపెద్దదయ యేదికలదు. ఓక్షేమంకరా! "వీరు నావారు" అని బుద్ధిచే నుచితకాలమందు మమ్మును స్మరించుట యేది కలదో, యదియే దీనవత్సలు లయినప్రభువులకుఁ బ్రథమకర్తవ్యము. ఓదేవా! భవదీయ స్మరణముచే సమస్తపాపములును నశించుచున్నవి. ఓమహాత్మా! మాహృదయములం దంతరాత్మవై యున్ననీవు మాకోర్కుల నేల తెలిసికొనఁజాలవు? మోక్షసాధనముల నుపదేశించు నీవు మాకుఁ బ్రసన్నుండ వగుటయే మా కిష్టవరం బని తలంచు చున్నాము. అయినను బ్రకృతిపురుషవిలక్షణుఁడ వయిననిన్ను నొకవరము నడుగుచున్నాము. ఓనాథా! నీవిభూతులకుఁ బారము లేదు. కావుననే నీ వనంతుండవని పిలువఁబడుచున్నావు. మందారపుష్పముల మకరందములభించుచుండఁగానన్యమధురసము ను ద్రావనొల్లనితుమ్మెదవలె మేము నిరతిశయసుఖదాయకమగు నీచరణమూలమును బొంది యితరమగుదానిని గోర నిష్టపడము. అంతకంటెఁ గోరఁదగిన దేది కలదు? నీమాయచే మోహి తులమై సంసారమందుఁ దిరుగుచున్నంతకాలమును భగవద్భక్తుల స్నేహము కలుగునట్లు చేయుము. ఇదియే మాకోరెడివరము. ఓయీ! రాజ్యభోగములను గోరక యీవరమేల కోరితివని యందు రేనివినుము. నీభక్తులస్నేహలేశముతో స్వర్గాదిసుఖము లయినను సరిపోవని తలంతుము. అట్లుండ మరణశీలము లగు రాజ్యభోగాదులతోఁ బనియేమి? భక్తులు పాతకములను దొలం గించు నీకథలను దలుచుచుఁ జెప్పుచుందురు. వానిని వినువారికి

భోజనేచ్ఛ యుండదు. భూతములందు వైర ముండదు. ఏవిధ మయినభయమును గలుగనేరదు. ఆసత్కథలందు ముక్తసంగులచే మాటిమాటికిని సన్న్యాసులకు నారాయణుఁడే గతి యని చెప్పఁబడును. మఱియుగంగాదినదులనుఁ బవిత్రముచేయఁ దలంచి కాలినడకను సంచరించుచున్న నీభక్తుల సమాగమము సంసారభీతుఁడగుపురుషున కెంతులకు రుచింపదు? తాదృశభక్త సహవాసఫలము మా కనుభూతమైనది. సంసార మృత్యువును దొలఁగించువాఁడును,నీకుఁ బ్రియతముఁడును నగురుద్రునిక్షణ మాత్రసమాగమముచేత నే సంసారనివారకుఁడవగునిన్ను శరణు పొందఁగలిగితిమి. ఓదేవా! మేము సంతతము పరిచర్యచేయు టచే బ్రాహ్మణులు, వృద్ధులు, గురువులు, మాకుఁ బ్రసన్నులైరి. అట్లె వారికందఱకు మే మెల్లప్పుడును నమస్కరించుచుందుము. మిత్రాదు లందఱును మే మసూయ లేక వర్తించుటచేఁ బ్రసన్నులయిరి. అన్నము లేనివారి కన్నదానాదులు చేయుటవలన వారునుఁ బ్రసన్నులయిరి. మఱియు మేము చాలఁగాలముజల మధ్యంబునఁ దపంబుగావించితిమి. ఈసమస్తమును బరమపురుషుఁడ వగునీసంతోషముకొఱ కగుఁగాక. ఓపరమేశ్వరా! మనువు, బ్రహ్మ, జ్ఞానాదిసంపన్నుఁ డగునీశ్వరుఁడు, మఱియుఁ దక్కిన మునులును, కర్మయోగ జ్ఞానయోగములచేఁ జిత్తమును శుద్ధముగాఁ జేసికొని నీమహిమను బూర్తిగాఁ దెలియలేక పోయినను స్వశక్తికొలఁదిని నుతించునట్లుగా నే మేమును మాశక్త్యనుసారముగా నుతించితిమి. సకలభూతములందును సమదృష్టి గలిగి పాపాదిరహితుఁడవయి, పరమపురుషుఁడవయి, శుద్ధసత్వమూర్తి వగునీకు నమస్కారములు.'' అని యిట్లు ప్రచేతసులు చేసిన

స్తోత్రమునకు సంతసించి పరమపురుషుండు వారు కోరినవర ములనొసంగి, స్వసౌందర్యాదుల ననుభవించినవారగుటచే నేత్ర ములు తృప్తిపొందకపోవుటంబట్టి ప్రచేతసు లాతనిగమనమున కిష్టపడకయున్నను మానక, స్వలోకమునకేఁగె. అంతటఁ బ్రచేత సులు సముద్రజలమును వెడలి ప్రాచీనబర్హి ముక్తుఁడగుటచే గృష్యాదులులేక స్వర్గము నావరించునట్లు పెరిఁగిన వృక్షములచే నావృతమగుభూమిని గాంచి మిగులఁ గోపము గలవారైరి. ఇట్లు గోపించి వారు ప్రళయకాలమందు నాశనముచేయ వెడ లిన యగ్నివాయువులవంటి యగ్నివాయువులను భూతలమందు వృక్షములులేకుండఁ జేయుటకు స్వముఖములనుండి విడిచిరి. ప్రచేతసు లిట్లు చెట్లను భస్మము చేయుచుండఁగా బ్రహ్మచూచి, వారిని సమీపించి యుక్తులచే వారికోపము శమింపఁజేసెను. ఇట్లు వారు శాంతినిఁ బొందియుండఁగా వృక్షాభిమానిదేవతలు మిగుల భయపడి బ్రహ్మయుపదేశమువలనఁ దమకన్యకను వారి కొసంగిరి. అంతటఁ బ్రచేతసులు మారిష యనునామము గల యాకన్యను బెండ్లాడి యామెయందు నీశ్వరతిరస్కారమువలన జన్మమునొంద నున్న బ్రహ్మకుమారుని కుమారునిఁగాఁ బడసిరి. ఆబ్రహ్మకుమారుఁ డెవఁడని యందువేని వినుము. చాక్షుష మన్వంతరకాలమునఁ గాలముచే సమస్తముపసంహృతముకాఁగా దైవముచేఁ జోదతుఁడయి ప్రజలను సృజించినదక్షుఁడే యని యెఱుంగుము. ఆపిల్లవాఁడు స్వకీయకాంతులచే సకలతేజస్వుల తేజస్సులను నాచ్ఛాదించెను. పరతేజస్సుల నాచ్ఛాదింపఁదగిన సామర్థ్యము కలవాఁడగుటచేఁ వానిని దక్షుఁడని పిలువసాగిరి. బ్రహ్మ యతనిఁ బ్రజలను సృజించుటకును, రక్షించుటకును నియ

మించెను. అంతట నారదుఁడు మరీచ్యాది ప్రజాపతులను నావ్యా
పారమందు నియమించెను. ఇది యిరువదితొమ్మిదవయధ్యాయము.

ఓ విదురా! ప్రచేతసులు వేయిదివ్యవత్సరముల కాలముగతిం
చినపిమ్మటఁ బూర్వము వాసుదేవుం డుపలికినవాక్యము నుస్మరించు
కొని భార్యాపోషణాదికమును గుమారున కప్పగించి గృహస్థా
శ్రమమును విడిచిరి. వార లిల్లువిడిచి పూర్వము జాజలియను
ఋషి సిద్ధి పొందిన పశ్చిమసముద్రతీరంబును జేరి సర్వాత్మకుఁ
డగు బ్రహ్మను నుపాసించిరి. మఱియు వారు ప్రాణవాయువును
మనస్సును వాక్కును నియమించి చిరకాల మొకచోఁ గూర్చుండ
సమర్థులయి మూలాధారము మొదలుగాఁ గలకాయమును
దిన్నగా నిగిడించి బ్రహ్మమందుఁ దమయాత్మను సమర్పించియున్న
సమయమున సురాసురులచే సన్నుతుఁ డగు నారదుండు చూడ
నేతెంచెను. అట్లు వచ్చుచున్న నారదునిఁ గాంచి ప్రచేతసులు లేచి

నారదుండు ప్రచేతసులయొద్దకు వచ్చుట.

నమస్కరించి యతనిఁ గీర్తించి యథావిధిగాఁ బూజించి మెత్తని
యాసనమునఁ గూర్చుండ నియమించి యిట్లనిరి. 'ఓ నారదా!
నీకుఁ గుశలమా? దైవవశమువలన నిన్నుఁ జూడఁగంటిమి. సూ
ర్యగమనము సమీహితము లగుసాధనములను జేయుచు లోక
రక్షణము చేయుచున్నట్లు నీగమనము ముక్తిసాధనముల నుపదే
శించి లోకరక్షణము చేయుచున్నది. ఓ నారదా! గృహస్థాశ్రమ
మందుండుటచేఁ బూర్వము రుద్రుఁడును వాసుదేవుఁడును
జెప్పినతత్త్వమును మఱచితిమి. శీఘ్రకాలములోనే యీసంసా
రసాగరమును దరింపఁజేసెడి యాబ్రహ్మజ్ఞానముఁ బ్రకాశింపఁ

నారదుఁడు ప్రచేతసులకుఁ దత్త్వ ముపదేశించుట

చేయుమా!' అని యిట్లు ప్రచేతసులచే నియమితుఁడయి భగవ
దర్పితచిత్తుఁ డయిననారదుండు మననశీలు రయినప్రచేతసుల కి
ట్లనియె. 'ఓ ప్రచేతసులారా! మానవులజన్మము, ఆజన్మమందు
చేయుకర్మములు, ఆయువు, మనస్సు, వాక్కులు, మొదలగు
వానిచేనీశ్వరుఁ డారాధింపఁబడినప్పుడే జన్మకర్మాదులు సార్థకము
లగుచున్నవి. ఆభగవంతుని సంతసింపఁ జేయు లేనిచో, శుక్లజన్మ
ము, ఉపనయన సంస్కారమువలనఁ గలిగినజన్మము, యాగ
దీక్షచేఁ గలిగినజన్మము నాఁబడు నీమూఁడుజన్మములతో నేమి
ప్రయోజనము? భగవంతుని సంతసింపఁ జేయలేని మానవుని
దీర్ఘాయుర్దాయ మేల? వేదోక్తము లయినకర్మము లేల? కుల
మేల? వాగ్విలాస మేల? చిత్తవృత్తులేల? శ్రేయస్సాధనములగు
నన్యవ్రతములేల? నిపుణమయినబుద్ధియేల? ప్రాణాయామాది
యోగములేల? దేహాదివ్యతిరిక్తమగునాత్మజ్ఞానమేల? ఇంద్రియ
పాటవమేల? సన్న్యాసమేల? అధ్యయనమేల? హరియందఱ
కును నిరతిశయప్రీతి విషయుండగుటచేతను, స్వాత్మపర్యంతము
గలపురుషార్థమును నిచ్చువాఁ డగుటచేతను, నతఁడే సకల
శ్రేయస్సులకు నవధి. ఓరాజనందనులారా! వృక్షమూలముదడిపి
నచో నానావిధములుగా నున్నశాఖోపశాఖలు తృప్తిపొందు
నట్లును, భోజనము చేయుటవలన సర్వేంద్రియములు తృప్తిచెం
దునట్లును, సకలదేవతలకు మూలమగు పరమేశ్వరు నారా
ధించితృప్తిపొందించినసకలదేవతలనుదృప్తిపొందించినవార మే.
వర్షాకాలమందు సూర్యునివలన జల ముద్భవించి మగుడగ్రీష్మ
మందు సూర్యునిఁ బ్రవేశించుచున్నవి. స్థావరజంగమాదులు

భూమియందు ద్భవించి భూమియందే లీన మగుచున్నవి. అట్లె సత్వాదిగుణపరిణామమువలనఁ గలుగు ప్రపంచము కారణ భూతుఁడగు హరివలనఁ గలిగి మగుడ నతనియాందే లీనమగు చున్నది. సూర్యునికాంతివలెనే పరమాత్మకు వాసస్థాన మగునీ జగంబు పరమాత్మకు శరీరతుల్యమైనది. సూర్యునికిని నతనికాంతి కిని నెట్టి సంబంధ మున్నదో, పరమాత్మకును జగంబునకు నట్టి సంబంధమున్నది. భగవంతుని యీజగచ్ఛరీరము సృష్టిదశయందు స్థూలముగాఁ బ్రకాశించును. సంహారదశయందు సూక్ష్మముగఁ బ్రకాశించును. ద్రవ్యము నిత్యము గావున దాని కెప్పుడును నాశనము లేదని తలపోయుఁడు. ఇంద్రియము జాగ్రదవస్థయందుఁ బనిచేసి దేవమనుష్యాదిదేహాత్మభ్రమములేని నిద్రావస్థయందు నివృత్తవ్యాపారము లయినట్లు జగంబొకమాఱు వ్యాపారవం తమై యొకపరి నిర్వ్యాపారమై యుండును. ఓరాజులారా! ఆకాశమం దొకప్పుడు మేఘములు, చీఁకటి యొకప్పుడును, గాంతియొకప్పుడును, వర్తించుచు, నొకొక్కప్పు డట్లు చేయ మానును. అట్లె ప్రవాహరూపము లగురజస్తమస్సత్వగుణ రూపము లగుశక్తులు కార్యోపయోగు లయి పరబ్రహ్మమం దొకప్పుడు ప్రకాశించి యొకప్పుడు మానును. కావున స్థూలత్వ సూక్ష్మత్వములయినను బరమాత్మ నాశ్రయించిన ప్రకృతిపురు షాత్మక ద్రవ్యము నిత్యమై పరమాత్మకు శరీరభూత మగుటచే, సకలదేహులకు నాత్మయై కాలశరీరకుఁ డయి, ప్రకృతిపురుష శరీరకుఁ డయి, స్వతేజస్సుచేఁ ద్రిగుణప్రవాహము నెండించుచు బ్రహ్మాదులకుఁ గూడఁ బ్రభువయిన యీశ్వరుని భజింపుఁడు. మఱియు నతఁడు సుఖదుఃఖాదివికల్పము లేనివాఁడు. అతఁడు

సజాతీయ మయిన మఱియొక వస్తువు లేమిచే నిస్సముఁ డయి నిరవధికుఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు దేవమనుష్యాది భేదబుద్ధి నశించినతోడనే ప్రత్యక్షమగువాఁడు. అతని కెప్పుడును జడ స్వరూపము లేదు. అతఁ డెప్పుడును నిత్యానందుఁ డయి వఱలు చుండును. అతని కాద్యంతములు లేవు. కావున మీరు పూర్వోక్త జ్ఞానముచే నాపరమేశ్వరుని భజింపుఁడు. మఱియు సర్వభూత దయచేతను దైవవశమువలనఁ బ్రాప్తములగునన్నాదులచేతను, అంతరింద్రియములను బాహ్యేంద్రియములను నిరోధించుట చేతను, నారాధించినచో భగవంతుఁడు తుష్టిఁ జెందును. సకల కామములను విడిచి యమల మగుచిత్తము గలిగి వర్తించువారి మనంబులందు సంతతము వర్ధిల్లుభక్తిచేత సమీపముగాఁ గొని రాఁబడిన భగవంతుఁడు తన్నా భక్తులకు వశము గావించుచు వారి హృదయములనుండి యెప్పుడును వెడలి చనఁడు. అధనుల కును, నాత్మధనులకును, భగవంతుఁడే ధనముగాఁగల వారికిని బ్రియుఁ డయిన శ్రీహరి విద్యాదులవలనఁ గలిగిన గర్వముచే నంధులై భగవద్భక్తులను దిరస్కరించెడు కుత్సితపురుషుల పూజను గ్రహింపఁడు. భగవంతుఁడు తన్ను ననుసరించి వచ్చు లక్ష్మిని, నాలక్ష్మీకటాక్షలేశమును గోరునింద్రాదులను విడిచి భక్తులందుఁ బ్రేమ గలిగి వారి ననుసరించి వర్తించుచుండును. భక్తులందట్టివాత్సల్యముగలిగి పరిపూర్ణ మగుసకలకామములు గలవాఁడయి యున్నభగవంతుని భజింప రసజ్ఞుఁ డగుమనుజుఁడు మానునా?' అని యిట్లు నారదుండు ప్రచేతసులకాత్మతత్త్వము నుపదేశించి యన్యములగు భగవత్కథలను జెప్పి బ్రహ్మలోక మున కేఁగెను. అంతఁ బ్రచేతసులు నారదునిముఖమువలన

గళితమైనసకలదోషహర మైయున్న భగవత్కీర్తిని విని భగవంతుని చరణములను సేవించుచు వైకుంఠముం బొందిరి ఓవిదురా! నీవడిగిననారద ప్రచేతసుల సంవాదమును దెలిపితిని.' అని మైత్రేయుండు విదురునకుఁ జెప్పెనని చెప్పి శ్రీశుకుండు రాజున కిట్లనియె. 'ఓరాజా ! నీవడిగినయుత్తానపాదునివంశమును బ్రియవ్రతునివంశయును వర్ణించితిని. దానినిఁ జక్కఁగవింటివి కదా! ఓయీ! ప్రియవ్రతుఁడు మొదట విరక్తుఁడై వనమున కేఁగి నారదునివలన నధ్యాత్మతత్త్వమును బొంది, మగిడివచ్చి భూమిని బాలించి, తనయైశ్వర్యమును విభజించి కుమారుల కిచ్చి భగవత్పదమును జెందెను. ఓరాజా ! ఇట్లు మైత్రేయుండు వినిపింపఁగా భగవంతుని గుణానువాదమును, గాథలను విని విదురుండు వృద్ధిఁజెందిన స్నేహభావముచేఁ గన్నులనుండి బాష్పములు విడుచుచు, మైత్రేయుని చరణములకును భగవంతుని చరణములకును నమస్కరించి యిట్లనియె. "ఓమైత్రేయా ! దయాళుఁడ వయిననీవలన నేను సంసారసాగరమును దాఁటితిని. సంసారమందు వర్తించువారి కగమ్యుఁ డయిన నారాయణుండు దర్శితుఁ డయ్యెను." అని పలుకుచు విదురుండు జ్ఞానముచే నిండినమానసము గలవాఁడయి తనజ్ఞాతులను జూచుతలంపుతో హస్తినాపురమున కేఁగెను. ఓపరీక్షిన్న రేంద్రా! భగవదర్పితచిత్తులైనవిదుర మైత్రేయులు చెప్పుకొనిన స్వాయంభువమన్వాదుల చరిత్రమును వినిన నాయుర్దాయమును, ధనమును గీర్తినిఁ బొంది తుదకు ముక్తిని గాంచును. ఇది ముప్పదవయధ్యాయము.

ఇది ఆంధ్రవచనభాగవతమునఁ జతుర్థస్కంధము.

శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు.

శుభమస్తు.

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము.

పంచమస్కంధము.

పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకమహామునిం గాంచి "ఓమునిచంద్రమా! *ప్రియవ్రతుండు నారదునివలన నాత్మజ్ఞానమునొందియు మగుడ రాజ్యపాలనం బొనర్చెనని చెప్పితివి. ఆప్రియవ్రతుఁడు భగవద్ధర్మములం దాసక్తిగలవాఁడు. ప్రకృతికంటె వేఱయిన యాత్మేశ్వరుల తత్త్వముం దనుభవము కలవాఁడు. అట్టి

* పూర్వస్కంధమున రాజు శుకుని స్వాయంభువమనువు వంశమును జెప్పుమని యడుగఁగా నాముని అతనివంశమును బ్రారంభించి యతనికూఁతుల వంశమును నతని పుత్రులయిన యుత్తానపాదుఁడు ప్రియవ్రతుఁడనువారిలోఁ బెద్దవాఁ డయిన యుత్తానపాదునివంశమును చతుర్థస్కంధము కడపటివఱకుఁ జెప్పెను. రాజంతకుఁ దానువినఁగోరినదియంతయు నించుమించుగా విని యైన దను తలంపునఁ బ్రియవ్రతుని చరిత్రమును విశేషించి యడుగఁడయ్యెను. ఇట్లుండఁగా శుకుఁ డాస్కంధముకడపట 'యోనారదాదాత్మవిద్యామధిగమ్యపునర్మహీం। భుక్త్వా' అని ప్రియవ్రతుఁడాత్మవిద్య నారదునివలన నధిగమించియు మరల భోగము ననుభవించినాఁడని చెప్పఁగానాత్మవిద్యనధిగమించినవానికి మరలవిషయభోగము ఘటించుటయెట్లని రాజడుగుచున్నాఁడని పూర్వోత్తరకథాసంగతిని యిటఁ దెలియునది.

వాఁడు దారపుత్త్రాదులచే నిండి దుఃఖోపాదకమైయున్న గృహా, శ్రమము నవలంబింప నెట్లంగీకరించెను? అందువలనఁ గర్మబంధము, దానివలన జ్ఞానసంకోచమును గలుగక మానునా? కావున, ముముక్షువునకుఁ గర్మబంధంబును, నసంకుచితజ్ఞానము కలవానికి జ్ఞానసంకోచమును గలిగించు గృహాసక్తి *యాత్మారామున కెంతమాత్రంబును దగదు. ఓ ద్విజశ్రేష్ఠా! దేహమందును, దారపుత్త్రాదులందును, గేహమందును నభినివేశము విడిచి యాత్మారాములయిన భగవద్భక్తులకు మగుడ గృహస్థాశ్రమమునం దభినివేశము గలుగుట తగదని నిశ్చయముగాఁ జెప్పవచ్చును గదా! తాత్కాలికసుఖమున్నది కావున నభినివేశ ముండరాదా యని సంశయింపఁ బనిలేదు. భగవత్పాదసేవ నిరతిశయానందంబును గల్గించును. తాపత్రయంబును నివారించును. తాదృశభజనానుభవముచే నిత్యసుఖ మనుభవించు మహాత్ములకు నల్పసుఖహేతు వయినసంసారమం దభినివేశము గలుగుట యనుచితము. పురాతనకర్మబంధవశమువలన గృహాసక్తి గలుగుఁగాక. అట్లయినను భగవద్భక్తియు, నందువలని ముక్తియు నేల కలుగఁ

---

*ఆత్మారాముఁ డనఁగా ఆత్మయేఆరామముగా అనఁగా నారామమువలెఁ గ్రీడాస్థానముగాఁ గలవాఁడని యర్థము. ఆత్మస్వరూపమందే క్రీడించువాఁడనుట. ఆత్మస్వరూపమే రమించుటకు స్థానమగుట యెట్లన్నచో నది వికారయుక్తమై దుఃఖాదిమిశ్రమైనప్రకృతికంటె వేఱయినది. మఱి బ్రహ్మమునకుఁ దానుశరీరమగుటచే బ్రహ్మమే తనను నాత్మగాఁగలది. ఇట్లు ప్రకృతికంటె వేఱయి బ్రహ్మాత్మకమయిన యాత్మస్వరూపము అసంకుచితజ్ఞానాకారమును ఆనందైకతానమగుటచే దానియందే రతి గలవాఁడు తక్కినగృహాదులందు రతి నొందఁడని భావము.

గూడదని శంకింపఁ దగదు. దారసుతాదు లగుననుబంధము లందు సక్తచిత్తుఁడైనవానికిఁ బరమేశ్వరునియందు భక్తియు నవిచ్ఛిన్నమైనముక్తియు, సంభవించుట యసంభవము. అట్టిది ప్రియవ్రతున కెట్లు సంభవించినదో యని గొప్పసంశయము బాధించుచున్నది" యని యడిగిన నరేంద్రునకు మునీంద్రుం

ప్రియవ్రతోపాఖ్యానము.

డిట్లనియె. "ఓరాజా! సత్యము పచించితివి. కాని యందొక్క విశేష మున్నది. స్వాయంభువాదుల ప్రార్థనముచేఁ బ్రియవ్రతుఁడు గృహస్థాశ్రమ మవలంబించెను గాని యతని కం దభినివేశము లేదు. జ్ఞానులకు గృహాదులం దభినివేశము గలుగదని చెప్పిననీవచనము సముచితమైనది. కాని యాత్మారాముఁడుగృహాసక్తుఁడైనచో భక్తి నశించునని చెప్పినది యుక్తముకాదు. దానికిఁగారణము చెప్పెదనువినుము. బ్రహ్మాదులచే నుతింపఁబడు భగవంతుని పాదపద్మమునందలి మకరందమును దనివిదీఱఁ గ్రోలుటచే మదించినచిత్తము గలవా రంతరాయములచే నతికష్టమున నుపహతు లయ్యును బూర్వవాసనచే మోక్షమార్గభూత మగుభక్తినివిడువరు. కావున గృహాసక్తి గలిగినంతమాత్రమున భక్తి కుపసంహారము గలుగుననుట యయుక్తము. మఱియుఁ బ్రియవ్రతుఁడు సర్వోత్కృష్టము లగు భాగవతధర్మములం దాసక్తిగలిగి, నారదుని భజించుటచే హితపురుషార్థముల నొంది తత్త్వజ్ఞానముచే నొప్పుచు "జీవేశ్వరులతత్త్వమును దెలుపు జ్ఞానమం దాసక్తుఁడ నయ్యెద"నని సంకల్పించుకొని యవిచ్ఛిన్న మగుధ్యానముచే భగవంతుఁ డగువాసుదేవునియందే సమస్త కర్తృత్వాదులను, సకలక్రియావ్యాపారములను బొందుపఱ

చుచు, నీతిశాస్త్రజ్ఞుల సాయముచే భూపాలనము చేయు మని
తండ్రియగుస్వాయంభువమనువుచేఁ బ్రార్థితుఁ డయ్యును రాజ్య
పాలనముఁ జేకొన్నచోఁ దనకుఁ బ్రకృతిపరిణామరూపము లగు
దేహాదులనుండియుఁ దత్ప్రయుక్తములగు రాగాదులనుండియు
జ్ఞానసంకోచము కలుగక మానదని యెంతమాత్ర మందుల
కంగీకరింపలేదు. జనకునిచేఁ బ్రార్థితుఁడయ్యుఁ బ్రియవ్రతుఁడు
రాజ్యపాలనమును దిరస్కరించి యుండఁగా దేవతలలోఁ బ్రథ
ముఁడును ధర్మభూత మగుజ్ఞానముచే సమస్తమును వ్యాపించి
సమస్త లోకాభిప్రాయములను దెలిసికొనుచున్నవాఁడును, నగు
బ్రహ్మమూర్తిమంతములైన వేదములవలె వెలయు మరీచ్యాదు
లచేఁ బరివృతుఁడై సత్యలోకమునుండి భూలోకమున కవతరిం

బ్రహ్మ మునిగణములతోఁ బ్రియవ్రతునిపాలి కేఁగుట.

చెను. కమలాసనుం డట్లు దిగుచున్నప్పుడు గగనతలమందుఁ జం
ద్రునివలె బ్రకాశించుచు, బ్రతిక్షణమును దేవేంద్రాదులవలనఁ
బూజలుగైకొనుచు సంఘములుగా నున్నసిద్ధులచేతను, గంధ
ర్వులచేతను, సాధ్యులచేతను, గిన్నరకింపురుషాదులచేతను. నుతిం
పఁబడుచు స్వీయకాంతులచే గంధమాదన పర్వతప్రాంతములను
బ్రకాశింపఁజేయుచుఁ బ్రియవ్రతునిసమీపమునకు వచ్చెను. అం
తటఁ బ్రియవ్రతునకుఁ దత్త్వోపదేశముచేయ వచ్చియున్ననార
దుండు హంసవాహనారూఢుండై మునిగణపరివృతుఁడై వచ్చు
చున్నచతుర్ముఖునిఁజూచి స్వాయంభువప్రియవ్రతులతోఁగూడ
లేచి యెదురుసని పూజించి దోసిలిపట్టి నుతించెను. ఓరాజేంద్రా!
ఆకమలాసనుఁడు నారదుఁ డొనరించినపూజకును, స్తోత్రమున
కును, కుశలప్రశ్నమునకును మిగులసంతసించి ప్రియవ్రతునిఁగని

కరపుం జూపులతోఁ జూచుచు, నిట్లనియె. ఓ ప్రియవ్రతా! సత్యమగువచనమును దెలుపుచున్నాను. సావకాశచిత్తుండవై వినుము. మేమును, నీవును, నీ నారదుండును, మరీచ్యాదులును, బెక్కండ్రు యందఱును భగవంతుని శాసనమును సన్మించి యొనరించుట విహితకృత్యము. అతనియనుమతి నుల్లంఘింపఁ దగదు. అట్లు చేసిన నతని యాగ్రహమునకుఁ బాత్రుల మగుదుము. కావున నీ విప్పు డతీంద్రియుండై యపరిచ్ఛిన్నుండై దేదీప్యమానుండై, యున్న భగవంతుని శాసనమును దిరస్కరించి తదీయాగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ వగుట తగదు. ఇంతియకాక తపంబు చేతఁగాని, శాస్త్రీయజ్ఞానము చేతఁగాని, యణిమాదియోగబలము చేతఁగాని విచారసమర్థ మయినబుద్ధి చేతఁగాని, ధనముల చేతఁగాని యాగాదులచేతఁగాని, యంతకంటె నుత్తమమయిన యేసాధనము చేతఁ గాని దేహధారి యాపరమేశ్వరునిశాసనమును మఱియొకవిధముగామార్చుటకైనను సమర్థుండు కాఁడు. ఓప్రియవ్రతా! సమస్తప్రాణి సమూహమును, నుత్తరోత్తర జన్మములందు జన్మనాశములకు నిమిత్తము లగుకర్మములను జేయుట కొఱకును, బ్రియవస్తువులు నశించుటవలనఁ గల్గుదుఃఖము కొఱకును, దేహాత్మభ్రమకొఱకును, స్వతంత్రాత్మభ్రమకొఱకును, భయముకొఱకును, సుఖదుఃఖంబులకొఱకును, బ్రాకృత నేత్రముల కగోచరుఁ డయినభగవంతుని సంకల్పాయత్తమైన దేహసంబంధమును ధరించుచున్నది. కావున నతని శాసనమువిూఱ సామర్థ్య మెవ్వరికిని లేదు. ఓయీ! మానవుఁడు నాసికా రంధ్రములం దమర్పఁబడిన బంధనరజ్జువుచే బలీవర్దాదులను సులభముగా వశము గావించుకొనుటఁ జూచుచున్నాము. అట్లె భగ

వంతుఁడు సత్త్వాదిగుణములు, సాత్త్వికాదిభేదముచే భిన్నము లయిన వర్ణాశ్రమోచితకర్మములు నాఁబడు త్రాళ్లచే మనల నందఱను బంధించి వేదాత్మక మైనత్రాటియందుఁ గూర్చుచు న్నాఁడు. కావుననే మన మతనికి స్వాధీనులమై సర్వదా పూజల నొనర్చుచున్నాము. ఓయీ ! ఒకపురుషునిచే నడపింపఁబడుచు గ్రుడ్డివాం డ్రొకప్పుడు నీడను, వేఱొకప్పు డెండను బొందు చున్నారు. అట్లె సర్వేశ్వరుఁ డిచ్చుచున్న వర్ణాశ్రమోచితకర్మ ములను, దేవమనుష్యాది శరీరములను, కర్మానురూపము లగుసుఖ దుఃఖంబులను, సమస్తమును మన మనుభవింపక తీఱదు. కా వున మనమిష్టమునుగాని యనిష్టమునుగాని సాధించుకొన సమ ర్థులముకాము. ఓయీ! దేహాత్మాభిమానము గలవా రగుటచే సంసారులకుఁ బ్రవృత్తిధర్మములఁ జేయుట యుచితమే. కాని నే నాత్మవిద్య నభ్యసించి ముముక్షువునై యుండఁ బ్రవృత్తిధర్మా చరణము తగునా ? యని శంకింపకుము. ముముక్షువైనను నజ్ఞానదశయందువలెనే జ్ఞానదశయందుసైతము ప్రారబ్ధం బగు కర్మ మనుభవించుచు, నట్లయ్యు దేహాత్మాభిమాన రహితుఁడై ముక్తుఁ డగుపర్యంతమును దేహమును ధరింపవలెను. అజ్ఞానికిం బోలె జ్ఞానికిని దేహధారణ కర్మానుభవములున్నను వారికి గొప్ప భేదము గలదు. అందు జ్ఞాని ప్రారబ్ధకర్మ మనుభవించుటకు మాత్రమే దేహమును ధరించి కర్మానుభవము చేయుచుండును. గాని యజ్ఞానివలె దేహాంతరారంభముకొఱకు నిమిత్తములగు కర్మముల నాచరింపఁడు. కావున నీవు ముముక్షువవైనను బ్రార బ్ధానుభవముకొఱకు దేహమునుధరింపకతీఱదు. అట్లుధరించినను వన్యములచే దేహధారణముఁగావించుచువనమందుండుటయు క్త

ము కాని. సంసార హేతువయిన గృహంబునందుంటముముక్షువు నకుఁ దగదని కొందఱు తలంతురు. కాని వనమందున్నను జితేం ద్రియుండు కాక దేహేంద్రియాదులకు వశుండయినచో మనంబు తోఁగూడి జ్ఞానేంద్రియపంచకము జ్ఞానమునకు విరోధముఁ గల్గించి సంసారమునఁ బడవేయును. జితేంద్రియుఁడై కావున నే యాత్మా నుభవము కల్గి వర్తించుపురుషుఁడు గృహాశ్రమగతుఁ డయినను సంసారభయము లేదు. కావున నింద్రియపరవశత్వమే సంసార భయహేతువు కానిమఱియొకటి లేదు. అట్టియింద్రియజయమును విజనమగు వనమందె సంపాదింపఁగలము కాని యింద్రియాకర్ష కము లయినవస్తువులతో నిండియుండు గృహంబుననుండి సంపా దింపలేమని సంశయింపఁబనిలేదు. లోకమున రాజు దుర్గమునా శ్రయించియే బలిష్ఠు లగుశత్రువులను జయించుచున్నాఁడు. శత్రువులబలము తఱిఁగినపిమ్మట దుర్గమందుండి కాని దుర్గబహి ర్దేశమందుండి కాని యథేష్టముగా సామాన్యులను జయించు చున్నాఁడు. అట్లె విద్వాంసుఁడు ముందుగా గృహమందుండియే బలిష్ఠము లగునింద్రియంబుల జయింపసమకట్టవలెను. ఆయిం ద్రియములబలము తఱిఁగినప్పుడెచ్చటనుండి నైనఁబూర్ణముగాఁ జయింపవచ్చును. కావున రాజునకు శత్రువుల జయింప దుర్గమెంత సాయపడుచున్నదో ముముక్షువున కింద్రియాదుల జయింప గృహమంత తోడ్పడుచున్నది. ముముక్షువునకు గృహాశ్రమ మొక నిర్బంధముకాదని యెఱుంగుము. ఓయీ! పరమేశ్వరుని పాదారవిందరూప మైనదుర్గము నాశ్రయించి యింద్రియముల జయింతునుగాని యతిహేయములగుగృహాదుల నాశ్రయించు టకంగీకరింపనని పల్కనఁ బల్కవచ్చును. అదిసత్యమే. పద్మకోశ

మధ్యమం దుండినతుమ్మెదను వాతాదిబాధలవలె భగవంతుని పాదారవిందముల నాశ్రయించిన నిన్నింద్రియంబులు బాధింప లేవు. అయినను బరమపురుషుఁడు నిర్దేశించిన భోగముల నీలోక మందనుభవింపుము. పిమ్మట సమస్తసంగములను విడిచి భగవద్భక్తిచే గుణాష్టకస్వభావమును బొందుము. పరమపురుషుని యాజ్ఞనతిక్రమించుట తగ''దని యిట్లు బ్రహ్మపలుకఁగా విని భాగవతోత్తముఁడగు ప్రియవ్రతుఁడు చతుర్ముఖుని శాసనము తనకు సుకరముగా నుండుటచేతను, దానినతిక్రమించుట తనకనర్హమగుటచేతను 'వల్లె'యని బహుమానపూర్వకముగా మన్నించెను. అనంతరము భగవంతుఁడగు బ్రహ్మయు స్వాయంభువుండుయథావిధిగా నొసంగెడి పూజలను స్వీకరించి ప్రియవ్రతనారదులు సప్రేమముగాఁ జూచుచుండ వాక్కునకును, మనంబునకు గోచరము కాక చిరకాలస్థాయి యైనతనలోకమున కేఁగెను. అంత స్వాయంభువమనువు ప్రియవ్రతునిరాజ్యపాలకునిఁగాఁ జేయవలెనన్న మనోరథము బ్రహ్మదయవలన ఫలించినందుల కానందించి నారదమహర్షి యనుమతినిబడసి ప్రియవ్రతుని ధర్మమర్యాదలు చెడకుండ భూమండలమునుఁ బాలింప నాజ్ఞాపించి దుస్తరములైనశబ్దాదివిషయము లనెడివిషయజలము గలతెటాకమువలెనున్నగృహమందుండియు నానాభోగంబులందుండియు, మనంబును మరలించుకొనెను. ప్రియవ్రతుండు స్వేచ్ఛచేభగవదారాధనరూప మగుకర్మముల నొనర్చుచు, సకలజగంబుల బంధనంబుల నిర్వర్తించుటచే నుత్కృష్ట మైనప్రభావము గల భగవంతునిపాదపద్మములను సర్వదా ధ్యానించుటచే,రాగద్వేషాదులను విడిచి, నిర్మలాంతఃకరణుఁడై బ్రహ్మాదులయానతి ననుమతిం

చుటవలన పరిఢ్లీనగౌరవమునఁ దనరారుచు భూమండలమును బరిపాలించెను. అనంతరము ప్రియవ్రతుండు విశ్వకర్ముఁ డను ప్రజాపతి కుమారికను బర్హిష్మతిని వరించి, యామెయందు, సత్స్వభావముచేతను, శౌర్యాదిగుణములచేతను, వ్యాపారము చేతను, సౌందర్యముచేతను, బరులఁ దిరస్కరించుసామర్థ్యము చేతను, దనకు సమానులైనపుత్రులను బదుగురను బడసెను. కడపట "ఊర్జస్వతి" యనునొక కుమారికను గనెను. ఆపదు గురు పుత్రులను "అగ్నీధ్రుఁడు, ఇధ్మజిహ్వుఁడు, యజ్ఞబాహుఁడు, మహావీరుఁడు, హిరణ్యరేతుఁడు, ఘృతపృష్ఠుఁడు, సవనుఁడు, మేధాతిథి, వీతిహోత్రుఁడు, కవి యనెడినామములచే నొప్పిరి. వారిలోఁ గవియు, మహావీరుండును, సవనుండును, జితేంద్రియులై చిన్నతనంబునుండియు నాధ్యాత్మికవిద్యయందుఁ బరిశ్రమముచేసి నివృత్తధర్మపరాయణులై పరమహంసాశ్రమమును భజించిరి. అనంతర మామువ్వురును, బరమహంసాశ్రమమందుండియే యింద్రియములను జయించి విజ్ఞానసంపన్నులై, సమస్తజీవరాసులకును నివాసభూతమైన శరీరముగలవాఁడును, సంసారభీతులను రక్షించుచున్నవాఁడును, నగువాసుదేవునిపాద పద్మములను సంతతము ధ్యానించుటవలన లభ్యమైన పరమ భక్తియోగముచే రాగద్వేషాదులను దొలఁగించుకొని నిర్మల చిత్తులై, సమస్తభూతముల కాత్మభూతుఁడై జీవశరీరకుఁడై తమతమహృదయములందు సాక్షాత్కరించినపరమపురుషునితో జగద్వ్యాపారముతక్కఁ దక్కినసమస్తధర్మములచేతను సామ్య మొందిరి. తక్కినయేడ్వురును జనకున కధీనులై యుండిరి. మఱియుఁ బ్రియవ్రతుఁడు మఱియొకభార్యయందు "ఉత్తముఁ

ముఁడు, తామసుఁడు, రైవతుఁడు" నాఁబడుమువ్వురుపుత్రులను బడసెను. ఆముువ్వురును మన్వంతరాధిపతులైరి. ఇట్లు పుత్రులందఱును దనవలెనేసద్గుణాకరులై యుండఁగాఁ బ్రియవ్రతుండు నిరర్గళ మైనపురుషకారము గలబలముచేఁ బూర్ణములైన బాహువులచే భీకరచాపము నెక్కిడి యుద్ధము లేకుండ ధనుష్టంకారముచేతనే ధర్మవిరోధు లగుశత్రువులను లోఁబఱుచుకొనుచుఁ దనభార్యయగు బర్హిష్మతి హర్షముచేతను, సభ్యుత్థానాది లీలల చేతను, స్త్రీలకు సహజమైనశృంగారాదిభావములచేతను,సిగ్గుచే సంకుచితము లయిన కడకంటిచూపులచేతను, మందహాసము చేతను, మృదుతరములైన పరిహాస వాక్యములచేతను, నిరంతరము దన్ను సుఖవంతునిఁగాఁ జేసి వివేకమును దొలగించుచుండఁగాఁ దన్నుఁదా నెఱుంగనివానివలె వర్తించుచుఁ బదునొకండు కోట్లవత్సరంబులుభూమిని బాలించెను. భగవంతుఁడైనసూర్యుడు మేరు పర్వతమునకుఁ బ్రదక్షిణము సేయుచు భూమండలములో సాఁబాలు ప్రకాశింపఁజేయుచుఁ దక్కిన సాఁబాలును ఛాయచే నాచ్ఛాదించుచున్నాఁడు. కావుననే రాత్రియనియు,బవలనియు విభాగము గల్గుచున్నది. సూర్యునిచేఁ బ్రకాశితము కాని భాగముగూడఁ బ్రకాశితమగునట్లు చేసెదనని సంకల్పించుకొని ప్రియవ్రతుఁడు భగవదుపాసనముచేఁబురుషప్రభావమును వరించుకొని సూర్యరథముతో సమానమై తేజోమయమైన రథము నధిష్ఠించి రెండవసూర్యునివలె నొప్పుచు, సూర్యుఁడు మేరువున కుత్తరమున నున్నప్పుడు తానుదక్షిణమున వెలయుచు నతఁడు దక్షిణమున నున్నప్పుడు తానుత్తరమునఁ బ్రకాశించుచు ని ట్లేడు పర్యాయములు సూర్యుని ననుసరించి మేరువునకుఁ

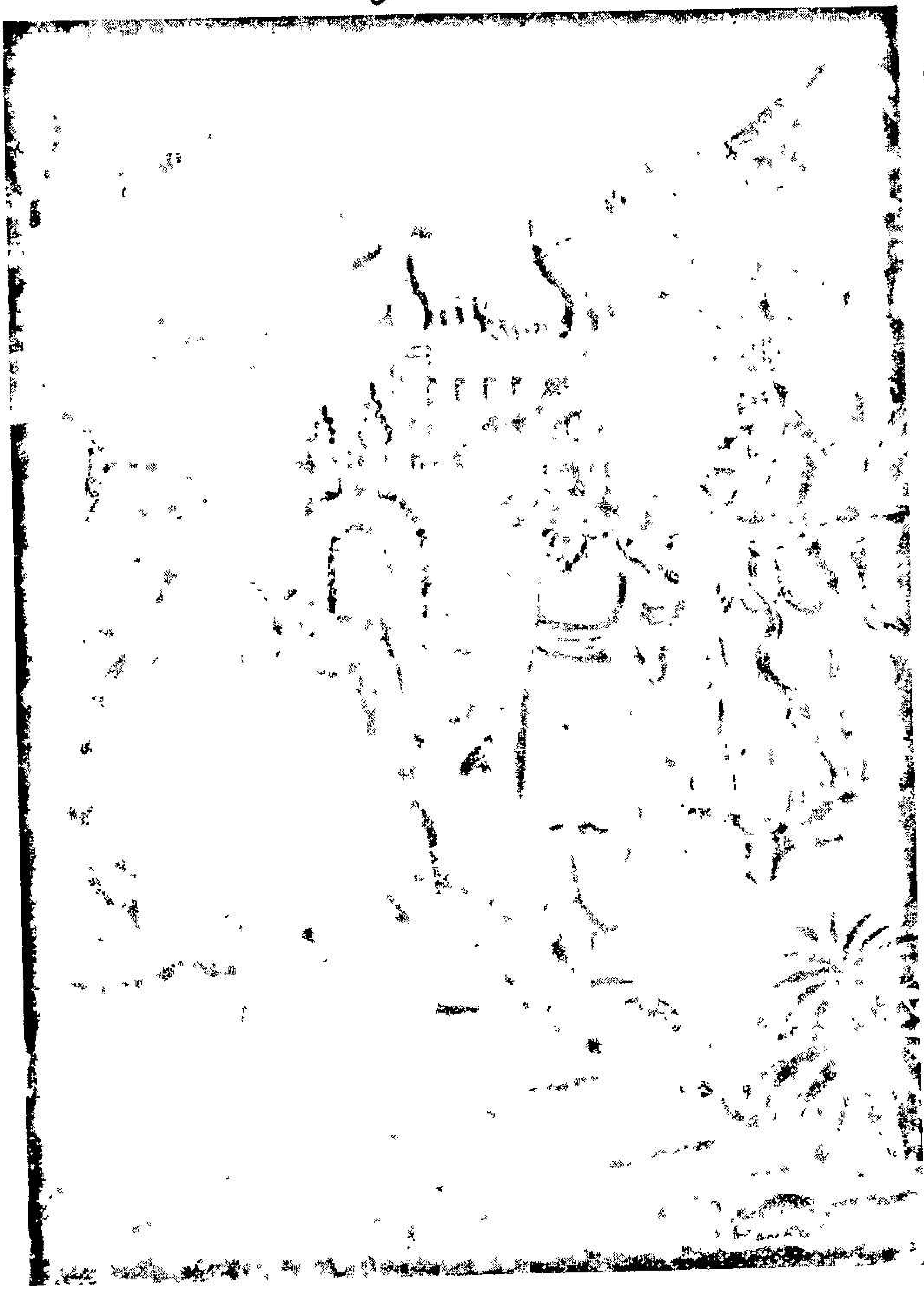
ప్రదక్షిణము చేసెను. ఓరాజా! ఆప్రియవ్రతునిరథ నేమివలనఁ
గల్గిన గర్తములే సప్తసముద్రంబు లయ్యె. ఆసప్తసముద్రముల
చేతను భూమండల మేడుభాగములుగా విభజింపఁబడెను. ఆభాగ
ములే క్రమముగా జంబూద్వీపమనియుఁ, బ్లక్షద్వీపమనియు,
శాల్మలిద్వీపమనియుఁ గుశద్వీపమనియుఁ గ్రౌంచద్వీపమనియు,
శాకద్వీపమనియుఁ, బుష్కరద్వీపమనియుఁ బిలువఁబడుచున్నవి.
ఆద్వీపములు పూర్వపువానికంటెఁ దరువాతివి యథాసంఖ్య
ముగా రెండింతల పరిమాణముఁ గలిగి వర్తించుచున్నవి.
ఆయేడు జలభాగములును గ్రమముగా క్షారోద మనియుఁ,
నిక్షురసోద మనియు, సురోద మనియు, ఘృతోదమనియు,
క్షీరోదమనియు, దధిమంథమనియు, శుద్ధోదమనియు, నామ
ములు గల్గి వర్తించుచున్నవి. అవి సప్తద్వీపములకును బరిఖలై
యొప్పుచున్నవి. అందు జంబూద్వీపము లక్షయోజనములపరిమా
ణముగలది. కాన తత్పరిఖాభూతమైన లవణ సముద్రముకూడ
లక్షయోజనములపరిమితి గలదై యున్నది. ప్లక్షద్వీపము రెండు
యోజనములపరిమితి గలదగుటచే దానిఁజుట్టియున్న యిక్షుసము
ద్రంబును రెండులక్షలయోజనముల పరిమాణముగలదై యున్నది.
ఇట్లు ద్వీపపరిమాణమునుఁబట్టి వానినిఁ జుట్టియున్న సముద్ర
ములును బరిమాణవిశేషముచే నొప్పుచున్నవి. అందు బ్రియ
వ్రతుండు జంబూద్వీపాదు లేడింటియందును దన కుమారులగు
నాగ్నీధ్రుని, నిధ్మజిహ్వుని, యజ్ఞబాహుని, హిరణ్యరేతుని,
ఘృతపృష్ఠుని, మేధాతిథిని, వీతిహోత్రునిఁ గ్రమమున నభిషే
కించి యధిపతులనుగా నొనర్చెను. ఆప్రియవ్రతుఁడు తనకుమా
రిక నూర్జస్వతిని శుక్రునకు నొసంగ నతని కామెయందు దేవ

యోని యనుకన్యక యుదయించెను. ఓరాజా! ప్రియవ్రతునకిట్టి ప్రభావములు గలుగుట యసంభవ మని తలంపకుము. ప్రియవ్రతుని కివియే కాక మఱికొన్ని ప్రభావములుగూడఁ గలవు. ముజ్జగముల నాక్రమింప సమర్థము లయిన పరమపురుషునిపాదములను సేవించి, తదీయపరాగముచే షడూర్ములను నశింపఁజేసికొన్న మహానుభావులకు శక్తిలోపం బెట్లుగలుగును? లోకాక్రమణ రూపవ్యాపారమున నసాధారణ సామర్థ్యముగలభగవంతునిపాదారవిందముల సేవించినవాని కసాధారణసామర్థ్య మలవడుట కేమికొఱంత? అంత్యకాలమున నొక్కమాఱు నారాయణస్మరణచేసినవాఁడుతత్క్షణమందే దుస్తరమైన సంసారమును ద్యజించి ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు. అట్లుండ నసాధారణ సామర్థ్యము గల భగవంతునిపాదములు సేవించువాని కసాధారణసామర్థ్యమేల కలుగదు. ఇట్లపారములైన బలపరాక్రమములు గల ప్రియవ్రతుఁ డొకప్పుడు నారదమహర్షి చరణపంకజములను సేవించుచు,దానివలనఁదానవలంబించిన ప్రవృత్తిమార్గపుసంబంధముచేఁ దన్నుసుఖహీనునిఁగా భావించుకొని యిట్లు విచారింపఁ జొచ్చె. 'అక్కటా! నేను మిక్కిలి యనుచితకార్యము నాచరించితిని. మొదట నేను నివృత్తిధర్మపరుండ నయ్యు, నిప్పుడు దుర్జయములైన యింద్రియములకు వశుండనై తృణావృత కూపముల వలెనున్న ప్రకృతిపరిణామ రూపములైన హేయసుఖములందు మునిఁగితిని. అకటకటా! ఈవిషయానుభవము చాలును. నాభార్యయైన బర్హిష్మతికి నేను గ్రీడామృగమునైతిని. అయ్యయో! ఎంతపని చేసితిని. తెలివి మాలినన్నుఁ గాల్పనా? అని యిట్లు పరిపరివిధంబులఁ దన్ను నిందించుకొనెను. అనంతరము

నివృత్తికర్మములచే భగవంతు నారాధించి తత్ప్రసాదమునుసం పాదించికొని దానివలన స్వస్వరూపమును ధ్యానించుచుఁ దాప త్రయరహితుఁ డగుటవలన మిక్కిలి సుఖ మనుభవించుచుఁ దన్ననుసరించుచున్న పుత్త్రులకు సప్తద్వీపపరిమితి గలభూమండల మును యథాక్రమముగా విభజించి యిచ్చి, సకలభోగంబులను సమకూర్చిన భార్యను శవమునుగా భావించుచు, గొప్పసంపద లను దృణప్రాయముగాఁ జూచి వేఱొకని యుపదేశము లేకుండఁ గనే వైరాగ్యమును, నిర్వేదమునుం బొంది, హృదయమందు సర్వదా హరిలీలలను బరిశీలించుచున్న నారదుని యుపదేశ మార్గమును మగుడఁబొంది గంధమాదనపర్వతమందుసిద్ధినిబొం దెను. ఓరాజా! ఆప్రియవ్రతునిమహిమను దెలుపువచనంబులు కొన్ని గలవు. వివరించెద నాలింపుము. ప్రియవ్రతుఁడు తన యసామాన్యప్రభావముచే రాత్రిని సైతము పగటినిఁగాఁ జేసి రథనేమివలనఁ బడినగర్తములచే సప్తసముద్రములను నిర్మిం చెను. ఆమహానుభావుఁడు నదులచేతను, గిరులచేతను, వనముల చేతను, సాంకర్యము గలుగకుండఁ బ్రతిద్వీపమందును భూమి విభాగించి యెల్లలనేర్పఱిచెను. మఱియు నతఁడు విష్ణుభక్తులం దాదరము గలవాఁడై, ముల్లోకములందును సంభవించు సౌఖ్య మును, నణిమాదు లగుసిద్ధులను, మాహాత్మ్యమును, నరక సదృశమునుగాఁ గావించి విడిచిపుచ్చెను. ఈదృశము లగు మహాకార్యములను భగవంతుడు తక్క నెవఁడు చేయఁగలడు? ఇది ప్రథమాధ్యాయము.

ఇట్లు తనతండ్రి సిద్ధినొందినతరువాత నాగ్నీధ్రుఁడు తన జనకునిశాసనముచొప్పున వర్తించుచు ధర్మాచరణమం దాసక్తుఁడై జంబూద్వీపనివాసు లగుప్రజలనందఱును గన్నబిడ్డలవలెఁ గాంచుచు నాపదలు పొరయకుండ జాగరూకుఁడై రక్షించెను. అనంతరమాగ్నీధ్రుఁడు తనకున్నతలోకములు గల్గించుసంతానము నభిలషించి దేవతాస్త్రీలకుఁ గ్రీడాపర్వతమయిన మందరమునందు బూజాసాధనములనుసంపాదించికొని స్థిరచిత్తుఁడై తపంబు సేయ బ్రహ్మయుతనియారాధనమున కానందించితనసభయందుగానము చేయుచున్న పూర్వచిత్తియను నచ్చరను బిలిచి సంతానార్థమాగ్నీధ్రుని చెంతకుఁ బుత్తెంచెను. ఆపూర్వచిత్తియు బ్రహ్మ యనుమతిచొప్పున నాగ్నీధ్రుని సమీపమునకు వచ్చుచు నతని యాశ్రమారామమును బ్రవేశించెను. ఆయుద్యాన వనము మిక్కిలి సుందరముగానుండెను. అందు తరునికరములు మిక్కిలి సాంద్రముగా నుండెను. ఆతరువుల శాఖలందు సువర్ణకాంతి గలపూఁలలత లల్లికబిల్లికగాఁ బ్రాఁకి ప్రకాశించు చుండెను. వానియందు మయూరాదిస్థలపక్షుల మిధునములు గూర్చుండి యతిమధురముగా ధ్వను లొనర్చుచుండెను. ఆధ్వనులను విని సమీపస్థమగు తటాకమం దున్న నీటికోళ్లు, కన్నెలేడిపిట్టలు, కొంగలు, రాజహంసలు మొదలగుపక్షులు మనోహరముగా నినాదములు చేయుచుండెను. ఆనాదములచే నాతటాకము ప్రతిధ్వనించుచు నిర్మలోదకమున కాకరమై యుండెను. పూర్వచిత్తి మెల్లమెల్లగా నా తటాకముచెంతకు వచ్చి సంచరించుచుండెను. అచ్చటనే తపంబొనరించుచున్నయాగ్నీధ్రుఁడు మిక్కిలిసుందరమైన గమనవిలాసములు గల యా పూర్వచిత్తి నడుచుచున్న

872A

873. ఆగ్నీధ్రుఁడు పూర్వచిత్తినిఁ జూచి మోహించుట.

ప్పుడు గలుగు మధురములగు నూపురధ్వనుల నాకర్ణించి సమా
ధిచేత మూసినకన్నులను కొంచెము విప్పి వీక్షించెను. ఆసమయం

ఆగ్నీధ్రుఁడు పూర్వచిత్తిని జూచి మోహించుట.

బున నాసుందరి మధుకరివలెనే ప్రతిపుష్పము నాఘ్రాణించుచుం
డెను. ఆమె నరదేవప్రభృతుల చిత్తంబునకును నయనంబుల
కును బరమాహ్లాదము గల్గించు సుందరగమనములచేతను విహార
ములచేతను, వినయములచేతను, నవలోకనములచేతను, మధుర
స్వరములచేతను, సుందరావయవములచేతనుఁ బ్రతివానికిని
మదనవికారమును గల్గించుచుండెను. ఆలలన సుధారసస్రావము
వ్రూని మధురభాషణములను మందహాసపూర్వకముగాఁ బలుకు
చుండ వెడలిననిశ్వాసవాయువు లందలిసుగంధములచేఁ దుమ్మె
దలు మదాంధములై తన్ను పరోధించుటచే భయంబునఁ బర్వి
డుచుండ స్తనములును గేశపాశమును రశనయును గొంచెము
చలించుచుఁ జూపఱకు మోహ ముత్పాదించుచుండె. అట్లు
సుందరవిలాసములతో విహరించు నాసుందరినిఁ జూచి యారాజ
కుమారుఁడు మదనవశుండై సంచలితహృదయుండై స్త్రీలనెఱుం
గనివానివలె నామెం జూచి యిట్లనియె. *మునివరా! నీవేజాతిని
జెందియున్నావు? ఈశైలమందేమి యొనరింపఁ దలంచుచున్నా
వు? నీవు భగవంతుని పరదేవతారూప మైన మాయ వగుట
నిక్కంబు. నీవు భ్రూలతలనెడి రెండువిండ్లను దాల్చియున్నావు.
వానినిధరించుట నీస్నేహితుఁడనగు నా కార్యము నెఱవేర్చుటకా?
లేక స్వీయకార్యము నెఱవేర్చుటకా? ఆవిండ్లచే నీకేమి ప్రయో

* ఆరాజకుమారుఁడు పూర్వచిత్తి యనునచ్చరను నొకమహామునిగాఁ
దలంచి 'మునివరా' ఇత్యాదిపదముల చె సంబోధించుచున్నాఁడు.

జనమున్నదిః ఆలోచింప నింద్రియాధీనులమై మృగతుల్యులమై చరించుమావంటివారిని జయింప నీచాపద్వయంబు నవలంబించి వర్తించుచుంటివా? ఏమి? కమలసదృశము లైన నీనేత్రములు బాణములవలె నొప్పుచున్నవి. అవి ఱెప్పలనెడి కంకపత్రములు గలవి. అవి విలాసములచే సుందరములైనవి. అవి పుంఖములు లేకపోయినను మనోహరములై యున్నవి. వాని కడకంటిచూపులనెడి యుగ్రములు మిక్కిలి తీవ్రములై యున్నవి. నీ వీవనమందు సంచరించుచు, నాబాణముల నెవ్వరిపైఁ బ్రయోగింతువో తెలియలేకున్నాను. నీపరాక్రమము మావంటి మందబుద్ధుల క్షేమముకొఱకగుఁగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను. నీశరీరపరిమళమందులోలుభములై మధుకరములు సర్వదా నిన్ను వెంబడించుచు ఝుంకృతు లొనర్చుచు, సామగానము నేర్చుకొనుచున్న శిష్యులవలెఁ దనరారుచున్నవి. నీకుశిష్యభూతములగు తుమ్మెదగుంపులు నీ కేశపాశమునుండి రాలుచున్న పుష్పసమూహములను ఋషిగణములు వేదశాఖలనుంబోలె నాశ్రయించి భజించుచున్నవి. ఓమునీశ్వరా! నీపాదపంజరము లందున్ననూపురము లనెడితిత్తిరిపక్షుల యవ్యక్తము లగుమధురనినాదములు విందుముగాక *ఓమునిపుంగవా! నీనితంబబింబములందు కదంబకుసుమములవంటికాంతి యెట్లు లబ్ధమయ్యెను? ఆ†కాంతియందు వెలయు వలయాకారాగ్ని రేఖ యెట్లు లభించినది? నీ‡వల్కలము కాన

---

* ఆమె ధరించినవస్త్రమునుఁజూచి యిటనుడుచున్నాఁడు.

† ఆమెమొలయం దున్న మేఖలను జూచి కొఱవిని ద్రిప్పునప్పుడు గలుగు వలయాకారరేఖనుగా భావించుచున్నాఁడు,

‡ వల్కలమును గాంతినిగా భావించి వల్కలము లేదని భ్రమించెను.

రాదేమి? ఓవిప్రవర్యా! *సుందరములైన నీశృంగంబులు మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నవి. నీనడుము మిక్కిలి కృశించి యున్నప్పటికిని నాశృంగద్వయమును వహించుచున్నది. అది మిక్కిలి కష్టమైనపని. నానేత్రము లాశృంగములందు లగ్నంబులై మగిడి రాలేకున్నవి. నీశృంగములందున్న యెఱ్ఱనిబురద మిక్కిలి పరిమళించుచు నాయాశ్రమము నెల్లను బరిమళింపఁ జేయుచున్నది. ఓమిత్రవర్యా! నీలోకమును నాకొకపరిచూపుము. మీలోకములోనివా రందఱును మావంటివారి మానసమునుహరించెడియిట్టియపూర్వశృంగములనువక్షముచేవహించి యున్నారు కాఁబోలును! ముఖమందును, నీవలెనే, మధురాలాపములను, మనోహర విలాసములను, నధరామృతమును వహించి యున్నారు కాఁబోలును! ఓమిత్రమా! మీలోకమందు దేహపోషణమునకై యెట్టియాహారమును దిందురు? భక్షణాదికముకాక మీకు వేఱొకజీవనోపాయము గలదని తలంచెదను. అదియేదియో చెప్పుము. విష్ణువునకుంబోలె నీకర్ణములందు మకరకుండలము లుండుటచే నీవు విష్ణువునంశమ వని భావింతు. మఱియుఁ జంచలము లగుమీనములవంటి నేత్రములుండుటచేతను, హంసపంక్తివలెఁ దెల్లని దంతపంక్తి గలదగుటచేతను, దుమ్మెద చాలువంటి కేశపాశము గలదగుటచేతను, నీవదనము కమలాకరమువలెఁ బొల్చుచున్నది. నీకరతలముచే నాహతమగుచున్న కందుకము దిక్కులందుఁ ద్రుళ్లిపడుచు నానేత్రములను జంచలములనుగాఁ జేయుచున్నవి. ఆసమయంబునఁ బ్రిదిలిన కేశపాశమును బంధింపనైతివి. ధూర్తుఁడైన

* స్తనములను, అంసలిసంపుటమును జూచి యనుచున్నాఁడు.

వాయువులాలనుఁడై నీవీబంధంబును వదలించుచున్నను స్మరింప
కుంటివి. ఓ తాపసోత్తమా! తాపసుల తపంబునకు విఘ్నము
గలిగించునీయీరూపము నేతపంబుచేసి సంపాదించితివి? ఓ
మిత్రమా! నాతోఁగూడ నిచ్చటఁ దపంబొనరింపుము. విశ్వస్రష్ట
యైనయీ బ్రహ్మ నాయందు దయగల్గి నిన్ను నానిమిత్తము పంపె
నని తలంచెదను. ఓవిప్రవర్యా! నామనంబును జూపులును,
నీయందు లగ్నంబులై మగిడి రాలేకున్నవి. కావున దైవవశము
వలన సంప్రాప్తుండవై ననిన్ను విడనాడఁజాలను. ఓచారుశృంగీ!
నీచిత్తమును మాయధీనము చేయవలసినది. నీస్నేహితులంద
ఱును నాకనుకూలురయి వర్తింతురుగాక." అని యిట్లాగ్నీధ్రుం
డాయువతినిఁజూచి మోహితచిత్తుఁడై స్త్రీలను స్వాధీనలనుగాఁ
జేయఁదగినంత నేర్పు విశదమగునట్లుగా నామె ననునయించుచు
ననుకూలను జేసికొనెను. ఆపూర్వచిత్తియు నాయాగ్నీధ్రుని
బుద్ధిని, రూపమును, సత్ప్రవర్తనమును, విద్యను వయస్సంపదను
నౌదార్యమునుజూచి తదాయత్తచిత్తయై యతనితోఁ గూడి
భూలోక స్వర్గములవలె నున్న నవఖండములందును లక్ష సంవ
త్సరములకాలము సమస్త సుఖంబు లనుభవించెను. ఆయా
గ్నీధ్రుఁ డామెతో సమస్తసుఖంబు లనుభవించుచు, నామె
యందు, నాభి, కింపురుషుఁడు, హరివర్షుఁడు, ఇలావృతుఁడు, రమ్య
కుఁడు, హిరణ్మయుఁడు, కురువు, భద్రాశ్వుఁడు, కేతుమాలుఁడు,
నాఁబడుపుత్త్రులఁదొమ్మండ్రుగురం గనియె. అనంతర మాపూర్వ
చిత్తి యొక్కొకవత్సరంబున నొక్కొకకుమారునిఁ గని యా
పుత్త్రులఁ బతిగృహమునందు విడిచి మగుడ బ్రహ్మను సేవింప సత్య
లోకమున కేఁగెను. నాభి మొదలగు కుమారులు పుట్టువుచేత నే

దృఢాంగులై బలశాలులై, తమతమనామములతో వెలయుచుఁ దమ జనకునిచే విభక్తములై యీఁబడిన జంబూద్వీప వర్షములను బరిపాలించిరి. ఆయాగ్నీధ్రుఁడు భోగములందుఁ దనివిసనమిచే నాపూర్వచిత్తినే సంతతమును, ధ్యానించుచు, నామె సంగతినే కోరుచు వేదోక్తములగు సాధనములచేఁ బెక్కుకర్మములాచరించి పితృదేవతలకు మోదము గల్గించు నాలోకమును జెందెను. అట్లు తండ్రియైన యాగ్నీధ్రుఁడు లోకాంతరగతుండైన తరువాత నాసోదరులు తొమ్మండ్రుగురును, మేరుకుమారికలైన, మేరుదేవినిఁ బ్రతిరూపను నుగ్రదంష్ట్రిని, లతను, రమ్యను శ్యామను, నారిని, భద్రను, దేవవీతిని. గ్రమముగాఁ బెండ్లియాడిరి. ఇది రెండవ యధ్యాయము.

పిమ్మట నాభి సంతానార్థియై సంతానములేని మేరుదేవితోఁ గూడికొని సమాహితచిత్తుఁడై యాగారాధ్యుఁ డయినపరమ పురుషుని యోగములచేఁ బూజించెను. అతఁ డట్లు శ్రద్ధాళువై నిర్మలాంతఃకరణముతో విష్ణువు నారాధించుచున్న సమయముననాభగవంతుఁ డతనియం దతివత్సలుఁడై యగ్నిష్టోమమున కంగభూతము లగుప్రవర్గ్యము లనుపేరు కలయాగములు ప్రవర్తించుచుండఁగా, హోమద్రవ్యము, సమదేశము వసంతరూపమగు కాలము, మంత్రములు, ఋత్విక్కులు, దక్షిణ, యనుష్ఠాన ప్రకారము, నాఁబడు నీయేడుపాయముల చేతనైనను దుర్లభుఁ డయ్యును దనభక్తుఁడైన నాభియభిప్రేతార్థము నెఱవేర్పఁబూర్ణముగా సంకల్పించుకొన్నవాఁ డగుటచే సుందరావయవములు గల్గి, మనోహరమై, మనంబునకును నయనంబులకును నానం

దము గల్గించునదై కర్మాధీనము కాకయున్న తనదివ్యమంగళ విగ్రహముతో, సాక్షాత్కరించెను. ఆపరమపురుషుఁడు ప్రకాశ

నారాయణుఁడు నాభికిఁ బ్రత్యక్షమగుట.

బహుళుఁడై నాలుగుభుజములతో నొప్పారుచుండెను. అతనిశరీరము పచ్చనిపట్టువస్త్రముచే నావృతమై యుండెను. అతనియురమున శ్రీవత్సమనెడిలాంఛనము కౌస్తుభమణియు వెలయుచుండె. అతని కరతలంబులందు శంఖము, చక్రము, గద, పద్మము, ప్రకాశించుచుండె. ఆమహనీయుని యవయవములు నవరత్నమయము లయిన కిరీటము, మకరకుండలములు, కడియములు, మొలత్రాడు. హారములు, బాహుపురులు; నూపురములు, మొదలగునలంకారములచే రంగారుచుండెను. అట్టిభగవంతునిఁ జూచి నాభియు, ఋత్విక్కులును, సభ్యులును, బెన్నిధిఁగన్న పేదవాండ్రచందంబున నానందించి యథావిధిగాఁ బూజించి, నమస్కరించి యవనతశిరస్కులై సమీపమున నిలువఁబడి యిట్లు నుతించిరి. 'ఓపరమపురుషా! నీవు పూర్ణుఁడవైనను నీభృత్యుల మగు మేమిచ్చిన పూజలను స్వయముగానే స్వీకరింపఁదగుదువు. మాయొనర్చుపూజలను గ్రహించినంతమాత్రమునఁబరిపూర్ణుఁడవగునీ కొకకొఱంత కలుగదు. నీస్వరూపమును, స్వభావము ననంతము లగుటచే మేము పూర్తిగా నుతింప నెట్లు సమర్థుల మగుదుము? కావున మేము "ఓ దేవదేవా! నీకు నమస్కారము" అనుటమాత్రమే చేయఁగలుగుదుము. అంతకు మించిన శక్తి మాకు లేదు. ఓపరమేశ్వరా! సత్త్వాదిగుణముల వ్యతికరము వలనఁగల్గిన శబ్దాదివిషయములం దత్యాసక్తిగలిగి, కావుననే కర్మపరవశుఁడై దేవమనుష్యాది నామములచేతను, రూపము

చేతను నుపలక్షితుఁ డగుపురుషుఁ డెవండును బ్రకృతిపురుషుల కంటె విలక్షణుండ వయిననీస్వరూప స్వభావములను నిరూపింప సమర్థుండు కాఁడు, కావున నెట్టిమహనీయుఁడయినను, సమస్త జీవులపాపముల హరింపసమర్థము లయి శివతమములై, యున్న నీగుణగణములలో గుణలవమునుమాత్రమే వర్ణింపఁగలఁడని చెప్పక తీఱదు. నీవట్లు స్వరూపస్వభావములచే ననంతుఁడవయ్యు ను, బరిపూర్ణుఁడవయ్యును,నీసేవకులు గద్గదస్వరముతో నుతించి; భక్తియుక్తులై యిచ్చుచున్న నిర్మలజలమును, ద్రవ్యాదు లను, నవపల్లవములనుఁ దులసీదళములను, దూర్వాంకురంబు లను, నత్యాదరముతోఁ గైకొని మిక్కిలి సంతోషించుచున్నావు గదా! అనేకవస్తుసంభారంబులుగల్గిన యీయాయొనరించుయాగ మునకు నీసంతుష్టితక్క వేఱొక్కప్రయోజనంబు గానరాదు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు సర్వకాలములందును స్వతస్సిద్ధముగా నే కలుగుచున్నసమస్తపురుషార్థములేస్వరూపముగాఁగలవాఁడవు. అట్టినీవలనఁ బురుషార్థములను గోరుచు మేముచేసిన యీయా రాధనము నీకనర్హమైనను నీకు సంతుష్టిఁగల్గించి, తన్మూలమున మాకే యుపయోగించుచున్నది. ఓపరమపురుషా! నీవపారకరు ణారసమున నొప్పారుచు నారాధనసమయమందే యపహతపా ప్మత్వరూపమగు మోక్షమును, మాయపేక్షితఫలంబును,గల్పిం చుచుఁ బరిపూర్ణుఁడవైనను నపరిపూర్ణునివలెఁ గానవచ్చుచు మాయిచ్చుపూజల నందుకొనుచు, నుత్కృష్టపురుషార్థ మెఱుం గనిమావంటియజ్ఞులకు యథానుగుణముగాఁ గనఁబడుచున్నావు. ఓపూజనీయా! నీవీరాజర్షి యభిమతముల నెఱవేర్ప నావిర్భవిం చినవాఁడ వయిన నీతనియాగమందు భగవంతుఁడ వయిన నీవు

నిజభక్తులమగు మావంటివారికి గోచరుఁడవగుట యావరముల కంటె గొప్పదని భావించెదను. ఓమహాత్మా! వైరాగ్యాతిశయమనెడియగ్నిచే, సమస్తపాపములను దహించెడి యాత్మారాములును, భగవదారాధనరూపధర్మమునాచరించెడిమునులును నిరంతరమును నీగుణగణములు బరిశీలించి తాదృశగుణముల నభినందించుటయే నిరతిశయమగు పురుషార్థమని భావించుచుండఁగా నీసందర్శన మట్టిపురుషార్థ మనుటకు సందియ మున్నదా? ఓయీశ్వరా! చాంచల్యము వచ్చినప్పుడును, తుమ్మినప్పుడును, పతనకాలమందును, నావులింతయందును, మఱికొన్ని దురవస్థలయందును, జ్వరదశయందును, మరణకాలమందును, బరవశుల మగుమాకు సకలపాపనిరాసకములును, కల్యాణగుణద్యోతకములును, నగునీనామములు నీపాదారవిందస్మరణమునకుఁ దోడుపడుఁగాక. ఓవరదా! దరిద్రుఁడు పొల్లుధాన్యమును గోరుచుఁ గుబేరుని యాచింపఁదలంచిన ట్లీరాజర్షి చంద్రుండు, సంతానమునుఁ బురుషార్థముగా నెంచుకొనుచు, స్వర్గసుఖమునుగాని, మోక్షసుఖమునుగాని యిచ్చుటకుఁదగిన సామర్థ్యముగల నిన్ను నీవంటి సంతానమును బ్రార్థింపనున్నాఁడు. లోకమం దిట్టియవివేకు లుందురా? ఈసంసారమందు మహాత్ములసేవఁ జేయుపురుషుం డొక్కరుండు దక్కఁ దక్కినవాఁ డేవాఁడైనను, గర్మవశ్యులకు లొంగనిదియు, సత్పథమును గప్పిపుచ్చునదియు, నగు మాయచేఁ దిరోహితుఁడై, విషపాతమువంటి విషయములందు సక్తమతియై యిట్టికోర్కుల నపేక్షింపక యుండఁగలఁడా! ఉదారవ్యాపారములనొసఁగునో దేవదేవా! ఓసర్వాత్మా! అల్పప్రయోజనమును బురుషార్థముగా నెంచికొని యజ్ఞులమగు మేమునిన్ను

స్వల్పకార్యమునిమిత్తమిచ్చుటకై రప్పించితిమి. లోకములో సర్వోత్కృష్టవరముల నొసంగెడి నిన్ని స్వల్పకార్యంబునకుఁ బిల్చుట నీకవమానకరము కాకమానదు. అయినను నీవంటి పుత్రునిఁ గోరుచుండుటచే నది పెద్దయవమానకరము కాదు. కాన దయయుంచి మాయపరాధంబును సహింపుము.'' అనియిట్లు స్తోత్రము చేయుచు ఋత్విక్కులు భగవంతునకు నమస్కరించిరి. నాభియును బరమభక్తితో నమస్కరించెను. అప్పుడు భగవంతుఁడు దయార్ద్రహృదయుఁడై యిట్లనియె. 'ఓఋషులారా! మీరితని నిమిత్తము నాతో సదృశుఁడగు కుమారు నొసంగఁ గోరికొంటిరి. ప్రకృతిపురుషులకు విలక్షణుండ నై నాతో సమానవస్తువుగాని నాకంటె నధికమగువస్తువుగాని లేదు. ఇట్లుండ నాతో సమానుఁడయిన కుమారుని గోరినవరము మిక్కిలి దుర్లభమయినది. సత్యవాక్కు లయిన మీరిట్టివర మడుగుట మిక్కిలియబ్బురము గొలుపుచున్నది. అయినను దపోవిద్యలచే దేదీప్యమానులయిన బ్రాహ్మణులు నాముఖమే, నాకు ముఖమై వర్తించు బ్రాహ్మణుల వచన మెప్పుడును వ్యర్థము కాఁగూడదు. కావున నేనే నాయంశముచే నాభిభార్య యగు మేరుదేవియం దవతరించెదను. ఈవచనము చే మేరుదేవి వినుచుండఁగాఁ దత్పతియగునాభితోను ఋత్విక్కులతోను జెప్పి యంతర్ధానము చెందెను. ఓపరీక్షిద్రాజా! యజ్ఞమందు భగవంతుఁ డిట్లను గ్రహించి నాభి కిచ్చిన వరంబును నెఱవేర్పఁ దలంచి, సత్వప్రధానమగుతను వవలంబించి దిగంబరులును, జ్ఞానవంతులును, బ్రహ్మచారులును నగు వారికి సమస్తధర్మంబులను జూపనెంచి మేరుదేవియం దంశముచే నవతరించెను. ఇది మూఁడవయధ్యాయము.

అట్లవతరించి యుత్పత్తిచేతనే భగవల్లక్షణంబులను విశదీకరించుచున్న యీ ప్రభావము సర్వసమత్వముచేతను, బాహ్యేంద్రియనిగ్రహముచేతను, వైరాగ్యముచేతను, సర్వభూతనియంతృత్వముచేతను, మహాసంపదలచేతను, బ్రతిదినము వర్ధిల్లుచుండఁగాఁజూచి మంత్రులును, బ్రజలును, బ్రాహ్మణులును, నాబాలుని భూపాలనమందు నియమింపఁ దలంచుకొనిరి. అనంతరము నాభి తన కుదయించిన పుత్త్రునకు సత్త్వప్రధాన మగు దేహంబును, విపులమగు గుణప్రఖ్యాతియు, నింద్రియబలంబును, దేహబలంబును, సంపదయు, కీర్తియును, శత్రుతిరస్కారసమర్థమగువీర్యంబును, శౌర్యంబును లభించుటచే నతనికి ఋషభుఁ డనెడి నామధేయముంచెను. ఆఋషభుని ప్రభావముదురూహమైనది. అతని రాజ్యముపైఁ గోపమువహించి దేవేంద్రుఁడు వర్షముఁ గురియింపకుండఁగానదిచూచి భగవంతుఁ డగుఋషభదేవుఁడుతనవిచిత్రశక్తిచేతను వర్షముఁ గురియించి యింద్రుని గర్వపరిహారము గావించితనరాజ్యమున కజనాభ మనునామముగల్గించెను. అధిక ప్రభావసంయుతుఁడును, స్వేచ్ఛచే మనుష్యాకారమును ధరించి, షాడ్గుణ్యపూర్ణుఁ డయ్యుఁ దనకుఁగుమారుఁడై యానందముగొలుపువాఁడునగు నాబాలునిఁజూచి నాభితాదృశపుత్త్రునిఁ బడసినందు కమందానందమునొంది, దానివలన వివశుండై భగవన్మాయచేఁ దనపుత్త్రుఁ డను నమ్మకముతోఁ, మధురములును, గద్గదములును నగువాక్కులనుబలికి కుమారుని లాలనచేయుచు, మిక్కిలి సుఖ మనుభవించెను. అనంతరము నాభి, పౌరులును, సమాత్యాదులును, దేశవాసులును దనకుమారు నధికానురాగముతోఁ జూచుచుంటఁ గని మిక్కిలి సంతసించి వర్ణాశ్రమమర్యాదలను

రక్షింప నియోగించి, రాజ్యాభిషేకము చేసి బ్రాహ్మణు తోడలపై నాభాలకునుంచి మేరుదేవీసహితుండై విశాల మగుబదరికా వనంబున కేఁగి పరులకు భయంకరము కాక యంతరాయము లనుబొందక యుండుసమాధిచేతను, సాంగమగుభక్తియోగము చేతను. నరనారాయణస్వరూపుఁడై నవాసుదేవు నారాధించి ప్రారబ్ధావసానమున గుణాష్టరూప మగుముక్తినిఁ జెందెను. ఓపరీక్షిద్రాజా! ఆ నాభినిఁగూర్చి కొందఱార్యులిట్లు చెప్పు చున్నారు. ఆనాభి పరిశుద్ధకర్మమునకు భగవంతుఁడు సంతసించి కుమారుండై యుదయించెను. అట్టినాభి ప్రసిద్ధకర్మముల నెవఁ డాచరింపఁగలఁడు? ఆనాభి నిజార్జితధనంబులచేఁ బూజితులైన బ్రాహ్మణులమంత్రబలములఁ దనయాగమందు భగవంతునిసాక్షా త్కరించుకొనఁగల్గె. అయారే! ఆనాభికంటె నన్యుం డగు బ్రహ్మణ్యుం డెవండుగలఁడు? అనంతరము ఋషభుండు తనభూ ఖండము స్వర్గాపవర్గముల సాధించుకర్మములకుఁ బాత్రమైన దని తలంచుచు, లోకవిడంబనార్థము గురుకులవాసముచేసి వారి యనుమతిచొప్పున గృహాశ్రమధర్మములను శాసింప బూను కొని, విహితములై, శ్రౌతస్మార్తరూపములైన ప్రవృత్తినిమిత్త కర్మములను, నివృత్తిలక్షణకర్మములను శ్రద్ధతో నాచరించుచు నింద్రుఁడొసంగినజయంతి యనుకన్యకను బరిణయమాడి యామె యందు నూర్వురఁ బుత్రులను బడసెను. ఆనూర్వురలోను జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డగుభరతుండు గుణగణములచేఁ బ్రఖ్యాతి గాం చెను. ఆభరతునివలననే యీయజనాభమునకు భరతవర్షమను నామము కలిగినది. ఆనూర్వురలో నొక్కొక్క పుత్రదశకమున నొక్కొక్కఁడు ప్రధానుఁ డయ్యె. భరతుఁడు మొదటిదశకము

నకు బ్రధానుఁ డయ్యె. తక్కిన తొమ్మిదిదశకములకుఁ గ్రమముగాఁ గుశావర్తుఁడు, ఇలావర్తుఁడు, బ్రహ్మావర్తుఁడు, ఆర్యావర్తుఁడు, మలయకేతువు, భద్రసేనుఁడు, ఇంద్రస్పృక్కు, విదర్భుఁడు,కీకటుఁడు, ననువారలు ప్రధానులు. ఆపుత్రశతకములోఁ గవియు, హరియు, నంతరిక్షుఁడును, బ్రబుద్ధుఁడును, బిప్పలాయనుఁడును, నావిర్హోత్రుఁడును, ద్రమిళుఁడును, జమసుఁడును, కరభాజనుఁడును ననుతొమ్మండ్రుగురును, భాగవతధర్మములను బ్రకటించెడిమహాభాగవతులైరి. ఆమహాత్ములచరిత్రము భగవన్మహిమచే వర్ధితమై, చిత్తశాంతికి హేతువైయున్నది. ఆదానిని ముందువచ్చెడి వసుదేవనారదసంవాదమునందుఁ దెలిపెదను. తక్కిన యెనుబదియొక్కరును, జనకాజ్ఞను మన్నించి గృహస్థాశ్రమ మవలంబించి సకలసంపదలతోఁ దులదూగుచు సాంగములగు వేదములను నధ్యయనంబుచేసి యాగముల నొనరించుచు సదాచారముచే బ్రాహ్మణులైరి. అనంతరము ఋషభుఁ డనుపేరుగలభగవంతుఁడు స్వతంత్రుఁడై, కర్మవశ్యుండుకాక కర్మవశమువలన సంభవించు సుఖదుఃఖాదిపరంపరలను దొలంగించుకొని కేవలానందస్వరూపుఁడై యుండెను. తా నీశ్వరుఁ డయ్యును బ్రాకృతపురుషునివలెఁ గర్మములాచరించుచు గాలవశమున నశించుచున్న ధర్మముల నాచరణముచే మగుడ స్థాపించుచు నుండెను. అతఁడు సర్వభూతములందును సమత్వముగలిగి, రాగాదులచేఁ గలుషితచిత్తుఁడు కాక భూతమైత్రితో వర్తిల్లుచుఁ బరదుఃఖంబులను సైఁపలేనంత జాలిగుండెగలవాఁడై, లోకమును గృహస్థాశ్రమమందు నియమించుచుండెను. శ్రేష్ఠుఁడైన యమ్మహాత్ముని ననుసరించి సమస్తలోకులును

వర్తించిరి. మఱియు నాఋషభుఁడు సమస్తధర్మంబులును గల్గిన వేదరహస్యములను జక్కఁగా నెఱిఁగియున్నను, బ్రాహ్మణోత్తముల నడిగి వారు చూపుమార్గమున గుణముగా సామాద్యుపాయముల నవలంబించి ప్రజలను ధర్మయుక్తముగా శాసించుచుండెను. పుత్రవంతుఁడైనయాఋషభుఁడు వసంతకాలములందు సమభూములందు, సకలద్రవ్యములతో నొప్పునట్లు ఋత్విక్కులతోఁ గూడికొని యథావిధిగా నూఱుయాగముల నాచరించెను. భగవంతుఁడగుఋషభునిచేఁ బాలితమగుభారతవర్షమందుఁ బ్రతిపురుషుఁడు రాజభక్తిని దక్క వేఱొక్క పురుషార్థమును బరులవలనఁ గోరికొనలేదు. ఆఋషభుఁ డొకానొకప్పుడు భూమియందుఁ జరించుచు, బ్రహ్మావర్తమును బొంది బ్రహ్మసభయందుఁ బ్రజలందఱును వినుచుండఁగా వినయముచేతను, స్నేహముచేతను, సుఖముచేతను వశీకృతులై సావకాశచిత్తులైయున్నకుమారుల కిట్లు బోధించెను. ఇది నాల్గవయధ్యాయము.

ఓపుత్రకులారా! మానవలోకమందు సమస్తదేహధారులలోను నీమనుష్యదేహము మిక్కిలి కష్టములచే సంపాదితములగుశబ్దాదికామముల ననుభవింపఁదగదు. తాదృశకామభోగములు పురీషాదులను భక్షించుసూకరాదులకుఁ గూడ ననుభవార్హము లగుచున్నవి. మానవదేహము కేవలము కామాదుల ననుభవించుటకేయైనచోఁ దక్కినపశ్వాదులదేహమునకునుదీనికిని నేమితారతమ్యము కలదు? కావున దేనివలన మునీశ్వరులు సంసారమును దరించుచున్నారో, దేనివలన నపారమగుబ్రహ్మసుఖము కలుగుచున్నదో, విష్ణుదేవతారాధనరూపమగునట్టి

తపంబు సేయుట మానవుల కుచితము. బంధమునకు భోగమే హేతువు. తాదృశభోగమునకు స్త్రీలు మూలకారణములు. అట్టి మోక్షమునకు భగవదుపాసనము హేతువు. ఆయుపాసనమునకు మహాత్ములసేవ ప్రధానభూతమైనది. వారు లోకంబునఁ బెక్కురు గలరు. ఆమహాత్ములు సమస్తము బ్రహ్మాత్మక మైనదని తలంచెడివారగుటచే సుఖదుఃఖంబులు ప్రాప్తించునప్పుడు వికారము నొందనిచిత్తములు గలవారు. వారు బాహ్యేంద్రియములను నంతఃకరణంబును జయించియున్నారు. వారు సమానబుద్ధిచే నొప్పుచు, సర్వభూతములందును హితమును గోరుచుఁ బరోపకారపరాయణులై యున్నారు. వారు దారసుతాదులతోను, మిత్రులతోను, ధనములతోను నిండి దేహధారణవార్తయే ప్రధానముగాఁ జూచుకొనుజనుల కునికిపట్టై, ప్రేమయే ప్రయోజన మని యూహించువారలకుఁ దావై యున్నగృహములం దెంతమాత్రంబును ప్రీతియుక్తులై యుండరు. వారు లోకమందు దేహపోషణముకంటె నధికస్పృహ లేనివారు. అట్టి మహాత్ముల సేవ తప్పకుండ భగవదుపాసనాసక్తులం గావించి ముక్తిఁగలిగించును. లోకమునఁ బామరుఁడు దేహమే యాత్మ యనుకొని తద్వశుఁడై దీనుఁడై, యింద్రియప్రీతికై యేకర్మమును జేయుచున్నాఁడో యది యుక్తమైనది కాదు. ఆకర్మములవలన నేయనిత్యమగు నీశరీరము గల్గినది. కావున నస్థిరశరీరములకుఁ గారణమగునింద్రియప్రీతికర్మము లొనరించుట యుచితమా? ఓపుత్రకులారా! ప్రకృతివిలక్షణ మైనయాత్మతత్త్వము తెలియునంత

కాలము నాత్మస్వరూపమునకుఁ దిరోధానము కలుగుచుండును. అది కలిగినతోడనే యింద్రియప్రీతికొఱకుఁ గ్రియాకలాప మొనరింపఁబడును. అట్లుకర్మకలాప మొనరించుటవలన మనస్సుజ్ఞానాసక్తముకాక కేవలమును గర్మాసక్తమగును. కర్మాసక్తమగు మనంబుచేతనే జీవునకు మగుడ శరీరసంబంధము కలుగుచున్నది. కర్మవాసనామూలమగునవిద్యతో నాత్మసంసృష్టినిఁబొందుటచే మనంబు పురుషునిఁ గర్మాసక్తునిఁగాఁ జేయుచున్నది. కావున వాసుదేవుఁడ నగునాయందు భక్తి యుత్పన్నము కానంతకాలము పురుషుఁడు దేహసంబంధము గలవాఁ డగుచున్నాఁడు. స్వాత్మపరమాత్మయాథాత్మ్యమందు, జాగరూకుఁడై శబ్దాదివిషయములం దింద్రియప్రవృత్తి దేహసంబంధమువలనఁ గలుగుచున్నదికాని యాత్మకు స్వాభావికమైనదికాదని వివేచనచేయుచు నెప్పుడు తెలిసికొనఁడో యప్పుడే పురుషుఁడు స్వాత్మపరమాత్మతత్త్వమును మఱచి జ్ఞానవిహీనుఁడై మైథునసుఖమే ప్రాధాన్యముగఁ గలగృహస్థాశ్రమమును బొంది యందుఁ దాపములను బొందుచున్నాఁడు. కావున నాసుతులారా! అనాది యైనకర్మవాసనవలన నహంకారమమకారరూపమగు నవిద్యయు, దానివలన దేహసంబంధంబును, దానివలన మగుడఁ గర్మవాసనయు, దానివలనఁ దాపములును, నట్లు తాపానుభవమువలనఁ గర్మవినాశనమైనప్పటికిని నాకర్మవాసననివృత్తికాదు. కాన వెండియు నవిద్యాసంబంధమును, దానివలన దేహసంబంధమును, నందువలనఁ దాపానుభవమును నిట్లనర్థపరంపర చక్రమువలెఁ బరిభ్రమించుచుండును. ఈ యవిద్యాదులకుఁ గారణమైన కర్మవాసనయెట్లు సంభవించుచున్నదని యందువేని చెప్పెద వినుఁడు.

పురుషుఁడు స్త్రీతో మిథునభావము నొందియుండును. ఆమిథునీ
భావమును బ్రత్యేకముగా నాస్త్రీపురుషుల హృదయగ్రంథినిగాఁ
జెప్పుదురు. ముడివలెనే మనోగత మగుకర్మవాసన యభేద్య
మైనది. కావుననే వానికి హృదయగ్రంథి యను పేరు తగియున్నది.
ఏహృదయగ్రంథివలన గృహము, కళత్రము, పుత్త్రులు, మిత్త్రులు,
ధనములు, మొదలగు విషయములచే జనులకు నహంకార
మమకారరూపమగు గొప్పమోహ ముదయించుచున్నదో,
యాహృదయగ్రంథినే కర్మవాసనకుఁ గారణ మని చెప్పుదురు.
సుతులారా! దృఢమై కర్మానుసరణముగా సంబంధము గల
హృదయగ్రంథియెప్పుడు విడివడునో యప్పుడు జనుఁడీసంసారము
వలన ముక్తుండై పుణ్యపాపములను దొలంగించుకొని పరమ
పురుషునిఁ బొందుచున్నాఁడు. ఆహృదయగ్రంథి శిథిలమగుటకు
సాధనంబులఁ జెప్పెదను; వినుఁడు. అవిద్యాదిదోషములు లేక
హితోపదేష్టయై యున్న నాయందలి భక్తియు, నాసేవయందలి
యాసక్తియు, శబ్దాదులం దాశ వదలుటయు, శీతోష్ణాదులను
సహించుటయు, నిహపరలోకములందు జంతువులకు సంభవించు
దుఃఖంబులను దెలిసికొనుటయు, జ్ఞానేచ్ఛయుఁ, దపంబును,
వృథాకాంక్షను విడుచుటయు, భగవదారాధన రూపములగు
వర్ణాశ్రమోచితకర్మంబులును, భగవత్కథయు, భగవద్భక్తుల
స్నేహంబును, భగవద్గుణకీర్తనమును, నిర్వైరంబును, సర్వసమ
త్వంబును, నుపశమంబును, దేహగేహము లాత్మీయములను
బుద్ధినివదలుటయుఁ, బ్రకృతివిలక్షణమగునాత్మతత్త్వముం దను
భవము గలిగియుండుటయుఁ, బరిశుద్ధమగునాహారమును దిను
చుండుటయుఁ, బ్రాణంబును నింద్రియంబులను మనంబును

జయించుటయు,సదుపాయములందలిశ్రద్ధయు, బ్రహ్మచర్యంబును, జేయఁదగినవాని విసర్జింప కుండుటయు, మౌనంబును, సర్వము బ్రహ్మాత్మకమని తెలిసికొనుజ్ఞానంబును, శాస్త్రంబున నుద్దీపితం బగుయోగమును, నీచెప్పినవి సాధనంబులు. పురుషుఁడు ధైర్య ప్రయత్నములుగలిగి వెనుకఁజెప్పఁబడిన సాధనకలాపముచే హృదయగ్రంథిని విప్పుకొనఁగలఁడు. పై నివర్ణింపబడినసాధనకలా పముచే వర్ధిల్లినభగవద్భక్తిచేతనే హృదయగ్రంథి విడివడి దాని వలన దేహసంబంధము తొలఁగవలయును గాని వేఱొకదాని వలనఁ గాదు. ఓసుతులారా! అవిద్యవలనఁ గలుగుచున్నకర్మ వాసనారూపమైనహృదయగ్రంథిబంధమును, నే వెనుక నుపదే శించినప్రకారము చేయఁబడినయోగముచేఁ బూర్తిగాఁ దొలం గించుకొని యనంతర మాయోగమునుండి విరమింపవలెను. మఱియు నాపురుషుఁడు నాసారూప్యమునుగోరుచు నాయనుగ్ర హమునే పురుషార్థమునుగాఁ దలంచుచుఁ దండ్రికుమారుని వలెను, గురువు శిష్యులనువలెను, రాజు ప్రజలనువలెను, ప్రేమ యుక్తుఁడై యుక్తయోగము నెఱుంగనివారి నీక్రమమున నను శాసింపవలయును. అనాది యగుపుణ్యాపుణ్యరూపకర్మములచే మూఢులగువారిని గర్మములందు నియోగింపవలయును. జనులు శ్రేయస్సెట్టిదియో, తత్సాధనంబు లెట్టివియో తెలిసికొనలేక యతిశయించినకోర్కులు కలవారై సంతతమును శబ్దాదివిషయ ములనే కోరుచుందురు. కావున వారు శబ్దాదివిషయముల సుఖ లేశములఁ గల్గించుకర్మములవలనఁ బరస్పరవైరము వహించి తన్మూలమునఁ బారము లేనిదుఃఖంబు నొందియు శ్రేయంబును దెలిసికొనఁజాలరు. ఓకుమారులారా! ఇట్లజ్ఞానసముద్రమున

మునింగి కర్మమార్గమున వర్తించుచు, శ్రేయస్సెట్టిదియో యె ఱుంగకవర్తించుచున్నవానిఁజూచి శ్రేయస్సును దత్సాధనముల ను దెలిసికొన్నవాఁడై, కావుననే హేయమెద్దియో యుపాదేయ మెద్దియో చక్కఁగ నెఱింగినవాఁడై మిత్రుఁడై యున్నయేపురు షుఁడైనను మగుడ వానిఁ గర్మమార్గమందుఁ బ్రవర్తింపఁజే యునా? మంచివారు దారిఁదప్పిపోవుచున్నగ్రుడ్డివానిని యథార్థ మార్గమందుఁబ్రవేశింపఁజేయఁజూచుచుందురు కాని చెడుమార్గ మందుఁబ్రవేశపెట్టఁదలంతురా? మఱియు యోగోపదేశముచేసి సంసారబద్ధుఁడగువానిని సంసారమునుండి యెవఁడు విడిపింపఁడో వాఁడు సంసారబద్ధునికి హితముపదేశించువాఁడైనను గురువు కాఁడు. వాఁడుతనవాఁడునుఁగాఁడు. వాఁడు తండ్రియునుంగాఁడు. అట్లు చేయనిది తల్లియునుగాదు. అది దైవమును గాదు. వాఁ డధిపతియునుగాఁడు. ఈనాశరీరము సత్త్వగుణప్రచురమైనది. కావునఁ దక్కిన రజస్తమః ప్రచురములైన శరీరములవలెఁ గాక నాయీశరీర మూహింపఁ దరముకానిది. మఱియు సత్వ గుణము నాహృదయ మని యెఱుఁగుఁడు. అది ప్రవృత్తిధర్మ ములను బ్రకాశింపనీయక భాగవతధర్మములనుమాత్రమే ప్ర కాశింపఁజేయు చుండును. తాదృశసత్వగుణప్రచుర మగుశరీర ము గలవాఁడ నగుటచేతనే పెద్దలు నన్ను శ్రేష్ఠునిఁగాఁ జెప్పు చుందురు. ఓతనయులారా! సత్వగుణప్రచుర మగుశరీరము గలనావలనఁ బుట్టినవా రగుటచే మీ రందఱును సత్వగుణప్ర చుర మగుశరీరము గలవారలే! కావున మీకు సోదరుఁడును, మీకుఁ బూజనీయుఁడును నగు నీభరతుని నిష్కపటభావముచే సేవింపుఁడు. "నీకుమారుల మగుటచే నిన్నే సేవింతుము. రాజ

పుత్త్రులము కాన ప్రజలఁ బరిపాలించెద" మని యందు రేని వినుఁడు. నన్ను సేవించుటయును బ్రజాపాలనంబును, భరతుని సేవించుటవలననే గతార్థము లగును. ఇంతియ కాక భాగవతు లనుగూడ సేవించుచుండుఁడు. భగవద్భక్తులు లోకమునఁ గల యందఱికంటెను శ్రేష్ఠు లని చెప్పవచ్చును. లతాదిస్థావరముల కంటె జంగమములు శ్రేష్ఠములు. వానిలో జ్ఞానసహితములగు పశ్వాదులు కీటాదులకంటె నుత్తమములు. వానికంటె మనుష్యులుత్తములు. వారికంటెను బ్రమథులు, వారికంటె గంధర్వులు, వారికంటె సిద్ధులును, వారికంటెఁ గిన్నరాదులును వారికంటె నసురులును, వారికంటె నింద్రాదిదేవతలును, వారి కంటెదక్షాదులును శ్రేష్ఠులు. వారికంటె రుద్రుండు శ్రేష్ఠుండు. అతనికంటె బ్రహ్మశ్రేష్ఠుఁడు. అతనికంటె నేను శ్రేష్ఠుఁడను. నా కంటెను బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులు. అని ఋషభుండు కుమారుల తోఁ జెప్పి యచ్చట నున్న విపులం గాంచి "ఓ బ్రాహ్మణులారా! లోకమున విప్రులతో సమమైనవారినిఁ జూడను. సమానులనే చూడలేనప్పు డధికులను జూచుట యెట్లు? బ్రాహ్మణముఖమందు శ్రద్ధతో వేల్వఁబడిన యన్నాదులను స్వేచ్ఛచే భుజియించిన ట్లగ్నియందు వేల్వఁబడినదానిఁ దినజాలను. మఱియుఁ జిరంతనములైన వేదములు నాశరీరము. వేదాఖ్యమైననాశరీర మీ లోకమ్మున బ్రాహ్మణులచే ధరింపఁబడుచున్నది. ఆబ్రాహ్మణులందు నిరతిశయపవిత్ర మగుసత్వగుణము ప్రతిష్ఠింపఁబడినది. వారి యందునంతరింద్రియనిగ్రహంబును బాహ్యేంద్రియనిగ్రహంబును, సత్యభాషిత్వంబును, భూతానుగ్రహంబును, కృచ్ఛ్రాదితపంబును, శీతోష్ణాదులను సహింప గలశక్తియుఁ, బరమాత్మ

తత్త్వానుభవంబును బ్రతిష్ఠితములైనవి. బ్రహ్మాది దేవతలనుండి కాని, స్వర్గంబునకును నపవర్గంబునకు నధిపతి నగునావలననుండి కాని, యెవ్వరు పొందదగినవస్తువు లేనివారో, యట్టిబ్రాహ్మణులు నాయం దత్యంతభక్తి గలిగియున్నారు. వారి కైహితపురుషార్థంబులతో నేమిపని? ఓతనయులారా! చరాచరములతో గూడినప్రపంచ మంతయును నాకు శరీర మగుటచేఁ బ్రకృతికిని, జీవునకును, బరమేశ్వరునకు, భేదమును గనుగొన్న మీరు ప్రతిక్షణంబును భూతముల సమాదరించుచుండవలెను. అదియే నాకు ముఖ్యమైనయారాధనము. మనంబును, వాక్కును, నేత్రంబులును, దక్కిన యింద్రియంబులును జేయుపనులకు ముఖ్యఫలము నాయారాధనమే. నాయారాధనము చేయకుండ నేపురుషుఁడైనను గాలపాశరూప మగుమోహమునుండి విముక్తుండు కానేరఁడు.'' ఓరాజా! ఋషభుండిట్లు లోకమునుజక్కగా ననుశాసించుటకుఁ దగినజ్ఞానమును దనకుమారులకుఁ గలిగించి మహానుభావుఁడై, సర్వభూతములందు సమమగు హృదయంబు గలవాఁడై, యింద్రియనిగ్రహసమర్థులై, నివృత్తిప్రవృత్తిధర్మములనుండి మఱలినమహర్షులై యున్నవారికి భక్తిని, జ్ఞానంబును, వైరాగ్యంబును, నుపదేశించుచుఁ, దననూర్వురు కుమారులలో జ్యేష్ఠుఁడును, బరమభాగవతోత్తముండును, భక్తజనులందుఁ బ్రేమగలవాఁడును, నగుభరతుని భూపరిపాలనమందు నియోగించి పట్టాభిషేకముఁ జేసి, వస్త్రాభరణాదులనుఁ దక్కిన దేహానుబంధములను వదలి, దిగంబరుఁడై విడివ్రేలాడుచున్న కేశపాశము గలిగి, యాత్మయం దాహవనీయాదు లగునగ్నుల నారోపణము చేసికొని సన్న్యాస మవలంబించి బ్రహ్మావర్తము

నుండి కదలిపోయెను. మార్గమధ్యమందు జనులు తన్ను మాటలాడించుచున్నను బలుకక, జడునివలెను. గ్రుడ్డివానిపగిదిని, జెవిటి

ఋషభుండు సన్న్యసించి నడవుల కేగుట.

వానివలెను, మూఁగవానివలెను, పిశాచగ్రస్తునిచందంబునను, నున్మత్తునిరీతిని వర్తించుచు, నవధూతవేషమున నొప్పుచు. మౌనవ్రత మవలంబించి మాటలాడుట విడిచిపుచ్చెను. మఱియు నాఋషభుండు పోవుచున్నప్పుడు ప్రతిమార్గమందును, నగరంబులును, గ్రామంబులును, నాకరములును, కృషీవలాదులు నివసించుపల్లెలును, కిరాతాదులపల్లెలును, పుష్పవాటికలును, సేనానివాసస్థలంబులును, గోశాలలును, గొల్లపల్లెలును, యాత్రార్థమరుగుచున్న జనసంఘంబులును, పర్వతంబులును, వనంబులును, మున్యాశ్రమంబులును, దారిసించుచుండె. అయిన నతఁడు వానిం బడిపోవునప్పు డాతని వికృతవేషముం జూచి తుంటరిబాలకులు భయపఱచుచున్నను, గొట్టుచున్నను, మీఁద మూత్రమును విడిచి యుమియుచున్నను, ఱాలు రువ్వుచున్నను, మలమును విసర్జించుచున్నను, ధూళిఁ జల్లుచున్నను, దుర్గంధవాయువులను వదలుచున్నను, నోటికి వచ్చినట్లెల్ల వదరుచున్నను, మదపుటేనుఁగును మూఁగుచున్న యీఁగలవలె నరకుగొనక పరిభ్రమించుచుండెను. ఇదియు కాక యతఁడు ప్రకృతి పరిణామరూపమై, దేహమే యాత్మ యనుభ్రాంతి గలవారి కాత్మతత్త్వమనుటలో విషయమగు శరీరమందు దనబంధులందును, స్వాత్మపరమాత్మతత్త్వమువలనఁ గల్గిన స్వస్వరూపజ్ఞానము గలవాఁ డగుటచే నహంకార మమకారంబులను విసర్జించి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమువలన నంతటను సమబుద్ధిగలిగి, యనహ

యుండై క్రుమ్మరుచుండెను. ఓ పరీక్షిన్నరేంద్రా! ఆఋషభుని
చేతులును, పాదములును, విశాలమగు వక్షఃస్థలంబును, దీర్ఘము
లయినబాహువులును, బలసినభుజశిరస్సులును, గళంబును, వద
నంబును, దక్కుఁగలయవయవంబులును, మిక్కిలి సుకుమార
ములై, సౌష్ఠవము కలవై యుండెను. కావుననే యతఁడు
స్వభావముచేతనే మిక్కిలి సుందరుండై యుండెను. అతనిముఖము
సర్వకాలములందును స్వభావసిద్ధమగు మందహాసముచే సుంద
రమైయుండెను. అతనికనీనికలు తాపహారకములై మనోహర
ములై యుండెను. అతనినేత్రము లరుణకాంతి కల్గి యభినవ
పద్మములను బురుడించుచుండె. అతనికపోలాదులు శోభాస్పద
ములై యుండెను. అతండు చిఱునవ్వు గలవదన చంద్రుని విలా
సములచేఁ బురస్త్రీలకు డెందములందు మోహము నుదయింపఁ
జేయుచుండెను. అతని కేశకలాపము వక్రమై, పచ్చనిరంగు
గలదై జటలు గట్టి జానువులఱకు వ్రేలాడుచుండెను. అవధూత
వేషము గలదగుటచే మలినమైనతనశరీరముచేత నాతఁడు
చూపఱకుఁ బిశాచగ్రస్తునివలెఁ గానవచ్చుచుండెను. భగవంతు
డగునా ఋషభుండు జనులు యోగమునకుఁ బ్రత్యక్షవిరోధు
లైనట్టును, వారికిఁ బ్రతీకార మొనర్చుట నింద్యకార్యమయి
నట్టును, దెలిసికొనినప్పుడు దేశాటనమును విడిచి యొక్కచో
నుండియే ప్రారబ్ధము ననుభవింప నిశ్చయించుకొని, శయనించియె
తినుచుఁ గ్రోలుచు నములుచు మూత్రమును బురీషంబును
విడుచుచు, నామూత్రపురీషములందె మునుఁగుటచేఁ దన్మిళిత
మైనదేహము కలవాఁడై యుండెను. అట్లతని దేహము మూత్ర
పురీషములలోఁ బడియున్న దుర్వాసన కలదై దగ్గఱువారికి

స్రోత పుట్టింపలేదు. యోగప్రభావమువలన నతనిపురీషము మిక్కిలి పరిమళము కలదై దశయోజనంబులపర్యంతంబును వ్యాపించుచుండెను. ఇట్లాతఁడు గోమృగాదులవృత్తి నవలంబించి నడుచుచు, నిలుచుచు, నుపవిష్టుం డగుచు, శయనించు చునే త్రాగుచుండెను. మూత్రపురీషాదులను విడుచుచుండెను. యోగీశ్వరు లిట్లాచరింపవలయునని లోకమునకుఁ దెలుపు నిమిత్తము నానావిధము లగుయోగవ్రతముల నాచరించుచు, మోక్షాధిపతియును, భగవంతుఁడును, నగు నాఋషభుండు, తెంపు లేని పరమానందము ననుభవించుచు నబ్రహ్మాత్మక మగు స్వాతంత్ర్య వస్తుభేదము లేదనెడిజ్ఞానము కొంచెమైనను లేనివాఁడగుటచేఁ దనయందును, నిఖిలభూతంబులకును శరీరభూతుఁడగు వాసుదేవునియందును రవంతైనను భేదంబుగానక యందువలన సమస్తార్థసిద్ధులను బొంది, కావుననే యాకాశగమనము, మనోజవము దిరోధానము, పరకాయప్రవేశము, దూరస్థము లగువస్తువుల గ్రహించుటయు, దూరస్థము లగుశబ్దములను వినుటయు, మొదలగు యోగసిద్ధిఫలములు గలవాఁడై వర్తించియు మన స్సంతుష్టినిఁ జెందలేదు. ఇది యైదవయధ్యాయము.

అని చెప్పుచున్నశుకయోగిపలుకులు విని రా జిట్లనియె. ఓమునీంద్రా! అత్మారాము లగుయోగులు యోగాగ్నిచే సమస్త కర్మబీజంబులను దొలగించుకొందురు. కర్మబీజములు పూర్తిగ నశించుటచే వారొకవేళ యోగసిద్ధుల నవలంబించి వర్తించినను సంసారము లభింపదు. కర్మవాసనలు లేనప్పుడు కష్టము లనుభ

వించు టెట్లు? ఇట్లుండ నాఋషభుండు యోగసిద్ధిఫలము లగు నాకాశగమనాదులవలన నేల సంతుష్టినిఁ జెందలేదు? అందులకుఁ గారణము వచింపుము" నావుడు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! నీ వడిగిన ప్రశ్నము యుక్తముగానున్నది. లోకములోఁ గిరాతుఁడు మృగము తనకు వశమగునంతపర్యంతమును మృగమున కధీనుఁడైనట్లుండి, వంచించి వానినిఁ జంపుచున్నాఁడు. అట్లే మనస్సును మొదట వశమైనట్లు గానవచ్చుచున్నను. జితమనస్కులైన నొకవేళ భోగాసక్తిచే మనంబునకుఁ బరవశు లైనచో, నది వారిని స్వాధీనులనుగాఁ జేసికొని సంసారమును గల్గింపక మానదు. ఆహేతువుచే నాత్మార్థు లతిచంచలం బగు మనంబు నెంతమాత్రమును నమ్మఁజాలరు. కావున ఋషభుండు యోగప్రభావమువలనఁ గలిగినసిద్ధులకు సంతసింపలేదు. ఈయర్థమునే కొందఱుమహాత్ములు "మనస్సును విశ్వసించి ప్రవర్తించినచోఁ జిరకాలము కష్టపడి సంపాదించుకొన్న జ్ఞానమయుంబగు తపంబు నశించును గావునఁ జంచలమనంబునం దెట్టిజితేంద్రియుఁడైనను, మనంబు వశమైన దనుబుద్ధి యుంచుకొనరాదు" అని నిర్వచించియున్నారు. ఓరాజా! మనంబు నందు విశ్వాసముంచినయోగి వెంటనే కామమునకు యోగమూల మగునైశ్వర్యమును బుద్ధిహీనతచే సమర్పించుచుండును. అట్లు కామమున కవకాశము చిక్కినవెంటనే కామము ననుసరించియే క్రోధాదిశత్రువు లుదయమందును. కృతవిశ్వాసము గలయోగి మనం బా క్రోధాదులకుఁగూడఁ దగినయవకాశమిచ్చి జారకాంత జారపతి కవకాశమిచ్చి, తన్ను విశ్వసించియున్నను భర్తను జంపినచందంబున నాయోగిని సంసారమందుఁ బడవైచి మృత

తుల్యునిఁ జేయును. కామము, క్రోధము, మదము, లోభము, శోకము, భయము మొదలగునవి యంతశ్శత్రువులు. వాని కవకాశ మీరాదు. యోగమూలము లగునైశ్వర్యములననుభవింపవలెనన్న యాసక్తివలననే కర్మబంధము సంభవించుచుండును. కర్మబంధంబును గల్గించు నాయైశ్వర్యమును గామాదిమూలముగా నజ్ఞుఁడు స్వీకరింపవలెను గాని పండితుఁడెవండైన నంగీకరించునా? అందువలన ఋషభుండాయోగైశ్వర్యము నంగీకరింపలేదు. సమస్తలోకంబులకును నలంకారభూతుఁడగు నాఋషభుండు విలక్షణములచే జడునివలెఁ గానవచ్చుచు, నవధూతలక్షణములచేఁ దనయందున్న భగవత్ప్రభావమును గప్పి పుచ్చుచు, యోగీశ్వరులకు దేహత్యాగక్రమమును నేర్పుచు, దనశరీరమును విసర్జింపఁ దలంపుగలవాఁడై, యజ్ఞానతిరోహితుఁడగు ప్రత్యగాత్మను బరమాత్మకు శరీరభూత మయియున్నట్లు సాక్షాత్కరించుకొని ప్రారబ్ధము నశించుటచే దేహమును విడిచిపుచ్చెను. ఓరాజా! ఆఋషభుఁ డెచ్చట నేవిధంబున దేహమును విసర్జించెనో చెప్పెదను వినుము. ఆఋషభుఁ డిట్లు శరీరాభిమానమును విడిచినను యోగమాయావాసనవలన దేహాభిమాన మున్నట్లు తోఁపింపఁజేయుచు, నీభూమండలంబున సంచార మొనరింపఁ దలంచికొని, యొకప్పుడు కొంకణము, వంకపటము, కుటకము, నాఁబడు దక్షిణకర్ణాటదేశములకు స్వేచ్ఛచేఁ బోయి, కుటకాచలమునకు సమీపముననున్న యుపవనములందు నివసించి నోటిలో నొకఱాయి యుంచుకొని, కేశకలాపము విడి జీరాడుచుండఁగా దిగంబరుఁడై సంచరించుచుండ సమీరకంపితము లగుబొంగు వెదుళ్లవలన నుదయించినదావాగ్ని యావనంబును ఋషభుని

దేహముతోఁ గూడ దహించెను. చతురాశ్రమాతీత మగు నా ఋషభునిచరిత్రము విని కోంక వంకపటదేశముల కధిపతియగు నర్హతుఁడను రాజ ఋషభుండాచరించిన వ్రతములు శాస్త్రవిహితములని తలంచుచు, వైదికధర్మముల నతిక్రమింప నిశ్చయించి యన్నివిధములచేతను భయరహిత మగుస్వధర్మమును విసర్జించి తాను స్వయముగ ఋషభుఁడాచరించిన యాచారములను నాచరించి లోకుల కుపదేశింపఁగలఁడు. 'అతని ప్రేరణముచే జనంబు లట్లు ప్రవర్తింతురా?' అనుసందేహమువలదు. కలియుగమునం దధర్మము వృద్ధిపొందును గాన జనంబులు నిజపాపకర్మమూలక మగునజ్ఞానముచే యుక్తములు కానిపామండ వ్రతముల నాచరింపక మానరు. ఓరాజా! మునుమున్న నికృష్టులైనమానవులు దైవమాయచే మోహితులైరి. ఆమీఁద నార్హతునిబోధమువలన మఱింత మోహితులై తమతమవర్ణాశ్రమముల కనుకూలమగుధర్మవిధివలనఁ బ్రాప్తమయిననియమమును, శౌచమును సంధ్యోపాస నాదులను, విడనాడి, దేవహేళనాదిరూపము లగుకుత్సితవ్రతముల నాచరించుచు, నధర్మప్రచురమైనకలివలన సమస్తవివేకంబును నశించుటచే స్నానాదుల నాచరింపక యాచమనం బొనరింపక, శౌచవంతులై యుండక, క్షౌరాదికముఁ జేయింపక వేదములనుఁ బరమపురుషుని భక్తజనులను మిక్కిలి నిందించుచుఁ బ్రవర్తింతురు. వేదోక్తము కాకపోవుటచే నిర్మూలమైనయార్హతస్మృతిచే బోధితములగు నుపధర్మములందు నమ్మకము గల్గివర్తించుచున్నవారు తుదను నంధతమస మనునరకకూపమునకుఁ బోదురు. ఓయీ! భగవదవతార మగుఋషభుం డిట్లొనరింప వలసినయవసర మేమి ?

లోకము నిట్లు మోహింపఁజేయుట తగునా?" యని యందువేని చెప్పెదను వినుము. ఓరాజా! రజఃప్రచురులైనవారికి యోగచర్యావిశేష మగు మోక్షమార్గమును బోధించుటకే యాయవతారము స్వీకరించెను. అందుచే నతఁడట్లొనరించెను. అతని గుణప్రభావమును దెలుపుకొన్ని శ్లోకంబులుగలవు. వానియర్థము నీకు వినిపించెదను; సావకాశచిత్తుండవై వినుము. "అయారే! భూమి సప్తసముద్రములతోఁ గూడియున్నది. అది యేడుద్వీపములుగా విభక్తమైనది. ఆద్వీపము లన్నిటిలోను, జంబూద్వీపముత్తమమయినది. దానియందున్న నవవర్షములలోను, భారతవర్షము పుణ్యప్రదమైనది. సంతత మందలిజనులు వాసుదేవుని యవతార మగుఋషభుని మంగళదాయకము లగుయుక్తకర్మములను గానముచేయుచుండ నాభారతవర్ష మేల పుణ్యప్రదము కాదు? దేనియందుఁ బురాణపురుషుఁడగునారాయణుఁడు ఋషభుండవతరించెనో, యాప్రియవ్రతవంశము లోకమున విమలకీర్తిసంపన్నమై యొప్పుచున్నది. ఆఋషభుఁడాదిపురుషుఁడే. అతఁడు మోక్షహేతుకము లగుధర్మముల నడపెను. అతఁడు యోగప్రభావజన్యము లగునాకాశగమనాదిశక్తులు తమంతఁదామే సేవింపవచ్చుచున్నను నవి యనిత్యములని తిరస్కరించె. అట్టిశక్తుల నత్యాదరముతో నపేక్షించుయోగు లాఋషభుని నియమమును మనంబుచేతనైన ననుసరింప సమర్థులెట్లు లగుదురు?" అని యివ్విధంబున లోకులందఱును నాఋషభునిఁ గొనియాడుచుందురు. ఓనరేంద్రా! సమస్తవేదములకును, లోకములకును, దేవతలకును, బ్రాహ్మణులకును, గోవులకును, గురువయిన ఋషభునిచరిత్రము పవిత్రమైనది. ఇది సమస్తదుశ్చరి

త్రంబులను నశింపఁజేయును. ఇది యుత్కృష్టమంగళములకుఁ బ్రధానస్థానము. క్రమముగా వర్ధిల్లెడు శ్రద్ధచే సంతతమేపురుషుఁడీ చరితమును వినుచున్నాఁడో యెవండు దీనిని వినిపించుచున్నాఁడో. యాయిరువురికిని భగవంతుఁ డగువాసుదేవుని యందవ్యభిచరితము కానిభక్తియుద్భవించుచున్నది. ఆభక్తివలన సమస్తమును సాధింపఁబడుచున్నది. ఆభగవద్భక్తిపరమాత్మానుభవము నెడిసుధారసమునకు నిలయమైనది. విద్వాంసు లాభక్తిసుధాపయోనిధియందు సంసారతాపమువలనఁ దపింపఁబడిన యాత్మలను సంతతమును దడిపి యాతాపములఁ దొలంగించికొని తజ్జనిత మగునిరతిశయానందము నంది, పరమపురుషార్థరూప మగు మోక్షఫలమును సైతమును మిక్కిలి యాదరింపరు. వారు భక్తివలననే సమస్తపురుషార్థములను బొందుచున్నారు. ఓరాజా! తాదృశభక్తిని మించినవస్తువు వేఱొకటి లోకమందు లేదు సుమీ? ఇట్లు భక్తివలన సర్వార్థములును లభించుచున్నవి. కాని యాభక్తిమాత్రము సులభసాధ్యము గాదు. ఓరాజా! సీతాత లగుపాండవులకును, యాదవులకును, శ్రీకృష్ణుఁడు దైవమై, ప్రియుఁడై, పాలకుఁడై, హితోపదేష్టయై వర్తించుచుండెనుగదా? పెక్కేల? పాండవులకుఁ గింకరుఁడై దూత్యాది కార్యంబులు సైతమత్యాదరంబున నొనర్చెఁగదా! అట్లు శ్రీకృష్ణుఁడు వశంవదుఁడైనట్లు వర్తించినను, పాండవాదులకును నిత్యము సేవించుతక్కిన వారికిని ముక్తియోగమునొసంగెనుగాని భక్తియోగము నొసంగలేదు. దీనివలన ముక్తికంటెను భక్తియోగము దుర్లభమైనట్లు స్పష్టమగుచున్నదికదా! సర్వకాలములం దనుభూత మగుస్వస్వరూపము లభించుటచే నితరపురు

షార్థములం దాశ లేనివాఁడై పాపకర్మాచరణముచే శ్రేయస్సు నందు బ్రవేశింపనిబుద్ధి గలదీనులను గనికరించి సంసారభయ నివర్తక మగుస్వరూపజ్ఞాన ముపదేశించినవాఁ డెవఁడో అట్టి ఋషభునకు నమస్కారములు. ఇది యాఱవయధ్యాయము.

"ఓరాజా! పరమపవిత్ర మగుఋషభచరిత్రమును సాంత ముగాఁ జెప్పితిని. ఇఁక నతనిపుత్రుం డగుభరతునివృత్తాంత మును జెప్పెదను వినుము. ఆభరతుఁడు భాగవతోత్తముఁడు. భగవంతుఁ డగుఋషభునిచే నతఁ డవనీతలపరిపాలనార్థము నియుక్తుఁడై, జనకాజ్ఞను దలధరించి భూతలమును బాలించుచు విశ్వరూపునికుమారిక యగుపంచజనిని బెండ్లియాడెను. అనం

భరతోపాఖ్యానము.

తర మాభరతుఁ డామెయందు దామసాహంకారము శబ్దస్ప ర్శాదులనుఁబోలె నైదువిధంబులచేతను, దనకుఁ దుల్యు లయి సౌందర్యవంతు లైనయైదుగురఁ బుత్త్రులను బడసెను. వారు సుమతి,రాష్ట్రభృతుఁడు,సుదర్శనుఁడు,ఆవరణుఁడు, ధూమ్రకేతు వనునామములు గలవారు. ఓరాజా! భరతుఁ డీవర్షమును బాలించుటచేతనే సుమీ దీనికిభారతవర్ష మను పేరు లభించినది. సమస్తవిషయములను దెలిసినయాభరతుండు తాను దనధర్మము ననువర్తించుచుఁ బ్రజలను దత్తద్వర్ణోచితధర్మములందు నియో గించుచుఁ దండ్రివలెను,దాతయగునాభివలెను, బ్రజానురంజక ముగాఁ బుడమిఁ బరిపాలించెను. అనంతర మతఁడు దేవపూజా రూపము లగుయజ్ఞములను, దేవతలకు ద్రవ్యత్యాగరూపము లగుక్రతువులను బెక్కింటినొనర్చి పరమపురుషు నారాధించెను.

మఱియు నతఁడు ప్రకృతు లనఁబడు నాగ్నేయేష్టులను, వికృతులు నాఁబడుసౌర్యేష్టులను శ్రద్ధాళువై యొనరించి భగవదనుగ్రహ మును సంపాదించెను. ఆభరతుఁడు లోపింపనియజ్ఞసాధనము లును, క్రియాకలాపములును, గలిగి నానావిధములుగాఁ బ్రవృత్తము లగుయాగాదులందుఁ జాతుర్హోత్ర మనఁబడుకర్మకలా పము తత్తదనుగుణముగాఁ బ్రవర్తించుచున్నుచేసి యాగాదిసాధ్య మగుఫలమును యజ్ఞపురుషుఁ డగుపరమపురుషునకు సమర్పించి యాయామంత్రములాయాదేవతలనామములచే నొప్పుచున్నను నవి యన్నియు నాయింద్రాదుల కంతరాత్మ యగు వాసుదేవుని యందే పర్యవసన్నము లగుటచే నాయామంత్రములు వాసు దేవమంత్రములుగాను, భావించుచుఁ దనచాతుర్యముచే సమస్త కర్మవాసనలను దొలగించుకొని, యధ్వర్యులు హోమద్రవ్య ములఁ గొని యింద్రాదుల నుద్దేశించి వేల్చుచుండ నాయింద్రా దులను బరమపురుషుని యవయవములుగా ధ్యానించుచుండెను. ఇట్లు భరతుఁడు భగవదారాధనరూప మగు కర్మకలాపము నొనరించుచు, నందువలన నిర్మలాంతఃకరణుఁడయ్యెను. అంత నాభరతునకు హృదయాంతర్వర్తి యగుజీవుఁడు శరీర ముగా గలవాఁడును, భగవంతుఁడును, సర్వమున కంతరాత్ముఁ డై వెలయుచున్నవాఁడును, మహాపురుషాకారము గలవాఁ డును, శ్రీవత్సము, కౌస్తుభము, వనమాల, శంఖము, చక్రము, మొదలగువానిచేఁ బ్రకాశితుండును, నగుపరబ్రహ్మమును దన నిర్మలహృదయమందుఁ బ్రకాశించుచుండ నతనియందు సునిశ్చ లమై, దినదినాభివృద్ధి గలుగుభక్తి యుదయించెను. ఇట్లు భర తుండు పదివేలసంవత్సరములపర్యంతమును సత్కర్మము లాచ

రించి, తాను రాజ్యభోగాదు లనుభవింపవలసిన సమయమతిక్ర మించెనని నిశ్చయించి వంశపారంపర్యముగ లభించి తనచేనను భూత మగుధనంబును బుత్త్రులకు యథాక్రమముగఁ బంచి యిచ్చి, సకలసంపదలకును మూలభూతమగు తనమందిరంబును విడిచి పులహమహర్షి కాశ్రమ మగు సాలగ్రామక్షేత్రంబున కరి గెను. ఓరాజా! ఆపులహాశ్రమముమిక్కిలి పవిత్రమైనది. అందు నివసించి యున్నభక్తజనుల కిష్టమును భగవంతుఁ డగువాసు దేవుండు స్వేచ్ఛారూపమును ధరించి ప్రత్యక్ష మగుచుండును. అందుఁ జక్రనది యనుతరంగిణి ప్రవహించి సమస్తప్రదేశము లను బవిత్రీకరించుచున్నది. భరతుఁ డాయాశ్రమమును బొంది యసహాయుఁడై, వివిధము లగుకుసుమములచేతను, జిగుళ్లచే తను, దులసీదళములచేతను, జలముచేతను, కందమూలాదినైవే ద్యములచేతను,భగవదారాధన మొనర్చుచు, విశుద్ధమగునాహా రమునుఁ గొనుచు, విషయాభిలాషనుండి మరలి, యింద్రియ నిగ్రహముఁగలిగి, ప్రీతిరూప మగుభగవద్భక్తిని బొందెను. ఇట్లు క్రమంబుగా నభివర్ధిల్లిన పరమపురుషపరిచర్యచే నాభర తునకు నిరతిశయకీర్తి యగుభగవంతునియందు మిక్కలి యను రాగముద్భవిల్లెను. ఆయనురాగాతిశయముచే నతనిహృదయము ద్రవింపఁజొచ్చెను. ఆనందాతిశయముచేనతని దేహమందుఁబుల కాంకురంబులుప్పతిల్లెను.ఉత్కంఠాతిశయమువలనఁగల్గినయా నందబాష్పములచే నేత్రంబులు నిరుద్ధంబులయ్యె. ఇట్లా భర తుఁడు నిరతిశయప్రీతివిషయుఁ డగుభగవంతునియరుణము లగు చరణారవిందములనవరతమును ధ్యానించుటచేవర్ధిల్లినభక్తియో గానందమనెడి లోఁతగుహ్రదమం దతనిబుద్ధినిమగ్నమై యుండు

టచే నతఁడు తా నొనరించుచున్న భగవత్పూజను మనంబులో స్మరించుకొనలేదు. ఆభరతుఁ డట్లు భగవద్భ్రీశములను జేయుచు లేడిచర్మమునే వస్త్రముఁగా ధరించి, ప్రతిదినంబును త్రికాలము లందును దానంబులాడుటచే నార్ద్రములై, గోరోచనవర్ణమున నొప్పుకుటిలము లగు కేశకలాపముచేఁ బ్రకాశించుచు సూర్యుఁ డుదయించుచుఁ దానును లేచి సూర్యాంతరాత్మ యగుభగవం తునిఁ దెలుపు ఋక్కులందుఁ జెప్పఁబడినట్లు ధ్యానముచేయుచు, "ఎవఁడు సంకల్పరూప మగుజ్ఞానముచేఁ జిదచిదాత్మక మగు ప్రపంచములు సృజించెనో, యెవఁడుస్వశరీరకుఁడై నజీవునిమూల మున నాప్రపంచమునందుఁ బ్రవేశించి,శబ్దాదివిషయములను గో రుచుఁ గర్మఫలంబుల ననుభవించుచున్నజీవునకు ద్రష్టయై యు న్నాఁడో, యెవఁడులోకప్రసవమునకుఁగారణభూతుఁడో,వాఁడా పరమేశ్వరసంబంధియును,బ్రకృతిమండలమునతిక్రమించినదియు నగుతేజోమయరూపమును బొందుచున్నాఁడు" అని యిట్లు పలి కెను. ఇది యేడవయధ్యాయము.

ఓ వసుంధరాధిపా! ఆభరతుఁ డొకనాఁడుచక్రనదియందుఁ దానంబులాడి నిత్యనైమిత్తికకర్మము లాచరించి, ప్రణవములు జపించుచునానదీతీరమున మూఁడునిమిషములకాలము కూర్చుం డెను. ఆసమయంబున నొకయాఁడులేడి దగ గొని యన్నదీజ లంబులఁ ద్రావఁ దలంచి తత్సమీపంబున కసహాయయై వచ్చి జలముత్రావుచుండఁగా నచ్చటికి మిక్కిలి దాపున భయంకర మగుసింహనాదము వినవచ్చె. అంత నాసినాదమును విని స్వభా వముచేతనే భయశీలయై, చంచలదృష్టి గల యా యాఁడులేడి

904B

905. నదీతీరమున జింక సింహగర్జనముచే గర్భమును స్రవించుట; భరతుఁడు దాని నెత్తికొనుట.

సింహముఖభయంకరధ్వని వినుటవలన నుతింత వ్యాకులహృదయ యై తొంటికంటెఁ జలించుచున్న నేత్రములు గలదయి దప్పితీర్చుకొనకయే, యానదిని దాఁటి పోవుచుండెను. ఆ సమయంబున బూర్ణ గర్భముతోనున్న యాలేడిగర్భము, స్వస్థానమునుండి కదలి ప్రవాహమునందుఁ బడెను. గర్భపాతముచేతను, నదీతరణముచేతను, భయముచేతను, బీడితయగునాలేడి పర్వ్వడియొక కొండగుహను జేరి యాయాసమునఁ గ్రిందఁబడి మృతినొందెను. భరతుఁ డట్లు ప్రవాహమునఁబడి కొనిపోఁబడుచున్న యాలేడి పిల్లనుజూచి తల్లి మృతినొందె ననియు,దండ్రి మొదలగు బంధువులచే విడువఁబడినదనియు, దానియందు దయవహించి హస్తముచే దానిఁ బట్టికొని, తనయాశ్రమమును బొందించెను. అనంతర మాభరతుఁ డాలేడిపిల్లయందుఁ దనదనెడియభిమానముంచి ప్రతిదినమ్మును దాని కాహారాదు లొసంగి పోషించుచు వ్యాఘ్రాదులనుండిరక్షించుచు మేనిదురదను దొలంగించి సంతసింపఁజేయుచు, చుంబనాదులచే దాని లాలించుచు, వర్తించుచుండె. ఇట్లతఁడు సంతతంబునుం దానిఁ బెంప నాసక్తుఁడై యుండుటంజేసి భగవత్పరిచర్యాదులును, దనశౌచాచారాదులును, నహింసాదులును, బెక్కేల? సమస్తధర్మములును బ్రతిదిన మొక్కొక్కటిచొప్పునఁ గొన్ని దినములరుగునప్పటికి ధర్మములన్నియు నశించెను. ఆభరతుఁ డాలేడిపిల్లను జూచినప్పుడు, తనమనంబున "అక్కటా! పాపము. ఈలేడిపిల్ల కాలచక్రవేగమువలన జాతి నేలఁబడినది. తనమందను విడిచిన దగుటచే మిక్కిలిదైన్యము పొందియున్నది. ఇదినన్ను శరణుఁజొచ్చినది. ఇది నన్నునేతండ్రినిగాను,దల్లినిగాను,బంధువులనుగాను దలంచు

కొనుచున్నది. ఇది తనసంఘమును నమ్మక నన్నునే నమ్ముచు న్నది. ఇది నన్నునే రక్షకునిఁగాఁ దలంచికొనుచున్నది. నాకంటె వేఱొకరక్షకుని నెఱుఁగదు. ఇట్లన్నివిధముల చేతనునన్నునే శరణమని భావించుచున్న యీలేడిపిల్లను బోషించుటయును, రక్షించుటయును, సంతసింపఁజేయుటయును, లాలించుటయును, నాకవశ్యాచరణీయములు. ఇందువలన నాకార్యములు నశించుచున్నవని కోపము వహింపక దీనిఁ బోషించుట నాకు విహితము. ఇంతియ కాక శరణాగతులను దిరస్కరించుట పండితులకుఁ దగదు. మఱియునది పాపజనకము కాక మానదు. లోకములోఁ బరోపకారశీలురును, శాంతస్వభావులునునగు పండితులు దీనులందు దయయుంచి, శరణాగతరక్షణమువిషయమై యెంత గొప్పవైనను స్వప్రయోజనంబులను విడువకమానరు" అని యిట్లు తలంచుకొనుచు, దానియందత్యాదరము కలవాఁడా యెను. అదిమొదలతఁడు ప్రతిదినంబును, దానితో నొకచో నుపదేశించుచుండెను. దానితోఁగూడవిహరించుచుండెను. దానితోఁగూడఁ గందమూలాదులను దినుచుండెను. ఇట్లాభరతుఁడు లేడిపిల్లయందధిక స్నేహముకలవాఁడాయెను. ఓరాజా! భరతుఁడా లేడిపిల్లయందధిక స్నేహము గలవాఁడగుటచే, నొక్కొక్కప్పుడు తాను, దర్భలను, బుష్పములను, జలమును సంపాదించుకొనఁ బోవలసినప్పుడు వృకాదులవలన నపాయము సంభవించునేమో యని శంకించుచు నామృగకిశోరముతోడనే వనమందుఁ బ్రతిమార్గమందును, దన వెనువెంటఁ ద్రిప్పుకొనుచుఁ బోవునప్పుడా లేడిపిల్ల, సౌకుమార్యముచేఁగాని ముగ్ధత్వముచేతఁగాని తనతోరాక వెనుకఁబడినచో, నాభరతుఁడు ముందున కరుగ

సమర్థుఁడు కాకుండెను. అది యెప్పటికిని రానప్పుడు దానిఁ దన స్కంధమున నిడికొని యింటికి వచ్చుచుండెను. మఱియు నతఁ డత్యాదరమునఁ గూర్చున్నప్పుడు తొడపై నిడికొనియు, శయనించినప్పుడు ఱొమ్మునందు శయినింపఁ జేసికొనియు లాలనచేసి యధికముదమునందెను. ఇంతియ కాక యాభరతుఁడు నిత్యనైమిత్తికాదిక్రియలు నెఱవేర్చుకొనునప్పుడు నెడనెడ లేచి యా మృగశిశుకమునుజూచి మనంబున మిక్కిలి సంతసించి, దాని నుద్దేశించి "ఓమృగకిశోరమా! సర్వకాలములందును సర్వదేశములందును, నీకు శుభ మగుకాక" అని యాశీర్వచనము లిచ్చుచుండును. అట్టిసమయములం దామృగశిశువు కానరానిచో నతఁడు మిక్కిలి భయపడుచు, ధనముగోల్పోయిన వానిచందంబున దీనుండై దుఃఖించుచు నాలేడిపిల్లయెడఁ బాటువలన డెందంబున నమందసంతాపము ననుభవించుచు నధికమగుమోహమును జెంది యిట్లు పరిదేవించుచుండును. "అకటకటా! పాపము! ఈమృగశిశువు మిక్కిలిదయనీయమైనది. నేను వంచకుఁడగుకిరాతునిరీతిని గఠినచేతస్కుఁడనై నిర్భాగ్యుఁడనై దుష్టుఁడనై వర్తించితిని. నేను దానిరక్షణాదికము నాలోచింపకుండ నుండినక్రూరుండను. నాయందధికవిశ్వాసము గలయామృగశాబకము స్వబుద్ధిచేతనైనను, సజ్జనునిచందంబున మగుడ నాయాశ్రమంబునకు వచ్చునా? మృగశిశువు దైవముచే రక్షింపబడుటచే వృకాదులవలన నపాయము లందక నాయాశ్రమసమీపమునందు క్షేమముతో లేఁతపచ్చికను దినుచుండఁగాఁ జూడఁ గలుగుదునో? అయ్యయో! ఎంతకష్టము! వృకములుగాని యడవికుక్కలుగాని వరాహాదులుగాని వ్యాఘ్రాది క్రూరజంతువు

లుగాని నామృగశిశువును భక్షించి యుండవుగదా? అకటా! సకలలోకక్షేమముకై యుదయించిన వేదస్వరూపుఁడగుసూర్య భగవానుఁ డస్తమించుచున్నాఁడే ? నాకునిక్షేపమువంటి యా మృగశిశువు విప్పటికినిరాలేదేమి? ఆమృగకిశోర మనెడిరాకుమా రుఁడు నానావిధములును, మనోహరములును నై చూడఁదగిన మృగ వినోదములచేతను, నుపచారములచేతను నాదుఃఖంబు తొలంగునట్లు సమీపమునకువచ్చి నాకు సుఖము కల్గించునా? తనతోఁగూడ నేనాడుకొనుచున్నప్పుడు పరిహాసమునకై మిథ్యా సమాధినవలంబించి కన్నులు నిమీలించి యుండఁగాఁ బ్రణయ కోపమునువహించి యామృగశిశువు భయపడుచు జలబిందువలె మృదువయిన శృంగాగ్రముచే నన్ను మాటిమాటికి నిర్బాధక ముగా రాయుచుండునే. అట్టిమృగశిశువు మగుడ నాకుఁ గన్పిం చునా? నేను హోమద్రవ్యాదులను దర్భలం దుంపఁగా నది వచ్చి చాపలమున నపవిత్రముగాఁజేయుచుండునే. అప్పుడు నేను గోపింపఁగాఁ దా నాటలాడక చరణాదీంద్రియములను గదల్పక ఋషికుమారునివలె వర్తించుచుండునే. అట్టినాగారాబుమృగ శిశు వేల రాలేదో? యనివిలపించుచుఁ బర్ణశాల వెలువడి పైకి వచ్చి యామృగశాబకపాదన్యాసములచే నంకిత మగుభూతలం బును గాంచి యిట్లనుకొనును. 'అయారే! తపస్వినియగునీభూమి యెట్టితప మాచరించెనో కదా? ధనము గోల్పోయినవానికి ధనమార్గమును జూపుచున్నట్లుగా, సూక్ష్మములును సుందరము లును, మంగళప్రదములును, కఠినములును, నగునామృగశాబక ముడెక్కలచేఁ జిహ్నిత మగునీభూమి, దానిజాడలను నాకు నివే దించుచు, నాకధికసంతస మొనగూర్చుచు, దానిపాదచిహ్నములు

నలంకారములవలెఁ దాల్చుచు, *స్వర్గాపవర్గములఁ గోరు బ్రాహ్మణులకు యజ్ఞప్రదేశమును సమకూర్చుచున్నది. మృగపాద చిహ్నాత మగునీభూమి యెంతయుపకారము చేయుచున్నది!' అని యిట్లు భరతుండు వచించి, యుదయుంచిన చంద్రునిఁ గాంచి, "ఓహో! తల్లి లేనిలేడిపిల్ల సింహాదిక్రూరజంతువులభయముచే నాయాశ్రమమునువిడిచిపోవుచుండఁగా దీనవత్సలుఁడయిన చంద్రుఁడు దానిఁ జేరఁదీసి దయతో రక్షించుచున్నాఁడుకాఁబోలు!" నని వచించుచుండును. మఱియు నతఁడు చంద్రకాంతిస్పర్శ మనుభవించి "ఆమృగశాబకవియోగ మనెడిదావానలము ప్రబలి నాహృదయసరసిజము వాడించుచున్నను నెట్లో సహించి మృగశిశువును వెదకెడినా కధికాయాసము జనించుచుండఁగా నీచంద్రుఁడు. శీతలములును ననురాగవర్ధకములును, వదనసలిలమువంటిదగు తనసుధామయకిరణములచే దానిఁ దోలంగించి నా కుపకార మొనర్చుచున్నాఁడు" అని మాటిమాటికిఁ బలుకుచుండును.ఓరాజేంద్రా! ఆభరతుఁ డిట్లు పలువిధము లగుమనోరథములచే నాకులచిత్తుఁడై యామృగశాబక మనెడిప్రారబ్ధకర్మము విఘ్నము కల్గించుటచే, జ్ఞానయోగారంభమునుండియు, వర్ణాశ్రమోచితమగుకర్మయోగరూపతపంబునుండియు.భగవదారాధనరూపమగుభక్తియోగమునుండియుఁ బరిభ్రష్టుండయ్యెను. ఓరాజేంద్రా! ప్రారబ్ధకర్మము భరతుని నెట్టిస్థితికిఁ దెచ్చినదో చూచితివా? అందులకుఁ బ్రారబ్ధమే కారణము. కానిచో భర

---

* ఇందులకుఁ బ్రమాణము. 'శ్లో. యస్మిన్దేశే కృష్ణమృగ స్తిష్ఠ ర్తాన్నిబోధత.' అని చెప్పఁబడుటచేఁ గృష్ణమృగ మున్నభూమి మిక్కిలి పవిత్రమైన దనియు, యాగార్హమయిన దనియుఁ దలంపవలయును.

తునికి జాత్యంతర మైన లేడిపిల్లయందంతయాసక్తి గల్గునా ? అతఁడు మొదట మోక్షమునకు విరోధు లని విడువఁ దరము కానికుమారులనే విడిచిపెట్టెను. ఇట్లు స్వగర్భవాసజాతు లగు వారిని విడువఁగల్గినను, నితరజాతి దగుమృగశాబకమును విడువ లేకపోయెను. ఇందులకుఁ బ్రారబ్ధము కాక మఱేది కారణమై యుండును ? ఈయంతరాయమువలన యోగారంభము పూర్ణముగా నశించినను దెలిసికోలేక, యామృగశిశువుపోషణాదిక మనవరత మొనర్చుచుఁ దన్ను మఱచిపోయి ప్రమత్తుఁడై యా భరతుఁడు వర్తించుచుండఁగాఁ, దీవ్రవేగముకలిగిదురతిక్రమమై మూషికబిలమును సర్పరాజముంబోలె మృత్యువు సమీపించి వచ్చెను. ఆమరణసమయమునను నాభరతుఁడు తనపార్శ్వమందు వర్తించుచున్న మృగమునాత్మజునింగాభావించి తనదనెడియభిమాన ముంచి దానియందే మనంబునుసక్తముగావించి మృగముతోఁ గూడ దేహవిసర్జనముఁ జేసి పూర్వజన్మానుస్మృతి నశింపకపోవు టచేఁ బ్రాకృతజనునివలె మృగశరీరమును బొందెను. * అంత్యకాలమందు మృగమును స్మరించుచు దేహమును విసర్జించుటచే మృగశరీరమునే పొందెను. ఓరాజా! అతఁడట్లు మృగత్వమును బొందినను బూర్వజన్మమందొనర్చినభగవదారాధనప్రభావముచేఁదనకు మృగత్వము వచ్చుటకు మృగాసక్తతయే కారణమని భావించి మనంబున మిక్కిలిపరితాప మొందసాగె. "అక్కటా! జ్ఞానవంతులమార్గమునుండి నేనుఁ బరిభ్రష్టుండ నైతిని. ఎంత కష్టము! ఎంతకష్టము! ఆహా! నేనుఁ బూర్వము సమస్తసంగము

* ఇందులకుఁ బ్రమాణము. శ్లో. యంయంవాపి స్మరన్భావం త్యజత్యంతే కళేబరం। తంతమేవైతి కౌంతేయ సదా తద్భావభావితః॥ అని భగవద్గీత

లను విడిచి విజన మగుపుణ్యారణ్యమే శరణ మని తలంచుకొని జితేంద్రియుండనై భగవంతునికథలను వినుచు,నతని మననము చేయుచు, నుతించుచు, స్మరించుకొనుచు, నారాధించుచు,సర్వ కాలములందును సమస్తభూతముల కంతరాత్మ యగువాసుదేవ భగవానునియందుఁ బొందుపఱిచి, ఏమనంబును విషయముల నుండి మఱలించితినో, యామనం బిప్పుడు మృగాసక్త మగుటచే యోగభ్రష్టమైనది." అని యిట్లు భరతుండు మిక్కిలి పశ్చాత్తాపము నొంది, తనతల్లి యగుమృగిని విడిచి కాలంజర మనుపర్వతమునుండి శాంతిప్రధాను లగుమునులకుఁ బ్రియమై భగవత్ప్రాప్తికి స్థానమై సాలగ్రామ మనుపేరు గలపులహాశ్రమమునకుఁ బోయెను. అనంతర మచ్చటఁ దా నేకాకియై మృగదేహావసానకాలమును బ్రతీక్షించుచు, సంగమునకు మిక్కిలి భయపడుచు, నెండినయాకులను మాత్రమే భక్షించి కాలమును బుచ్చుచుఁ దనకు మృగత్వము లభింప హేతు వగుప్రారబ్ధము నశింప నెదురుసూచుచు, నదీజలమందుఁ బ్రవేశించి సగము వఱకు మునిఁగి, మృగశరీరమును విడిచిపెట్టెను. ఇది యెనిమిదవ యధ్యాయము.

ఓరాజా! ఆంగిరసగోత్రమందుఁ బుట్టినవారిలో శ్రేష్ఠుఁడగు నొకద్విజవరుండు కలఁడు. అతఁడు శమదమాదిగుణములు కల వాఁడు. అతఁ డింద్రియనిగ్రహముచేతను, బహిరింద్రియనిగ్రహముచేతను, ననశనాదిరూప మగుతపంబుచేతను, వేదాధ్యయనముచేతను, దానముచేతను, శీతోష్ణాదు లగుద్వంద్వముల సహించుటచేతను,సంతోషముచేతను,వినయముచేతను, శాస్త్ర

జన్య మగుజ్ఞానముచేతను, ననూయారాహిత్యముచేతను, జ్ఞాన
యోగముచేతను, బ్రహ్మానందానుభవరూపమగుభక్తియోగము
చేతను, మిక్కిలి ప్రఖ్యాతి వహించెను. ఆముని కిరువురుభార్యలు
కలరు. వారిలోఁ బెద్దభార్యయం దతనికిఁ దనతో సమానమై,
వేదార్థశ్రవణము, సత్స్వభావము, సౌందర్యము, గొప్పతనము,
మొదలగుగుణములు గలతొమ్మండ్రుపుత్త్రులు పుట్టిరి. ఆ విప్రు
నికి రెండవభార్యయం దిరువురు కవలపిల్లలు పుట్టిరి. ఆమిథున
ములో మగశిశువు పరమభాగవతోత్తముఁ డగుభరతుఁడె.
అతఁడు మొదట రాజర్షియై, భక్తాగ్రగణ్యుఁడై, ప్రారబ్ధకర్మ
వశమువలన మృగరూపమునొంది, తత్కర్మమవసానమునొంది
నెంటనే మృగశరీరమునువిడిచి, విప్రుఁడై యాంగిరసున కుద
యించెను. అతని కడియే కడపటిజన్మము. భరతుఁ డట్లు విప్ర
జన్మము నొందియు, భగవదనుగ్రహమువలనఁ బూర్వజన్మజ్ఞా
నము గలవాఁ డగుటచే, సోదరాది సంబంధంబువలనఁ దనకుఁ
దొంటివలెనే యనర్థము సంభవించునేమో యని భయపడుచు
గర్మబంధవిధ్వంసకము లగు, భగవత్కథాశ్రవణము, స్మరణము
తద్గుణకథనము మొదలగు సత్కర్మములను మాత్రమే యొన
ర్చుచు, భగవంతుని పాదపద్మములు మనంబున నిలిపి ధ్యానిం
చుచు, లోకమునకు వెఱ్ఱివానివలెఁ గానవచ్చుచుండెను. ఆ
ఆవిప్రుఁడు వెఱ్ఱివానివలెఁ గానవచ్చుచున్నను నావిప్రునికిఁ
బుత్త్రప్రేమచే నతనియం దాదరముగలిగి, తండ్రి యుపదేశము
వలననే పుత్త్రుండు శిష్టుండు గావలయునని తలంచి, స్నాతకము
వఱకుఁ గలకర్మంబుల నన్నింటిని యథావిధిగా నొనర్చి యుప
నీతునకు విహితములు కాకపోయినను, శౌచాచమనాదికర్మ

నియమములను నేర్పెను. మఱియు నాబ్రాహ్మణుండు పితృ సన్నిధియె యధ్యయనమునకుఁ దగిన దని తనకుమారునికి వేదము చెప్ప నిశ్చయించి, భూర్భువరాదు లగువ్యాహృతులతోఁ గూడి, యోంకారము మొదటఁ గలదియుఁ ద్రిపదయు నగు గాయత్రిని వసంతగ్రీష్మర్తువులు, నాలుగుమాసములు చెప్పియు, నతనికి వచ్చునట్లు చేయలేకపోయెను. ఇట్లావిప్రుండు తనపుత్త్రు నియందధికానురాగ ముంచి, బ్రహ్మచర్యావలంబికి వలసిన శౌచాచమనాదులును, నధ్యయనము, గురుశుశ్రూషయు, నగ్నిహోత్రవిధియు మొదలగుసత్కర్మములన్నియుఁ, దనపుత్త్రున కలవఱుపఁ దలంచి, దురభిమానవంతుఁడై పుత్త్రునకు నేర్పియు, మనోరథసిద్ధి నొందలేక, వర్తించుచునంతలో నప్రమత్త మగు మృత్యువుచే గ్రస్తుండయి గృహమునందే మృతినొందెను. ఆ బ్రాహ్మణుండు కాలధర్మము నొందుటం జూచి యతని రెండవ భార్య తనకవలపిల్లలను, సవతి కధీనులను గావించి సహగమనం బొనర్చి పతిలోకమున కేఁగెను. తల్లిదండ్రులు పరలోకమున కేఁగినతరువాత గేవలముకర్మావబోధక మగువేదత్రయమునందే స్థిరబుద్ధులగునతనిపుత్త్రులు నతనిప్రభావము నెఱుంగనివారై యతఁడు జడుం డని తలంచి తండ్రివలెయుక్తకర్మాదులను నేర్ప మానుకొనిరి. ద్విపాత్పశువు లనఁబడు నాయూరిజను లాజడ విప్రునిఁజూచి 'యున్మత్తా!' యనియు, 'జడుఁడా!' యనియు, 'ఓ చెవిటివాఁడా!' యనియుఁ బిలుచుచుండ విని యతఁ డందులకుఁ దగినవిధంబునఁ బ్రవర్తించుచుండెను. మఱియు నతఁడు, నిత్యమై పుణ్యాపాపాదినిమిత్తరహితమై, సిద్ధమై, దోషాదిరహితమైయున్న జ్ఞానానందమే స్వరూపముగాఁ గలవాఁ డగుటచేతను, శీతో-

ష్ణాది ద్వంద్వములవలనఁ గల్గుసుఖదుఃఖాదులచేఁ బ్రయుక్త
మగు దేహాత్మాభిమానము లేనివాఁ డగుటచేతను, నెట్టిపనులవల
నఁగాని, సంప్రాప్తమయినయన్నాదికము స్వల్ప మైనను, నధిక
మయినను, గుత్సిత మయినను, నింద్రియప్రీతికై కాక, కేవ
లముప్రారబ్ధక్షయమునకు హేతు వగు దేహమును ధరించుటకు
మాత్రమే భక్షించుచుండెను. ఇంతేకాక యావిప్రుండు శీతము
నందును, నాతపమందును, వర్షములందును, మహోక్షమువలె
శరీరమును వసనాదులచే నావరించుకొనక ప్రవర్తించుచుఁ బరి
పుష్టిఁజెంది కఠినములై యున్నసర్వావయవములతో నొప్పుచు
నేలపై శయనించుటచేతను, నభ్యంగనాదులు లేకపోవుట
చేతను, దట్టమగుమాలిన్యముచే బ్రహ్మతేజస్సు తిరోహితము
కాఁగా, బాహ్యమలముచేఁ బ్రకాశింపని మహారత్నమున కెన
వచ్చుచుఁ, గుత్సితవస్త్రము నొకదానిని మొలయందుఁ దాల్చి,
మిక్కిలి మలినమయినజన్నిదముచేత ద్విజన్ముఁడని గుఱితింపఁ
బడుచు, యోగీశ్వరప్రవర్తనము లెఱుంగనియవివేకులచే నిందిం
పఁబడుచు, గాలము పుచ్చుచుండెను. అతఁడు కూలివలన నాహా
రాదికమును గోరుచున్నవాఁ డగుటచే సమస్త కార్యములను
జేయుచుండెను. ఒకప్పుడు తనసోదరుల ధాన్యక్షేత్రములను
జక్కఁజేయఁ బ్రేరితుఁడై పోయి యక్కార్య మొనర్చుచుం
డెను. కాని యిచ్చట బురదతీయుటవలన క్షేత్రము సమమగు
నని కాని, యిట బురదతీసిన విషమమగునని కాని, యెఱుం
గఁడు. ఇట్లు ప్రతిదినమును శ్రమపడుచుఁ దనసోదరులు పెట్టిన
స్వల్పాహారమును దినుచుండెను. అంతతో దేహధారణ చేయఁ
జాలనప్పుడు నూఁకలను, దెలికపిండిని, నూకను, నులవలను, మిను

ములను, వంటపాత్రలం దంటి మాఁడియున్న యన్నమును సుధా రసతుల్యులముగ నెంచికొని తినుచుండెను. ఓపరీక్షిన్నరేంద్రా! ఆభరతునియద్భుతచరిత్ర మొకటికలదు చెప్పెద. సావధానచిత్తుండ వయి వినుము. ఆకాలమున నొకచోరనాయకుఁడు కలఁడు. వాఁ డనపత్యుఁడై తనకు సంతానము గల్గినచో భద్రకాళికి నరబలియిచ్చెదనని సంకల్పించుకొనెను. అంతఁ గొంతకాలమునకు వానికిఁ బుత్త్రుఁడు గలిగెను. అప్పుడు వాఁడు తన యనుచరులను బిలిచి "దైవవశమువలన లభించినయొకపురుషునిఁ గొనిరం" డని యాజ్ఞాపించెను. అతని యనుచరులును బురుమపశువునిమిత్త మంతటను బరిభ్రమించుచుఁ గటికిచీఁకట్లుకు నిలయమగురాత్రియందుఁ గానలేక మగిడివచ్చుచు, వీరాసనస్థితుఁడై మృగవరాహాదులనుండి సస్యములను రక్షించుచున్న యాభరతునిఁగాంచి, నిర్దుష్టలక్షణములు గలవానినిగాఁ దెలిసికొని, తమపతికి బలియిచ్చుటకుఁ దగినవాఁడు లభించినందుల కానందించి వికసితవదనులై వాని దృఢముగా బంధించి భద్రకాళీమందిరంబును బొందించిరి. అనంతర మాచోరులు,

{ వృషలుని సేనకులు భరతునిఁ గాళీమందిరమునకుఁ బలియిచ్చుటకై గొనివచ్చుట. }

విశసనవిధిచేత స్నానము చేయించి, యొకక్రొత్త వస్త్రముచే వాని నాచ్ఛాదించి, భూషణాదులచే నలంకరించి, భుజింపఁజేసి ధూపాదు లొనంగి చందన మలంది, పూలదండచే మెడను దిలకించి, బలివేళఁ జేయవలసిన స్తోత్రంబు లొనర్చి, మృదంగాదులను మ్రోయించి, యాపురుషుని భద్రకాళియెదుటఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. అనంతరము వృషలరాజు పురోహితుఁడగుచోరుఁడా

తని రక్తముచేతను, మద్యముచేతను, భద్రకాళిని బూజింపఁ
దలంచి, భద్రకాళీమంత్రములచే నభిమంత్రితంబును నతిభయం
కరంబును నగుఖడ్గంబును గైకొని వానిఁ జంప నుంకించుచుం
డెను. అంతట రజస్తమోగుణప్రచురులును, ధనమదముచే
మర్యాదల నతిక్రమించినవారును, నగునాచోరులు భగవత్క
థలతోఁ గూడినబ్రాహ్మణకులమును దుచ్ఛమునుగా భావించి
దుష్టమార్గమందు వర్తించుచుఁ, బరమాత్మసామ్యమును బొంది
బ్రహ్మర్షి యగునాంగిరసకుమారుఁడై, యెవ్వరితోను ద్వేషిం
పక, సర్వభూతహితుఁడై యున్న యాభరతుని సంహారమును
దారుణకర్మముగా నెంచి యాభద్రకాళి దుస్సహ మగుబ్రహ్మ
తేజంబుచేఁ దిరస్కృతురాలై తనశరీరము క్రమక్రమముగా
మంటలెక్కుటచే నటనుండఁజాలక శీఘ్రముగాఁ బ్రతిమనుండి
వెడలివచ్చెను. ఆకాళియంతతో నూరకుండక యొడలిమంటకుఁ
దోడు మహారోషాగ్ని యావేశించి సంతాపముఁ గల్గించుటచే
సహింపలేక భయంకరముగా బొమముడి వెట్టి కుటిలము లగు
దంష్ట్రలచేతను, నెఱ్ఱనినేత్రములచేతను, భీకరవదనము కలదై,
యీ ప్రపంచము నంతను సంహరింప నుద్యుక్తయైనట్లు మహాట్ట
హాసమునుఁ గావించి యచ్చటనుండి లంఘించి పాపిష్ఠులును, గర్వి
ష్ఠులును నగునాఖలులశిరంబుల నాకత్తిచేత నే ఖండించి, తదీయ
కంఠములనుండి స్రవించురక్తమును గాఢముగాఁ ద్రావి, రక్త
పానజనితమదముచేఁ బరవశయై తనగణములతోఁ గూడనుచ్చై
స్స్వనముతో నాడుచుఁ బాడుచు వారిశిరఃకందుకములతోఁ
గ్రీడలాడెను. ఓయీ! భద్రకాళీసమారాధనము విపరీతముగా
ఫలించిన దేమి? యని సందేహింపకుము. మహాత్ములవిషయమై

చేయుహింసారూప మగునపరాధము సర్వవిధములచేఁ దనయం దేపరిణమించును. కావున మహాత్ముఁ డగుభరతునికిఁ జేయఁదలంచిన మహాపదను నావృషలులే యనుభవించిరి. ఆవృషలులు తన్నుఁ జంపఁ గొనిపోవుచున్నప్పుడు భరతుఁ డూరకుండుట యద్భుత మని యూహింతు వేమో; యది యంత యద్భుతము కాదు. ఓనరేంద్రా! భాగవతు లగుపరమహంసులు దేహాదులందాత్మభావమునువిడిచి మిక్కిలిదృఢ మగుదేహాత్మాభిమానగ్రంథిని విప్పికొన్నవారు. వారు సర్వభూతములందును స్నేహము గల్గియుందురు. కావుననే వా రెవ్వరియందును వైరము లేనివారయియుందురు. ప్రత్యక్షముగా భగవంతునికాలచక్రముచేతను నాయాభావములచేతను, సంరక్షింపఁబడుచుందురు. భగవంతుని పాదమూలము లాశ్రయించినవారి కెందునుండియు భయ ముండదు. అట్టి మహాత్ములు తమశిరంబును ఛేదింప నున్నవారిపైని గాని క్రోధము వహింపరు; మరణమునకు భయపడరు. అట్టి పరమభాగవతోత్తముఁ డగుభరతునకుఁ దన్ను బంధించి కొనిపోవువారిపైఁ గ్రోధము గాని, మరణ మగుటవలనఁ దొందరపాటు గాని కలుగలేదు. ఇది తొమ్మిదవయధ్యాయము.

ఓరాజేంద్రా! భరతునితరువాతివృత్తాంతము వినుము. ఆకాలమున సింధుసౌవీరదేశములకు రహూగణుఁ డనునొకరాజు గలఁడు. అతఁడు తత్త్వజ్ఞానంబు దెలిసికొనుతలంపుతో గపిలమహామునిచెంత కరుగ నిశ్చయించుకొని శిబికారూఢుఁడై పోవుచు నిక్షుమతీతీరమున విడిసెను. తరువాత నారాజు గమనత్వరతోఁ గూడికొని శిబికావాహకుల వేగముగాఁ గొనిరమ్మని

వాహకాధిపతి కాజ్ఞాపింప, వాఁడు చని వారిని వెదకుచు, బలిసినశరీరము గల్గి, యౌవనవంతుఁడై దృఢతరగాత్రుఁడై మహోక్షమువలె భారవహనసమర్థుఁడై యున్నయాభరతునిఁ జూచి "యితఁడు శిబికను వహింప మిక్కిలి సమర్థుఁ"డని నిశ్చయించి బలాత్కరించి కొనిపోయెను. అందులకు భరతుఁడర్హుఁడు కాకపోయినను నమ్మహానుభావుఁడు శిబికను మోవసాగెను. అట్లతఁడు తక్కినవారితో నాశిబికను వహించి శరపాతము దూరము నడిచెను. కాని యతని కభ్యాసము లేకపోవుటచే వక్రముగా నడుచుచుండె. అందువలనఁ దక్కినవాహకుల గమనము గూడఁ గుటిలమై యుండ నది రహూగణుఁడు కనిపెట్టి యావాహకులం గాంచి "ఓరీ వాహకులారా! ఎంత చక్కఁగా నడుచుచున్నారు! పల్లకిని విషమముగా మోయుచున్నారేమి?' అని సోపాలంభముగాఁ బలికెను. అనంతర మావాహకులు సాక్షేపము లగుప్రభువచనంబులు విని,తమ్ము దండించునేమో యని శంకించుచుఁ దమప్రభువునుఁగాంచి "ఓమహాప్రభూ! మేమెంతమాత్రమును బ్రమత్తులమై యుండలేదు. తమసెలవు చొప్పునఁ జక్కఁగానే మోయుచున్నారము. కాని మాలో నీపురుషుఁ డిప్పుడే నియుక్తుఁడైనను, మాయంత శీఘ్రముగా నడువలేకున్నాఁడు. అందువలన మాగమనముగూడఁ గుటిలమగుచున్నది. మే మింక నితనితోఁ గూడి మోయఁజాలము". అని సవినయముగా విషమగతిహేతువును విన్నవించికొనిరి. దీను లగునావాహకుల వాక్యంబులు విని, వాహకులలో నొక్కఁడు విషమముగా నడిచినఁ దక్కినవారుగూడ నటేనడువవలసియుండునని నిశ్చయించుకొని, యింతకుఁ బూర్వము వృద్ధుల

నుపాసించువాఁడై నను స్వభావముచేఁ బరవశుఁడై మనంబునఁ గొంచెము కోపము వహించి, నిగూఢబ్రహ్మతేజస్కుఁడై నివురుఁ గప్పిననిప్పువలెనున్నయాభరతుని కిట్లనియె. 'ఓసోదరుఁడా! నీవు చాలదూరము నడిచివచ్చుటచేతను శిబికను వహించుటచేతను, మిక్కిలి పరిశ్రాంతుఁడ వయితివి. అక్కటా! ఎంతకష్టము! పాపము నీ వొక్కఁడవే దీర్ఘప్రయాణము చేయలేదు. అందులో నీవు ముదుసలివాఁడ వగుటచే దుర్బలుఁడ వయితివి. తక్కిన వారందఱును దీర్ఘప్రయాణము చేయలేదు. వా రందఱు సుఖముగా నున్నారుకాఁబోలు? అందుచే నీవు వారితో సమముగా నడవలేకయు నున్నావు.'' అని యిట్లారాజు సాక్షేపముగాఁ బలికెను. అయినను నహంకారమమకార రూపమగునవిద్యచేఁ బరీతము లగు పంచభూతములును, శబ్దాది గుణములును వాగాదిక్రియలును దదింద్రియములును నంతఃకరణమును గలిగి సంతతమును వికారము చెందుచు నవయవ సంస్థానవిశేష మయినతనచరమ కళేబరమందును, దదను బంధులయందును "నేను నాది'' యనెడిమిథ్యాజ్ఞానము లేనివాఁ డగుటచే నా భరతుఁ డతనివాక్యములకును మనంబున నుంతేనియు నలుగక మాటలాడక తొంటియట్ల పల్లకిని మోచుచునడుచుచుండెను. కాని యప్పుడును బల్లకి విషమముగానే మోయఁబడుచుండెను. అందువలన రహూగణుఁడు ప్రకుపితచిత్తుండై, "ఓరీ! నీవు జీవచ్ఛవంబువలెఁ గానవచ్చుచున్నావు. నన్ను నల్పునిఁగా భావించుచున్నావు. అధిపతి నగునాశాసనము నతిక్రమించుచున్నావు. ప్రమత్తుఁడవగునిన్ను దండింపక మానను. యముఁడు ప్రజలగర్వమును మాయించుచున్నట్లు నేనును దండనముచే

నిన్ను సాధువునుగాఁ జేసెదను." అని యిట్లు సంబద్ధవచనంబులు పలుకుచుండెను. అప్పుడు సర్వభూతహితుఁడును, బ్రహ్మసామ్య మొందుచున్నవాఁడును, జగదుత్పత్తిస్థితిలయములనుఁ దెలిసిన వాఁడును నగుభరతుఁడు పోయినయాశ్చర్యము గలవాఁడై నను, నాశ్చర్యపడుచున్నట్లు గానవచ్చుచు, నబద్ధవచనంబులు పలుకుచు, "నేను నరదేవుఁడ"నని యభిమానమున నొప్పుచుఁ దమోగుణమిళిత మగురజోగుణము ప్రధానముగాఁ గలవాఁడగుటచేఁ దన్మూలమగుక్రోధముచేతను, మదముచేతను, వివశుఁడయి, భగవద్భక్తులను దిరస్కరించుచుఁ, దన్నుఁ బండితునిగాఁ దలంచుచు, యోగీశ్వరులప్రవర్తనమును జక్కఁగ నెఱుంగని యారహూగణునిఁ గాంచి యిట్లు పలికెను. ఓరాజా! నీవు

—* జడభరతుఁడు రహూగణునకు బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట. *—

వక్రోక్తులచే "దీర్ఘప్రయాణముచేయుటచే నలసితివి కాఁబోలు" నని నన్ను మందలించితివి. నీవు పల్కినయీవచనము లోకదృష్టిచే సత్యమైననుం బారమార్థికదృష్టితోఁజూడ నసత్యము కాకమానదు. ఆలోచింప నేను నిన్ను మోయలేదు. కాన వహించుటవలనఁ గల్గుబరువు గాని, తత్కృత మగుశ్రమము గాని నా కెంతమాత్రమునులేదు. 'దీర్ఘప్రయాణము చేయుట వలన నలసితివా?'యని యడిగితివి. నడుచువానికి గంతవ్యమగు భూమి యున్నచో నీ వన్నట్లనుకొనవచ్చును. కాని సాక్షాద్గమనము నాయందు లేనప్పు డది యెట్లు సరిపడును? నీవు మిక్కిలి బలిసియున్నా"వని పలికితివి. ఆబలువు పంచభూతాత్మక మగు దేహమం దున్నదికాని నాయందులేదు. ఆత్మ యాథాత్మ్యమును దెలిసినవా రట్లు తలంపరు. ఓరాజా! స్థూలత్వము,

కృశత్వము, శరీరభవము లగురోగములు, మనోవ్యాధులును, నాఁకలియును, దప్పియును, భయంబును, గలహంబును, గామంబును, వంచనమును, విషయాసక్తియును, కోపంబును, నాత్మకాని దేహమునం దాత్మయను బుద్ధిని గల్గించునహంకారమును, మోహంబును మొదలగు బాహ్యాంతరవికారములు శరీరసంబంధముచే నాకుఁ గల్గుచున్నవి కాని వాస్తవముగా నాకు లేవు. ఇంతే కాక నీవు నన్నుఁగాంచి "జీవన్మృతుండ" వని పలికితివి. జీవత్వమన శ్వాసవాయువులు గల్గుటయే కాని వేఱుగాదు. మృతత్వమనఁ బూర్వావస్థను విడుచుటయేకదా! ఓరాజా! ఈ రెండును నుత్పత్తివినాశములవలె వికృతమగు దేహమునకుఁ గన్పించుచున్నవికాని యాత్మకుఁ గాదు. "భర్తనగు నాశాసనమును మీఱుచున్నా" వని యంటివికదా! ఆలోచింపఁ బ్రభుత్వమెవ్వనియందు నియమితమై యుండునో, వాఁడు శాసించినది మోయుట యుక్తమే. కాని యది పరమేశ్వరునకు మాత్రమే కలదు. కాన యతఁ డాజ్ఞాపించినది జీవులు చేయకతీఱదు. అట్టి నియతప్రభుత్వము నీయందు లేదు. కాలవశమున నీవు రాజ్యపదభ్రష్టుండ వయినచో నీప్రభుత్వము తొలంగును. కావున నీకు శాసింప నర్హత లేదు. నీ కాయర్హత కలదని లేకున్నను నున్నదని యనుకొనుచున్నావు కాని యది భ్రాంతిమూలక మని నామతము. ఓనరేంద్రా! "నీవు భృత్యుఁడవు. నే నధిపతిని" అనెడి వైషమ్యబుద్ధికి నుంతేనియు నవకాశము లేదు. వ్యవహారము మాత్రమే కాని స్పష్టముగా నున్నట్లు గానరాదు. ఇట్లుండఁగా నెవ్వఁ డీశ్వరుండు? ఎవ్వఁడు భృత్యుఁడు? కాన నీ వీశ్వరుండవును గావు. నేను భృత్యుండనుగాను. మాప్రవర్తనము నీ కనిష్ట

మైనచో మే మేమి చేయుదుము? కార్యస్థితిని వే ఱొకవిధము
గాఁ జేయుట యెవ్వనికిని నలవి కాదు. మఱియుఁ "ప్రమత్తు
డవగునీకుఁ దగినచికిత్సను జేసెద"నని పలికితివి. కాని బ్రహ్మో
పాసనమును జేయుచు, నున్మత్తునివలెను, మూఁగవానివలెను,
గ్రుడ్డివానివలెను, జడునివలెను బ్రవర్తింపవలెనని కోరుచున్న
నాకు నీచేయుదండన మేమిపనిని చేయును? తర్జనతాడనాదు
లను గోరుచుండిననాకు నీవు చేసినతర్జనతాడనాదిక మనిష్టము
కాదు. అట్లు కాక నేను బ్రహ్మనిష్ఠుండను గాన ప్రమత్తుఁడ
నగుసంసారినై చేష్టలు దక్కి యున్నవాఁడ ననియె యను
కొనుము. అట్లయినఁ బూర్వమందే సంసారవ్యసనపీడితుఁడనైన
నాకు నీవు చేసిన దండనాదికము పిష్టపేషణమువలె వ్యర్థమే."
అని యిట్లు భరతుండు రాజాడినవాక్యములకుఁ దగినట్లు ప్రత్యు
త్తరమిచ్చి శాంతస్వభావమున నొప్పుచు, దేహాంతరమును సం
పాదించు పుణ్యపాప కర్మములనుండి నివృత్తుండై పుణ్యాపుణ్య
రూపమగు ప్రారబ్ధకర్మమును ననుభవముచే నశింపఁజేసికొనుచు
బూర్వమువలె రాజశిబికను వహించెను. ఓపాండువంశపావనా!
సింధుసౌవీరదేశాధిపతియుఁ దత్త్వజిజ్ఞాసయం దధికారముగల్గి
యున్నవాఁడును నగురహూగణుఁడు బహువిధములగునధ్యాత్మ
శాస్త్రములచే సమ్మతమై యజ్ఞానవిమోచకమయియున్న యాభ
రతునివచనమును విని మిక్కిలి విస్మయముచెందుచుఁ, బల్లకి
నుండి దిగి, యావిప్రుని పాదపద్మములపయిఁబడి నమస్కరించి
తన్ను క్షమింప వేఁడుకొనుచు నిట్లనియె. "ఓమహనీయా!
బ్రహ్మవర్చస్సును గప్పిపుచ్చి బ్రాహ్మణులలో సంచరించుచున్న నీ
వెవండవు? నీవు బ్రాహ్మణుఁడ వయినట్టు నీవు దాల్చినయజ్ఞ

సూత్రమే చెప్పుచున్నది. సర్వజనులచేతనుఁ బరిభవింపఁ బడు వేషముగలవాఁ డగుటచే నీ వవధూత వగుట నిక్కము. నీవెవనికుమారుఁడవు? ఎవనిశిష్యుఁడవు? నీ వెచ్చటివాఁడవు? నీ విచ్చటికి వచ్చినకతంబెద్ది? ఆలోచింప నాకు క్షేమముగల్గింప వచ్చినచో, నీవు కపిలమహామునివా యేమి? ఓయార్యా! ఇంద్రుని వజ్రాయుధమునకు జంకను. శంకరునిత్రిశూలమునకును భయపడును. యమునిదండమునకుఁ గూడ భీతినొందను. అగ్ని యస్త్రమునకుఁగాని, సూర్యుని శస్త్రమునకుఁగాని, వాయువు నాయుధమునకుఁగాని, కుబేరునియాయుధమునకుఁగాని, భయ మొందను. కాని బ్రహ్మకులావమానమునకు భయపడుచున్నాను. కావున నిదివఱకు నే నెఱుఁగక జేసినయవమానమును క్షమింపుము. దయయుంచి నావచనంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరమిమ్ము. నీవు సంగములనువదలి, విజ్ఞానరూపమగు నీప్రభావమును గప్పిపుచ్చి యితరులకు దురవగాహ మగునభిప్రాయముగల్గి, జడునివలెఁ జరించుచున్నావు. నీవాక్యములు యోగశాస్త్ర సందర్భితములై యున్నవి. ఓసాధువరా! నీవచనముల యభిప్రాయంబు సూక్ష్మ బుద్ధిచేతనైనను దెలిసికోలేకున్నాను, ఓమహాత్మా! బ్రహ్మతత్త్వవిదులలో నగ్రేసరుఁడును, హితోపదేష్టయును, నిత్యమును,నపరిచ్ఛిన్నమును నగుజ్ఞానకళచేత నవతరించినవాఁడును, యోగీశ్వరుఁడును, నగుకపిలమహామునిని సమీపించి సంసారమందురక్షక మగునదెద్దియో యడిగి తెలిసికొన నూహించి పోవుచున్నాను. నీవుగూఢవేషముఁ దాల్చి ప్రపంచసందర్శనార్థము సంచరించుచున్నకపిలమహామునివా యేమి? సంసారాసక్తుఁడనై జ్ఞానరహితుండనై యున్ననావంటివాఁడు యోగీశ్వరు లగుమీవంటి

మహానుభావులరీతుల నెట్లుగాఁ దెలిసికొనఁగలఁడు? ఓవిప్రవర్యా! దేహాతిరిక్తుఁడవైనను, దేహసంబంధముగలనాకు యుద్ధకర్మము లాచరించినప్పుడు శ్రమగలుగుచుండెను. అందుచే భారవాహకుఁడ వగునీకును శ్రమము గలుగు నని తలంచుకొని యిట్లు పలికితిని. ఇది లోకవ్యవహారమూలకముగాని వాస్తవముకాదు. ఇంతియ కాక యసత్యాదులగు దేహాదులవలనఁగలుగుశ్రమయు నసత్యమే! కాన తత్ప్రయుక్త మగుశ్రమయు నసత్యమే యని యేల యనరాదు? అందువేని చెప్పెదను. భ్రాంతివిషయమగు ఘటాదు లుదకము గొనివచ్చుటఁ జూడలేదు. కాని విద్యమానమగుఘట మట్లుచేయుటను జూచుచున్నాము. అందువలన నర్థక్రియాకారి యగుటవలన ఘటాదులు సత్యము లనవచ్చును. అట్లె దేహాదు లర్థక్రియాకారు లగుటవలన సత్యములు. తత్సంబంధమువలనఁ గలుగుశ్రమమును సత్యమే; కానయీలోకవ్యవహార మనుభవసిద్ధమై ఆత్మకు స్వతస్సిద్ధ మగుదుఃఖాదులు లేకపోయినను, దేహసంబంధమువలన నది సంభవింపకమానదు. తప్తపాత్రగత మగునగ్నితాపము తన్మధ్యమం దున్నశీతలోదకమును దహింపఁజేసి దానియందుండు తండులముల నుడికించుచున్నది. అట్లెనిదాఘతప్తమగుశరీరమువలననింద్రియాదులును, వానివలనఁ బ్రాణంబులును, వానివలన మనంబును, నందువలన నాత్మయుఁ దప్తము కావచ్చును. కావున, విడువఁ దరముకాని దేహేంద్రియప్రాణాంతఃకరణసంబంధముగలుటవలనఁ బురుషునికి సుఖదుఃఖాదులను గలిగించుసంసారము లభింపక మానదు. ఓయీ! పూర్వమే తాపత్రయార్తు లగువారికి దండనము గల్గించిన నది వ్యర్థమగునని భావింపరాదు. కర్మవశమున నధి

పతినై దుర్మార్గవర్తులగుజనులను శాసించుటయు, సన్మార్గవర్తులను బరిపాలించుటయు నాకు విహితము. ఎవఁడైనను జేయుదండనమునకు భయపడి స్వవర్ణాశ్రమధర్మములచే భగవంతు నారాధించుచుఁడన్కాలమునఁ బాపరాశిని దొలగించుకొననిచో, నప్పుడు నాచేయుదండనము నీవన్నట్లు పిష్టపేణము కాక సఫలమే యగుచున్నది. అయిన నది నీవంటి మహానుభావునకుఁ దగనిది. కావున నోయార్తబంధూ! ఓవిప్రవర్యా! నేనునరదేవుఁడనునభిమానముచే సజ్జనతముఁడ వగునిన్నుఁ దిరస్కరించి ఘోరపాప మార్జించుకొంటిని. సజ్జనావమానరూప మగునా పాపము తొలంగునట్లు మైత్రీయుక్తము లగుచూపుల నాపైని బఱపుము. ఆలోచింప నీవు విశ్వహితుఁడైనపరమేశ్వరునకు సఖుండవు. నీవు సమస్తమును బ్రహ్మస్వరూపమునుగాఁ జూచుచున్నావు. నీకు దేహాత్మాభిమానముగాని, బ్రహ్మముకంటెనతిరిక్తమగుస్వతంత్రవస్తువు కలదనెడి యభిమానముగాని లేదు. అట్టి నీకు నాచేసిన యవమానమువలని వికారము లేకపోవచ్చును. అయినను మహాత్ములఁ దిరస్కరించుటవలన, మావంటిజంతువు శంకరునివలె నతిసమర్థుఁ డయినను, స్థావరత్వమును బొందక మానఁడు' ఇది పదవయధ్యాయము.

అని యిట్లు ప్రార్థించుచున్నరాజుం గాంచి బ్రాహ్మణుండిట్లనియె. 'ఓరాజా! ప్రకృతికంటె వివిక్తమగు పరమాత్మతత్వజ్ఞాన మెట్టిదియో యెఱుంగనినీవు, తాదృశజ్ఞానవంతులు చేయవలసిన వాదములను జేయుచున్నావు. తత్త్వత్రయమును దెలిసినపండితులు, దేహాత్మాభిమానముచేతను, స్వతంత్రాభిమానముచేతనుగలు

గుచున్న స్థౌల్యయౌవనాదిధర్మములును, దేహాలకుఁబరస్పరంబు
ను నిరూపిత మగుస్వస్వామిభావసంబంధమును, దక్కినవియును,
బరమార్థము లని గ్రహింప రని చెప్పవలసియుండఁగా నీవట్టి
ధర్మములు పరమార్థము లని తలంచుచున్నావు. కావున నీవు
జ్ఞానవంతులలో శ్రేష్ఠుండవు కావు. నీ వాత్మాభిమానాదులను
విడువనిచో నీకాపరమార్థము తెలియదు. తత్త్వత్రయస్వరూ
పమును బ్రతిపాదించెడి వేదాంతశాస్త్రము పరిశీలింపక యా
యభిమానాదులుతొలంగవు. ఓరాజా! విస్తృతములును, గృహ
మేధు లాచరింపఁదగినవియు నగుయజ్ఞాదికర్మముల నిరూపించు
వేదపూర్వభాగములు తత్త్వత్రయబోధను జేయఁజాలవు. కాన
వానివలన నభిమానాదులఁ దొలంగించుతత్త్వజ్ఞానము గలు
గదు. అవి కర్మములం దభిరుచిని గల్గించునేకాని జ్ఞానాభిరుచిని
గల్గింపనేరవు. అట్టిజ్ఞానము గల్గించునవి యుపనిషద్వాక్యము
లని యెఱుంగుము. ఇంతియకాక, గృహమేధులు సంపాదించు
నైహికాముష్మిక సుఖములు స్వప్నసుఖంబులవలెనే స్వల్పం
బులును నశ్వరంబులునై యుండును. అట్టి గృహస్థసుఖములు
హేయములని పరిగణింపనివానికి వేదాంతవాక్యము లైనను
దత్త్వజ్ఞానము గలిగింపనేరవు. ఓరాజా! తత్త్వత్రయజ్ఞానమున
కొక్క వేదాంతశాస్త్రశ్రవణమే కాక సంసారసుఖవిరక్తిగూడఁ
గారణ మని తెలియుము. సంసారసుఖవిరక్తి సామాన్యముగా
లభింపదు. పురుషునిమనంబు రజోగుణముచేఁ గాని, సత్త్వ
గుణముచేఁ గాని, తమోగుణముచేఁ గాని యుద్రిక్తమైనప్పు
డదిజ్ఞానేంద్రియవ్యాపారములచేతను, కర్మేంద్రియవ్యాపారము
చేతను, బుణ్యపాపకర్మము లాచరించి తన్మూలమున నుత్కృష్ట

శరీరమునుగాని యుపకృష్టశరీరమును గాని సంపాదించుచున్నది. ఆమనం బిట్లు వర్తించుచున్నంతకాలము నీపురుషుఁడు స్వయముగా వికారము లేనివాఁడైనను, వాసనాధీన మగుస్వరూపముతోను, నంతఃకరణముతోను, వర్తించుచు వాసనావశము వలన విషయాసక్తుఁడై, సత్వాదిగుణముల కనురూపముగాఁ మెలఁగుచు, వికారములను బొందుచుఁ బంచభూతాదు లగు పదాఉపదార్థములకును ధారకుఁడై, నామములతోఁ గూడ దేవ మనుష్యాది రూపభేదముఁగనుచు, నాదేవాదిశరీరములచే నంతర్గతములగురాగద్వేషాదులును, బాహ్యాంబు లగుగమనాదులును నగుకర్మములను బుణ్యాపుణ్యములను జేయుచున్నాఁడు. ఓ రాజా! పురుషుఁ డిట్లు సంసారచక్రమందు వర్తించుచు, నాసంసారచక్రమందుఁ బర్వతకూటమువలె నిశ్చలుండై ప్రకృతిపరిణామరూపమగు నంతఃకరణముగలిగి, తనకు ధారకుఁడగుపరమాత్మకుఁ దాను శరీరభూతుఁడై వర్తించుచుండియు దాని నెఱుగఁజాలక దైవవశమువలనఁ బ్రాప్తము లగుసుఖదుఃఖములను, దద్వ్యతిరిక్తమగుదుర్నివారమోహమును బొందుచున్నాఁడు. మఱియు, "నేను దేవుఁడను" నేను మనుష్యుఁడను" "నేను స్థూలుఁడను" "నేను కృశుఁడను" అను బాహ్యాకారవిషయమగుస్థూలవ్యవహారంబును "నేను సుఖిని" "నేను దుఃఖిని" "నేనిచ్ఛగించుచున్నాను" "నేను ద్వేషించుచున్నాను" అనెడి యాంతరంగికమగు సూక్ష్మవ్యవహారమును, దేహాత్మాభిమానము వలన, స్వస్వరూపముచే సర్వదా ప్రకాశించు జీవునివిషయమై పరఁగుచున్నదికానిస్వభావవిరుద్ధముగ లేదని తెలియుము. ఓ మనుజాధిపా! పురుషుఁడుసంసారబద్ధుఁడగుటకును, ముక్తుఁడగుటకును

మనంబె కారణము. మనంబు గుణానురక్తమగునప్పుడు సంసారమునుగల్గించుచు, గుణానురక్తముకానప్పుడు మోక్షమునుగల్గించుచున్నది. కావున సంసారమోక్షములకును దేవమనుష్యాది భేదములు గలుగుటకును మనంబే ముఖ్యకారణంబని యెఱుంగుము.దీపము ఘృతసిక్తమగువత్తియందు వ్యాపించుచుఁబొగతోఁ గూడినజ్వాలగా నూఱుచున్నది. ఆదీపమే తాదృశవర్తిగతము కానప్పుడు ధూమరహితమగు స్వస్వరూపముతోనే వర్తించుచున్నది. అట్లె మనంబు త్రిగుణానురక్తమై యున్నప్పుడు తద్గుణానుసారు లగుపుణ్యాపుణ్య రూపకర్మములచే రాగద్వేషాది వృత్తులుగలదగుచున్నది. ఆగుణత్రయముచేఁ గలుషితముకానప్పుడుస్వస్వభావరూప మగుసత్వగుణము కలదగుచున్నది. ఆమనంబునకుఁ బదునొకండువృత్తులుకలవు. అందుఁగర్మేంద్రియంబుల వ్యాపారములకు విషయము లైక్రియాకారము లైనవి యైదు. అట్లే జ్ఞానేంద్రియంబుల వ్యాపారములకు విషయములై జ్ఞానాకారములైనవి యైదు. ఇవి గలసి పదియైనవి. పదునొకండవది యహంకారమమకారరూప మగునభిమానమే. ఓరాజా! ఆపదునొకండు వృత్తులలో జ్ఞానాకారములగు నైదింటికిని, గంధము, రసము, రూపము, స్పర్శము, శబ్దము, నాఁబడుతన్మాత్రలు విషయములు. క్రియారూపము లగువానికి విసర్గాదులగుకర్మములు విషయములు. అహంకారమమకారరూప మగునభిమానమునకు శరీరము విషయము. ఆవిషయక్రమమును వివరించి చెప్పెదను వినుము. ఘ్రాణేంద్రియవృత్తికి గంధంబును, చక్షురింద్రియవృత్తికి రూపంబును, త్వగింద్రియవృత్తికి స్పర్శమును, రసనేంద్రియవృత్తికి రసంబును శ్రోత్రేంద్రియ వృత్తికి

శబ్దంబును విషయభూతంబు లగుచున్నవి. *అల్లిపాయువృత్తికిఁ బురీషోత్సర్జనమును, నుపస్థేంద్రియవృత్తికి సంభోగంబును, పాదేంద్రియవృత్తికి గమనంబును, వాగింద్రియవృత్తికి భాషణాదులును, పాణీంద్రియవృత్తికిదానాదులును, విషయభూతము లగుచున్నవి. "ఇది నాహస్తము" "ఇది నాశరీరము" అని మమాభిమానముచే స్వీకృతమగునది తదభిమానమునకు విషయమగుచున్నది. దానిఁ బదునొకండవ దానిఁగాఁ జెప్పుచు, నాత్మకానిపదార్థమం దాత్మబుద్ధిని గల్గించు నహంకారమును బండ్రెండవవృత్తినిగాఁ బేర్కొనుచున్నారు. దానికిని శరీరము విషయమగుచున్నది. ఓరాజా! పృథివ్యాది భూతపంచకముచేతను, వానియసాధారణగుణము లగుగంధాది తన్మాత్రలచేతను, వాసనచేతను, బుణ్యాపాపరూపకర్మములచేతను, గాలముచేతను, మనస్సునకు వికారములయిన పదునొకండువృత్తులును, మొదట నూఱులకొలదిన్నై, పిమ్మట వేలకొలదిన్నై, తరువాతఁ గోట్లకొలఁదిన్నై యొప్పుచున్నవి. ఈవికారము లన్నియును, జీవాధిష్ఠిత మగుమనస్సునకే చెందియుండును. కాని కేవలము మన

---

* ఓయీ! గంధాదులయొక్కయుఁ; దద్విషయములగుజ్ఞానములయొక్కయు వృత్తులకు భేదము గలదు గాన యట విషయవిషయిభావ ముపపన్నమగుచున్నది. కాని విసర్గాదులే కర్మేంద్రియములకు వృత్తులై యుండఁగా నవియే మగుడ వానికి విషయము లగుట సముచితము కాదని శంకింపఁ బనిలేదు. విసర్గాదులు క్రియాస్వరూపములు. సామాన్యముగాఁ గ్రియలు వ్యాపారాంశముచేతను, ఫలాంశముచేతను, రెండువిధములై యుండును. కాన వ్యాపారాంశములను వృత్తులఁగాను, ఫలాంశములను విషయములఁగాను విభజించుకొని విషయవిషయిభావము కుమర్చుకొనవలెను.

స్సుకుఁ జెందవు. ఆజీవాధిష్ఠితమనంబునకై నను గర్మమువలనఁ జెందుచున్నవి కాని స్వతస్సిద్ధంబుగా సంభవింపలేదు. పుణ్య పాపరూపకర్మము లాచరించి తత్ఫల మనుభవించు జీవునకును, జీవాధిష్ఠిత మగుమనస్సునకును బ్రకృతిమూలము లగునీవృత్తు లన్నియును గలవు. అవి యన్నియుఁ బ్రవాహమువలన నిత్య ములై, సుషుప్తియం దొకప్పుడుతిరోహితము లగుచుండును. వృత్త్యాయత్తము లగుసుఖదుఃఖాదులు లేనివాఁడై పరమాత్మ యావృత్తులను వీక్షించుచుండును. ఓమానవేంద్రా! కర్మము లాచరించితత్ఫలము ననుభవించుచున్న జీవునకు సాక్షిభూతుం డై యుండియుఁ దత్కర్మభోగము లేక స్వయంప్రకాశుఁ డగు పరమాత్మ ప్రకృతిపురుషులకు సంభవింపనిధర్మములతో నొప్పు చున్నాఁడు. ఆపరమాత్మప్రకృతిపురుషులలోఁ బ్రవేశించి నియం తయై ధారకుఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు జగదాదియందుఁ గా రణభూతుఁ డై నవాఁడు. అతఁడు స్వయంప్రకాశుఁడు. అతఁడు స్వరూపమువలనఁగాని స్వభావమువలనఁ గాని జననాదివికార ములు లేనివాఁడు. అతఁడు బ్రహ్మాదులకుఁ గూడ నీశ్వరుఁడు. అతఁడు జీవసమూహమునకుఁ బ్రాపకుఁడై యాధారుఁడై వెలయు చున్నాఁడు. అతఁడు సృష్ట్యాదిలీలలచే నొప్పుచున్నాఁడు. అతఁడు సమస్తభూతములకు నాధారభూతుఁడై యున్నాఁడు. ఆపరమాత్మ తనమాయచే జీవునియందుఁ దిరోహితుఁ డగు చుండును. కానఁ బ్రకృతికి వశంవదు లగువారికిఁ గానరాఁడు. ప్రకృతిపరవశు లగుపురుషులకుఁగానరాకపోవుటచేనతఁడు సర్వ వ్యాపి కాఁ డని భావింపరాదు. వాయు వదృశ్యుఁ డయ్యు స్వస్వరూపముచేఁ జరాచరభూతములలోపలఁ బ్రవేశించిప్రేరణ

చేయుచున్నట్టుగానే భగవంతుఁ డగుపరమాత్మయును, జేతనా చేతనరూప మగుజగంబున నియామకుఁడై ప్రవేశించియు, సామాన్యులకుఁ గానరాక వర్తించుచుండును. ఓనరేంద్రా! దేహి జ్ఞానోదయము వడసి యహంకారమమకారరూప మగు నభిమానమును నిరసించి దేహగేహాదులందు సంగమువదలి, మనంబును నింద్రియంబులనుజయించి పరమాత్మతత్త్వమును దెలిసికొననియంతకాలంబును సంసారమందుఁబడి పరిభ్రమించు చున్నాఁడు. అట్లయిన దేహికిఁ బరమాత్మతత్త్వ మెప్పుడు దెలియునో చెప్పెదను వినుము. సంసారతాపములకు క్షేత్రమై, జీవునిసంసారముక్తులకుఁ గారణమై, యున్నమన స్సెప్పుడు శోకమును, మోహమును, రోగమును, లోభమును, వైరానుబంధంబును, మమకారమును విడిచిపెట్టునో, యప్పుడే పరమాత్మతత్త్వమును దెలిసికొనుచున్నాఁడు. కావున నీయంతఃకరణము సహజశత్రువని యెఱుంగుము. ఉపేక్షిత మగుటచే నది మిగుల వర్ధిల్లి, కావున నేనది యెక్కుడుబలముగలిగి వర్తించుచునప్రియమును గల్గించును. అది యాత్మాపహారము చేయఁగలంతశక్తి గలది. నీవప్రమత్తుఁడవయి హరిచరణోపాసన మనెడియస్త్రమును జేపట్టి యాయంతఃకరణమును జయింపుము. అప్పుడు నీకాత్మతత్త్వ మలవడును. ఇది పదునొకండవయధ్యాయము.

రహూగణుఁడు భరతునిఁ గొన్నిప్రశ్నంబులడుగుట.

అనిపల్కిన భరతునివచనంబులు విని రహూగణుండు సంతసించుచు నిట్లనియె. "ఓమహానుభావా! కృతాపరాధుండనైనను

నాయందు విరోధములేక మావంటిలోకులను రక్షించు నిమి త్తము దేహమును ధరించి యున్ననీకు నమస్కారము. సమస్త జనులచేతను బరిభూత మగుచుచు బ్రాహ్మణవేషముచే నిగూఢుఁడవై, నిత్యమును బరమాత్మానుభవము గలనీపాదంబుల కభివందనంబుల నొనర్చుచున్నాను. ఓవిప్రోత్తమా! జ్వరపీడితునకు మంచియౌషధంబువిధంబునను, గ్రీష్మతాపముచే సంతప్తుఁడగువానికి శీతలోదకంబుచందంబునను, గుత్సిత మగుదేహాత్మాభిమాన మనెడిమహాసర్పముచే దష్టుండనై వివేకహీనుడనై యున్ననాకు నీవచనంబు లమృత తుల్యంబు లయ్యె. కావున నాసంశయంబులు తొలంగునిమిత్తము నిన్నుఁ గొన్నిప్రశ్నంబులడుగఁదలంచితిని. వానిఁ దర్వాత నడిగెదను. కాని యధ్యాత్మతత్త్వముచేఁ గ్రథితమగుటవలన నీ విప్పుడు చెప్పిన వచనములు దుర్బోధములైనవి; వానినేనులభముగాఁ దెలియునట్లు వివరించి మున్ముందు చెప్పుము. అందులకై నాచేతంబు కుతూహలపడుచున్నది. ఓయోగీశ్వరా! లోకమునఁ గ్రియాకలాప మొనర్చునప్పుడు, చెమ్మట, యాయాసము మొదలగునవి గల్గుట ప్రత్యక్షముగాఁ జూచుచున్నాము. 'నీవు శ్రమ చెందితివి' 'నేను శ్రమ చెందితిని' అనువ్యవహారముచేఁ గూడ నీయర్థము దృఢమూలమగుచున్నది. ఇట్లుండ శ్రమాదులాత్మకు లేవని నీవు వచించితివి. ఆనీవాక్యమందలితత్త్వమును సుఖముగాఁ దెలిసికొనవలెనని నామనంబు క్లేశమొందుచున్నది." అని యిట్లడుగుచున్న రాజునకు భరతుం డిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! పృథివీవికార మగు శరీరము గలజీవుఁడే యొకానొక కర్మవిశేషమువలనఁ బుడమి యందు సంచరించుచున్న యీ వాహకజనమై యున్నది. ఇట్లు

చరింపనిది పాషాణాదిరూపముగానుండి యచరములని పిలువఁబడుచున్నవి. కర్మవిశేషమువలననే జీవునిశరీరమునకుఁ జరాచరత్వము సంభవించుచున్నది. ఆపృథివీవికారమునకు మొదటఁ బాదములు వానిపైఁ జీలమండలు, వానికి మీఁదుగాఁ బిక్కలును, వానిపై మోఁకాళ్లును, దరువాత నూరువులును, పిమ్మట నడుమును, వక్షఃస్థలంబును, మెడయును, భుజశిరస్సులును, దానియందు దారుమయమగు శిబికయును, దానిపై సౌవీరరాజను నీశరీరమును గ్రమముగా నున్నా రని వ్యవహార మున్నది. అందుఁబాదము మొదలు భుజసిరస్సువరకుఁ గలమాంసపిండములకుఁ బాదాదులనెడివ్యవహారము వచ్చినట్లె శిబికయందున్న యీ మాంస పిండమునకుఁ గూడ సౌవీరరాజని వ్యవహారము వచ్చుచున్నది. ఏమాంసపిండమునందు సౌవీరరాజని వ్యవహారమున్నదో, దానికిని నీకును స్వరూపముచేతను, స్వభావముచేతను, మిక్కిలి భేద మున్నప్పటికిని, భేదము లే దని తాదాత్మ్యాభిమాన ముంచుకొని "నేను సింధుదేశములకు రాజు" నని చెడుమదంబున నంధుఁడ వయి యాత్మయందు రాజత్వబుద్ధి నారోపించుచున్నావు. ఇంతే కాక వాహనము మోయుటవలనఁ గల్గుదుఃఖంబుచేతనే, దీనులై, దయనీయులైయున్న యీ వాహకజనమును, బలాత్కారముచే వెట్టిపనులం జేయించుకొనుచు, దయారహితుఁడవయి వర్తించుచున్నావు. నీవాత్మయందు రాజత్వబుద్ధి నారోపించుకొంటివి కనుకనే నిగ్రహాదికర్తృత్వముగూడ నాత్మనిష్ఠ మగునట్లు తలంచుచుంటివి. రాజత్వ మారోపింపనిచో నీకర్తృత్వబుద్ధి కలుగనే కలుగదు. అట్లాత్మయందుఁ గర్తృత్వారోపణాదికము కేవలము భ్రాంతి

మూలకము. మఱియు నీవు "సమస్తజనులను రక్షించుచున్నా" నని గర్వించుచున్నవాఁడవగుటచేతను, దేహాత్మభ్రాంతిచే నుద్రిక్తుఁడవగుటచేతను, దేహాత్మవివేకము గలపండితసభలోఁ బ్రకాశింపకున్నావు. కానవచ్చు దేహజాత మంతయును నశ్వరమే. చరాచరాత్మక మగు దేహజాతము బ్రహ్మాండంబున నుద్భవించి నశించుచున్నది. కావున నీదేహజాత మంతయు నస్థిర మైనది. అస్థిర మగు దేహాదులను స్థిరంబు లనుకొనుటయును భ్రాంతి మూలకమే. అట్లస్థిరము లగుటవలన నబాధిత మగువ్యవహారముచే నూహింపఁదగినదయి, యాత్మారోపిత మగురాజత్వాదివ్యవహారమునకును, స్థౌల్యాదివ్యవహారమునకును మూలమైనది దేహాత్మభ్రాంతికంటె నితరమైనదిలేదు. దేహాదిజాతమునకు లయస్థానమగుక్షితిమండలమునిత్యమనుకొందువేమో? అదియు దేహాదులవలె ననిత్యమే. మనంబున కధిష్ఠాత యగు నీశ్వరుని సంకల్పరూప మగు ప్రకృతి పరమాణుసమూహముచే భూమండలమును గల్పించుచుండఁగాఁ గార్యమగునదియు నిత్యము కాకమానునా? ఓరాజేంద్రా! కృశించినదియు, స్థూల మైనదియుఁ, జిన్నదియుఁ బెద్దదియు, నిర్జీవ మైనదియు, జీవసహిత మైనదియు, నగునీచరాచరప్రపంచ మంతయు, నాత్మకంటె భిన్న మయినది శరీరజాత మంతయుఁ బంచభూతములచేతను, వానిపరిణామస్వభావముచేతను, నంతఃకరణముచేతను, సత్వాది గుణక్షోభక మగు కాలముచేతను, గల్పింపఁబడుచున్నది. కాని యాత్మసంబంధము దీనికి సుంతేనియును లేదు. కావున దేహాదులాత్మకంటె వేఱయిన వని సూక్ష్మబుద్ధిచేఁ దెలిసికొనుము. దేహాదులకంటె భిన్న మగునాత్మస్వరూపమును జెప్పెదను వినుము.

——భరతుఁడు రహూగణునకాత్మస్వరూపమును జెప్పుట——

ఆత్మ జ్ఞానస్వరూప మయినది. అది వాస్తవముగాఁ గర్మసంబంధము లేనిది. అది పురుషార్థభూతమైనది. అది యంతటను జ్ఞానముచే నేకాకారమై యున్నది. దానికి బాహ్య మనియు నాంతర మనియుఁ బ్రదేశభేదము లేదు. అది గుణములచే సర్వవ్యాపకమై, సత్యమై యొప్పుచున్నది. అది దీపాదులవలెఁ గాక తననిమిత్తమే ప్రకాశించుచున్నది. దానికి శేనాదుఃలగుపదూర్థములును లేవు. అది భగవచ్ఛబ్దముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఆత్మతత్త్వమును దెలిసినపండితు లందఱును, దాని వాసుదేవాత్మకమునుగాఁ జెప్పుచున్నారు. ఓరహూగణా! ఆత్మజ్ఞానము కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాదితపంబులచేతను, నుపవాసాదులచేతను, వైదికకర్మములచేతను, నిక్షేపముల దానముచేయుటచేతను, గృహస్థధర్మములచేతను, వేదాభ్యాసముచేతను, జలోపాసనముచేతను,నగ్న్యుపాసనముచేతను, సూర్యోపాసనముచేతను, నెంతమాత్రమును లభింపదు. కాని యది కేవలను భగవద్భక్తుల పాదపరాగసేవచేత లభించును. మహాత్ములుగాన భగవద్భక్తులు సంతతమును గ్రామ్యకథలను జెప్పకొనక యుత్తమశ్లోకుఁడయిన వాసుదేవునిగుణముల వర్ణించుకొనుచుఁ గాలముఁబుచ్చుకొందురు. కావున నమ్మహాత్ములసేవ చేయుచు సర్వకాలములందును వారు నుడువుచుండుసత్కథలను వినుటవలన ముముక్షువు మనంబు వాసుదేవునియందుఁ బ్రవేశించును.గృహమేధిసౌఖ్యములందు విరక్తుఁడవయి మహాత్ములసేవ చేయుదువేని నీకాత్మజ్ఞానము గల్గు. ఓరాజా! నేను బూర్వజన్మమందు భరతుండనెడిరాజనై ప్రసిద్ధి జెందితిని. అప్పుడు నేనైహికసుఖములం

దును, స్వర్గాదులందును నపేక్ష విడిచి భగవదారాధనమును సల్పుచు నొకానొకమృగమునందుఁ బుత్రప్రేమ ముంచి భగవదారాధనము విడిచి సర్వకాలములందును దాని వర్ధింపసాగితిని. ఆజన్మమునువిడిచి మృగసంబంధముచే రెండవజన్మమందు మృగమనై పుట్టితిని. ఓవీరా! వాసుదేవార్చన ప్రభావమునే వర్ణింపలేను. భగవదర్చనప్రభావమువలన జనిత మగుస్మృతి నన్నామృగజన్మమందు సైతమును వదలలేదు. పిమ్మట నేనా మృగశరీరమును విడిచి బ్రాహ్మణుఁడనై పుట్టితిని. ఇప్పుడు నేను జనసంపర్కాదులకు భయపడుచు, నిస్సంగాభిలాషినై గృహాదులందుఁ బ్రవేశింపక యేకాకినై సంచరించుచుందును. ఓరాజేంద్రా! సంగ మెప్పుడును జీవుని బద్ధునిఁగాఁ జేయుచుండును. కాన జ్ఞానులస్నేహముచేసి యందువలనఁ గలుగుజ్ఞాన మనెడి నిశాతకరవాలమును బూని దేహమందును, దదనుబంధులందును గల సంగ మనువృత్తమును ఛేదించి భగవంతునిచేష్టితంబులను జెప్పుటచేతను వినుటచేతను, భగవద్భక్తినిబొంది సంసారాటవియందుఁ జరించు వాని కవధి యైన భగవంతునిఁ జెందుము.” ఇది పండ్రెండవ యధ్యాయము.

అని చెప్పి వెండియు బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. ఓరాజేంద్రా! జీవసమూహము మాయచే దురతిక్రమమగు కర్మమార్గమందు బ్రవేశింపఁజేయఁబడి సత్వరజస్తమోగుణములచే విభక్తములగుశుభాశుభకర్మములందుదృష్టిగల్గి,పురుషార్థత్రయమునందు నాసక్తమై, కర్మముల సంపాదించుకొని, వర్తకుఁడు ధనమును గొంతతీసికొని ధనార్జనమునకై యడవి కేఁగినట్లు,తనయొనర్చిన

కర్మకలాపమును గొని కర్మఫలజనితము లగుజన్మముల సంపాదింప సంసారాటవిం ద్రిమ్మరుచున్నది. అంతియ కాని సుఖంబు చెందలేదు. వనమందు సంచరించువర్తకునిం గొట్టి తద్ధనమును జోరు లపహరించినట్లు, సంసారాటవియందుం జరించుజీవసమూహమును బాధించి యింద్రియములు భగవదారాధనరూపమగు ధనము నపహరించును. ఘోరాటవినుండు సృగాలాదు లగు క్రూరజంతువులు మేంకను హింసించినట్లు దారపుత్త్రాదులు "నీవు నాభర్తవు" "నీవు మాతండ్రివి" అని సమీపించి ప్రమత్తునిం గాం జేసి హింసించుచుందురు. మఱియు,లతలచేతను, దృణగుల్మాదులచేతనుదుర్గమ మగునరణ్యమునం బ్రవేశించిజనుండచ్చట భయంకరము లగునీఁగలచేతను, దోమలచేతను, బరివృతుండై పర్వర్తినట్లు, జీవుం డనంతము లగుకర్మబీజములవలన నుత్పన్నము లగుఫలవృక్షములకు క్షేత్రమువంటిగృహస్థాశ్రమమందు వర్తించుచుం గారణాంతరములవలన రాజభటాదులచే దణ్డింపం బడుచుండును. జీవుం డట్లు వర్తించుచు గంధర్వపురము వలె నస్థిర మగుమనుష్యశరీరమునుజూచి, నిత్యమని భావించుచుండును. మఱియు వాం డొకొక్కప్పుడు దుర్జనులగునితరుల సువర్ణాదికమును జూచి తన కుపకారము గల్గించునని తలంచి స్వీకరించి యాదుర్జనులచే నుపహతుం డగుచుండు. జీవుండు ధనమం దాత్మబుద్ధి గల్గి వర్తించుచు, దప్పి గొన్నవాండు మృగతృష్ణలోనుండి జలమును సంపాదింప నడవియందుం బర్విడునట్లు ధనార్జనమునకై సంసారమందుం గ్రుమ్మరుచుండు.ఓరాజా!నరుం డడవియందుం జరించునప్పుడు వాయువలనం బ్రబలినపరాగము దిక్కులనుగప్పి యంధకారబంధురముగాః జేసి గ్రుడ్డివానిం గాం

జేయుటచేఁ దనమార్గమును గానలేఁడు. అట్లే జీవుఁడును గృహా శ్రమమందుఁ జరించుచు భార్యయందలి యనురాగాతిశయము చేఁ గనులు గానక రజోగుణముచే నపహృత మగుజ్ఞానముగల వాఁడై, ధర్మమర్యాదలను దెలియఁజాలకుండు. అడవియందు వర్తించు నరుండు కనఁబడకుండఁ జెవులుచిల్లులు వడునట్లుచేయు ఝిల్లినినాదంబులకును, గుడ్లగూబలకఠోరధ్వనులకును, మనంబున బాధజెందుచు, దప్పిగొని యెండమావులందలిజలంబునుగైకొని బర్విడుచుండును. ఆఁకలి గొని విషవృక్షముల నాశ్రయించు చుండును. అట్లే జీవుఁడు సంసారమందుఁ గ్రుమ్మరుచు, ఝిల్లీ రవంబులవలెఁ గర్ణశూలము లగుశత్రువు లాడువాక్యములకును, గూబలధ్వనులవలె నప్రియము లగురాజభటుల దుస్సహ వాక్యములకును, మనంబునఁ బీడ నొందుచు, క్షుత్పరిపీడితుఁ డయి మృగతృష్ణాజలమువలె సుఖాభాసము గల్గించుధనాదులను సంగ్రహింప నెంచి, విషవృక్షసమానులును, బరోపకార రహితులునునగు పాపిష్ఠజనుల నాశ్రయించుచుండు హేయము లగుసుఖములననుసరించుచుండును. అరణ్యాగామి యగునరుఁడు తోయంబు లేనినదులకై పోవుచు నచ్చట జలాదులను బొంద లేక తిననన్నములేక యట్టిటుమట్టాడుచు, నొకచో దావాగ్నిఁ బొంది దానివలనఁ దాప మందుచు, శోకాతురుఁడై మిక్కిలి నిర్వేదము చెందునట్లు, జీవుండును నిష్ఫలము లగుపాషండాశ్ర మములఁ జేరుచు, నన్నాదులు లేక దాయాదుల నాశ్రయిం చుచు, నొకప్పుడు దావాగ్నితుల్యమును, నభిమత వస్తుశూన్య మగుటచే దుఃఖదంబునగు గృహంబునుజేరది దుఃఖాతురుండై యక్షులవంటిరాజులు తన ప్రాణతుల్యమగుధనం బపహరింపఁగా

నేమియుఁ జేయలేక నిర్వేదము నొందుచుండు. ఓరాజా! అట్లు జీవుండు ధనంబును రాజభటాదులపాలు గావించుకొని దుఃఖితచిత్తుండై యొకప్పుడు దుఃఖాతిశయంబున మూర్ఛిల్లును. ఒకప్పుడు గంధర్వపురమువలె నస్థిర మగుబంధువర్గమును సమీాపించి సుఖవంతుఁడ నైతి నని ముహూర్తకాలము మోదమందుచుండును, పాంథుఁడు పర్వతాదుల నధిరోహింపఁదలంచి ముండ్ల చేతను పాషాణంబులచేతను జిఱుతాలచేతను బాధితములగుపాదంబులు గల్గి, తుదకు దాని నెక్కలేక విచారముచే విమనస్కుఁ డగుచున్నట్లు జీవుండు పర్వతమువలె దురారోహము లగుయజ్ఞాదికర్మకలాపము నాచరింప నెంచి కంటకపాషాణతుల్యము లగువిఘ్నములచే నుపహతుఁడై యమ్మహాకార్యముల నాచరింపఁజాలక దుఃఖితమనస్కుఁడయి, ప్రతిక్షణమందును జఠరాగ్నిసంతప్తుఁడై భార్యాదులను మిక్కిలి కోపించుచుండును. ఈదేహియొకప్పుడు కొండచిలువవంటినిద్రచే గ్రస్తుండై యేమియు నెఱుంగఁజాలడు. వీఁడు సర్పతుల్యులగు దుర్జనులచేఁ బీడితుఁడై శవమునలెఁ బడియుండును. వీఁడువివేకమును బూర్తిగా విడిచి దుఃఖంబనెడి చీకటినూతి యందుఁబడుచుండును. ఒకానొకప్పుడు జీవుఁడు స్వల్పసుఖజనకములగు పరదారధనాదుల నపేక్షించితదధిపతులచేఁ బీడితుఁడై యవమానింపఁబడు. ఒకవేళ నతికష్టంబునఁ బరదారాదులను బొందఁగల్గినను వా రతని వంచించి యాస్వల్పసుఖంబులను నపహరింతురు. ఒకప్పుడు దేహి శీతాదిబాధలకుఁ దాళఁజాలక వానిఁ దొలంగింపఁజాలు వస్త్రంబులను, గృహంబులను సంపాదింపఁ దలంచియు సంపాదింపఁజాలక, తద్బాధలకు దుఃఖమందుచుండు.

మఱియొక్కప్పుడు తనస్వల్పధనము నభివర్ధింప నెంచి వీఁడు క్రయ విక్రయాదిరూపమగు వ్యవహారమును జేయుచు, ధనవాంఛచే నెవ్వరితోను విద్వేషమొందుచుండును. మఱియుసంసారమార్గమందు వర్తించుచు దేహి ధనంబును బోఁగొట్టుకొని, తద్దుఃఖాతిశయముచే శయనింపక కూర్చుండక గృహమందు నిలువక విహరింపక మగుడ ధనంబును సంపాదింప నెంచి పరులవలనఁబొందఁజాలనప్పుడు పరులనుండి యపహరింపఁ బౌటువడి యవమానమును బొందుచుండు. దేహియిట్లుధనవ్యత్యాసముచేఁ బలువురతో వైరమును సంపాదించుకొని వివాదములను జేయుచు దురత్యయమగు సంసారమార్గమందు భయంకరము లగుశ్రమలచేతను, ధనబాధలచేతను, ద్వేషాదులచేతను విపన్నుండై మృతప్రాయుఁడగుచుండు. ఆసంసారమార్గమందు వర్తించుచు దేహి మృతినొందినపిత్రాదులను గుఱించి విలపించుచుఁ దన కుదయించిన పుత్త్రాదులను గుఱించి సంతసించు మార్గము నెప్పటికిని విడువఁజాలఁడు. ఓరాజా! ఆసంసారమార్గమును దాఁటింపఁ జేయుసాధన మెద్దియును నిందు లేదు సుమీ! ఈమార్గమును సామాన్యులు దాఁటలేరు. భూనిమిత్తకమగు ద్వేషమునువహించి బలంబున దిగ్గజంబుల ధిక్కరించెడిశూరులు పరస్పరంబునుబోరాడియుద్ధభూమియందుఁ బ్రాణములను విడుచుచున్నారు. కాని వారైనను భూతదయగల్గి ద్వేషము విడిచినయోగీంద్రుఁడు పొందెడు వైకుంఠమును బొందజాలరు. ఓరాజా! దేహి, లతాతుల్యములగు కామినీ భుజముల నూఁతఁగాఁ గొని, యావనితాలత నాశ్రయించి, మధురవచనంబులను బలుకుచున్న బాలకులం దధిక మోహముగల్గి, సంసారమందు వర్తించుచుండు. మఱియు

భగవత్సంబంధి యగు కాలచక్రమువలనఁ గల్గు జననజరా
మరణాదులకు భయమందుచు, దత్పరిహార మొనరింప బకముల
తోను గృధ్రములతోను సమానులగు పాషండదైవతములందు
భక్తియుక్తుం డగుచున్నాఁడు. అట్లు వర్తించుచు నాదేవతల
సేవించుటవలన ఫలంబు లేదని తెలిసికొని పిమ్మట నిర్మలమగు
బ్రాహ్మణవంశంబున నుద్భవించి యాబ్రాహ్మణులకు విహితములగు
నుపనయనాద్యాచారములను దుష్కర్మవాసనచే నప్రియము
లని భావించుచు సదాచారభ్రష్టులయి వానరతుల్యులగు శూద్ర
ప్రాయులతో స్నేహముచేసి వారిస్త్రీలనువివాహమాడి రహస్య
మందు వారితో సంభాషించుచుఁ బరస్పరము భావలోకన
మొనర్చుటచే నింద్రియసుఖంబొంది, మరణకాలమును మఱచి
ద్రుమతుల్యము లగుగృహంబులందుఁ గ్రీడించుచు, నధిక మగు
మైథునేచ్ఛ గలవాఁడగుటచే మిక్కిలి దీనుఁడై పుత్త్రులను
భార్యలయందును వాత్సల్యంబున వర్తించుచు, సంసారబంధనం
బునఁ దగులువడి దానిఁ దప్పించుకొన నశక్తుండై యుండును.
మఱియు నొకానొకప్పుడు మృత్యుభయంబువలన, గిరికందరము
వలె భయంకరమగురోగాదిదుఃఖములంబడిలతవంటికర్మవాసన
నవలంబించి వర్తించును. అనంతర మాదుఃఖంబు నతిప్రయాస
ముచేఁదప్పించుకొని దేహివర్ణాశ్రమాచారనిష్ఠులగు జనముతోఁ
గలసి మసలుచుఁ బూర్వమువలెఁ బ్రవృత్తిమార్గ మభిలషించు
చున్నాఁడు. ఓయరిందమా! పెక్కులీభగవన్మాయవలన సంసా
రమార్గమందు వర్తించుచు దేహి యిప్పటికిని పారమునుజూడ
లేదు. ఓరహూగణా ! ఆకారణమువలన నీవును భూతములను
దండింపక వానితో మైత్రిచేసి విషయాసక్తుండవు కాక, ప్రకృతి

సంబంధ మనెడివృక్షంబును ఖండింప భగవదారాధనరూప మగుకత్తిని గొని సంసారమార్గమునకు, బార మగు హరిపదమును బొంది సుఖమొందుము.” అని యిట్లుపదేశించిన భరతునివాక్యంబు విని రహూగణుం డిట్లనియె ఓయోగేశ్వరా! ఓధీరా! సమస్తజన్మములందును మానవజన్మ మెంత శోభనమైనది! భగవంతుని యశోగుణములను వర్ణించుటవలన నిర్మలమగు చిత్తములుగల మీవంటి మహాత్ముల స్నేహమును సంపాదింపఁగల జన్మంబులే జన్మంబులు కాని తక్కినవానితో నేమి ప్రయోజనము? భగవద్భక్త సంగముఁబడయఁజాలనిచో దేవాది జన్మంబులును వ్యర్థంబులే. ఓమహాత్మా! ముహూర్తకాలము మాత్రమే సంభవించిననీసమాగమమువలన దురూహమగు మూలము గలయవివేకము నశించినది. దీనిఁ జక్కఁగా నాలోచింప, నిరంతరమును మీవంటి మహాత్ములపాదపద్మముల నుపాసించి తత్పరాగముచే సమస్తపాపములును దొలంగించుకొన్నవానికి వాసుదేవునియందు నిర్మలభక్తి గలుగుట కెంతమాత్రమును సందేహము లేదు. అది యొక యద్భుతమునుగాదు. లోకంబున జ్ఞాను లేరూపంబునఁ జరింతురో తెలిసికొనుట కష్టము. కావున నందఱకును వందనంబు లాచరించెదను. మహాత్ములకు నమస్కారము. బాలుర కెల్లరకును వందనంబులు. నీవంటి యౌవనవంతుల కెల్లను నమస్కారములు. తమ మాహాత్మ్యమును గప్పిపుచ్చి మెలఁగువటువుల కందఱకు నభివందనంబులు. అవధూతవేషమున భూమియందుఁ జరించుబ్రాహ్మణులకు నమస్కారములు. ఆమహాత్ములవలన మావంటిరాజులకు మంగళంబులు ప్రాపించుఁగాక” యనెను. ఓపరీక్షిన్నరేంద్రా! అపరిచ్ఛిన్న

మగు ప్రభావముగల్గి యాబ్రాహ్మణుఁడు తనకురహూగణుఁడవమాన మొనర్చినప్పటికిని నతనికిఁ బరమకారుణికస్వాంతంబున నాత్మ తత్త్వంబుపదేశించి బద్ధస్నేహుండగునతనిచే నమస్కృతుండై యింద్రియంబులును నూర్ములనునంతఃకరణమునుజయించినవాఁ డగుటచే నిండిన మహార్ణవంబువడువున నిశ్చలుండై భూమండ లంబున విహరింపఁజొచ్చెను. సౌవీరపతి యగురహూగణుండును నాజడభరతునివలన నధ్యాత్మతత్త్వంబును జక్కఁగాఁ దెలిసి కొని యప్పుడే యవిద్యారోపితమగు దేహాత్మాభిమానమును విసర్జించెను. ఓరాజేంద్రా! భగవద్భక్తులయుఁ దదాశ్రితు లయుఁ, బ్రభావ మీరీతిగానే యుండును" అని వచించినశుకుం గాంచి, పరీక్షిన్న రేంద్రుం డిట్లనియె. "ఓమహాభాగవతా! సమస్తమును దెలిసిన నీవు జీవలోకమునకు సంప్రాప్త మగు సంసారమార్గమును జక్కఁగా బోధించితివి. కాని యింద్రియం బుల దొంగలుగాను, దారసుతాదులను సృగాలాదులుగను, గల్పించి పరోక్షముగా వర్ణించితివి. అది యధికవివేకవంతులకు సులభముగాఁ దెలియుటకు సందియము లేదు.అదినావంటియవ్యు త్పన్నవివేకునకుఁ జక్కఁగా దెలియదు. కాన నీవు నాయందు దయ యుంచి యతికష్టంబునఁ దెలియఁదగినయీపరోక్షవచన ములను బ్రకృతోపయుక్తము లగుశబ్దంబులను బ్రయోగించి తదీయార్థము మావంటివారి కవగత మగునట్లు వివరింపుము" అనిన విని శుకుం డిట్లనియె. ఇది పదుమూఁడవయధ్యాయము.

ఓరాజా! సత్త్వరజస్తమోగుణంబులచేఁ గర్మంబులు సాత్త్వి కములనియు, రాజసములనియుఁ, దామసములనియుఁ ద్రివిధం

బులయ్యె. అందు సుఖసాధనములు సాత్త్వికములు. దుఃఖసాధనంబులురాజసకర్మములు ప్రమాదాలస్యాదులను సాధించునవి రజ స్తమోమూలకములు. ఆయాకర్మములవలన దేహాత్మాభిమానులకు, దేవమనుష్యాసురాదిదేహపరంపర గలుగుచున్నది. ఆ దేహపరంపరకు సంయోగము, వియోగము, బాల్యయౌవనాద్యవస్థలును సంభవించుచుండును. ఇదియే సంసారము. ఇది యనాదిగా వచ్చుచున్నది. తాదృశసంసార మనుభవించుటకు ద్వారభూతమగు నింద్రియవర్గముగలదు. ఆసంసారమార్గము ఘోరంబగు నరణ్యమువలె దుర్గమమయినది. ఈ కానవచ్చుజీవలోకమంతయును భగవంతుండగు విష్ణువునకు వశవర్తినియగు మాయచే దుర్గమమగు సంసారమార్గమందుఁ ద్రోయఁబడి ధనసంపాదనాసక్తిగల వర్తకసమూహమువలె స్వదేహనిష్పాదితములగు పూర్వోక్తకర్మముల సంపాదించి ఫలకాలంబున వాని ననుభవించుచు, విఫలంబులును, బహువిఘ్నంబులచే నుపహతములు నగుచేష్టల నొనర్చుచు, శ్మశానమువలె నమంగళరూపమగు సంసారగహనమందుఁ దిరుగుచు, సమస్తతాపంబులను దొలంగించునదియు వాసుదేవుని చరణారవిందములకు మధుకరతుల్యులగు భక్తులచే ననుసరింపఁ బడుచున్నదియునగు భక్తిమార్గమును బొందలేదు. సంసారాటవియందింద్రియంబులనిపించుకొనుచున్నను, గర్మముచేసవి దొంగలని తెలిసికొనుము. వర్తకాదులు ధర్మోపయోగార్హ మగుధనము నతికష్టముచే నార్జించుకొనుచుండఁ జోరులపహరించుచుందురు. అట్లియింద్రియంబులు సాంసారికసుఖభోగముచేఁ గుబుద్ధియును నజితేంద్రియుండును నగుపురుషుం డతికష్టముచే సంపాదించిన పరలోక

హితకరమగు భగవదారాధనరూప మయిన ధర్మమును, దర్శనముచేతను, స్పర్శనముచేతను, శ్రవణముచేతను, నాస్వాదనముచేతను, నాఘ్రాణముచేతను, నంతఃకరణవృత్తులగుసంకల్పవ్యవసాయములచేతను నపహరించుచున్నవి. మఱియుఁబేరుచే దారపుత్త్రాదులని వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు; కాని వారు కేవలము క్రియచే సృగాలాదులను మింతురని నమ్ముము. తోఁడేళ్లు నక్కలు మొదలగునవి రక్షింపఁబడుచున్న మేఁకపిల్లనుబలాత్కారమున నపహరించును. అట్లే దారపుత్త్రాదులును, నతిలుబ్ధుఁడైన గృహాశ్రమావలంబి యాత్త్రాపహారమున కిష్టపడకున్నను వాఁడు చూచుచుండఁగనేయాత్త్రాపహారమును జేయుచుందురు. ఇంతేకాక గృహస్థాశ్రమము సస్యక్షేత్రమువంటిది. సస్యక్షేత్రమున నున్న వృక్షాదులను ఛేదించి దహించి దున్నుచున్నను, నందలిబీజంబులును మూలంబులును బూర్తిగా నశింపక బీజావాపనకాలమందదిలతలచేతను,బొదలచేతను,దృణంబులచేతను దుర్గమంబగుచున్నది. అట్లే గృహాశ్రమరూపమగుకర్మక్షేత్రమునందుఁగూడఁ గర్మబీజంబులు పూర్తిగానశింపక యుచితకాలమందుఁబ్రబలి విజృంభించుచున్నవి. గృహము కామములకుఁ బెట్టెవంటిది కర్పూరభాజనమునందలికర్పూరముపూర్తిగా నశించిననుదద్వాసనలు మిగిలియున్నట్లు గృహమునందలికర్మము నశించినను దద్వాసనలుమిగిలియుండకమానవు. కర్మక్షేత్రమగు నిట్టిగృహాశ్రమమందు, దేహి ప్రవర్తించుచుండును. క్షేత్రమందలిధాన్యాదికము మిడుతలును, బక్షులును, దస్కరులును,మూషికములును నపహరించినట్లు గృహాశ్రమక్షేత్రమందువర్తించుచున్నవాఁడు బహిఃప్రాణంబుగా నెంచుకొనుచున్న ధనాదులను

మశకతుల్యులగు నీచపురుషు లపహరించుచుందురు. ఒకానొక
ప్పుడు దేహి సంసారమార్గమందుఁ బరిభ్రమించుచు, నహంకార
మమకారములచేతను, విషయాభిలాష చేతనుఁ, బుణ్యాపుణ్యరూ
పకర్మవాసనలచేతను, గలుషిత మగుమనంబుచే గంధర్వపురం
బువలె ననిత్యము లగు స్వశరీరమును, బుత్త్రాదులశరీరములను
నిత్యములని భావించుచుఁ బానమందును భోజనమందును, మై
థునాదులందును వ్యసనములందును, నధికాసక్తి గలిగి మృగ
తృష్ణవలె సుఖాభాసకములగు విషయములనుగూర్చి యనుసరిం
చుచు నొకానొకప్పుడు రజోగుణకలుషితమగుమనంబుగలవాఁ
డై సకలదోషంబుల కునికిపట్టయి యగ్నిపురీషమై యున్నసువర్ణ
మును నగ్నినిగోరుచున్నవాఁడు కొఱవిదయ్యమునువలెఁ జేపట్టు
చున్నాఁడు. ఆదేహియొకప్పుడు నివాసంబులును, బాత్రములను
ద్రవిణంబును, దక్కిన తన్ననుసరించి బ్రతుకువానియందును
మిక్కిలి యభినివేశముగల్గి సంసారాటవియందట్టిటు గ్రమ్మరుచు
న్నాఁడు. మఱియు నొకప్పుడు పెనుగాలిచే సుత్థితమగు పరా
గంబుచే నావృతనేత్రుఁడయినప్పుడు దిక్కులంగానక వర్తించు
నట్లు దేహి సుడిగాలికిఁ దుల యగులలనరజోగుణాతిశయముచే
నజ్ఞత్వమును గల్గించుచుఁ దనతొడపై గూర్చుండి యాకాలం
బున రాత్రివలె నప్రకాశకమగు ననురాగముచే జ్ఞానంబు
నావరింపఁ దదనురాగచ్ఛన్నబుద్ధియై ధరాపరాగముచే గ్రుడ్డి
వాఁడగు మానవునివలె వర్తించుచు, ధర్మమర్యాదలనతిక్రమిం
చినందులకు సాక్షిభూతులగు దేవతలనెఱుంగఁడు. వేఱొకప్పుడు
పురుషుఁడు శబ్దాదివిషయములు పురుషార్థశూన్యంబు లనియొక
మాఱు దెలిసికొనియున్నను దాను దేహచింతచే నాత్మవిషయక

మగు స్మృతిని గోల్పోయి మృగతృష్ణాజలమున కెనవచ్చుచు
నపురుషార్థము లయినను బురుషార్థములుగాఁ గానవచ్చుశబ్దాది
విషయముల ననుసరించి పర్విడుచుండును. మఱియొకప్పుడు
మిక్కిలి పరుషములయిన గుడ్లగూబలయు, ఝిల్లీకీటకములయు
నినాదములవలెఁబరుషములై సరభసంబునసంభ్రమముగల్గించు
శత్రుజనులయు రాజభటాదులయు నవమానవచనంబులు కర్ణ
శూలంబులై, కర్ణమూలంబులను హృదయంబును బీడించుచు
నుండ దీనుండై వర్తించును. ఇంకొకప్పుడు పురుషుఁడు సుకృత
హీనుండై విషతిందుకాది వృక్షములకునుఁగాకిదొండ మొదలగు
విషలతలకును, విషకూపంబులకును, నెనవచ్చుచుఁ దమధనము
లచే దుష్టము లగునిహలోకసుఖంబులుగాని, యదృష్టంబులగు
కీర్త్యాదులుగాని సంపాదింపలేక జీవచ్ఛవంబులవలెవర్తించుధన
వంతులసమీపమునకు ధనాభిలాషియై జీవన్మృతుండై పోవుచు
న్నాఁడు. వేఱొకప్పుడు వేదములను, దేవతలను, బ్రాహ్మణులను
నిందించుదురాత్ముల ప్రసంగంబులచే వంచితుండై నిర్జల మగు
నదీగర్తములోఁ బడినవాఁడు జలము పొందక పోవుటయేకాక
శిరంబుపగిలి తదీయమగు బాధలను బొందుచున్నట్లు లిహలోక
మున సుఖప్రాప్తి పొందకపోవుటయేకాక పరలోకమందు దుఃఖ
ప్రాప్తినిగూడ కల్గించు పాషండకులమం దుదయించును మఱియు
జీవుఁడెప్పుడు పరులఁ బీడించియు నాహారాదులను సంపాదింప
లేఁడో, యప్పుడు కుశాదితృణములు మాత్రమే గల్గు పితృ
పుత్త్రాదులను భక్షించుచుండును. వేఱొకప్పుడు వాఁడు భోగ్య
పదార్థరహితమై, దుఃఖపరంపరకు నిలయమయి, కావుననే
దావాగ్నితుల్యమై, యున్నగృహంబునుబొంది, యిష్టవస్తువులు

లభింపకపోవుటచేతను, ననిష్టంబుల నివర్తించుకొన లేకపోవుట చేతను, జనించు దుఃఖాగ్నిచే మిక్కిలి సంతప్తుండై "అక్కటా! నేను సుకృత మాచరింపక మందభాగ్యుండనైతి"నని పశ్చాత్తాపంబు నొందును; మఱియు నొకప్పుడు కాలంబుచేఁ బ్రతికూలమయిన రాజకులము రాక్షససదృశమై, ప్రియతమధనరూపమగు ప్రాణముల నపహరింప జీవలక్షణము లగువార్తాదులను విడిచి శవంబువలె నుండును. వాఁ డింకొకప్పుడు సంకల్పవికల్పరూప మగుమనోరథము ననుసరించ వచ్చిన పితృపుత్రాదులు కాలాంతరమం దుండనివా రగుటచేతను, బురుషాంతరులచేననుభవింపఁబడనివారగుటచేతను స్వప్నదృష్టపదార్థములవలె ననిత్యులైనను, నిత్యు లని తలంచుచు, స్వప్నసుఖముంబోలె బితృపుత్రాదిసుఖంబును క్షణమాత్ర మనుభవించును. మఱియు గృహస్థులగువారికిఁ గర్మవిధులుపర్వతమంతకుప్పగానున్నవి. దేవా! యధికధనము చేతను,శరీరాయాసముచేతను, సాధ్యము లయినయజ్ఞాదికర్మకలాపములకుప్పను యథావిధిగా నాచరించి సమాప్తి చేయఁ దలంచి యారంభించి మధ్యకాలమున లోకసంబంధంబులగు దుఃఖంబులచేతను,దరితరవిఘ్నములచేతను భీతచిత్తుఁడై, పర్వతమధిరోహింపఁదలఁచి పోయి మధ్యమార్గమున గంటకపాషాణాదులచే దుర్గమమగు క్షేత్రమునంబడిన పురుషునివలె మిక్కిలి ఖేదంబును బొందును. ఒకప్పుడు వాఁడు దుస్సహామగు శరీరములోనున్న జఠరాగ్నిచే సత్వహీనుఁడై కృశించి తన భార్యపై మిక్కిలి కోపము వహించును. అట్లు కోపించి వాఁడు కొండచిలువవంటి నిద్రచే గ్రస్తుండై తన్నును నితరులను బ్రకాశింపఁ జేయుని యజ్ఞానంబున మునింగి యరణ్యమువలెనే జన

శూన్యమగు ప్రదేశమున శయనించి బ్రాహ్మణత్వాదుల బాహ్యా
కారము నేమియు నెఱుంగక దూరముగాఁ బరిహరింపఁబడినశవ
మువలెనుండును. వాఁడు మఱొక్కప్పుడు క్రూరసర్పములవంటి
దుర్జనులచే విఱువఁబడిన కోఱపన్నువంటి గర్వము గలవాఁడై
నిద్రాదులకవకాశమిచ్చి, యాయవమానంబునకుఁ జిత్తంబునంత
తంబును దుఃఖించుచుంటఁ జేసి విజ్ఞానంబును గోల్పోయి చీకఁటి
కూపమువంటి మహాదుఃఖమందు గ్రుడ్డివానివలెఁ బడుచుండును.
మఱొకప్పుడు వాఁడు సుఖలేశము లగువిషయోపభోగములను
వెదకుచుఁ దత్సాధనము లగుపరదారపరధనముల స్వీకరింపఁ
బ్రారంభించి పరులచేఁగాని తత్ప్రభువులచేఁగాని మర్దితుఁడై
నరకప్రాయ మగుకారాగృహమందు బద్ధుం డగును. ఓరాజా!
జీవున కిట్టిదురవస్థలు సంప్రాప్తమగుటవలన నిహలోకంబున
నైనను బరలోకముననైనను బ్రవృత్తిమార్గమందుఁ గర్మమే
సంసారమునకు జన్మక్షేత్రంబని నుడువుచున్నారు. ఓరాజా!
కారాగృహబద్ధుఁ డయినవాఁ డతికష్టముచే నాబంధంబును
దొలంగించుకొని యాధనాదికమునను భవించుచుండ వేఱొకఁడు
వచ్చి హరించును. వానివలన మఱియొకఁ డపహరించును.
ఇట్లాధనాదికము హద్దు లేకుండ నపహృత మగుచుండునుగాని
తనచే ననుభవింపఁబడదు. వేఱొకప్పుడు వాఁడు శీతంబునకును
వాతంబునకును, నాతపంబునకును, నాధిదైవికంబులును, నాధి
భౌతికంబులు నాఁబడు మిగిలినతాపంబులకును, దగిన ప్రతీకా
రంబుల నొనర్పసమర్థుండు కాక యెడతెగనిదుఃఖంబునకుగుఱి
యై వర్తించును. మఱియొకప్పుడు వాఁడు తనయొద్దనున్న స్వల్ప
ధనంబును వర్ధింపనెంచి వ్యవహారముచేయుచు, నితరులయొద్ద

నుండి కొంత ద్రవ్యమును స్వీకరించుచు, ధనలోభముచే జనవి ద్వేషమును బొందుచుండును. ఒకప్పుడు వాఁడు తనధనంబును సర్వంబునుగోల్పోయి కావుననే తల్పములు నాసనములుమొద లగు భోగ్యపదార్థంబులులేమిఁ దనమనోరథంబులు వ్యర్థంబు లగుటచే విచారించుచుఁ దత్సంపాదనముకై యన్యధనంబును స్వీకరింప నుద్యుక్తుండయియందువలననవమానాదులను బొందు చుండును. ఇట్లు ధనవ్యత్యాసముచే వైరాను బంధంబులను వర్ధించుకొనియు సాజాత్యాభిమానమగుపూర్వవాసనచేనావైర విషయములనే వివాహాదిక్రియచే సంబంధంబును గూర్చుకొను చుండు. ఇట్లు నానావిధంబు లగుక్లేశములచేతను వక్ష్యమా ణంబులగు రాగద్వేషాదులచేతను, విస్తృత మగుసంసారమా ర్గమందు నాపదలనుబొంది మృతు లయినపిత్రాదులను విడిచి పుట్టినపుత్త్రాదులందు మమకారముంచి మగుడ నేదేనివిపత్తిసం ప్రాప్తమైనచో మనంబున దుఃఖించుచు, మోహమునొందుచు దీనాలాపంబులు పలుకుచుఁ గన్నీరు కాల్వలుగట్ట నేడ్చుచు, మగుడఁ దనకుఁ బుత్త్రాదు లుద్భవించినచో నెక్కుడుగా సంతసిం చుచు, రాఁబోవుదుఃఖంబులకు భీతిల్లుచు, నొకప్పుడు తనపుత్త్రా దులగుణచేష్టలను వర్ణించుకొనుచు, ఖేదమోదంబులచే మోహ మందుచు, సాధుకర్మవర్జితుఁడై యిప్పటికిని జీవలోకమాసంసా రమార్గము పారంబునుబొందలేకుండెను. తాదృశసంసారమార్గ ము పారంబును జేర్చుచదియాధ్యాత్మికయోగముచేతను, గర్మయో గముచేతను ననుగృహీతమగు భక్తియోగముతక్క వేఱొక్కటి లేదు. మఱియు నిరతిశయానంద రూపమగు పరమాత్మను బొందుట కుపాయభూతమయిన యోగానుశాసనమును, శాంత

స్వభావులై మనంబునుజయించి మననశీలురై సర్వభూతహితు లైన మహాత్ములాచరింపఁ గలుగుదురుకాని దానిని దిగ్గజంబుల జయింపఁగల్గినను మనంబునుజయింపఁజాలని రాజర్షు లెంతమాత్రమును బొందలేరు. ఇంతేకాక వా "రీభూమి నాది" యని మమాభిమాన ముంచికొని పరస్పరమును వైరానుబంధముగల్గి యుద్ధముచేయుచు నాభూమినివిడిచి మృతినొందుదురు. ఓరాజా! సంసారమార్గమందు వర్తించువారికి సుఖదుఃఖంబులును, రాగద్వేషంబులును, భయాభిమానంబులును, మోదఖేదంబులును, శోకమోహంబులును, మాత్సర్యంబును, నీర్ష్యాపమానములును క్షుత్పిపాసలును, నాధివ్యాధులును, జన్మంబును, జరామరణాదులును, దప్పక సంభవించుచుండు. మఱియు భగవన్మాయారూప యగుప్రమద స్వయముగాఁ గౌఁగిలించుకొని యాపురుషుల వివేకాత్మక మగుజ్ఞానంబును నశింపఁజేయును. అందువలన వార లాస్త్రీలకు గ్రీడాభవనంబులు నిర్మింప నారంభించి తత్ప్రాప్తివిషయమై యాకులహృదయులై యావిహారగృహమందువర్తించుపుత్రులను బుత్రికలను, గళత్రములను, గనుఁగొనుచు, వారి మృదుమధురభాషణములును, వీక్షణంబులును, జేష్టలను; హృదయంబు నపహరించుచుండ నేమియుఁ జేయలేక యింద్రియంబుల జయింప నసమర్థుండు కావున నీనయాత్మను దుఃఖనరకంబునఁ ద్రోయుచున్నాఁడు ఓరాజా! పరమాణువు మొదలు ద్విపరార్థపర్యంతంబునుగలుగు కాలమే స్వరూపముగాఁ గల్గి మిక్కిలి శీఘ్రముగాఁ బరిభ్రమించుచు బ్రహ్మ మొదలు తృణమువఱకుఁ గలజీవుల యాయుర్దాయముల లవఘటికాదిరూపముగా లెక్కించుచుఁ బ్రమత్తులగువారి యాయువు

నపహరించుచున్న భగవంతుం డగువిష్ణుని కాలచక్రమువలన మరణము సంభవించునేమో యని భయమందుచు నాచావును దప్పించికొని యమరత్వమునడయ నెంచి,యాకాలచక్రమాయు ధంబుగఁ జేసికొనివర్తించు వాసుదేవునిఁ దిరస్కరించి,రాఁబులు గులవంటివారును, గృధ్రములవంటివారును, గొంగలవంటి వారును. నార్యజనులు చెప్పిన సిద్ధాంతములనుండి బహిష్కృ తులును నగుపాషండదేవతలను పాషండదేవతాసంకేతంబులచే నభిముఖనుగాఁ జేసికొని యారాధించుచుందురు. వా రెప్పు డాపాషండదేవతలవలన ఫలంబును బొందలేక వారిచే వంచితు లగునట్లు తెలిసికొందురో యప్పుడే వారు బ్రహ్మకులమున నుద్భ వించి యజ్ఞపురుషుఁడగు వాసుదేవు నారాధనరూపములును బ్రాహ్మణులకు విహితంబులును నగు నుపనయనాదు లయిన శ్రౌతస్మార్తకర్మంబులను నొనరింప నిష్టపడక,పిమ్మట శూద్రకులం బును బొందుదురు.అచ్చటనట్టివాఁడునిగ,మోక్తములగునాచా రములవలనఁ దనకుఁ శుద్ధిలేకపోవుటచే శూద్రస్త్రీని బెండ్లియాడి దానియందుసంతానమునుగనితత్కుటుంబభరణమునకుఁ బాటు పడుచు వానరజాతివలె గ్రామ్యసుఖంబు బొందుచుండును. ఆశూద్రకులమందుఁ బ్రతిబంధంబు లేక పోవుటచే యుక్తము లగుదేశకాలములఁ బ్రతీక్షింపకుండఁ గ్రీడించుచు మిక్కిలి విష యాతురమైన బుద్ధితో వర్తించుచుఁ బరస్పరముఖావలోకనాదు లగు గ్రామ్యకర్మములచేఁ గాలావధిని మఱచి వర్తించును. మఱియు వాఁడు వానరము దారసుతాదులతో వృక్షమందుఁ గ్రీడించునట్లు దారసుతాదివత్సలుండై వృక్షమువలెఁ గేవల మైహికసుఖంబులనుగల్గించు గృహంబున విహరించుచుసంసార

బంధనముచే వివశుండగు దేహి యిట్లు సంసారమార్గమందు సుఖదుఃఖంబుల ననుభవించుచు, మృత్యు వనెడి గజమువలనఁ గల్గుభయముచేఁ గొండగుహ యైన యగురోగాద్యాపదలందుఁ బడి తన జీవమునకు హేతుభూత మగుకర్మరూప మయిన లత నూఁతగాఁగొనియాయాపదనుండి యతికష్టముచేవిముక్తుఁడయి యిట్లనవరతంబును,సంసారమార్గంబునఁ జరించుచు నరశరీరము దాల్చినజీవసమూహమును బొందుచుండును. ఇట్లు మీఁదనున్న లోకాంతరములందు వర్తించువారుగూడ నీసంసారమార్గమందుఁ బరిభ్రమించుచున్నా రనియె తలంపుము. ఓరాజేంద్రా! గరుత్మంతునిగమనమహిమ నీఁగ లెఱుంగఁజాలనట్లు మహానుభావుఁడగు ఋషభపుత్రునిమార్గంబును మనంబుచేతనైన ననుసరింప నేనృపాలుండునునర్హుండుకాఁడు ఓరాజా! ఋషభపుత్రుఁడగునాభరతుండును భగవదర్పితచిత్తుండు కావున, విడువఁ దరముకాకపోయినను, మనోహరు లగుపుత్త్రులను, హితులను, రాజ్యంబును, ధనంబును, గళత్రములను, యౌవనవంతుఁడై యుండియే మలమునుంబోలె విసర్జించెను. ఓనరేంద్రా! యాభరతుండు వానిని గేవలము విసర్జించుటయే కాదు. వాని యందతనికి నుంతేనియు నభిలాషమే లేదు. ఆలోచింప భారతవర్షరూప మగుభూమండలంబును, బుత్త్రులను, ధనములను, స్త్రీలను, దేవేంద్రాదులకు సైతమును బ్రార్థనీయములై, యతనిదయ నభిలషించుచు స్వయముగా వరించిన సంపదలను, మనంబుననైన నుంతేనియు నభిలషింపలేదు. ఇది యద్భుతము కాదు. సర్వకాలములందును వాసుదేవుని పాదారవిందములను డెందంబునఁ గొల్చుమహాత్ములు భగవత్సేవకంటె మోక్షము సైతము

స్వల్ప మని తలంచు చుందురు. అట్టివారి కీ చంచలసంపద లందు వైరాగ్యము గలుగుట యుక్తమేకదా? ఓరాజేంద్రా! తనకు సంప్రాప్తమైనమృగశరీరంబును విడువ నెంచి యాభరతుండు వాసుదేవు నుద్దేశించి, 'ఓ దేవా! యాగభోక్తవై, యాగప్రభుడవై, యాయా యవతారంబులచే వర్ణాశ్రమధర్మంబులను సంరక్షించుచు ధర్మానువర్తులగువారని రక్షించుచుటలో నేర్పు వహించి, యధ్యాత్మయోగమే శిరంబుగాఁగ వర్తించుచు, భక్తియోగగమ్యుండవై, ప్రకృతికి నియంతవై, చిదచిత్తులు శరీరముగాఁ గలిగి యాశ్రితులసంసారబంధంబును హరించునీపాదంబుల కభివందనంబు"లని పలికి ముక్తుండయ్యె. ఓనరేంద్రా! భగవద్భక్తులచే నుతింపఁబడు నిర్మలగుణంబులకును, భూతహితాచరణము మొదలగు సత్కర్మంబులకును నిలయమైనయాభరతునిచరిత్రము యశస్కరంబనియును, మంగళావహమైనదనియు, నాయుర్దాయము గల్గించుననియు, ధనప్రాపకమనియు, స్వర్గసాధనమనియు,ముక్తిసాధనమనియు,నుతింపఁబడుచున్నది. ఎవ్వఁడా చరిత్రంబును వినునో, చెప్పునో, యనుమోదించునో, యాపురుషుఁడు స్వయముగనే సమస్తవాంఛితంబులునుపొందుచున్నాఁడు. పరులను గోరవలసినది యొక్కటియును లేదు. ఇది పదునాల్గవయధ్యాయము.

శుకుఁడు భరతసంతతిని దెలుపుట

ఓరాజేంద్రా! భరతునిసచ్చరిత్రంబును వర్ణించితిని. ఇఁక నతనిసంతతిని వర్ణింతును వినుము. ఆభరతునకు సుమతియను నాత్మజుండు కలడు. ఆసుమతి ఋషభుం డాచరించినయోగచర్య

నవలంబించి వర్తించుచుండఁ గొందఱు పాషండులు పాపీయ మగుస్వబుద్ధిచే నతఁడు బౌద్ధదేవత యని కల్పింతురు. కాని యతఁ డట్టివాఁడు కాఁడు. అనుమతికి గృధ్రసేనయందు దేవతాజిత్తనుకుమారుఁడు కలిగె. ఆదేవతాజిత్తున కాసురి యను భార్యయందు దేవద్యుమ్నుం డనుతనయుం డుద్భవించె. ఆదేవద్యుమ్నునకు ధేనుమతి యనుభార్యయందుఁ బరమేష్ఠి యను నాత్మజుం డుదయించె. అతనికి సువర్చల యనుభార్యయందుఁ బ్రతీహుఁడు పుట్టెను. ఆప్రతీహుఁడు పెక్కుర కధ్యాత్మవిద్య నుపదేశించి యాయుపదేశంబువలననే నిర్మలాంతఃకరణుండై పరమపురుషునుపాసించెను. ఆప్రతీహునకుఁ బ్రతిహర్తయనియు, ప్రస్తోత యనియు, నుద్గాత యనియు ముగ్గురు పుత్త్రులు గలిగిరి. వారు ముగ్గురును, యాగాదిక్రియలందు మిక్కిలి నిపుణులు. వారిలోఁ బ్రహర్తస్తుత యనుభార్యవలన "అజుఁడు, భూమ" యను నిర్వురఁ దనయులం బడసె. అజానుజుఁ డగు భూమ ఋషికుల్యయనుభార్యవలన నుద్గీథ యనుపుత్త్రుఁగాంచె. ఆయుద్గీథకు దేవకుల్య యను భార్యయందుఁ బ్రస్తరుఁ డుదయించె. ఆప్రస్తరునకు విభుత్సయందు విభు వనుసుతుం డుద్భవించె. ఆవిభునకు భారతియందుఁ బృథుషేణుఁడును, నతని కాకూతి యను పత్నియందు నక్తుం డనువాఁడును గలిగిరి. ఆనక్తుండు కృతి యనుభార్యవలన గయుం డనువానినిఁ బడసె.

గయోపాఖ్యానము.

ఓరాజేంద్రా! రాజర్షులలో గయుండుదారకీర్తియని ప్రఖ్యాతి వహించె. అతడులోకంబునురక్షింపఁదలంపుచేశుద్ధసత్త్వమూర్తి నవలంబించినవిష్ణువునంశసంభూతుండనియుఁ బ్రశస్తమనస్కుం

డనియుఁ బ్రఖ్యాతి వహించెను. మఱియు ధర్మాది గుణములచే మహాపురుషుఁ డయ్యెను. అమ్మహాత్ముఁడు తనకులధర్మం బని ప్రజలను భయమువలన రక్షించుచు నాహారాదు లిడి పోషించుటయు నిష్టవరంబుల నిచ్చి సంతసింపఁ జేయుచుఁ గుమార బుద్ధితో శ్లాఘించుచుండెను. అట్లె తన కాశ్రమధర్మ మని పంచ మహాయజ్ఞంబుల నొనర్చుచుఁ దత్ఫలంబు లన్నివిధంబులచేతను బ్రహ్మాది దేవతలకంటె నధికుండును మహాపురుషుండును నగు పరబ్రహ్మమందు ముఖ్యమైనపురుషార్థంబని సమకూర్చుచు నుండెను. ఆగయుండు కులధర్మమగు ప్రజాపాలనాదులచేతను, బ్రహ్మవిదుల పాదపద్మంబుల సేవించుటవలనఁ బ్రాప్తమగు భగవద్భక్తియోగముచేతను మాటిమాటికిని నంతఃకరణంబును నిర్మలముగాఁ జేసికొని దేహాత్మభ్రాంతిని వదలి తనయాత్మయం దంతరాత్మగా నుండి ప్రత్యక్షమగు పరమాత్మతత్త్వం బెఱింగి దేహాత్మభ్రాంతినిస్వతంత్రాత్మభ్రాంతిని విడిచిభూమండలంబును జక్కఁగాఁ బరిపాలించెను పాండవేయా! పూర్వము కాలవృత్తాంతంబులు తెలిసిన మహాత్ములాగయుని మాహాత్మ్యము గాథలను గొన్నింటిని జెప్పిరి. వానినిఁ జెప్పెద నవధరింపుము. అతఁ డొనరించినకర్మములవంటి కర్మములచే నేపురుషుండాగయుని ననుసరింపఁగలఁడు? ఆ గయుఁడు శ్రుతిహితంబులగు యజ్ఞాదుల నొనర్చినవాఁడు. అతఁ డెక్కువ తెలిసినవాఁడు. అతఁడు వర్ణాశ్రమధర్మంబులను రక్షించినవాఁడు. అతఁడు సమస్తసంపదలను పొందెను. అతఁడు సత్పురుషుల కధిపతి యయ్యు వారిని సేవించువాఁడు. ఇట్టి మహాగుణంబులు గలవాఁడు భగవదంశసంభూతుం డగుగయుండు దక్ష వేషో

క్కరుఁ డెవఁడు గలఁడు? సత్యము లగు నాశీర్వచనంబులు గల శ్రద్ధా మైత్రీదయాదు లగు దక్షకన్యకలు తమ తేజంబులచే నే వాని శ్రేష్ఠునిఁగ నొనర్చిరో, భూదేవి యెవని గుణములందు వాత్సల్యము గల్గి స్రవించుచున్న పొదుగు గలదై నిష్కాముఁడైన యెవని ప్రజల కోర్కులను నెఱవేర్చుచుండెనో, యాగయుని నెవఁ డనుకరింపఁగలఁడు? ఓ రాజేంద్రా! వేదంబులును వేదోక్త కర్మంబులును నిష్కాముం డైన యాగయుని కోర్కుల నిచ్చుచుండెను. యుద్ధమందుఁ దిరస్కృతు లై రాజు లందఱు నతనికి బలులఁ దెచ్చియిచ్చుచుండిరి. ధర్మపరిపాలనంబు చేతను, దక్షిణాదుల చేతను బూజితు లయిన బ్రాహ్మణులు లోకాంతరమువిషయమై తా మొనర్చిన ధర్మఫలంబులలో నాఱవపాలు గయునకు నొసంగుచుండిరి. అమ్మహాత్ముఁ డింద్రునకు మదంబు గల్గించునంతటి సోమపానంబులు గల యాగంబుల నొనర్చెను. ఆగయుఁ డంతరాయంబులఁ బొరయని భక్తియోగంబుచే సమర్పించిన యాగాదిఫలమ్మును యాగశరీరకుఁ డయిన పరమాత్మ స్వయముగాఁ బ్రీతితో స్వీకరించెను. విశ్వంబునకుఁ బ్రాణభూతుండగు నా భగవంతుండు ప్రీతుం డగుటచేఁ జతుర్ముఖుండు మొదలు తృణమువఱకుఁ గల దేవమనుష్యతిర్యగాదులకు సంప్రీతి గల్గుట నా బ్రహ్మాదు లందఱును నాగయునియం దెక్కుడు ప్రేమ గలవారైరి. ఇట్టియుదార చరిత్రము గల గయుని ననుకరింప లోకంబున నెవండు సమర్థుండు? ఆగయునకు జయంతి యను కళత్రమందుఁ జిత్రరథుండును, స్వాతివరుండును, ధనుండును, నను ముగ్వురుపుత్త్రు లుదయ మందిరి. వారిలోఁ జిత్రరథున కూర్జయందు సమ్రాట్టనెడి తనయుం డుద్భవించెను. ఆసమ్రాట్టునకు

నుత్కలయందు మరీచి జన్మించెను. మరీచికి బిందుమతియందు బిందుమంతుఁ డుదయించెను. బిందుమంతునకు సుషేణయందు మధు వుదయించెను. మధువునకు సుమనస్సునందు వీరవ్రతుం డుద్భవించెను. ఆవీరవ్రతునకుఁ బ్రభోధయందు మధువనియుఁ బ్రమధు వనియు నిరువురు తనయులు జన్మించిరి. వారిలో మధు నకు సత్యయందు భౌవనుండు గల్గెను ఆభౌవనునకు దూషణ యందుఁ ద్వష్ట యనుకుమారుండు జనించెను. ఆత్వష్టకు విరోచ నయందుఁ విరజుఁడు సంభూతుండయ్యె. ఆవిరజునకు విషూచి యందు శత్రుజిత్తు మొదలగు నూర్వురుతనయులును, నొకకన్యక యునుగల్గిరి. ఓరాజా! కడపటివారయిన శత్రుజిదాదులకు జనకుం డగువిరజుండు, విష్ణువు దేవగణంబులనుంబోలెఁ బ్రియవ్రతవంశం బునువంశకీర్తిచే నలంకరించెను.” ఇది పదియేనవయధ్యాయము.

అని నుడువుచున్న శుకుం గాంచి రాజేంద్రుం డిట్లనియె, ఓ మునీంద్రా! సూర్యునికిరణము లెంతవఱకుఁ బ్రసరించునో, యెంత వఱకుఁ జంద్రుండు శుక్లపక్ష కృష్ణపక్షములందు నక్షత్రగణం బులతోఁగూడ సంచరించునో, యంతవఱకుఁగలభూమండలము నై శాల్యాదులను గుఱించియు, దీనియం దున్న జంబూద్వీపాదు లను గుఱించియు నీవు సంగ్రహంబుగా వచించితివి. కాని వివేశేషించి చెప్పలేదు. ఇప్పుఁ డా భూమండలమానంబును, దద వాంతరభేదములను, నామములను, విస్తారముగా వినఁ గుతూ హలంబున నున్నాఁడ. భూమండలముల నై శాల్యాదులను విను టవలన నేమిలాభమని యందు వేమో? అందు లాభము లేక పోలేదు. ఈభూమండలమంతయు సత్వాదిగుణపరిణామ మగు

భగవంతుఁడగు పరమాత్మస్థూలరూపము. భగవంతుని స్థూల శరీరమందు మనం బావేశించియున్నచోఁ బిమ్మట సత్త్వాదిగుణ రహితమై, యంగుష్ఠప్రమాణము గలదై స్వయంప్రకాశమై, వాసుదేవాది శబ్దంబులచే బోధిత మగు పరమాత్మయం దావే శించి స్థిరంబుగా నుండుటకు సమర్థమగును. కావున గురూత్త మా! యీభూమండలముమానలక్షణాదులనడుగుచున్నాను" అని యడిగిన నరేంద్రునకు మునీంద్రుం డిట్లనియె. 'ఓమహా

శుకుండు రాజునకు భూపరిమాణాదులనఁ జెప్పుట.

రాజా! అనంత మయినబ్రహ్మాండము భగవంతునిమాయాగుణ ములగు సత్త్వాదుల పరిణామమే. అది భగవంతునివిభూతి. భగ వద్విభూతి కంతర్గతములగు లోకములనామములను రూపంబు లను, నన్నింటిని బూర్తిగా, మనంబున నూహించుటకుఁగాని వాకొనుటకుఁగాని దేవతలకుఁ గలంత యాయుర్దాయంబుగల పురుషుండైనను సమర్థుండుకాఁడు. కావున భూగోళమందుండు ముఖ్యము లయినయవాంతరభేదంబులను,నామములను, మాన ములను, లక్షణంబులను వివరించెదను. ఓరాజా! ప్రసిద్ధమగు నీ జంబూద్వీపము భూవలయ మనుపద్మంబునకుఁ గోశంబులవలెఁ దనప్పుద్వీపము కంతర్వర్తియై యంతఃకోశంబువలెఁ దనర్చు చున్నది. ఈద్వీపము లక్షయోజనంబులవై శాల్యముగల్గి తామ రపాకువలె సమవర్తులమైయున్నది. ఇందు, దొమ్మిదివర్షంబులు గలవు.అందొక్కొక్కటితొమ్మిదివేలయోజనంబులపరిమాణంబు గలది.అఖండముగా నుండు జంబూద్వీపము నీలము, శ్వేతము, శృంగవంతము, నిషధము, హేమకూటము, హిమాలయము, మాల్యవంతము, గంధమాదము, నాఁబడు నెనిమిది పర్వతం

బులచే నసంకీర్ణముగా విభజింపఁ బడినది. ఆతొమ్మిదివర్షంబుల లోను, నిలావృతము మధ్యప్రదేశంబుననున్నది. ఆయిలావృత మునకు మధ్యమందుఁ గులగిరుల కధిపతియగు బంగారుకొండ గలదు. అది యౌన్నత్యమునందు లక్షయోజనముల ప్రమాణముకలది. అది భూమండల మనెడికమలమునకుఁ గర్ణికవలెఁ దనర్చుచున్నది. దానియూర్ధ్వ భాగము ముప్పది రెండువేల యోజనములవై శాల్యముకలది. ఆపర్వతరాజము మూలమందు బదాఱువేల యోజనములపరిమితిగలిగి భూమండలంబున కంత ర్భాగంబును బ్రవేశించియున్నది. ఇలావృతవర్షంబున కుత్తరో త్తరంబునఁ గ్రమముగా నీలము, శ్వేతము,శృంగవంతము నాఁ బడుపర్వతములు మూఁడును, రమ్యకము, హిరణ్మయము కురు వునాఁబడు వర్షములమూఁడింటికిని సీమాపర్వతములై యున్నవి. అవి తూర్పునకు దీర్ఘముగా వ్యాపించియున్నవి. ఆపర్వతములు పూర్వపశ్చిమములందు లవణసముద్రమునంటి వర్తిల్లుచున్నవి. అవి రెండువేలయోజనముల విస్తీర్ణతచే నొప్పుచున్నవి.వానిలోఁ దొలుతొలుత దానికంటె నుత్తరంబున నుండు పర్వతము దైర్ఘ్యంబునఁ బదునొకొండవవంతుచేఁ దఱిగి (అనఁగానీలము కంటె శ్వేతమును, శ్వేతముకంటె శృంగవంతమును బదునొకం డవవంతుచేఁ బొట్టివై) యున్నవి. అట్లె యిలావృతమునకు దక్షిణమున నిషధము, హేమకూటము, హిమాలయము నాఁబడు పర్వతములు తూర్పునకు దీర్ఘముగా వ్యాపించి నీలాదులతో సమానము లగుపరిమాణములు గల్గి నీలాదులవలెఁ బదివేల యోజనంబులపొడవున వర్తిల్లుచుఁ గ్రమముగా హరివర్షమున కును, గింపురుషవర్షమునకును, భారతవర్షమునకును, సీమా

పర్వతము లగుచున్నవి. అట్లె యిలావృతమునకుఁ దూర్పునను గంధమాదనమును, పడమట మాల్యవంతమును, నీలనిషధపర్వతములపర్యంతమును వ్యాపించి రెండువేలయోజనముల ప్రమాణముగలవై భద్రాశ్వమునకును, కేతుమాలమునకును మర్యాదాపర్వతము లగుచున్నవి. మఱియు మేరువునకు నలు దెసలను, మందరము. మేరుమందరము, సుపార్శ్వము, కుముదము నాఁబడు నాలుగుపర్వతము లయుత యోజనపరిణాహము లయి ప్రతిబంధకములయి వఱలును. అందు మేరువునకుఁ దూర్పున మందరమును, దక్షిణమున మేరుమందిరమును, బడమట సుపార్శ్వమును నుత్తరమునఁ గుముదంబును వరుసగా వెలయుచుండును. ఆనాలుగు గిరులందును క్రమముగా మామిడిచెట్లును, నేరేడుచెట్లును, కదంబవృక్షంబును, వటతరువును బదునొకండువేల యోజనముల యౌన్నత్యము గల్గి విలసిల్లు. ఆతరురాజముల శాఖాసమూహములు నూఱుయోజనములవఱకు విస్తరించి యున్నవి. మఱియు నాగిరులందుఁ గ్రమముగా క్షీరములతోను మధువుతోను, చెఱకురసముతోను, నిర్మలజలముతోను, నొప్పుచునాల్గు హ్రదంబులుకలవు ఓరాజా! స్నానపానాదులచే నా హ్రదములను సేవించు గంధర్వగణములు స్వభావసిద్ధము లగు నణిమాదులగున ష్టైశ్వర్యములనుగాంచిపరఁగుచున్నారు. ఆగిరులందు నాలుగుదేవోద్యానములుగలవు. అవి క్రమముగా నందనమనియుఁ, జైత్రరథమనియు, వైభ్రాజమనియు, విశ్వతోభద్రమనియుఁ జెప్పఁబడును. అందు దేవతాలలామలు సురవర సహితలై గంధర్వులు సంతతము తమ మహిమను గానము

చేయుచుండ సంతసంబున విహరించుచుందురు. మందరశిఖరము నకుఁ గ్రిందుగా నున్నదై, పదునొకండువందల యోజనముల యౌన్నత్యమున నొప్పుచు నున్న దేవచూతము, మందరశిఖరము లంతేసి యమృతతుల్య ఫలములను ఫలించు చున్నది. ఆఫలములు బాగుగాఁ బరిపక్వములై క్రిందఁబడి శిథిలములు కాఁగా వానివలనఁ బ్రవహించురసము మధురమై సుగంధము కలదై యితరసుగంధములచేఁ బరిమళితమై మిక్కిలి యరుణ కాంతుల నొప్పుచు "అరుణోద" యను నదీరూపము నొంది మందరశిఖరమునుండి క్రిందికిఁ బ్రవహించి యిలావృతవర్షము పూర్వభాగము నంతను దడుపుచున్నది. పార్వతీదేవియనుచర స్త్రీలాయరుణానదీరసమునుఁ బానముచేయుచుందురు. ఆలల నాలలాముల యవయవములను స్పృశించి వచ్చువాయువే సకలదిశలయందును బదియోజనములదూరముదాఁక సువాసనను బ్రసరించునని చెప్పవలసియున్నప్పుడా స్త్రీలశరీరము లెంతపరిమళవంతములై యుండునో వేఱె చెప్పవలయునా ? మేరుమందరశిఖరంబున జంబూవృక్షము కలదని చెప్పితిని. దాని ఫలములు గజశరీరములంత ప్రమాణము గలవై సూక్ష్మబీజములయి యుండును. ఆ ఫలములూర్ధ్వమునుండి క్రిందఁబడి శిథిలములై రసప్రవాహమును బ్రవహింపఁజేయుచున్నవి. ఆప్రవాహమే జంబూనదియని పేరొందియిలావృతవర్షము దక్షిణభాగమును, దన్నును డడుపుచున్నది. ఆనది యట్లు ప్రవహించు చున్నప్పు డుభయతీరంబులందును గలమన్ను తద్రసముతో సంయుక్తమై వాయ్వగ్నిసంయోగమువలన విపాకము నొంది సువర్ణమగుచున్నది. జంబూనదివలనఁ గలిగినది గనుకనే దానికి

జాంబూనదమనెడి నామము లభించినది. ఆసువర్ణమును దేవ
తలు తమ యువతీలలామలతోఁగూడ కిరీటములు కడియములు
మొలత్రాళ్లు మొదలగు నాభరణంబులుఁగా నిర్మించికొని సత
తంబును ధరించుచున్నారు. సుపార్శ్వపర్వతమున గొప్పకదంబ
వృక్షము గలదని చెప్పితిని. ఆవృక్షరాజము కోటరంబులనుండి
యైదుసందిళ్లంత స్థూలములగు నైదుమధుధారలు సుపార్శ్వ
శిఖరమునుండి క్రిందికిఁ బాఱుచు నిలావృతముపశ్చిమభాగ
మును, నాపర్వతప్రాంతమును బరిమళింపఁ జేయుచున్నవి. ఆమధు
ధారలను బానముచేసినవారి ముఖపరిళముచేఁ బరిమళితమగు
వాయువు నూఱుయోజనంబులదాఁక నెత్తావులను బ్రసరింపఁ
జేయుచున్నది. అట్లె కుముదపర్వతమందున్న వటవృక్షము శత
వలిశమనెడి నామమున నొప్పుచున్నది. దానిస్కంధములనుండి
కొన్నినదములు ప్రవహించుచున్నవి. అవి, పాలు మొదలగు
పానీయములును, భక్ష్యములు, వసనములు, భోగస్థానములును,
శయ్యాదులు, విభూషణములు, మొదలగుకోర్కులను నెఱవేర్పఁ
జాలినవి. అవి కుముదపర్వతశిఖరమునుండి క్రిందికిఁ బ్రవహిం
చుచు, నిలావృతము నుత్తరభాగంబున నున్నలోకులను సంత
సింపఁ జేయుచున్నవి. ఆనదములను స్నానపానాదులచే సేవించు
వారికి యావజ్జీవమును సుఖముతప్ప,నొకప్పుడయినను శరీరము
ముడుతలు పడుట, తల నరయుట, శ్రమము రోగము చెమట
దుర్వాసన ముదుసలితనము మరణము నపమృత్యువు శీతోష్ణ
ములవలనఁ గలుగు వైవర్ణ్యము రాగద్వేష భయాభిమానా
దులును సంభవింపనేరవు. భూమండలమనెడి కమలమునకుఁ
గర్ణికవలెఁ దనర్చు మేరువునకుఁ జుట్టును గురంగము కురరము

కుంభము వై కంకతము త్రికూటము శిశిరము పతంగము రుచకము నిషధము సితివాసము కపిలము శంఖము వై దూర్యము చారువిహంగము ఋషభము నాగము కాలాంజనము నారదము మొదలగు పర్వతములు కేసరములవలెఁ దనర్చుచున్నవి. మఱియు జఠర దేవకూటపర్వతములు మేరువునకుఁ దూర్పున వేయియోజనముల దూరమునఁ బ్రవర్తిల్లుచుఁ బదునెనిమిదివేల యోజనముల దైర్ఘ్యము గలిగి రెండేసివేలయోజనముల యున్నతత్వమును, వైశాల్యమును గలవై యుత్తరమునకు విస్తరించుచు నొప్పుచున్నవి. దైర్ఘ్యమునందును, ఔన్నత్యమునందును, వైశాల్యమునందును సమానము లగు పవనపారియాత్ర పర్వతములు మేరువునకుఁ బశ్చిమభాగంబునను దక్షిణంబునఁ గ్రమముగాఁ దూర్పునకు విస్తరించుచున్న కైలాసకరవీర పర్వతములును నుత్తరంబునఁ ద్రిశృంగమకరపర్వతములును గలవు. ఈ యెనిమిది పర్వతములచేతను బరివృతమైన మేరుపర్వతము దర్భలచేఁ బరివృతమగు నగ్నిహోత్రునిచందమునఁ బ్రకాశించుచున్నది. ఆ మేరువు మూర్ధంబున మధ్యభాగమునందుఁ బదివేలయోజనముల వైశాల్యముగల్గినసమచతురశ్రమై, శాంతకౌంభి యనుపేర నొప్పుచున్న చతుర్ముఖునిపురంబు నిర్మితమై యున్నది. దానికిఁ జుట్టును, నష్టదిక్కులందును నష్టదిక్పాలు రగునింద్రాదులచేఁ బాలితములగు నెనిమిది పురంబులు గలవు. అవి ప్రత్యేకము రెండువేల యేడువందల యోజనములవై శాల్యమున నొప్పుచుఁ, గ్రముగా నమరావతి, తేజోవతి, సంయమని, కృష్ణాంగన, శ్రద్ధావతి, గంధవతి, మహోదయ, యశోవతి యనునామంబుల వెలయుచున్నవి. ఇది పదాఱవ యధ్యాయము.

ఓరాజా! యాగస్వరూపుఁ డగువిష్ణుమూర్తి వామనరూపమున నవతరించి ముల్లోకములను బాదముచేఁ గొల్చుచుండెను. అప్పు డుపరిభాగంబున బ్రహ్మాండకటాహమంత రంధ్రము గల యతని వామపాదాంగుష్ఠద్వారమున బాహ్యజలము లన్నియు లోనికిఁ బ్రవేశించినవి. ఆజలధారలు త్రివిక్రముని పాదక్షాళనముచేఁ గల్గిన కుంకుమ మనెడి కిఁజల్కములచేఁ దనరారుచు, స్వభావముచేత నే సకలదురితముల నిరసింప సమర్థములై సమస్త లోకములపాపముల నెల్ల నాచమనము చేసినంతనే తొలంగునట్టుచేయుచు, భగవత్పది యనునామమునఁ బిలువఁబడుచువిష్ణుపదమనునామము గలయాకసంబునఁ జిరకాలంబునకు నదీరూపముగా నవతరించెను. ఆయూర్ధ్వంబుననే ధ్రువమండల మొప్పుచున్నది. దృఢసంకల్పుఁడును, భక్తశ్రేష్ఠుండును, నగుధ్రువుండు, దినదినమును వర్ధిల్లెడి భక్తియోగమునఁ బ్రేమాతిశయముకలవాఁడై, దానిచే నంతరంగము ద్రవించుచుండ, నేత్రములుత్కంఠతచే వివశములై యర్ధనిమీలితములై బాష్పజలమును వెల్లిగొలుపుచుండ, నందువలననొడలినిండఁ బులకాంకురంబు లెగయుచుండ నాభగవత్పదీజలమును మాకులదేవత పాదోదకమని యత్యాదరంబున శిరంబునఁ దాల్చుచున్నాఁడు. మఱియు సప్తర్షులు తత్ప్రభావము నెఱింగినవారై, సర్వాంతరాత్ముఁడగు వాసుదేవునియం దవిచ్ఛిన్న మగుభక్తియోగము దమకు లభించుటచే సర్థకామాది పురుషార్థములను, కైవల్యమును నిరసించినవారై తమకు సంప్రాప్త మగుముక్తినిగూర్చి ముముక్షువులవలె నీ గంగానదియె మాతపంబునకు ముఖ్యఫలంబనితలంచుచు సగౌరవముగా జటాకిరీటములఁదువహించు

చున్నారు. ఇట్లు ధ్రువునిచేతను, సప్తర్షులచేతను బహూకృతయై గంగ యనేకసహస్రకోటులసంఖ్యను మీఱిన విమానములచే సంకుల మయిన యాకాశమార్గమువలన నవతరించుచు,నిందు మండలము నావరించి దిగి దిగి మేరుమూర్ధమున నున్నబ్రహ్మ

గంగానదికి వేఱువేఱు నామంబులు గల్గుట

పురంబు ప్రవేశించె. ఆపురంబున గంగానది నాలుగుపాయలుగ విభక్తంబై సీతయనియు,నలకనందయనియుఁ, జక్షువనియు,భద్ర యనియు, వ్యవహరింపఁబడుచు,నాల్గుదిక్కులకుఁ బ్రవహించుచు సముద్రములకుఁ బ్రవహించుచున్నవి. అందు సీతానది బ్రహ్మపుర మునుండి బయలువెడలి మేరువునకుఁ గేసరములవలెఁ దనర్చు చున్న పర్వతశిఖరాగ్రములందు ముందుగాఁబడి పిమ్మట నట నుండి క్రిందికిఁ బ్రవహించుచు, గంధమాదనశిఖరమునఁ బడి భద్రాశ్వవర్షము మధ్యమువనుండి తూర్పుగాఁబ్రవహించి,లవణ సముద్రమును గలయుచున్నది. అట్లె చక్షుర్నది మాల్యవన్న గాగ్రంబునంబడి క్రిందికిదిగి యప్రతిహత మగువేగమునఁ గేతు మాల్యవర్షంబునవ్యాపించి పశ్చిమాభిముఖంబుగాఁబాఱి పశ్చి మసముద్రంబునఁ గలియుచున్నది. అట్లె భద్రానదియు మేరు శిఖరంబునుండి స్రవించుచు, నొకగిరిశిఖరమునుండి మఱియొక గిరిశిఖరమున కూర్ధ్వముగా నెగయుచుఁ గ్రమముగా నీలశ్వేత పర్వతశిఖరంబుల స్పృశింపకయే శృంగవచ్ఛిఖరంబునఁబడియు చ్చటినుండి క్రిందికిదిగి కురువర్షమునంతట వ్యాపించిప్రవహించి యుత్తరసముద్రంబునఁ గలియుచున్నది. అట్లె యలకనందయు మేరువం దున్నబ్రహ్మపురమునుండి దక్షిణమునకుదిగి మధ్యమున నున్నపర్వతశిఖరంబుల స్పృశింపకయే యతిక్రమించి హేమ

కూట హిమాలయ పర్వతముల శృంగముల నస్ఖలితవేగముచే భేదించుకొని కర్మక్షేత్ర మగుభారతవర్షంబునఁ బడి ప్రవహించుచు దక్షిణసముద్రమునఁ గలియుచున్నది. ఇంతియ కాక మేరువు మొదలగుపర్వతములందుఁ బుట్టిననదులు ప్రతివర్షమందునునూఱులకొలందిని బ్రవహించుచున్నవి. ఈజంబూద్వీపమునందును, భారతవర్షమే పుణ్యపాపరూపకర్మముల ననుభవించుటం జేసి కర్మక్షేత్ర మనిపించుకొన్నది. *తక్కిన యెనిమిదివర్షం

* ఇందు భారతవర్షము దక్కఁ దక్కినవి పుణ్యశేషానుభవయోగ్యదేశంబులని చెప్పంబడినందు పైశంకించుచున్నాఁడు. ఓయీ! ఈచెప్పినది మిక్కిలి విరుద్ధముగా నున్నది. ఇష్టాపూర్తాదు లగుపుణ్యకర్మము లాచరించినవారుధూమాదిరూపమగుపితృయానమార్గముచే, జంద్రలోకమునుబొంది యచ్చటసుఖానుభవముచేఁ బుణ్యకర్మములనుక్షీణింపఁజేసికొని మగుడ నీలోకమునకువచ్చుచున్నారని చెప్పుదురు. అట్లు శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. శ్రు॥ "యావత్సంపాతముషిత్వాఽథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తంతే" అనఁగాఁ గర్మానుభవమగునంతవఱ కచ్చటనుండిమగుడ నీమార్గంబుననే మగిడివచ్చుచున్నారనియర్థము. ఇందులకు మఱియొకశ్రుతి "ప్రాప్యాంతం కర్మణ స్తస్యయత్కించేహకరోత్యయంతస్మాల్లోకాత్పునరేత్యస్మైలోకాయకర్మణః" అనఁగానీలోకంబునఁజేసికొన్నకర్మములనుభవించుచునవి యంతము పొందునంతవఱకు నచ్చట నేయుండి మగుడఁ గర్మార్జనముకై యీలోకమునకు వచ్చుచున్నారని భావము. అట్లుండఁ బుణ్యశేష ముండు టెట్లు? వారి కీవర్ణములు భోగస్థానము లగు టెట్లు? అని ప్రశ్నింపరాదు. వారుత్తరలోకములం దనుభవింపఁగాఁ గొంతకర్మము మిగిలియుండునని తప్పక చెప్పితీరవలెను. అట్లుకాక వారికర్మము పూర్తిగానశించినదనియే చెప్పినచోఁ గర్మనిమిత్తమయినజన్మమే యుండదు. ఇట్లు చెప్పుట శ్రు॥ "రమణీయచరణారమణీయ యోనిమాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనింక్షత్రయోనిం వైశ్యయోనించ" అను శ్రుతిప్రమాణము. ఇందులకు స్మృ॥ వర్ణాశ్ర

బులును, బుణ్యాత్ములకుఁ దా మనుభవింపఁగా మిగిలినపుణ్యము
లనుభవింప నుపభోగస్థానము లగుచున్నవి. కావుననే వానిని
భూలోకస్వర్గము లని చెప్పుదురు. అవి పుణ్యము లనుభవింపఁ
దగినవేకాని భారతవర్షమువలెఁ గర్మక్షేత్రములు కావు. ఓరాజా!
ఆవర్షములందలి పురుషులకుఁ ద్రేతాయుగమం దున్నవారికిం
బలె సుఖముగాఁగాలము వర్తించుచుండును. వారు దేవతల కెన
వచ్చుచుందురు. అచ్చటివారు పదివేల యేనుగులబలము గల
వారై యుందురు. మఱియుఁ బదివేలవర్షముల యాయుర్దా
యముగలవారై వజ్రకాయులై బలముచేతను, వయస్సుచేతను,
మోదముచేతను వర్ధితము లగుసురతాది సౌఖ్యములుగల్గియుం
దురు. వారి కళత్రము లేఁక నాయువొక సంవత్సరమాత్రమున్న
దనఁగాఁ గర్భమును దాల్చి యొక్కసంతానమును మాత్రమే
కందురు. కావున నచ్చటివారికిఁ గళత్రసుఖ మెప్పుడును దఱుగ
నేరదు. మఱియు నచ్చటి కాననవృక్షములు సర్వఋతువులం
దును లభించెడి కుసుమగుచ్ఛంబులచేతను, ఫలంబులచేతను గిస
లయములచేతను మిక్కిలి నమ్రములైన శాఖాసముదయము
తోను లతలతోను మిక్కిలి శోభిల్లుచుండును. అట్టి రమణీయకాన
నములందును, నాశ్రమములందును, బర్వతపు జఱియలయందును
వికసించిన నానావిధ తామరసంబులచే సంతుష్టిఁ జెందు రాజహంస

మాశ్చస్వకర్మనిష్ఠాః ప్రేత్యకర్మఫలమను భూయతతోతి శేషేణవిశిష్టదేశజాతి
కులరూపాయుశ్శ్రుతవృత్తసుఖ మేధసోజన్మప్రతిపద్యంతే॥ అని ప్రమాణము
న్నది. కావున నుత్తరలోకములం దనుభవింపఁగా మిగిలిన పుణ్యకర్మము చే
నతిశయింపఁబడినగొప్పభోగముననుభవించుటకు నాయాదేశములందుఁబుట్టుట
సంభవించుచున్నది.

లును, జలకుక్కుటములును, కన్నెలేడిపిట్టలును, బెగ్గురుపక్షు లును, జక్రవాకాదులును, జతలుగట్టిచేయుచున్న మధురకూజితములచేతను, మధుకరఝుంకారములచేతను, బ్రతిధ్వనితములగు తామరకొలంకులందును. జలక్రీడాదివినోదము లొనర్చుచు, నున్న మనోహరాంగు లగు దేవకాంతల మన్మథసంబంధు లగు విలాసములచేతను, మందహాసములచేతను, మనోహరము లగు చూపులచేతను, నాకృష్టములగు చిత్తంబులును, జూపులునుగల దేవపతులు తమతమ దేవతాగణములచేఁ బూజితు లగుచు నతిముదమున యథేష్టముగా విహరించుచుందురు. ఓరాజా! ఈ తొమ్మిదివర్షములందును భగవంతుఁ డగు నారాయణుండు తత్తద్వర్షాధిపతి యగు మహాపురుషునిచే సంసేవింపఁబడుచు, నాయా వర్షములం దున్నపురుషుల ననుగ్రహించుటకై పరిదృశ్యమానమగు వస్తుసజాతీయ మని యూహింపఁ దరము కాని కల్యాణగుణవిశిష్టమగు స్వరూపముచే నిప్పటికిని బ్రత్యక్ష మగుచుండును. ఇలావృతవర్షమున భవానీదేవిశాపముచే శంకరుండు దక్క వేఱొక్కపురుషుండు గానరాడు. భవానీశాపనిమిత్తము నెఱింగికాని యెఱుంగక కాని యావర్షమునకుఁ బోయినవాఁ డనుచరులతోఁగూడ స్త్రీత్వంబును బొందును. ఇలావృతవర్షమును బ్రవేశించినవారికి స్త్రీత్వము రావలయు నన్నభవానీ శాపనిమిత్తమును నవమస్కంధమున వక్కాణించెద. అచ్చట భవానీదేవి యధిపతిగాఁ గలయర్బుద సహస్రసంఖ్య గలస్త్రీ సమూహములచే సేవింపఁబడుచు భవుండు తనకుఁ గారణభూతముగను, వాసుదేవాదిరూపమున నున్న పరమపురుషుని నాల్గు వ్యూహములలో నాల్గవదియు, తమోగుణమున కధిష్ఠా

త్రియు నగుమూర్తిని దనచిత్తమున సమాధిరూప మగునుపాయముచే సాక్షాత్కరించుకొని ముందు చెప్పఁబోయెడుమంత్రాత్మకమగు వాక్యమును జపించుచు స్తోత్రముచేయుచుండును ఓ పరమాత్మా! *భగవంతుఁడవును †మహాపురుషుఁడవును, వాసుదేవుఁడవును, ‡సర్వగుణ నిధానమవును, ¶ననంతుఁడవును, §అవ్యక్తుండవును నగు నీకు నమస్కారము. ఓయీశ్వరా! నీపాదపద్మములు సేవకుల కుపాసింపఁదగి ప్రాప్యము లగుచున్నవి. నీవు సంపూర్ణమగు నైశ్వర్యాది షట్కమునకాధారభూతుఁడవు. నీవు భక్తులందు మిక్కిలి వాత్సల్యము కలవాఁడవయి వారిసంసార బంధమును దొలంగించుచున్నావు. నీవు సమస్తభూతముల యు

---

* ఈవిశేషణముచేఁ బరబ్రహ్మము జ్ఞానాదిషడ్గుణముల చే నిండినవాఁడని తెలియవచ్చుచున్నది.

† ఈ విశేషణముచేఁ బరబ్రహ్మము నిఖిలప్రపంచకముయొక్క సృష్టిస్థితిలయములుగావించి మహాపురుషత్వంబునుబొందుచుండు. శ్రు॥ వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం'' అని పురుషసూక్తమునఁ జెప్పఁబడుట చేతను, ''తస్మాద్విరా డజాయత''అని సమస్తప్రపంచమునకును గారణత్వముఁ బ్రతిపాదించుట చేతను పరబ్రహ్మమునకు మహాపురుషత్వము స్థిరమగుచున్నది.

‡ 'సర్వగుణ' యని చెప్పుట చేఁ జేతనాచేతనముల కూహింపఁదరము కానివై జగత్కారణ మగుట కుపయోగించుచు నాశ్రితుల కార్యముల నెఱవేర్పఁ దగిన సర్వజ్ఞత్వము, సర్వశక్తిత్వము, వాత్సల్యము, సౌశీల్యము, సౌలభ్యము, జ్ఞానశక్తి, మొదలగునసాధారణగుణము లున్నట్లు తెలియుచున్నది.

¶ 'అనంత' అనుట చే భగవంతుఁడు రూపము చేతను గుణముల చేతను ననంతుఁడని తెలియావచ్చుచున్నది

§ 'అవ్యక్త' అనుట చే నింద్రియాదులకు గోచరుండు కాఁడనట స్పష్టము.

భ్యుదయంబునకును హేతుభూతుండవు. నీసంకల్పముచేతనే జీవులుబంధమును మోక్షమును బొందుచున్నారు. అట్టి మహాపురుషుఁడ వగు నిన్ను సేవించుచున్నాను. ఓపరమాత్మా! సమస్తమును సర్వకాలములందును జూచుచున్నప్పటికి నెవ్వనిజ్ఞానము కొంచెమైనను బ్రకృతిగుణకార్యములగు రాగద్వేషాదులచే క్రోధాది గుణముల జయింపలేని మావంటివారి జ్ఞానమువలెఁ గలుషత్వమందదో, యట్టిభగవంతుఁడవగు నిన్ను సంసారమును జయింపఁదలంపు గలయేపురుషుండు సంతసంబున సమాదరించి భజింపఁడు ? ఓపరమపురుషా! దేహాత్మాభిమానము గలవారికి నీవు మద్యపానముచేఁ దామ్రలోచనములు గల్గి మత్తుఁడవై యున్నట్టు మాయచేఁ గానవచ్చుచుందువు. కాని నీవు వాస్తవముగాన ప్రాకృతమై స్వేచ్ఛచేస్వీకృతమై కర్మవశ్యముగాకయున్న దివ్యమంగళవిగ్రహుండవు కదా! అట్టివాఁడవు కనుకనే నాగకన్యకలు నీపాదపంకజస్పర్శమువలన సంచలితహృదయేంద్రియలై "గామపరవశల మగుమేము రాగాదిదుర్గుణములకుఁ బ్రతిభటమగు శుద్ధసత్వస్వరూపుఁడ వగునీపాదముల స్పృశింపనెట్టుగా సమర్థులమగుదు"మని తలంచుచు నిశ్శంకముగానీకుఁ బూజలొ నర్పసమర్థులుగాక పోయిరి. ఇట్టి మహనీయుఁడవగు నిన్నెవ్వాఁ డాదరించి సేవింపఁడు? ఓవాసుదేవా! వేదాంతము లెవ్వనిఁ జిదచిదాత్మకమగు ప్రపంచము సృష్ట్యాదులకు హేతువని చెప్పుచున్నవో, ఎవనిని సత్వాదులగు ప్రకృతిగుణముల కవశునిఁగాను,స్వరూపముచేతను, స్వభావముచేతను దేశకాలవస్తువులచే నపరిచ్ఛిన్నునిగాను నుడువుచున్నవో, ఎవఁడుసహస్రఫణములలో నొకదానియందు భూమండలము నావగింజంత

సులభముగా వహించుచున్నాఁడో, యట్టియమేయ ప్రభావుఁడ వగునిన్నేవండు సంతసమున నాదరింపఁడు? ఓయీశా! మహ త్తత్త్వాభిమానమున నొప్పుచు,జగన్నిర్మాణమున కుపయుక్తములగు జ్ఞానాదుల కాశ్రయుండై యస్మదాదులకంటె నాద్యుండగు కమలాస నుండెవనివలనసంభవించెనో, యానీవలననే నేను త్రివిధాహంకారసంపాదనమునిమిత్తము సముద్భూతుండనై యహంకార ప్రవర్తనమున కుపయోగించునట్లు నీవొసంగినజ్ఞానముచే దేవాది శరీరములందుఁ ద్రివిధమగు నహంకారమును బ్రవర్తింపఁజేయుచున్నాను. ఓమహాత్మా! మహత్తత్త్వము, సాత్త్వికరాజసతామసములను త్రివిధాహంకారము,బ్రహ్మమొదలగు మేమును సూత్రబద్ధములగుపక్షులవలె నీకు వశులమయి నీయనుగ్రహమువలన నీబ్రహ్మాండమును, దదంతర్వర్తియగు వస్తుజాలమును, సృజించుచున్నాము. సత్త్వాదిగుణపరిణామములగు దేహేంద్రియాదులసంబంధముచే స్వాత్మపరమాత్మ జ్ఞానసహితుఁడై సంసారబద్ధుఁడగు జీవుండెవనిచే నిర్మితమగుకర్మగ్రంధియైన మాయను సులభముగాఁదరింప నుపాయము నెఱుంగఁడో, ప్రకృతిసంబంధనాశనమును, దత్సంబంధమును జేయ సమర్థమగు జ్ఞానము గల యట్టినీకు నమస్కార" మని యిలావృతవర్షమున భవుండు నుతించుచుండు. ఇది పదునేడవయధ్యాయము.

ఓపరీక్షిన్నరేంద్రా! అట్లె, భద్రాశ్వవర్షాధిపతియును ధర్మసుతుండును భద్రశ్రవుఁడను పేరు గలవాఁడును. సేవకముఖ్యులును,రాక్షసాపహృతము లగు వేదములను నుద్ధరించి తెచ్చుటవలన

శుకుఁడు రాజునకు భద్రాశ్వాదులందలి విశేషములను జెప్పుట.

ధర్మస్వరూపమును,హయగ్రీవాభిధానముగలదియు భగవంతుఁడగు వాసుదేవునకు మిక్కిలిప్రియమునగుశరీరమునుదృఢసమాధిచే సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొని చెప్పఁబోయెడి మంత్రమును జపించుచు నిట్లు స్తోత్రము చేయుచుందురు. ఓపరమేశ్వరా! నీవు సంపూర్ణమగుషాడ్గుణ్యముగలవాఁడవు. నీవు పూర్వోత్తర భాగములగు వేదాదులందు క్తమగుధర్మమే స్వరూపముగాఁగల వాఁడవు.నీవు నీయనుగ్రహాతిశయముచే జీవులను రజస్తమంబులకు లోఁబడకుండునట్లు జేసి బ్రహ్మప్రాప్తిరూప మగు ముక్తిని గల్గించువాఁడవు. అట్టినీకు నమస్కారము గావించుచున్నాను. లోకమున దేహులు పిత్రాదులమరణమును గన్నులారఁ గాంచి యునట్లె తామును మృతినొందవలయునని తలంపరు. మఱియుఁ జచ్చినపితృపుత్త్రాదులనుదహించివచ్చి యప్పుడయినఁదామస్థిరులని తలంపక వారు సంపాదించినధనాదులచే జీవింపఁదలంచుచు శబ్దాదివిషయసుఖములననుభవించుచు సర్వదాపాపకార్యములనే ధ్యానముచేయుచుందురు. మానవాదు లనిత్యులయినట్లు ప్రత్యక్షముగాఁజూచినను లోకులకట్టిబుద్ధి జనింపకపోవుట భగవంతునిమాయావైభవమె. ఔరా! ఏమియాశ్చర్యము! ఇది మిక్కిలి విచిత్రముగానున్నది. ఓపరమాత్మా! వేదాంతవిద్యను నభ్యసించినకవీశ్వరులు ప్రపంచ మనిత్యమని చెప్పుచున్నారు. కాని తామట్లనుసంధానము చేయలేకున్నారు. అట్లె యధ్యాత్మవిద్యల నభ్యసించి స్వాత్మపరమాత్మజ్ఞానముగల పండితులును నీవిశ్వము నశ్వరమని చెప్పుచున్నారేకాని యనుసంధా

నముచేయలేకున్నారు. వారు నీమాయచే మోహితులై పుత్త్రమరణాదినిమిత్త మగుదుఃఖమును బొందుచున్నారు. కావున నీయీకృత్యము మిక్కిలి యాశ్చర్యముగానున్నది. జన్మమరణాదిసంసారమును నశింపఁజేయు నీకు నమస్కారము. ఓపరమేశా! వాస్తవముగా నీవ కర్తవైనను జగత్సృష్టిస్థితిలయాదికార్యములొనర్చుటచేతను, స్థూలసూక్ష్మములగు చిదచిత్తులు శరీరముగా గలవాఁడ వగుటచేతను, బ్రపంచగతము లగువికారాదుల కాశ్రయుఁడ వగుటచేతను విశ్వసృష్ట్యాదికర్మము జీవునకువలె నీకును జ్ఞానసంకోచాదులకుఁ గారణము లగుచున్నవని తలంచుట యుక్తమేకాని విశ్వోద్భవాదికర్మములు లీలారూపము లగుటచేతను, ప్రకృతిపురుషరూప మగుశరీరమునకే కార్యకారణరూపావస్థ లంగీకరించుటచేతను, విశ్వోద్భవాదికర్మము నీకుఁ బ్రతిబంధకముకాదు. సర్వదా వికారాదులు గలుగుటకుఁదగిన సంబంధమున్నను, జీవునికి శరీరగతకౌమారయౌవనాదివికారములు గలుగునట్లు, నీకావికారములు గలుగకపోవుట చిత్రము. ఓదేవా! ఒకానొకదైనందినప్రళయమునవేదముల నొకదైత్యుఁ డపహరింపఁగా, నీవు నరహయస్వరూపముదాల్చి హయగ్రీవుండని ప్రఖ్యాతివహించి వానిఁజంపి యావేదములఁ గొని వచ్చి యాచించుచున్న బ్రహ్మకర్పించితివి. ఇట్టియమోఘచేష్టలుగల నీకు నమస్కారము'' అని యిట్లు నుతించుచుందురు. హరివర్షమున భగవంతుఁడు నరహరిరూపమున వెలయుచుండును. భగవంతుఁడు నరసింహావతార మెత్తుటకుఁ గారణము ముందు ముందుచెప్పెదను. ఆహరివర్షమునందు భగవంతునితో సమానమగు గుణములు గలవాఁడును, భక్తశ్రేష్ఠుండును, దైత్యదాన

వకులములను బవిత్రముచేయుచున్న శీలాచారములు గలవాఁడును నగుప్రహ్లాదుండు, బ్రయోజనాంతరరహిత మగునవిచ్ఛిన్నభక్తియోగముచే నావర్షమందున్న ప్రజలతోఁగూడఁ దనకుఁ బ్రియతమ మగునరసింహాకృతిని ధ్యానముచేయుచు నిట్లు నుతించుచుండును. "నరసింహస్వరూపుఁడవగునో భగవంతా! నీకునమస్కారము. సమస్తతేజస్సులను బ్రకాశింపఁజేయు నీకు వందనము. ఓదేవా! మాకుఁ బ్రత్యక్షము కమ్ము. ఓవజ్రనఖా! ఓవజ్రదంష్ట్రా! బహుళములైన మాకర్మాశయములను,దొలంగింపుము తొలంగింపుము.మాభయములుపోవునట్లు మాకు సాక్షాత్కరింపుము. జగంబునకు మంగళమగుఁగాక. దుర్మతులు నిర్మలమనస్కులగుదురుగాక. భూతములు పరస్పరము మంగళములను గోరుకొనుచుండుఁగాక. వానిమనస్సు శమాదిగుణయుక్తమగుఁగాక. మామతియు, భూతములమతియు, ఫలాదుల నపేక్షింపకయే యధోక్షజుని యందుఁ బ్రవేశించుఁగాక. ఓపరమేశ్వరా! గృహములయందును భార్యాసుతులందును ధనంబులయందును బంధువులందును మాకాసక్తి లేకుండుఁగాక. కేవలము భగవద్భక్తులందు మాత్రమే మాకట్టియాసక్తిగల్గుఁగాక. భగవద్భక్తులస్నేహముచే స్థిరమగు మనస్సులు గలవారు,ప్రాణధారణకుపయుక్త మగునంతమాత్ర వస్తువులచేతనే పరితుష్టిఁ జెందుచు నతిశీఘ్రముగా ముక్తిచెందినట్లు లింద్రియపోషణమందుఁ దత్పరులై శబ్దాదివిషయములందు సక్తచిత్తులగు వారికి ముక్తిసిద్ధింపనేరదు. అట్లుండ గృహాదులందలి యాసక్తివలని మాకేమిలాభము? ఏహరి తనభక్తులతో స్నేహముచేసి వారు నుడువుచున్న తనచరిత్రములనువినునట్టిపురుషుల శ్రవణ

కుహరములనుండి లోపలికిఁ బ్రవేశించి తనపాదపంకజముల నుండి యుదయించిన గంగానది శరీరమలమునట్లు లోపలిమల మును దొలగించునో యట్టిముకుందునిపాదముల నెవఁడు సేవిం పఁడుని ఐహికాముష్మికఫలములను గోరనిభక్తివిశేషము భగ వంతునియం దేపురుషునకుఁ గలదో వానిని నింద్రాదిదేవతలును శమదమాది గుణములును ననుసరించుచుండను. నీయందు భక్తిని నెలకొల్పక శబ్దాదులందు మనంబును బ్రవేశింపఁజేసి వర్తించువానికిభగవద్భక్తులకు లభించినమహాగుణము లెట్లుగా లభించుని ఓమహనీయా! ఆలోచింప మీనములకు జలమే జీవ నాధారమైనట్లు * శరీరాదులకెల్ల నీవేజీవనాధారమవు. కావునఁ దాను వయస్సౌందర్యాదులచేతను గృహపుత్రధనాదులచేతను సంపూర్ణుఁడైనను భగవంతుఁడగునిన్నువిడిచి గృహాసక్తుఁడై నఁచో నప్పుడు దంపతులకు వయోరూపాదులవలనఁ గల్గుక్షణిక సుఖమే కాని నిరతిశయానందమును బొందఁ జాలఁడు. నీభక్తి నిరతిశయసుఖమునకు హేతువగుచుంటంజేసియు, విషయాసక్తి నకు దుఃఖహేతువగుటంజేసియు రజోగుణజాతములగురాగము విషాదము కోపము గర్వము పేరాస భయము దైన్యము వ్యాధి

---

* భగవంతుఁడె యెల్లరకును ధారకుఁడనుటకు శ్రు॥ కోహ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాద్య దేష ఆకాశ ఆనందోనస్యాత్" అనఁగా నిరతిశయానంద రూపమును సర్వప్రకాశమును నగు పరమాత్మయుపాసితముకానిచో నెవఁడైహికాముష్మికసుఖ సంపాదనముచే జీవించునని శ్రుత్యభిప్రాయము. ఈయర్థమే వాల్మీకిరామాయణమున "నచసీతాత్వయాహీనా నచాహమపి రాఘవ! ముహూర్తమపిజీవావో జలాన్మత్స్యావివోద్ధృతౌ" అనియున్నది. కావున భగవంతుని విడిచి యొకముహూర్తమైనను జీవించుట కష్టము.

మొదలగు వానికి మూలమై సంసారచక్రపరివర్తనమునకు హేతువయిన గృహమును విడిచి నరసింహస్వరూఁడవగునీపాద పద్మములను భజించువారి కెందువలనను భయ ముండదు." అని హరివర్షంబునఁ బ్రహ్లాదాదులు పరమేశ్వరుని నుతించు చుందురు. ఓరాజా! ఇఁకఁ గేతుమాలమున నుపాసనీయులును నుపాసకులును నెవ్వరో తెలిపెదను. ప్రజాపతికి రాత్ర్యభిమాన దేవత లనెడిపుత్త్రికలను నహరభిమాన దేవు లనెడి పుత్త్రులును గలరు. రాత్రిందివాధిష్ఠాత లగువారలే శతవత్సరరూప మగు నాయుర్దాయమును బరిగణించుచుందురు. వారలే కేతుమాలవర్ష మున కధిపతులు. మహాపురుషుఁడయిననారాయణునిచక్రకాం తులకు భీతచేతస్కు లగుటంజేసి యేవారల గర్భస్థశిశువులు గర్భాధానము మొదలుకొని సంవత్సరాంతమున విగతజీవులయి పడుచున్నారో, యట్టి రాత్ర్యభిమాన దేవతలకును నహరభి మాన దేవతలకు లక్ష్మికిని బ్రియంబును జేయఁ దలంచి భగవం తుఁడు కేతుమాలవర్షంబున ప్రద్యుమ్నరూపంబున వర్తించు చుండును. అచ్చట నాపరమపురుషుండు మిక్కిలిసుందర మగు గతివిలాసముచేతను మనోహరమగు మందహాసవిలసితములగు దృష్టిలీలలచేతనుగించిదున్నతమగు సుందరభ్రూమండలముచేత ను నుందర మగు రమావదనారవిందసంపదచేఁ దాను సంతసిం చుచు రమాదేవిని సంతసింపఁ జేయుచు విలసిల్లు చుండును. మాయామయ మగు భగవంతునియారూపమును లక్ష్మీదేవి సమాధియోగనిష్ఠురాలై, రాత్రులయందు రాత్ర్యభిమాన దేవ తలతోను బవళుల నహరభిమానదేవులతోను గూడికొని సేవిం చుచు నీవిధమున జపించి స్తోత్రము చేయుచుండును. ఓదేవా!

నీవు సమస్తేంద్రియంబులకు నధిపతివి. నీవు ప్రకృతిపురుషులకు సంభవింపనేరని జ్ఞానగాంభీర్యాదిగుణములకు నిధానమవు మఱియు నీవుకర్మేంద్రియవ్యాపారములకును జ్ఞానేంద్రియవ్యాపారములకు సంకల్పాధ్యవసాయాదులకును బంచమహాభూతములకును నియంతవు. నీవుమనస్సహితములగు నేకాదశేంద్రియములును బంచమహాభూతములును శరీరముగాఁగలవాఁడవు. నీవు వేదస్వరూపుఁడవు. వ్యష్టితత్త్వసంఘాతమే శరీరముగాఁగలవాఁడవు. ఓమహానీయా! నీవుజీవశరీరమున వెలయువాఁడవు. పెక్కేల? నీవు సమస్తప్రపంచస్వరూపుఁడవు. మఱియు మనస్సామర్థ్యము గలవాఁడవై పటుతరమగునింద్రియశక్తిచేతను దనరారుచు నిరతిశయప్రీతికి హేతువవై స్వీయములందు నిరతిశయప్రీతిగలవాఁడవై భగవత్స్వరూపుఁడవయియున్న నీకు నమస్కారములు. ఓమహనీయా! నిరుపాధికుఁడవయ్యు సమస్తేంద్రియంబుల కధిపతివగు నిన్నునువ్రతములచే నారాధించి లోకంబున స్త్రీలుపతినిగోరుకొనుచున్నారు. అట్లుకోరి తెచ్చుకొన్న భర్తలా స్త్రీలకు నిరతిశయప్రీతివిషయములగుపుత్త్రులనుధనములను నాయువులను రక్షింపఁజాలకున్నారు. ఆస్త్రీలపతులు కర్మవశ్యులయి యుండఁగా వారెట్లు వారికిఁ బ్రియవస్తువుల రక్షించి *పతి యనునామమును సార్థకపఱుచుకొనఁగలరు. నిరుపాధికరక్షకత్వము గలనీవే పతిశబ్దవాచ్యుఁడవు గాని తక్కినవా రెట్లగుదురు? ఓపరమేశ్వరా! మఱియుఁగర్మవశ్యుండవు కాక పోవుటచే నీ కెందునుండియుభయము సంభవింపనేరదు. సకలభయంబులనుండియు రక్షింపఁ గల

---

* పతి అనఁగా "పాతి, భార్యాప్రియవస్తూని రక్షతీతి పతిః" భార్య కిష్టములగు వస్తువులను రక్షించినవాఁడె యని భావము.

శక్తినీకుఁ గలదుగాని వేఱొకనికి లేదు. కావుననీవే నిరుపాధిక పతి శబ్దవాచ్యుండవు కాని తక్కినవారు కారు. వారుకర్మవశ్యులై కావుననే సోపాధికులై యుండఁగా భయములనుండి యెట్లు రక్షింపఁగలుగుదురు? కావున నీవొక్కఁడవే పతివి. మఱియొక పతి యున్నచో నన్యోన్యము భయంబు సంభవింపకమానదు. నీవొక్కఁడవేనైనచో నాత్మలాభముకంటె నన్యమైన దధికమని తలంపవు. మఱియు లోకమునఁ బతిసుతధనాదులందుఁ బరాయణ యగు నేస్త్రీయుక్తవిధశక్తిగల నీపాదపద్మముల కారాధనముచేయదో యట్టిస్త్రీకి, నీవు కానొకప్పు డర్చితుం డయ్యునట్టిక్షుద్ర ఫలంబునే యొసంగుచుందువు. నీవు, ప్రీతివిషయమయినపురుషార్థమవయియున్న నీకంటె నితరములగు నపురుషార్థములు గోరుకొనునప్పుడు తాదృశమూఢస్త్రీకట్టి ఫలమునె యిచ్చుచుందువు. అల్పకాలస్థాయు లగునావస్తువులనుబొంది యవి కర్మవశము వలననశింపఁగానే మిక్కిలిదుఃఖమునుబొందును. కావున నిన్నుఁ బతిగాఁబడసిననాకుం బో లెలోకమున నెవ్వ తెకును సౌఖ్యంబు లేదు. 'ఓలక్ష్మీ! నీవేలోకమందుఁ బురుషార్థమవగుచుండఁగానీవన్న దెట్లుసరిపడు' ననియందువేని వినుము. ఆలోచింపఁగా బ్రహ్మ, యీశ్వరుండు, దేవేంద్రుఁడు మొదలగువారు శబ్దాదులందాసక్తులై నీపాదారవిందశరణముఁ జేయకుండ నితరమగుతపంబును జేయుచున్నారు. కాని యందువలన నన్నెంతమాత్రమును బొందలేరు. ఓయమేయా! నిరతిశయప్రీతివిషయుఁడ వయిననీవే హృదయముగాఁగల నేను నీయారాధనముఁ జేయనిచో నెట్లు సంతసింతును? కావున నీపాదారవిందములుగొల్చువారలే నన్నుఁ బొందఁగలరు కాని తక్కినవారు పొందలేరు. సర్వపురుషార్థరూపుఁడ

వగు నో పరమేశ్వరా! సర్వపురుషార్థదాయి యని నుతింపఁదగిన నీహస్తమును దయాసూచకముగా నీభక్తులతలలం దుంచుచున్నట్లు నాశిరంబునందును నుంపుము. 'నీవిదివఱకే నాపరిపూర్ణదయకుఁ బాత్రురాలవయి యుండఁగా నీవిట్లుప్రార్థించెదవేమి' యనియడుగవచ్చు. నీవు మాయారూపమగు శ్రీవత్సమువలె నన్ను హృదయమందు ధరించుచున్నావు. *అయిన నీకుజ్ఞానులు ప్రియతము లయినట్లు నేనుగాను. కావున నన్ను నీభక్తులఁ జూచిన కనికరపుఁజూపుతోఁ జూడవలయును. ఆనీభక్తులం దట్టిదయ యేల యుదయించునో నేఁ జెప్పఁజాల. ఈశ్వరుండవగు నీచేష్టితము నూహింప నెవ్వరు సమర్థులు?' అని యిట్లు లక్ష్మి భగవంతునిఁ బ్రార్థించుచుండును. ఇఁక రమ్యకవర్షమునం దుపాస్యులును నుపాసకులు నెవ్వరో తెలిపెద వినుము. రమ్యకవర్షమునకు మనువధిపతి. అతఁడు యుగాంతమందుఁ జూచిన భగవంతునికి ప్రియతమ మగుమత్స్యరూపమును నవిచ్ఛిన్నభక్తియోగముచే నారాధించుచు నిట్లు నుతించును. 'ఓదేవా! నీవు

రమ్యకవర్షముఁగూర్చి దెలుపుట.

శుద్ధసత్వమూర్తివి. నీ వింద్రియశక్తికిని, మనశ్శక్తికిని, శరీరశక్తికిని నధిష్ఠాతవు. మఱియు నీ వవతారములలో మొదటివాఁడవు. వ్యష్టిజాతమున కంతరాత్మవై మత్స్యస్వరూపుఁడ వగు నీకు నమస్కారము. ఓమహనీయా! నీరూపము లోకపాలాదుల కెంతమాత్రమును గోచరంబుగాదు. నీవు వేదాత్మకమగు

---

* ఇందులకుఁ బ్రమాణము "ప్రియోహి జ్ఞానినో త్యర్థ మహం సచ మమ ప్రియః, జ్ఞానీత్వాత్మైవ మే మతమ్" ఇత్యాదులు.

నాదము గలవాఁడవు. లోకమున మానవుఁడు కఱ్ఱబొమ్మను సూ
త్రమునకు బంధించి స్వవశము గావించికొని యాడించుచున్నట్లు
నీవు నావేదాత్మకమగు నాదముచేఁ జడచిదాత్మకమగు నీలో
కంబును స్వవశము గావించికొని నియమించి యీశ్వరుండవని
పిలువఁబడుచున్నావు. ఓయీశ్వరా! ఇంద్రాదిదేవత లందఱును
మాత్సర్యరహితులై యైకమత్యమున నొప్పుచుఁ జరాచరాదు
లచేఁ బరిదృశ్యమానమగు ప్రపంచమునురక్షింపఁ బ్రయత్నిం
చియు నట్లుచేయ నసమర్థులయిరి. కావున జగన్నేతృత్వము నీకుఁ
దక్కఁ దక్కినవారి కలవడనేరదు. అట్టియసాధారణశక్తిగల
నీకు నమస్కారము. ఓపరమాత్మా! ఓకానొకదైనందిన ప్రళ
యమున మహాతరంగంబులతో ఘూర్ణిల్లు సముద్రంబున నోష
ధులకును లతాగుల్మాదులకు నాధారమగు నీక్షోణీమండలమును
నన్నునుధరించి మహావిక్రమమున నంద చరించుచు రక్షించి
తివి. నీకుఁగాక తక్కినవారి కెవ్వరికట్టిశక్తిగలదుని జగంబునకుఁ
బ్రాణనిరూపణ చేయుటయే స్వభావముగాఁ గలయట్టి నీకు నమ
స్కారము." అని సర్వదా నుతించుచుండును. హిరణ్మయవర్ష
మందు భగవంతుఁడు కూర్మరూపమునొంది వర్తించుచుండును.
పితృగణంబుల కధిపతి యగునర్యముఁడు భగవంతునికిఁ బ్రియ
తమ మగునాకూర్మరూపము నావర్షమందుండు జనులతోఁ
గూడ నుపాసించుచు నిట్లు స్తోత్రముచేయుచుండు. "ఓదేవా!
సమస్తజంతువులును, దగ్ధతము లగుహేయగుణములును గల్యా
ణములును సద్వారకముగాను నద్వారకముగను నీకు సంభ
వించుచుండును. మఱియు నీవు సముద్రమధ్యమున మందర
పర్వతమూలమున నుండి సాధారణముగా గోచరుండవు కావు.

నీశరీరము ప్రాకృతసంబంధి కానేరదు, నీవు కాలముచేఁ బరిచ్ఛిన్నుండవు కావు.నీవు మహామహిమగలవాఁడవు. మఱియు సమస్తమున కాధారభూతుండవు. అట్టి నీకు నమస్కారములు కావించుచుందుము.ఓదేవా! నానావిధజాతిగుణాదులచే నిరూప్యమయి భోగ్యవస్తురూపముగాఁ బ్రతీయమానమగు నేప్రపంచము నీప్రకృతిచే నిర్వర్తింపఁబడుచున్నదో,యబ్రహ్మాత్మకత్వముగాఁ బ్రతీయమానమగుటచే దేనికిఁ బ్రకాశము లేదో,నీవా ప్రపంచమే శరీరముగాఁ గలవాఁడవు. మఱియు లెస్సగా జ్ఞానమును బ్రవర్తింపఁ జేయుచున్నావు. అట్టి నీకు నమస్కారము. ఓదేవా! చరాచరరూపమని ద్వివిధముగాను నవాంతరభేదముచే జరాయుజములనియు, స్వేదజములనియు, నండజములనియును, నుద్భిజ్జములనియుఁ జతుర్విధములు గానుఁ బరిదృశ్యమానమగు నీప్రపంచము నీకు శరీరవిశేషమై తనర్చుచున్నది. కావున స్వర్గము, గగనము, భూమి, పర్వతము, నది, సముద్రము ద్వీపము, గ్రహము, నక్షత్రము, మొదలగు శబ్దములచే నీవొక్కండవే చెప్పఁబడుచున్నావు.అనంతములగుటచే లెక్కింపఁదరము కాని విశేషములును, దేవాదినామములును, బృధివ్యాది రూపములును నాకారముగాఁ గలిగి, ప్రకృతిపురుషకాలశరీరకుండవన నొప్పునీయందుఁ బృథివ్యాది తత్త్వయాథాత్మ్యము నెఱిఁగినకపిలాచార్యాదిమహామహులు మందబుద్ధులు సుఖముగా గ్రహించునిమిత్త మిరువదినాల్గు తత్త్వములనియు నిరువదియైదుతత్త్వములనియు సంఖ్యను గల్పించిరి. కాని వాస్తవముగా నవాంతరభేదముల నెంచిన లెక్కింపఁదరము గాదు. నీ వనంతమగు విభూతులు గలవాఁడ వగుటచే నీ

యందుఁ బరికల్పితమగు సంఖ్య వాస్తవబుద్ధిచేఁ దిరస్కరింపఁ బడక మానదు. తాదృశసాంఖ్యజ్ఞానముచేఁ దెలియఁబడు* నీకు నమస్కారములు. ఇఁకఁ గుశవర్షమునందుఁ గల యుపాస్య

*భగవంతునికి విభూతిభూత మగుజగంబున కానంత్యము కలుగఁగా భగవత్స్వరూపమున కానంత్య మెట్లంగీకరింపవచ్చును? భగవత్స్వరూపమునకు గల్గు నానంత్యము ప్రకృతిపురుషులచేతఁ గదా కలుగవలెను? ప్రకృతిపురుషుల కానంత్య మంగీకరించినప్పుడే యది యులవడును. కావునఁ బ్రకృతిపురుషులు దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛిన్నులు కారని యందువా? అగుదురని యందువా? వాని కట్టిసాధారణగుణ మంగీకరింతువేని పరమాత్మకు వానికి భేదమే లేకపోవలసి వచ్చును. అంగీకరింపనిచోఁ దాదృశప్రకృతిపురుషనిరూపిత మగుభగవత్స్వరూపముగూడఁ గాలాదిపరిచ్ఛిన్నమే కావలసివచ్చునని యందువేనిసమాధానము వినుము. 'అనంతమ్' అనఁగా దేశముచేతను, గాలముచేతను, వస్తువులచేతను పరిచ్ఛిన్నము కాకపోవుటయే కదా? ఈమూఁడింటిచేతను నపరిచ్ఛిన్నమగుట పరమాత్మయందు స్థిరపడియేయున్నది. మఱియు దేశపరిచ్ఛేద మనఁగా నీవస్తు విచ్చట నున్నది, యిది యిచ్చట లేదు, అనునది. ఇది యీకాలమందున్నది యిది యీకాలమందు లేదు; అనునది కాలపరిచ్ఛేదము. ఇది యీవస్తువు ఇది యీవస్తువు కాదు, అనునది వస్తుపరిచ్ఛేదము. పైఁ జెప్పఁబడినమూఁడింటిచేతను బరబ్రహ్మస్వరూపము పరిచ్ఛిన్నము కాదు. పరబ్రహ్మమన్నికాలములందుండుటచేతను, నన్నిదేశములందున్నవాఁ డనశరీరభూతమగు వస్తురూపము గానున్నవాఁడగుటచేతను, నెట్లు పరిచ్ఛిన్నుఁడగును. అతఁ డంతటనున్నవాఁ డగుటచే నీప్రదేశమందున్నాఁడు లేఁడని కాని సర్వకాలములందున్నవాఁ డగుటచే నీకాలముననున్నాఁడు లేఁడని కాని, సమస్తవస్తువులతనికి శరీరభూతమగుటచే నీవస్తువితనిరూప మిది కాదని కాని, చెప్ప వలనుపడదు. కావున పరబ్రహ్మము త్రివిధముచేతను బరిచ్ఛిన్నుఁడు కాలేఁడు. కాన యపరిచ్ఛిన్నత్వము సిద్ధమగుచున్నది. జీవులణుస్వరూపులయినప్పటికిని, ధర్మభూతజ్ఞానము

లను నుపాసకులను దెల్పెదను వినుము. కురువర్షమునందు భగవంతుఁడు వరాహరూపమున వర్తించుచుండును. భూదేవి యు

సంసారదశయందుఁ గర్మముచే సంకుచిత మగుచున్నను ముక్తిదశయందు దానికి "సచానంత్యాయ కల్పతే" యని యొంశయు ఆనంత్య మంగీకరించుట వలనను, "అనేన జీవే నాత్మనాను ప్రవిశ్య" యనుటచేఁ బరబ్రహ్మచేత నములకంతరాత్మ యగుటలో జీవుఁడు ద్వారక మగుటచేతను, వాస్తవముగా జీవుఁడునిత్యమగుటచేతనుజీవులకును దేశకాలములచే నానంత్యముసంభవించు చున్నది. ప్రకృతికూడఁ గారణావస్థలయందునిరతిశయసూక్ష్మదశనుగార్యావస్థయందపరిచ్ఛిన్న మగుచున్నది. కాని ప్రకృతిపురుషుల కున్నయానంత్యమునకును బరమాత్మకున్నయానంత్యమునకును గొంచెముభేద మున్నది. పరబ్రహ్మమునకుఁ గార్యావస్థయందును గారణావస్థయందును స్వరూపము చేతను నానంత్యము సంభవించుచున్నది. జీవునికి దేశకాలమువలన నానంత్యము సంభవించుచున్నను నది ధర్మభూతజ్ఞానకృతమైయున్నది. కావున దానికి సంకోచము లేనిముక్తిదశయందు మాత్రమే సంభవించుచున్నది. సంసారదశయందు లేదు. అట్లై ప్రకృతికిని దేశకాలాపరిచ్ఛిన్నత్వము కార్యదశయందున్నను గారణావస్థయందు లేదు.మఱియు ప్రకృతిపురుషులకు భేదముండుటవలన నీవస్తువిది కాదని వస్తుకృతపరిచ్ఛిన్నత్వము ప్రకృతిపురుషలకు సంభవించుచున్నది. ఈ ప్రకృతిపురుషులు పరమాత్మకు శరీరము లగుటచే "ఈజీవుఁడు పరమాత్మరూపము కాదు" ఈప్రకృతిపరమాత్మరూపము కాదు" అని పరిచ్ఛిన్నత్వము సంభవింప నేరదు. బ్రహ్మము సర్వాత్మకము కాన సామానాధికరణ్యాత్మక మగువస్తుపరిచ్ఛేద మున్నప్పటికిని నతనిగుణములకు వస్తుపరిచ్ఛేదత్వ మెట్లని తలంపరాదు. బంగార మొక్కటి యని యనుకొను చున్నను బదివన్నెబంగారముకంటె తొమ్మిదవవన్నె బంగారమునకును బరిశుద్ధియుఁ బ్రకాశము బరువు మొదలయునవి తఱిగి యుండును. సువర్ణముకంటె వెండి గురుత్వాదులలో దఱిగియుండును కావున నట్టికర్ష

చ్ఛటిపురుషులతోఁ గూడ నవిచ్ఛిన్నభక్తియోగము గలదయి యీవరాహరూపుఁడయిన భగవంతుని నారాధించుచు నీయుప నిషద్వాక్యము జపించుచుండును. 'ఓ దేవా ! నీవు మంత్రప్రతి పాద్యులగునింద్రాదులు శరీరముగాఁ గలవాఁడవు. అసోమకము లగుయజ్ఞములును, ససోమకము లగుక్రతువులును,నీకు స్వరూప మగుచున్నవి. నీవు యాగస్వరూపుఁడవు, మఱియు సంసార నిరోధకము లగుకర్మములు గలవాఁడవు. నీవు జ్ఞానశక్త్యాదు లనుగుణములు గలవాఁడవు శ్వేతవరాహరూపమున వెలయు చున్నవాఁడవు. భగవంతుఁడవు, అట్టినీకు నమస్కారంబులు. ఓ పరమాత్మా! ప్రకృతిపురుషేశ్వరులతత్త్వము తెలిసినపండితులు గుణపరిణామభూతము లగుభూతములందు సర్వజ్ఞుఁడ వగునీస్వ రూపమును సాక్షాత్కరించుకొనఁ దలంపుగలవారై ,మథనసా ధనకాష్ఠముచే దారువులందగ్నివలె వివేకసాధనమగుమనస్సుచే వివేచించి పంచవింశతితత్త్వంబులకంటె వేఱుగాఁ జేసి చూచు చున్నారు. ఇట్లు కవులచే నుపాస్యమానుం డగునీకు నమస్కా రము.ఓమహాత్మా! ఆత్మానాత్మజ్ఞానముగలబుద్ధిమంతులచే భూత కర్మజ్ఞానేంద్రియములసంఘాతరూప మగుశరీరమందు దేహము తోడను, నింద్రియములతోడను, గుణత్రయముతోడను, జీవా త్మలతోడఁ గూడఁ బ్రకృతిపురుషవిలక్షణ మని చూడఁబడు చున్నస్వరూపముగలవాఁడవై మాయాకృతిదోలంగించియున్న నీకు నమస్కారము. ఓ దేవా! స్వార్థమగుఃటలో నీప్సితముగా

ము భగవద్గుణంబులకు లేదు గాన "యిది యీగుణము గా"దని వస్త్వ పరిచ్ఛేదము వచ్చుచున్నది. వర్ణాదులచే బంగారమునకు భేదముండుటచేఁ దాదృశవస్త్వపరిచ్ఛేదము సంభవింప నేరదు.

కున్నను జీవానుగ్రహార్థ మీప్సిత మగుచున్న సృష్టిస్థితిలయములు ప్రకృతిగుణము లగుసత్త్వాదులవలన జేయుచున్నావు గదా! సంకల్పరూపజ్ఞానము గలయట్టినీసన్నిధియందు సత్త్వాదిగుణమయము, నీకు శరీరభూతమునునగు ప్రకృతి యయస్కాంతశిలసన్నిధియందు లోహమువలెఁ దిరుగుచున్నది. నీవు సత్త్వాదిగుణములకును బుణ్యపాపరూపకర్మములకును సాక్షివై వఱలుచున్నావు. అట్టినీకు నమస్కారము. ఎవఁ డాదియం దాదివరాహరూపముఁ దాల్చి, రసాతలమును బొందియున్ననన్ను దంష్ట్రాగ్రమున నిల్పి మదపుటేనుఁగువలె నెదిరించి వచ్చుచున్నహిరణ్యాక్షుసంహరించి ప్రళయకాలసముద్రమునుండి విలాసముగాఁ బైకిఁగొనివచ్చెనో, యట్టియమేయశక్తిపగునీకువందనములు" అని భూదేవి నుతించుచుండును. ఇది పదునెనిమిదవ యధ్యాయము.

ఓరాజా! కింపురుషవర్షమునందు భగవంతుఁడు శ్రీరామస్వరూపమును దాల్చి వర్తించుచుండును. అచ్చట జగత్కారణభూతుఁడును, లక్ష్మణునకగ్రజుండును, సీతాభిరాముండు నగు నమ్మహాపురుషునితదీయపాదకమలసేవాసక్తుఁడును, బరమభాగవతోత్తముండును నగుహనుమంతుండు కింపురుషవర్షస్థులగు ప్రజలతోఁగూడియవిచ్ఛిన్నభక్తిపరుండయి యుపాసించుచుండును. మఱియునతఁడు భగవంతుఁడగు శ్రీరామునిపరమమంగళకథను సమీపమున గంధర్వులు గానముచేయుచుండఁ గింపురుషవర్షస్థులలో శ్రేష్ఠుఁ డయినయార్ష్టిషేణునితోఁగూడ సర్వదా వినుచుండుటయేకాక తానును స్వయముగా నిట్లుజపించుచుండును.

"ఓ దేవా! బ్రహ్మాదులచే నుతింపఁబడుచున్న నీకు నమస్కారము. నీవు పూజ్యము లగులక్షణములును, శీలమును వ్రతములును గలవాఁడవు. సంయత మగుచిత్తము గలవాఁడవు. నీవు లోకులచేనుపాసింపఁబడుచున్నావు. సాధువాదమేదో, యసాధువాదమేదో తెలిసికొన సమర్థుండవు. బ్రాహ్మణసంరక్షణమందు బద్ధకంకణుండ వయి యున్నాఁడవు. నీవుజగత్కారణత్వమున కుపయుక్తము లగుకల్యాణగుణములు గలవాఁడవు. నీవు రాజాధిరాజవు. అట్టినీకు నమస్కారము. ఓపరమేశ్వరా! నీ వెప్పుడును రాగద్వేషాదులచే దూషితుండవు కాక, జ్ఞానస్వరూపుఁడవయి యొప్పుచున్నావు. నీవు నిత్యాసంకుచితమగుధర్మభూతజ్ఞానముచే రజస్సు మొదలగు దుర్గుణములను దత్కృతము లగుసృష్టిస్థితిలయములనెడియవస్థలను నిరసించుచున్నావు. నీవశనపిపాసాదులనుషడూర్ములు లేనివాఁడవు. నీవు దీపాదులవలెఁ బరులనిమిత్తముగాక నీనిమిత్తమే ప్రకాశించుచున్నవాఁడవు. నీవునిశ్చలజ్ఞానమునకు గోచరుండ వగుచుందువు. నీకు శరీరభూతము లగు ప్రకృతిపురుషులవలననే నామరూపములు గల్గుచున్నవి కాని ప్రత్యక్షముగా నట్టివి లేవు. అన్ని వేదాంతములందుఁ బ్రసిద్ధుండవును బురుష శ్రేష్ఠుండవును నగునీకు నమస్కారములు గావించెద. ఓ దేవా! నీవు మర్త్యులకు సంసారదోషములను దెలిపి యాయా వర్ణాశ్రమములకు విహితము లగునీశ్వరారాధనరూప యాగాది ధర్మముల నుపదేశించి సాధుపరిత్రాణముఁ గావించుకొఱకు స్వస్వభావమునువిడువకయే శ్రీరామరూపముగా నవతరించితివి. నీవు మర్త్యశిక్షణమే ముఖ్యఫలముగా నెంచుకొని యవతరించినను రావణాదిరాక్షసులవధ యానుషంగికముగా సమకూరి

నది. మానవశిక్షణమే నీయవతారమునకు ముఖ్యఫలము. కానిచో, నిరతిశయమును నపరిచ్ఛిన్నంబు నగునానంద స్వరూపము సర్వదా క్రీడించుచు విషయాసక్తిరహితుఁడవయి యున్న నీకు సీతావియోగాదికష్టములును, తత్కృతము లగుదుఃఖంబులును నెట్లుగాఁ గల్గినవి? సంసారము నిరతిశయదుఃఖావహంబని మనుజులకుఁ దెల్పుటకే సీతావియోగాదికృత దుఃఖంబుల ననుసరించితివి. అట్లు గాక రావణాదిరాక్షసవధార్థమే యైనచో దక్కినయవతారములందుంబోలెఁ దాదృశదుఃఖాదు లనుభవింపకయే యాక్రూరులం జంపవచ్చునుగదా? సర్వశక్తి సముపేతుండ వగునీ వేమిచేయ సమర్థుండవు కావు? ఓమహానీయా! శ్రీరామరూపమవలంబించి పరబ్రహ్మమ వగునీవు సంసార ధర్మములను బూర్తిగాఁ దొలంగించుకొని నిన్నాశ్రయించిన వారియందు నిరతిశయప్రేమ గలవాఁడవు. *లోకములు నీయందు వసించుటచేతను, నీవు లోకమందంతటను నంతరాత్మరూపముగా వసించుటచేతను, వాసుదేవుండవని పిలువఁబడుచున్నావు. నీవిట్లు జగదంతర్భూతుండ వయియున్నను శబ్దాదివిషయమునందొకదానియందైనను సక్తుండవు కానేరవు. కావుననే సీతావియోగాదికృత మగుదుఃఖంబుల ననుభవింపలేదు. అట్లే† నిన్ను సర్వకాలములందును సేవించుచు నిన్ను విడిచియుండ

---

* "సర్వత్రాసౌ సమస్తంచ వసత్యత్రేతివై యతః। తత స్సవాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరికీర్త్యతే" అని వాసుదేవశబ్దనిర్వచనము చేయఁబడినది.

† లక్ష్మణుఁడునుసీతయు రామునకు నిత్యానపాయు లెట్లగుదురనిశంకింప నవసరములేదు. లక్ష్మణుఁడు భగవంతునకు నివాసము, శయ్య, ఆసనము, అంశుకము, వర్షాతపాదులను నివారించుట మొదలగునుపచారములను దనశరీర

నొల్లని సీతాలక్ష్మణులను మానవశిక్షనిమిత్తమే విడిచితివి. అట్లు
కానిచో మిత్రభావముచేఁబొందినవానిని విడువనేరనని పల్కెడి
నీవు నిత్యానపాయులగు సీతాలక్ష్మణుల నెట్లు విడుతువు ? ఓమ
హానీయా! నీవు శరణాగతుఁడయిన పాపిష్ఠునైనను రక్షింతు నని
దీక్షవహించి శ్రీరామరూపమున నున్న పరబ్రహ్మవు. అట్టి నీకు
బ్రాహ్మణాదిజన్మము సంతోషదాయకము కాదు. తిర్యక్కు
లందుఁగూడ ననుగ్రహము గలవాఁడగుటచే సౌందర్యాదులును
నీకు సంతోషకరములు కావు. బుద్ధి సంతోషకరము కాదు.
ఆకారము సంతోషకరము కాదని నిక్కము చెప్పవచ్చును.
వెనుకఁజెప్పిన బ్రాహ్మణత్వాదులే నీకు సంతోషదాయకములై
తదితరము లసహ్యాకరము లయినచో శేషావతారమగులక్ష్మణు
నితో నిత్యము సహచరుండ వయి వర్తించునీవు పశుత్వధర్మ
పురస్కారముగా సృజింపఁబడినకోఁతుల మయినమాతో సఖ్య
ముచేయుదువా? ఓదేవా! ఎవఁడు భక్తానుగ్రహార్థము మనుజా
కృతి నవలంబించెనో, యెవఁడు త్తరకోసలములం దున్నప్రజల

భేదములచేతనే చేయుచు భగవంతుని విడువనొల్లక యుండు శేషాహి
యొక్క యవతారమె రామాయణమందు "భవాంస్తుసహవైదేహ్యా గిరిసానుషు
రంస్యతే। అహంసర్వం కరిష్యామి జాగ్రతస్స్వపతశ్చతే। కురుష్వమా మను
చరంవైధుర్యం నేహవిద్యతే। కృతార్థోహం భవిష్యామి తవచార్థః ప్రక
ల్ప్యతే" అని లక్ష్మణుండు తనకు నిత్యకింకరత్వముఁ బ్రార్థించెను. కావున
లక్ష్మణుఁడు రాముని నొకప్పుడును విడువనివాఁడు. అట్లే సీతయు "నిత్యై
వైషాజగన్మాతాలక్ష్మీర్నిత్యానపాయినీ" యనియు, "రాఘవత్వే భవత్సీతా
రుక్మిణీ కృష్ణజన్మని। ఆద్యేష్వప్యవతారేషు విష్ణోరేషానపాయినీ" అనియుఁ
జెప్పఁబడుటచే సీత రామునకు నిత్యానపాయిని యగుచున్నది.

కందఱకును స్వర్గసుఖ మలవడఁ జేసెనో, యెవఁడు నిరతిశయప్రీతి
విషయుఁడో, యెవఁడుపకారాభిజ్ఞుఁడో, యట్టి శ్రీరాముఁడ
వయిననిన్ను సురలైనను, రాక్షసులైనను, మానవులైనను,
వానరులైనను సర్వప్రకారముల సేవించినచో వారిని దప్పక నీ
వనుగ్రహించుచున్నావు"అని యిట్లు హనుమదాదులు సర్వదా
నుతించుచుందురు. ఓరాజా! భారతవర్షమున భగవంతుఁడు

శుకుఁడు భారతవర్షమున నుపాస్యులను జెప్పుట.

నారాయణుఁ డనునామమున నొప్పుచుండును. అతఁడు కల్పాం
తమువఱకు బదరికావనమందు నివసించి తపంబొనర్చుచుండు. ఆ
తఁడట్లుచేయుచు నాత్మసాక్షాత్కారమున కుపయుక్తములగు
కర్మయోగమును, జ్ఞానయోగమును, మనోనిగ్రహమును, నణి
మాదులగు నైశ్వర్యములను, ప్రాణజయమును, బాహ్యేంద్రి
యనిగ్రహమును వర్ధించుచుండును. పరమేశ్వరుం డగునతం
డెందునిమిత్త మిట్లాచరించుచున్నాఁడో సామాన్యులకుఁ దెలి
యదు కాని యాలోచింప ముముక్షువులంద ఱిట్లాచరింపవలసిన
దని లోకశిక్షనిమిత్తమే యట్లొనరించుచుండును. అంతియకాని
యతనికి ఫలాపేక్షలేదు. అట్టి నారాయణుని నారదమహర్షి
వర్ణాశ్రమధర్మముల ననుసరించుచున్న భారతవర్షజనులతోఁ
గూడి భగవంతునిచే సముక్తములగు సాంఖ్యయోగ. కర్మయో
గములను సాధనముగాఁ జేసికొని పంచరాత్రముచే భగవదను
భవమును సావర్ణిమనువున కుపదేశించుచుఁ బరమభక్తితో
నారాధించుచుండును. మఱియు నిట్లు స్తోత్రముచేయుచుండు
ను. "ఓదేవా! నీవు నిరతిశయమగుసౌశీల్యముకలవాఁడవు. నీకు
దేహేంద్రియాదులకు ధర్మములగు నశనాయాది షడూర్ములు

లేవు. నీవు ముముక్షువులకు ధనమువంటివాఁడవు. నీవు నిరతిశయకల్యాణగుణములు కలవాఁడవు. మఱియు సమస్తదోషములను నిరసించుచున్నవాఁడవు. నీవు నిరతిశయమగు హితమునుపదేశించుచుందువు. నీవెప్పుడును సంకోచమునొందని యపరిచ్ఛిన్నమగు నానందమే స్వరూపముగాఁ గలవాఁడవు. నీవు సర్వభూతములకు నధిపతివి. అట్టినీకు నమస్కారములు" అని పల్కినారదుండిట్లు గానము చేయుచుండును. "ఓమహనీయా! చిదచిదాత్మకమైనయీ ప్రపంచమునకు సృష్ట్యాదియందుఁ గర్త యగుచున్న నెవఁడు నేనేకర్తయని యభిమానమును పొందఁడో యంతరాత్మస్వరూపమున సమస్తదేవాదిశరీరములం దవభాసించుచున్నను నెవండు దద్గతము లగుగుణములచే సంకుచితజ్ఞానవంతుండు కాఁడో, సర్వదా ప్రకృతిపురుషసంబంధ మున్నను నెవఁడు జీవుని సంసారిత్వాది గుణముల చేతను, బ్రకృతిసంబంధులగు జాడ్యాదిగుణముల చేతను స్పృశింపఁబడఁడో, యట్టిమహనీయుఁడవును, స్వతుల్యాధికవస్తురహితుఁడవును చరాచరజగంబునకు సాక్షిభూతుండవును నగు నీకు వందనంబులు. ఓయోగేశ్వరా! భగవంతుఁడు హిరణ్యగర్భుఁడు శరీరధారులు తమతుచ్ఛదేహములందును దదనుబంధులందును నుపేక్ష యుంచినవారై మరణకాలమందు భక్తియుతుండై హేయగుణరహితుఁడవగు నీయందు మనస్సును నిల్పుటే యోగచాతుర్య మని పలికియున్నాఁడు అట్లుచేయఁగలుగుటమహాకార్యముకదా! ఓనారాయణా! ఐహికసుఖములగు గృహపశుపుత్త్రాదులందును, నాముష్మికములగు స్వర్గాదులందును గొందఱాసక్తులయి సర్వదా తమభార్యాదులును, బుత్త్రులును, ధనములును నిరపాయముగా

నుండవలయునని చింతించుచుందురు. వారు శాస్త్రాదులను జక్కఁగా నభ్యసించినను గుత్సితమగు కళేబరత్యాగమునకు భయపడుచుందురు అట్టివారిశాస్త్రాభ్యాసాదులు కేవలమువ్యర్థములుగదా! కళేబరత్యాగాదులకు భయపడనివారు నీయనుగ్రహమును సంపాదించినవారే కదా! కావుననో మహాప్రభూ! మాయందు దయయుంచి నిరుపాధిక మగుయోగమును మా కొసంగుము. మేము దానివలన నీకుత్సితకళేబరమందున్నదియు, నుపాయాంతరములచే విడువ దరము కానిదియు నహంకార మమకార రూపమైనదియు నగు నవిద్యను సుఖముగా విడుతుము" అని సర్వదా నుతించుచుండు. ఓరాజేంద్రా! ఈభారత

శుకుండుభారతవర్షమునఁగలనదీశైలములనిరూపించుట

వర్షమునందును మలయము, మంగళప్రస్థము, మైనాకము, త్రికూటము, ఋషభము, కూటారము, కోల్లము, సహ్యము, వేదగిరి, ఋశ్యమూకము, శ్రీశైలము, వేంకటము, మహేంద్రము, వారిధరము, వింధ్యము, శుక్తిమంతము ఋక్షగిరియుఁ, పారియాత్రము, ద్రోణము, చిత్రకూటము, గోవర్ధనము, రైవతకము, కకుంభము, నీలము, కాకముఖము, ఇంద్రకీలము, రామగిరి మొదలగుపర్వతములు పెక్కులుగలవు. ఇంకనునూఱులకొలందిపర్వతములు గలవు. ఆపర్వతములం దుద్భవించిన నదీనదంబులును పెక్కులుగలవు. అవియన్నియును మిక్కిలిపుణ్యదాయకములయినవి. భారతవర్షీయు లానదులందుఁ దానము లాడి వానినామస్మరణంబుగావించి పవిత్రులగుచున్నారు. ఆనదులలోఁ జంద్రవస, తామ్రపర్ణి, యవటోద, కృతమాల, వైహాయసి, కావేరి వేణి. పయస్విని. పయోద, శర్కావర్త, తుంగభద్ర, కృష్ణవేణి

భీమరథి, గోదావరి,నిర్వింధ్య, పయోష్ణి, తాపి, రేవ, శిల, సురస
నర్మద, చర్మణ్వతి, మహానది, వేదస్మృతి, ఋషికుల్య, యత్రి
సమ, కౌశికి, మందాకిని,యమున, సరస్వతి, దృషద్వతి, గోమతి,
సరయువు, భోగవతి, సుషమ, శతద్రువు, చంద్రభాగ,మరున్నది,
వృధ, వితస్త, విశ్వ, మొదలగునవి మహానదులు.సింధువు, శోణ,
నదము లనఁబడుచున్నవి. ఓరాజా ! ఈ భారత వర్షమునందుఁ
బుట్టినపురుషులు సత్త్వరజస్తమో గుణకల్పితములును బుణ్యా
పాపరూపములును నగు తమకర్మములచే బహువిధము లగు
గతులను సంపాదించుచున్నారు. *అందు సాత్త్వికకర్ములకు దివ్య
గతియు, రాజసకర్ములకు మానవలోకగతియు, తామసకర్ములకు
నధోలోకగతియుఁ గలుగుచుండును. కర్మానుసారముగా ఓనర
పాలా! ఈవర్షమునందే బ్రహ్మక్షత్రియాదివర్ణములును, వార
లకు విహితములగు ధర్మములును మోక్షసాధనములగు ననేక
ధర్మములును నిర్ణీతములై యున్నవి. పురుషుఁడు పుణ్యాపుణ్య
రూప మగునవిద్యను ముందుగా నిరసించుకొని దానివలన
భగవత్ప్రసంగము నలవఱుచుకొనవలెను. ఆభగవత్ప్రసంగము
మోక్షసాధనమైనది. దానివలననే భగవంతునియందనన్యఫలక
మగు భక్తి యుదయించును. ఏపురుషుఁడుసర్వభూత స్వరూపుఁ
డను. † దేవమనుష్యాదుల నామరూపములచేఁ జెప్పఁబడని

---

* ఇందులకుఁ బ్రమాణము. ఊర్ధ్వంగచ్ఛంతి సత్త్వస్థా,మధ్యేతిష్ఠంతిరాజ
సాః। జఘన్యగుణవృత్తిస్థా అధో గచ్ఛంతి తామసాః ॥ అనెడి భగవద్గీతా
వాక్యము.

† ఇందు దేవమనుష్యాదినామములచేఁ జెప్పఁబడనివాఁ డనుటచే వానిచేఁ
జెప్పఁబడుజీవునికి వ్యావృత్తి గలుచున్నది. దేహముకంటె వ్యతిరిక్తుఁడను

వాఁడును, దేహముకంటె వ్యతిరిక్తుఁడును నితరమగు నాధారమున పేక్షింపనివాఁడును,ముక్తులకంటెను నిత్యసిద్ధులకంటెను బరుం డగువాఁడును సమస్తము తనయందుఁ గలవాఁడును నగు పరమాత్మయందు ఫల మపేక్షింపకుండ భక్తిని నెలకొల్పునో వానికిఁ దత్కాలమందే యపవర్గము లభించును. ఓరాజా! ఊర్ధ్వలోకమునందు వసించిన దేవతలీభారతవర్షముప్రశస్త్యమును గుఱించి యిట్లు గానము చేయుచున్నారు. "అహారే! భారతవర్షమందు వాసుదేవునిఁ బ్రత్యక్షముగా సేవింప సాధన మగు మానవరూపము నొందినవా రెంత భాగ్యవంతులు? అవురా! వారెట్టిసుకృతము నాచరించుకొనిరో కదా! సాధనము లక్కఱలేకుండఁగనే భగవంతుని సాక్షాత్కరింపఁ జేసికొనుచున్నారు! ఇంతియుకాక భగవంతుఁడు స్వయముగానే వీరికిఁ బ్రసన్నుం డగుచున్నాఁడు. ఆలోచింప వీరెంతో సుకృతము చేసికొనుటచేత నేవీరికిట్టిదిసంభవించినది. లేనిచో సంభవించునా? మాకీ మానవజన్మమందుఁగోర్కె వొడముచున్నది. స్వర్గాదులు సుఖకరంబులని మూఢులనుకొనుచుందురు. కాని యిచ్చటనేమి సౌఖ్యముకలదు? అచ్చట శ్రీనారాయణుని పాదపద్మస్మృతియే లేదు. నిరతిశయము లగునింద్రియసుఖమువలన మత్తులై యచ్చటివారు భగవంతుని స్మరింపనేస్మరింపరు. తాదృశతుచ్ఛ

టచే జడమునకును, 'నాధాఽరాంతర మపేక్షింపని' అనుటచే ముక్తజీవులకు 'ముక్తాములకంటెఁ పరుఁ' డనుటవలన నిత్యసిద్ధులకును, వ్యావృత్తి గల్గుచున్నది. ఆలోచింపఁ బ్రకృతికంటెను, బద్ధ జీవులకంటెను. ముక్తజీవులకంటెను, నిత్యజీవులకంటెను బరుఁడయినవాఁడయి భగవంతుఁడు వెలయుచున్నాఁడని తెలియవచ్చుచున్నది.

మగుస్వర్గము నపేక్షించి దుష్కరము లయినతపంబు లాచ
రించుచుందురు. యాగములొనర్చుచుందురు. వ్రతములను దాన
ములను సల్పుచుందురు. ఇట్లు దుష్కరకార్యములవలన నస్థిర
ఫలమగు స్వర్గమునుబొందినను నేమిలాభముగలదు? ఈభారత
వర్షమందు మరణశీల మగు శరీరముచేతఁ జేయఁబడిన క్రియా
కలాపమును భగవంతునికి సమర్పించి భగవదుపాసకులయి జన్మ
జరామరణాదులు లేని శ్రీవైకుంఠమును బొందుచున్నారు.
ఇట్లుండ నొకకల్పము కాలమాయు వున్నప్పటికి మగుడజన్మము
గ్రహించెడి యూర్ధ్వలోకప్రాప్తికంటె క్షణకాల మాయువు
గలవారైనను నాశనరహిత మగుమోక్షపదవిని బొందింపఁ
జాలినభారతవర్ష నరజన్మప్రాప్తియే మిక్కిలి యుత్తమమైనది.
కదా? కావుననేప్రదేశమున నారాయణుని కథారూపములగు
సుధావాహినులు ప్రవహింపవో, ఏప్రదేశమున భగవత్కథా
మృతనదులను సేవింపఁ దలఁపుగలసాధుజనులుండరో, ఏస్థలము
నిత్యోత్సవము పక్షోత్సవము మాసోత్సవము మొదలగుగొప్ప
యుత్సవములును భగవంతు నారాధనరూపములగుయజ్ఞములు
నుండవో, యాస్థలము బ్రహ్మదేవుని లోకమైనను సేవింపఁ
దగినది కాదు. ఈభారతవర్షమున నెవ్వరు భగవంతునిఁ గీర్తించి
పూజించి ప్రదక్షిణనమస్కారములొనరించి సందర్శించి తదీయ
మగుతులసి నాఘ్రాణించి దేవతామాల్యమును దీసికొని
తన్నివేదితప్రసాదాదులను గైకొని భగవత్సేవనుగాంచి తదను
గ్రహము సంపాదింపఁదగిన నరజన్మమును బొందియుఁబునర్జన్మ
రహిత మగుముక్తికై యత్నింపరో, వారు వ్యాధునివలనఁ
దప్పించుకొన నవకాశము గల్గియు నచ్చటనే విహరించి తద్బం

ధనంబునకుఁ జిక్కినపక్షులవంటివా రని నిశ్చయింపవచ్చును. భగవంతుఁ డవాప్తసమస్తకాముఁ డయినను నేకరూపుఁ డయినను భారతవర్షవాసులు యాగములందు నగ్నీంద్రాదుల నామములచేఁ బిలిచి మంత్రపూర్వకముగా శ్రద్ధతో నర్పించుచున్న హవిర్భాగంబులను సంతోషముతో గ్రహించుచున్నాఁడు. పరిపూర్ణుఁ డగుభగవంతుఁ డట్లుగ్రహించుటయాగకర్తలకోర్కులనెఱవేర్చుటకే కదా? ఇట్లు భగవంతునారాధించి యతనివలనఁ గోర్కులను బడయుభారతవర్షవాసులదే భాగ్యముగాని తక్కినవారిదా భాగ్యము? మఱియు మానవులు భగవంతు నారాధించి యేయేపురుషార్థములను గోరుకొందురో, యాభగవంతుఁడా యాపురుషార్థములనువారి కొసంగుచుండుటసత్యమే. తాఁగోరిన పురుషార్థమునుబొందియుమానవుఁడుమఱియొకపురుషార్థమును గూర్చి భగవంతుని నారాధింప, వాని కాతఁడు నిరతిశయనిత్యపురుషార్థమునొసంగక యనిత్యమగుదానినేయొసంగును. ఫలము నపేక్షించి కోరువారి కట్లొయిచ్చుచుండును. కాని యేమహాత్ములతనిపాదపద్మములను నిష్కాములై భజించుచుందురో వారికి సమస్తవాంఛాపూర్వక మగుస్వరూపమునే యొసంగుచుండును. కావున నాభారతవర్షీయులలో ముముక్షువులభాగ్యము నిరతిశయమైనదని చెప్పవచ్చును. మఱియు నీభారతీయులు తమలో "మాకు భారతవర్షమందు భగవత్స్మృతి గల్గించు నరజన్మము సంభవించినచో భగవంతు నారాధించి నిరతిశయసుఖరూపమగుమోక్షము నందవచ్చును. కావున మే మొనరించినయాగాది పుణ్యకర్మములు స్వర్గసుఖ మనుభవింపఁగా మిగిలియున్నచో వానివలన మాకు భారతవర్షమున నరజన్మము సంప్రాప్త

మగుఁగాక" యని కోరుకొనుచుందురు. ఓరాజేంద్రా! సగరకుమారులశ్వమును వెదుకుటకై భూమిని ద్రవ్వి నిర్మించిన యుపద్వీపము లెనిమిది జంబూద్వీపమునకుఁ గల వని కొందఱుచెప్పుచున్నారు. అవి స్వర్ణప్రస్థము, చంద్రశుక్లము, ఆవర్తనము, రమణకము, మందహారిణము, పాంచజన్యము, సింహళము, లంక యనునామములచేత వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఓ రాజోత్తమా! జంబూద్వీపమునఁ గలవర్షవిభాగములనుయథాక్రమముగా వర్ణించి నీకుఁ జెప్పితిని. ఇది పందొమ్మిదవయధ్యాయము.

శుకుఁడు ప్లక్షాదిద్వీపములవృత్తాంతమును చెప్పుట.

అని రాజునకుఁజెప్పి వెండియు శుకుం డిట్లనియె. "ఓరాజేంద్రా! ఇఁకఁ బ్లక్షాదిద్వీపములపరిమాణమును, లక్షణములను, నచ్చటివిశేషాంశములను జక్కఁగ విభాగించి యథాక్రమముగా వర్ణించెద. జంబూద్వీపమంత ప్రమాణము గల లవణసముద్రముచే జంబూద్వీపము పరివేష్టింపఁ బడినట్లును, మేరువు జంబూద్వీపముచేఁ బరివేష్టిత మగునట్లును, నాలవణసముద్రమును రెండులక్షలయోజనములపరిమితి గలప్లక్షద్వీపముచే బాహ్యోద్యానవనముచే నగరమువలె నన్నివైపుల నావృతమై యున్నది. ఓరాజా! యాద్వీపమందు జంబూవృక్షమంత ప్రమాణమున నొప్పుప్లక్షవృక్ష మున్నది. దానిచేతనే యాద్వీపమున కాపేరు వచ్చినది. మఱియుఁ బ్రకాశబహుళమయి యున్నతమయినయాప్లక్షవృక్షము మొదట నేడుజ్వాలలు గలయగ్నిహోత్రము వెలయుచుండును. ప్రియవ్రతునికుమారుఁ డగునిధ్మజిహ్వుఁ డా

ద్వీపమును జిరకాలము పరిపాలించి దానినేడువర్షములుగా విభ
జించి యావర్షములనామములతో నొప్పుచున్న తనకుమారుల
కేడ్వుర కొసంగి తాను భగవదుపాసనాత్మక మగుయోగముచే
సంసారముక్తుండయ్యె. శివమనియు, యశస్యమనియు, సుభద్ర
మనియు, శాంత మనియు, క్షేమ మనియు, నభయ మనియు,
నమృత మనియు నావర్షంబులు వ్యవహరింపఁబడు. ఆవర్షనామ
ములచేతనే యాప్రియవ్రతునికుమారులును వ్యవహరింపఁబడిరి.
ఆవర్షములలో నేడునదులును, నేడు పర్వతరాజములును సుప్ర
సిద్ధము లయినవి. ఆ పర్వతములు, మణికూటము, వజ్రకూట
ము, ఇంద్రసేనము, జ్యోతిష్మంతము, ధూమ్రపర్ణము, హిరణ్య
గ్రీవము, మేఘమాలము, నాఁబడునామంబులచేఁ బిలువఁబడు
చుండును. ఆమహానదు లేడును నరుణ, నృమణ, యాంగిరసి,
సావిత్రి, సుప్రభాత, ఋతంభర, సత్యంభర యనునామంబులు
గలవి. ఆయరుణాదినదులందు స్నానపానంబు లాచరించువారికి
రజస్తమోగుణంబులు తొలంగి సత్వగుణం బలవడును. ఆద్వీప
మున నాలుగువర్ణములవారు వెలయుచుందురు. వారికి బ్రాహ్మణాది
సంజ్ఞలకుమాఱుగా హంసులనియుఁ, బతంగు లనియు, నూర్ధ్వా
యను లనియు, సత్యాంగు లనియు నాలుగువర్ణసంజ్ఞలుగలవు.
వారికి వేయువత్సరంబు లాయువు గలదు. వారిసంతానములు
సౌందర్యంబున దేవతల మింతురు. వారు వేదోక్తమగుకర్మ
యోగముచే వేదమయుఁడును, సూర్యుఁడు శరీరముగాఁ గలఁ
వాఁడునునగుభగవంతుని సర్వదాపూజించుచుందురు. "ఓ దేవా!
నీవు జగంబునకుఁగారణంబవు. నీవువికారాదులు లేని వాఁడవు.
నీవు నిరతిశయఫలము నొసంగువాఁడవు. నీవు బంధమోక్షము

లకు హేతుభూతుండవు నీవు జగద్వర్ధకుండవు. అట్టి నీకు శరీరమై సూర్యుఁడనునామమున నొప్పుజీవవిశేషునిశరణునొందుచున్నాము" అని జపించుచుందురు. ఓరాజేంద్రా! ప్లక్షాదులం దైదు వర్షములందును బరమాయువును, నింద్రియపటుత్వమును, మనోబలమును, దేహబలమును, బుద్ధిబలమును, సామాన్యముగా నెల్ల వారికిని సహజములై యుండును. ప్లక్షద్వీపమునందుఁ గల సమస్తవిశేషములనువర్ణించి చెప్పితిని.ఇఁక శాల్మలద్వీపమునువర్ణిం

శాల్మలద్వీపవృత్తాంతకథనము.

చెదను వినుము. ఓరాజా! రెండులక్షలయోజనములవై శాల్యము గలప్లక్షద్వీపమంత పరిమాణము గలయిక్షురస సముద్రముచేనావృతమైనట్లు నాలుగులక్షలయోజనముల వై శాల్యముగలసురా సముద్రముచే వర్తులముగాఁ బరివేష్టిత మయి యున్నది. ఆ శాల్మలద్వీపమునఁ బ్లక్షవృక్షమంతయౌన్నత్యము గలశాల్మలీ వృక్షము గలదు. కావుననే దాని కాపేరు గల్గినది. గాయత్ర్యాదులగు ఛందస్సులే యవయవములుగాఁ గలవాఁడును, బక్షుల కధిపతియు నగుగరుత్మంతున కావృక్షము నిలయమై యుండు నని చెప్పుదురు. పూర్వ మాద్వీపమును బ్రియవ్రతునికుమారుఁ డగుయజ్ఞబాహుఁడు చిరకాలము పరిపాలించి, దాని నేడు వర్షములుగా విభజించి తనకుమారుల కేడ్వురకును బంచియిచ్చెను. ఆవర్షాధిపతులును నావర్షములును సురోచనము, సౌమనస్యము రమణకము, దేవబర్హము, పారిబర్హము, ఆప్యాయనము,అభిజ్ఞాతము నాఁబడునామములచే వ్యవహరింపఁబడుచుందురు.ఆయేడు వర్షములందు నేడువర్షపర్వతములుగలవు. అవి స్వరసమనియు, శతశృంగ మనియు, వామదేవ మనియుఁ, గుముదమనియు,

ముకుంద మనియుఁ, ఋష్యవర్ష మనియు, శతశ్రుతి యనియు, బిలువఁబడుచుండును. ఆవర్షములం దేడుమహానదులు గలవు. అవి యనుమతి, శినీవాలి, సరస్వతి, కుహువు. రజని, నంద, రాక, యనునామములచే వ్యవహృతము లగుచుండును అచ్చటి పురుషులు శ్రుతధరు లనియు, విద్యాధరు లనియు, వసుంధరు లనియు, నిషంధరు లనియు నాలుగువర్ణములవారై యుందురు. వారు వేదోక్తములగు వర్ణాశ్రమధర్మములచే వేదప్రచురుండును బరమపురుషునికి శరీరంబు నగుచంద్రుఁ డనుజీవవిశేషుని నారాధించుచు నిట్లు నుతించుచుందురు. "ఏమహానుభావుఁడు శుక్లపక్షమందు దేవతలకును, కృష్ణపక్షమునఁబితృదేవతలకును, స్వకిరణములచే నన్నమును విభాగించి యిచ్చుచున్నాఁడో, ఆచంద్రుఁడు మా కందఱకును బ్రభు వయి మాకు సుఖము గల్గించుఁగాక" అని ప్రార్థించుచుందురు. ఓరాజా! ఇఁకఁ గుశద్వీప

కుశద్వీప వృత్తాంతము.

వృత్తాంతంబువినుము. శాల్మలద్వీపము సురాసముద్రముచే నావృతమై యున్నట్లు గుశద్వీపము శాల్మలముకంటె ద్విగుణవిశాలమయి తనతోసమముగా నెనిమిదిలక్షలయోజనముల వై శాల్యముగల ఘృతసముద్రముచే నావృతమైయున్నది. ఆద్వీపమునకు గుశద్వీపమని వ్యవహారము గల్గించునదై యగ్నివలెఁ బ్రకాశబహుళమై యున్నకుశస్తంభ మొకటి బ్రహ్మచే నందు నిర్మింపబడెను. ఆకుశస్తంభము బాలతృణములకాంతులచేఁ బదిదిక్కులును బ్రకాశించుచున్నవి. ఆద్వీపమునకుఁ బ్రియవ్రతునికుమారుఁడు హిరణ్యరేతసుం డధిపతి. వాఁడు దానిఁ గొంతకాలము పరిపాలించి యాద్వీపము నేడువిధములఁగా విభజించి వసువు,

దాసుఁడు, దృఢరుచి, నాభిగుప్తుఁడు, సత్యవ్రతుఁడు,విప్రనాముఁడు, దేవనాముఁడునాఁబడుతనయేడ్వురుకొమరులకుఁబంచియిచ్చి తాఁ దపంబునకరిగె. ఆవర్షాధిపతులనామములచేతనే యావర్షములును వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఆ వర్షములం దేడుసీమాపర్వతములుగలవు. వానికిఁ గ్రమంబుగా బభ్రునియుఁ, జతుశ్శృంగమనియుఁ, గపిలమనియుఁ, జిత్రకూటమనియు, దేవానీకమనియు, నూర్ధ్వరోమమనియు, ద్రవిణమనియు, నామంబులు చెల్లుచుండు. మఱియు నందు మహానదు లేడు రసకుల్యయు, మధుకుల్యయు, శ్రుతవిందయు, మిత్రవిందయు, దేవగర్భయు, ఘృతచ్యుతము, మంత్రమాలయు,నను నామంబులతోఁ బ్రఖ్యాతంబులై యుండు. ఆనదీజలములస్పర్శముచేఁ గుశద్వీపవాసులు పాపరహితులయి కుశలులు, కోవిదులు, అభియుక్తులు, కులకులు నాఁబడు నాలుగువర్ణములతో వెలయుచు, నగ్నిశరీరకుఁడయినభగవంతునిఁ గ్రియాచాతుర్య మొప్పఁగానారాధించుచు నిట్లు నుతించుచుందురు. "ఓవీతిహోత్రా! నీవు శ్రీపరమేశ్వరుని శరీరభూతమ వయితివి. అట్లు భగవచ్ఛరీరభూతు లగునింద్రాదులకుయాగసంబంధియగుహవిస్సునుగొనిపోయియిచ్చుచుందువు. కావునఁ బరమపురుషునికి శరీరభూతు లగునింద్రాదుల నుద్దేశించి చేసినమాయాగముచేఁ దదంతరాత్మ యగుపరమాత్మకుఁ బ్రీతిని గల్గింపుము." అని సర్వదా యగ్నినిఁ బ్రార్థించుచుం

క్రౌంచద్వీప వృత్తాంతము.

దురు. ఓరాజేంద్రా! కుశద్వీపము ఘృతసముద్రముచే నావృతమయినట్లు కుశద్వీపమునకుఁ బిమ్మటఁ బదాఱులక్షల యోజన

ములవై శాల్యము గల క్రౌంచద్వీపము దానితో సమాన పరిమాణము గలదధిమంద సముద్రముచేఁ బరివృతమగుచుండును. ఆ ద్వీపమందుఁ గ్రౌంచపర్వతము కలదు. ఆ క్రౌంచము పూర్వము కుమారస్వామి బాణములచే భిన్నమై దధిమందమున విలీనంబయి వరుణునిచే సురక్షితమగుచు నిర్భయమైయుండును. ఆక్రౌంచముచేతనే దాని కాపేరు గలిగినది. ఆద్వీపంబును బ్రియవ్రతునికుమారుండు ఘృతపృష్ఠుం డనువాఁడు పరిపాలించెను. పిమ్మట నతఁ డాద్వీపమును నేడుభాగములఁగా విభజించి తనకుమారుల కేడ్వురకును నొసంగి స్వయం ప్రకాశుండును నిరతిశయ మంగళరూపము గలకీర్తి గలవాఁడును నగు పరమాత్మయందు స్థిరమనస్కుఁడయి తదీయపాద సన్నిధిని జెందెను. ఆ ఘృతపృష్ఠునికుమారు లామోదుఁడు, మధువహుఁడు, మేఘపృష్ఠుఁడు, సుదాముఁడు, ఋషిజ్యుఁడు, లోహితార్ణుఁడు, వనస్పతి యను నామంబులతోఁ బరఁగుచుందురు. వారినామంబులచేతనే యాద్వీపంబులును వ్యవహరింపఁ బడుచున్నవి. వర్షములను విభాగించెడిపర్వతములం దేడుగలవు. అవి శుక్లమనియు, వర్ధమానమనియు, భోజనమనియు, నుపబర్హణమనియు, నానందమనియు, నందనమనియు,సర్వతోభద్రమనియుఁ బిలువఁబడుచుండును. ఆవర్షములం దేడునదులు సుప్రసిద్ధంబులయినభయ,యమృతౌఘ,యార్యక,తీర్థవతి, తృప్తిరూప, పవిత్రవతి, శుక్ల, యను నామంబులతో వ్యవహృతంబులగుచున్నవి. ఆనదులజల మతిపవిత్రమైనది. గురువు లనియు, ఋషభులనియు, ద్రవిణకులనియు, దేవకులనియు నాలుగువిధములుగావిభక్తులయిన యావర్షపురుషులానదులవిమలజలము

నుపయోగించుకొనుచు జలశరీరకు డయినపరమపురుషుని నుద కాంజలులతో నారాధించుచు నిట్లు నుతించుచుందురు. "ఓ జలములారా! మీరు పరమపురుషునికి శరీరభూతములై వఱలు చున్నారు. అట్లై భూర్భువస్స్వర్లోకముల మూఁడింటికిని బవి త్రత గల్గించుచున్నారు. అట్టిమిమ్మును స్పృశించు చున్నమా పాపములను హరింపుఁడు." అని ప్రార్థించుచుఁ గ్రౌంచద్వీప వాసులు పరఁగుచుందురు. ఓరాజా! క్రౌంచద్వీపము దధిమం

శాకద్వీప వృత్తాంతము.

దముచేతంబోలె నది శాకద్వీపముచేఁ బరివేష్టితమై యున్నది. ఆద్వీపముముప్పదిరెండులక్షలయోజనముల యాయామముగల ది. అది స్వమానముచే నొప్పుక్షీరసముద్రముచేఁ బరివేష్టితమై యున్నది. దానియందు గొప్ప శాకవృక్షమున్నది. తదీయపుష్ప పరిమళములచే నది యాద్వీపమునెల్లను బరిమళింపఁజేయుచు దానికి శాకద్వీప మనునామమును గల్గించుచున్నది. ఆద్వీప మును బ్రియవ్రతునికుమారుఁడు మేధాతిథి పరిపాలించి తన పుత్రనామములతో వ్యవహృతము లగువర్షముల నేడింటి విభ జించి కుమారులకిచ్చి తానుభగవంతుఁ డగువాసుదేవునియందు మనంబు నిల్పి తపోవనంబు ప్రవేశించె. పిమ్మట నతనికుమా రులు తమతమ భాగములను జక్కఁగఁ బరిపాలించిరి. వారు పురోజవుఁడు, మనోజవుఁడు, వేపమానుడు, ధూమ్రానీకుఁడు, చిత్రరథుఁడు, బహురూపుఁడు, విశ్వధారుఁడు ననునామములు గలవారు. ఆనామములే యాయావర్షంబులకు సైతము చెల్లు. ఆవర్షముల కేడుమర్యాదాగిరులుగలవు. అవియీశానమనియు, నురుశృంగమనియు,బలభద్రమనియు,శతకేసరమనియు సహస్ర

స్రోతమనియు, దేవపాలమనియు, మహానసమనియు నేతన్నా
మంబులచే వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. మఱియు నాయేడు
వర్షములందును నేడునదులు గలవు. అవి యనఘయు, నా
యుర్దయు, నుభయస్పృష్టియు, నపరాజితయుఁ, బంచపదియు,
సహస్రస్రుతియు, నిజధృతియు నాఁబడు నామంబులచేఁ బిలువఁ
బడుచున్నవి. ఈవర్షములందలి ప్రజలు, ఋతవ్రతులు, సత్యవ్ర
తులు, దానవ్రతులు, సువ్రతులు నను వర్ణభేదము గలవారై
ప్రాణాయామాదులచే రజస్తమంబులఁ దొలంగించుకొని నిశ్చల
సమాధినవలంబించి వాయుశరీరకుఁ డగుపరమపురుషు నారా
ధించి " వాయుశరీరకుఁడ వగునో పరమాత్మా! ఎవఁడు, ముఖ్య
ప్రాణరూపముగా సమస్తజీవులలోను బ్రవేశించి చిహ్నభూతము
లగు ప్రాణాదివృత్తులచే సమస్తమును వర్ధించుచున్నాఁడో
యెవనియధీనమై యీజగంబంతయు వర్తించుచున్నదో,
నిఖిలాంతర్యామి వగునట్టి నీవు మమ్మును రక్షింతువు గాక "
యని నుతించుచుందురు. ఓరాజేంద్రా! క్షీరసాగరమునకుఁ దరు

పుష్కరద్వీప వృత్తాంతము.

వాతఁ బుష్కరద్వీప మున్నది. అది యాఱువదినాల్గులక్షలయోజ
నముల వైశాల్యము గలది. అది తనయంత పరిమాణము గల
శుద్ధజలార్ణవముచేఁ బరివేష్టిత మయి యున్నది. ఆ ద్వీపమున
గొప్ప కమల మొకటికలదు. దాని కొకలక్షపత్రములు గలవు.
అవి యగ్నిశిఖవలె నమలములై సువర్ణమయము లయి వఱలు
చుండును. దానియందు బ్రహ్మ యధివసించి యచ్చటిప్రజలచే
సేవింపఁబడుచుండును. ఆపుష్కరము బ్రహ్మ కాసన మగుటచే
నతనికిఁ బుష్కరాసనుఁ (కమలాసనుఁ)డను నామము కల్గించు

టయే కాక, యాద్వీపంబునకును బుష్కరద్వీప మని నామము కల్గించుచున్నది. దాని మధ్యభాగమునందుఁ బదివేల యోజనముల యౌన్నత్యంబును, నంతియ విస్తృతియుఁ గలమానసోత్తర మనుపర్వత మొకటి యున్నది. అది యంతర్బహిర్భాగంబుల నున్నవర్షములకు మర్యాదాగిరియై యున్నది. ఆగిరియందు నాల్గుదిక్కులందును నింద్రయమవరుణకుబేరులపురంబులు గలవు. ఆయింద్రాదిపురములకు మీఁదుగా మేరువునకుఁ బ్రదక్షిణముగాఁ దిరుగుచున్నసూర్యునిరథంబునకుఁ జక్రమై దేవతలకహోరాత్రరూప మయి సంవత్సర మనుపేరు గలదై యుత్తరాయణ దక్షిణాయనము లను నవయవములతో వెలయుచు బండిచక్రమువలెఁ బరిభ్రమించుచుండును. ఆ పుష్కరద్వీపమును బ్రియవ్రతునికుమారుఁడు వీతిహోత్రుఁడు మొదటఁ బరిపాలించి రమణక ధాతకులనెడి తన యిర్వురుకుమారులకును బంచియిచ్చి సత్కర్మశీలుఁడయితనసోదరులవలెఁ బరమపురుషునందుభక్తిసంయుతుఁడై పరమపదమునొందెను. ఆవర్షములందుండుప్రజలు చతుర్ముఖశరీరకుఁడయినభగవంతునిఁ,గర్మయోగ విశిష్టమయిన భగవదుపాసనముచే నారాధించుచుందురు. ఇట్లు నుతించుచుందురు "ఓదేవా! నీవు పరబ్రహ్మమునకు శరీరభూతుండవు. నీవు చరాచరాత్మకప్రపంచమును సృజించి కర్మప్రచురుండ వగుచున్నావు. పరమాత్మకు శరీరము వగునిన్ను జనులందఱును దేవమనుష్యాది కార్యవర్గమును గుఱించి సమష్టిరూపుఁడ వగుటచేఁ గార్యజాతముకన్న నభిన్నునిఁగాఁ దలపోసి యవ్యభిచరితముగాఁ బూజించుచుందురు. జగత్కర్తవై జనవంద్యుండవగు నీకు నమస్కారము" అని యావర్షసజనము బ్రహ్మను శ్లా

ఘించుచుందురు. ఓరాజా! సప్తద్వీపాత్మక మగు భూమండల మునువర్ణించి చెప్పితిని. తరువాత వానినిగూర్చి చెప్పెదవినుము. ఆశుద్ధజలసముద్రమునకుఁ బరముగా లోకాలోకము కంత రాళమునుండి లోకాలోక మను పేరు వహించినపర్వత మొకటి కలదు. ఓరాజేంద్రా! అలోక మనఁగా నేమి యని నీకు సంది యము కలుగవచ్చును. దానిని వివరింతును వినుము. మేరువు మధ్యభాగము మొదలుకొని మానసోత్తరము నఱకును వ్యా పించి యున్నభూమి, యొకకోటి యేఁబదియేఁడులక్షల యేఁబది వేల యోజనముల పరిమితిచేనొప్పుచున్నది. శుద్ధోదధి మొదలు లోకాలోకముదాఁకఁ గలభూమియునంతియపరిమాణముగలది. లోకాలోక శుద్ధజల సముద్రములకుమధ్యభాగముననున్నభూమి కాంచనమయమై, యద్దమువలె నిర్మలమై జలశూన్యమై యు న్నది. ఆభూమియం దుంచినవస్తువును దేనినైనను మగుడఁ బొందలేము. ఆలోకాలోకపర్వతమునకు వెలుపట సమస్త జంతుశూన్యమై యున్నభూమి కలదు. ఓనరేంద్రా! మేరువు మొదలుకొని లోకాలోకమువఱకుఁ గలదంతయు లోక మనఁ బడుచున్నది. లోకాలోకమునకుఁ దరువాతిభాగ మలోక మని చెప్పఁబడుచున్నది. లోకాలోకముల కంతరాళమున నాపర్వత ముండి వ్యవస్థ చేయుచున్నది. కావున దాని కా పేరు గల్గు చున్నది.ఆలోకాలోకము భూరాదిలోకత్రయంబునకును నవ్వల వృత్తాకారముగా భగవంతునిచేఁ గల్పింపఁబడినది. భూరాది లోకములు మూఁడును దాని కంతర్వర్తులైయే యున్నవి. కా వున సూర్యుండు మొదలు ధ్రువునివఱకుఁ గల జ్యోతిర్మండల ముల కాంతిసమూహములు దమకుఁ గ్రిందుగా నున్నవానిని

మాత్రమేయుంతటను బ్రకాశింపఁజేయుచున్నవి. కానియాచక్రవాళము ప్రతిబంధమై నిల్చుటంజేసి యవతలిభాగమును బ్రకాశింపఁ జేయలేకున్నవి. కావుననే సూర్యప్రకాశము కలది లోకమనియు లేనిదలోకమనియు నన్న యన్వయార్థము సరిపడుచున్నది. అది ధ్రువమండలమంతయున్నతముగా నుండుట చేతను, ముల్లోకములును దానికంతర్భూతములయి యుండుట చేతను లోకాలోకముల కెల్లనైవిలసిల్లుచున్నది. ఓరాజేంద్రా! ఈరీతిగా భూమండలముపరిమితి యేఁబదికోట్ల యోజనములని ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులచే నూహింపఁబడుచున్నది. ఆలోకాలోకము భూమండలమునకుఁగల యేఁబదికోట్ల యోజనములపరిమాణము లోను నాల్గవవంతగు పండ్రెండుకోట్ల యేఁబదిలక్షుల యోజనముల యౌన్నత్యముచేతను దదనుగుణమగు నాయామము చేతను విలసిల్లుచున్నది. ఆచక్రవాళము నుపరిభాగమున నాల్గు దిక్కులందును నిఖిలజగద్గురుం డగుబ్రహ్మ ఋషభమనియుఁ, బుష్కరచూడమనియు, వామనమనియు, నపరాజితమనియుఁ బిలువఁబడు నాల్గుకరీంద్రములనుసకలలోకములక్షేమము కొఱకు నిల్పెను. ఆద్విరదపతులకును, నింద్రాదులకును, నానావిధసామర్థ్యములనడుటకుఁగా సర్వోత్కృష్టుండును, బరమపురుషుండును, ప్రకృతిపురుషుల కధిపతియు నగువాసుదేవుండు సమస్తమునకు నంతరాత్మయై వర్ణాశ్రమోచిత కర్మయోగము చేతను, బ్రకృతికంటె వివిక్తమగు నాత్మయాథాత్మ్యజ్ఞానము చేతను, వైరాగ్యముచేతను ననుగృహీతమయి యణిమాద్యైశ్వర్యపర్యంతమగునుపాసనముచే దర్శనీయమగు శుద్ధసత్వ

మయ దివ్యమంగళవిగ్రహమును దాల్చి, తన పరిచారకులలో
వరిష్ఠు లగు విష్వక్సేనాదులచేఁ బరివేష్టితుండై భుజాదండము
లందుఁ జక్రాదిసాధనము వెలుగొందఁ దనమాయచేఁ గల్పిత
మగులోకముల రక్షణమందు బద్ధాదరుండై సకలలోకముల
సుఖమును గోరుచు నాగిరిశ్రేష్ఠమందుఁ గల్పాంతముఁదాక నివ
సించుచుండును. ఓరాజా! లోకాలోకమున కంతర్వర్తి యైన
భూపరిమాణముఁ జెప్పుటచే దానికవతలనున్న భూపరిమాణము
గూడఁ * జెప్పినట్లే కదా! ఆలోకాలోకమున కవతల విశుద్ధమగు

---

* భూమండల మేఁబదికోట్లయోజనములపరిమితి గలదని పెద్దలు చెప్పు
చున్నారు. ఆభూమండలమునకు మధ్యమున మేరు వున్నది. ఆ మేరువు దగ్గఱ
ప్రారంభించి యండభిత్తివఱకును, తిన్నగా నాల్గుదిక్కులకును నడచినచో
నిరువదియైదుకోట్లయోజనములదూర ముండును. అండభిత్తియొక్క దక్షిణ
భాగము మొద లుత్తరపుకొనవఱకు నడిచినచో నేఁబదికోట్లయోజనముల
దూరముండును. అట్లెపడమటనుండి తూర్పువఱకునడిచిన నంతయె దూర
ముండును. మేరువుమొద లండభిత్తివఱకుఁ గలభూభాగమున జంబూద్వీప
భాగ మేఁబదివేలయోజనములపరిమితి గలది. అట్లె తక్కిన ద్వీపముల
యొక్కయు సముద్రములయొక్కయుఁ బరిమాణముఁ గలిపినచో రెండు
కోట్లయేఁబది మూఁడులక్షలయేఁబదివేల యోజనములపరిమితి సాగరసప్త
కముతోను, ద్వీపసప్తకముతోను గూడిన భూమికిఁ గలదని స్పష్టమగు
చున్నది. మంచినీటిసముద్రమునకు తరువాతి భూమియొకకోటియేఁబది
యేడులక్షల యేఁబదివేలయోజనముల పరిమితిగలది. దానికంటెఁ బరము
గానున్న యాదర్శభూమి యెనిమిదికోట్లముప్పదితొమ్మిదిలక్షల పరిమాణము
కలది. వీనినిగలిపి గణించినచోఁ బండ్రెండుకోట్ల యేఁబదిలక్షల యోజన
ములపరిమాణ మని తెల్లమగుచున్నది. అట్లె లోకాలోకపర్వతముకంటెఁ

యోగప్రభావముగలయోగీశ్వరులు మాత్రమే సంచరింపఁగలుగుదురు. భూమండలమునకు మధ్యమున మేరువున్నది. ఆమేరువునకు మీఁదుగాభూమ్యాకాశముల నూర్ధ్వాధఃకర్పరములకు మధ్యమున సూర్యుఁడుండు. ఆ సూర్యునకు నండభిత్తికి నెటు చూచినను నిరువదియైదుకోట్ల యోజనముల పరిమాణము. ఈ యండము నశ్వరమైనది కాన నిది మృతండ మని పిలువఁబడు చున్నది. ఆమృతండమువలన నయినవాఁడు కాన సూర్యుండు మార్తండుఁడని చెప్పఁబడు చున్నాఁడు. ఈ యండముమధ్య భాగము హిరణ్మయమై యున్నది. ఈహిరణ్మయాండ ముత్పత్తి స్థానముగాఁ గలవాఁడు కాన; బ్రహ్మ హిరణ్యగర్భుఁడని చెప్పఁ బడుచునాఁడు. సూర్యబ్రహ్మల కీయండమువలననె యీ రెండు నామములును గలిగినవి. * సూర్యుఁ డండపరిమాణమున కేయు

బరముగా నున్నది. పంద్రెండుకోట్ల యేఁబదిలక్షల ప్రమాణమని పరిశేష న్యాయముచే స్పష్టమగుచున్నది. వర్తులాకారముగా నున్నభూమి యొక్క నాభిప్రదేశము మొదలు రెండవప్రక్క నాస్థలమునకు నిరువదియైదుకోట్ల పరిమితి కలదు. అట్లె రెండవపైపునఁ జూచిన నంతే యుండును. దీనివలన భూవలయ మేఁబదికోట్లయోజనముల పరిమాణ మని తెలియఁదగినది.

* భూమండలపరిమాణము నిట్లుగాఁ దెలిసికొనవలెను భూమండల మేబది కోట్లయోజనములపరిమితి గలది. వానికి మధ్యమందు మేరు వున్నది. మేరుమూలము మొదలుకొని యండగోళముపర్యంతము నలువైపులను నాలుగువిధములుగా విభజింపవలెను. ఇట్లు విభజింపఁబడిన నాలుగుభాగములు మొదట సన్నముగానుండి తరువాతఁ గ్రమక్రమముగా విశాలమగుచు, అనఁగాఁ ద్రికోణాకారముగా నుండును. అందొక్కొక్క భాగమున మేరువు మొదలు కొని యండభిత్తిపర్యంతమును దిన్నగా నడిచినచో నిరువదియైదుకోట్ల

వధి కాఁడు. మఱియు దిగ్విభాగమునకుఁ గూడ నవధి యగుచు న్నాఁడు. ఓరాజా! సూర్యు నవధిగాఁ జేసికొనియె పూర్వదక్షిణాది దిక్కులును, గగనంబును, స్వర్గలోకమును, భూమిని, భోగమోక్షప్రదేశములను, నరకములను నతలాది లోకములను,

---

యోజనములదూర ముండును. ఆ భాగములలో నొక్కొక్కదాని పరిమాణము పండ్రెండుకోట్లయేఁబదిలక్షలు. ఏలాగన నఁగా, జంబూద్వీపపరిమాణము లక్షయోజనములు. కావున మేరువుమొదలు లవణోదధిపర్యంతమును గల నాల్గుభాగములలో నొకదానిపరిమాణము. జంబూద్వీపమందుఁ గలవిభాజకరేఖలలో నొకదానికొననుండి వేఱొకదానికొనకు నడిచినచో నేఁబదివేల యోజనములు. కావున. మేరువు మొదలు లవణోదధి పర్యంతము గల యొక్కొక్కభాగ మిరువదియైదు వేల యోజనంబుల వైశాల్యము గలది. అట్లె తక్కిన మూఁడుభాగముల పరిమాణముల్ నుండును. వాని నాల్గింటి పరిమాణమును సంకలనము చేసినచో లక్షయోజనముల పరిమాణమును సరిపడును. అట్లె యాయాద్వీపములందును సముద్రములందును గలవిభాజకరేఖలకు మధ్యమున నున్న నాల్గుభాగములలోను నొక్కొక్కదాని పరిమాణ మేఁబదివేలయోజనములు. నాలుగుభాగముల మొత్తము రెండులక్షల యోజనములు. ఇట్లె శుద్ధోదధిపర్యంతమును జూచుచుండవలెను. కావున నొక్కొక్కభాగమునందు మేరువుమొదలుకొనిశుద్ధోదధిపర్యంతమునుదిన్నఁగానడిచినచో ౨,53,50,000 యోజనములదూరముండును. ఆశుద్ధోదధి మొదలుకొని లోకాలోకపర్యంతమునుఁ బోయినచో 2,57,50,000 వేల యోజనములపరిమితి యుండును. లోకాలోకము మొదలుకొని యండభిత్తిపర్యంతము గలలోకభాగము 8,39,00000 వేలయోజనములపరిమితిగలదు. కావున మేరువు మొదలుకొని యండభిత్తివఱకుఁ గలయొకవైపుపరిమాణము 12,50,00000 వేలయోజనములు అట్లె తక్కిన మూఁడుభాగములు నంతపరిమాణము కలవి

బూర్తిగా విభజించుచున్నారు. ఇంతియకాక భగవదాత్మకుం డయిన సూర్యుండు, దేవతలు తిర్యక్కులు మనుష్యులు లతలు వృక్షములు మొదలగు సమస్తజీవనికాయముల దృగింద్రియము లకునధిష్ఠాతయై యున్నవాఁడు. ఇది యిరువదవయధ్యాయము.

—:0:—

కాఁగా సంకలనముచే భూమండలపరిమాణము 50,0000000 యోజనంబుల పరిమాణంబును సరిపడును. కావున దక్షిణమున నున్నయండభిత్తినుండి యుత్తరమున నున్నయండభిత్తికి ఋజుగమనంబునఁ బోయినను బూర్వభిత్తి మొదలుకొని పశ్చిమభిత్తిదాఁకఁబోయినను 50,0000000 యోజనములపరిధి యేయుండును. ఇచ్చట మఱియొక విశేషము. భూమండలము నాల్గుభాగం బులుగాఁజేసినప్పు డందులో నొకటి పండ్రెండుకోట్లయేఁబదిలక్షల యోజన ములపరిమితిగలది. ఆ భాగములో మేరుమూలము మొదలుకొని లవణోదధి పర్యంతమును గొల్చినచో జంబూద్వీపభాగము 50,000 వేలయోజనముల పరిమాణముకలది. పిమ్మట లవణోదధిభాగము గొల్చిన లక్షయోజనము లుండును. ప్లక్షద్వీపపరిమాణము రెండులక్షలయోజనములు. దాని తరువాత నున్నయిక్షుసముద్రము రెండులక్షలయోజనములపరిమితి గలది. తరువాత శాల్మలద్వీపపరిమాణము నాలుగులక్షలు. సురాసముద్రమునింతియె. పిమ్మట కుశద్వీపమును ఘృతసముద్రమును పదాఱులక్షలయోజనములు. ఇట్లె శుద్ధో దధిపర్యంతముగల తక్కిన వాని పరిణామములను సంకలనము చేయఁగా 2,53,50000 యోజనముల సంఖ్యసరిపడును. తరువాతఁ గాంచనభూమి 1,57,50000 యోజనములు. అట్లె లోకాలోకము మొదలు మరల లోకా లోకముదాఁక నడచినచో 10,14,00,000. భూమియుఁ దక్కిన పరిమితి గలది. ఇట్లు భూమండలము 50,00,00,000 యోజనముల విస్తీర్ణత గలది యని యెఱుంగునది.

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA125B124
పుస్తకం పేరు	శ్రీమద్భాగవతము 03
తారీఖు	30/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	403
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	646A,720A,82A,
లేని పేజీలు	110626
తయారు చేసినది	Ruksana
పేజీలు విడదీసినది	Ruksana
స్కాన్ చేసినది	Haseema
పరీక్ష చేసినది	ROHITH
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good

BLANKS; 904,1012